EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FSHS FSK G S -PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XI · Sub redactia cărții S N Truietskaya și L M Lopatin, cu participarea strânsă a lui V A Galtsev, V N Ivanovsky, N A Ivantsov, A A Tokarsky, N A Umov , Cartea IV~( ) \· SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE ' · · MOSCOVA Tipolitografia Asociației I N Kushnerev și Co , str Pimenovskaya, suspin casa CONŢINUT Pagină În memoria lui Vasily Petrovici Preobrazhensky -Kn S N Trubetskoy Amintiri ale lui V P Preobrazhensky - N A Kotlyarevsky Despre Nietzsche -IL D Boborykin Leibnitz -I A Ivantsova -Ultima prelegere la Universitatea din Sankt Petersburg - Vl S Solovieva l ^^ ! Este metafizica o știință?-B Ya Chicherina Despre studiul istoric și filozofic al ideilor - P I Novgorodtseva Vitalismul în știința naturală modernă -I F Ogneva În memoria lui V P Preobrazhensky -ÎN I Guerrier Pe problema vieții mentale inconștiente - L M Lopatina ANUNTURI Biblioteca "Runivers" eu Gândirea filozofică rusă a suferit o pierdere grea în persoana lui Vladimir Sergheevici Solovyov Societatea Psihologică din Moscova și Filosofia din Sankt Petersburg a decis să-și onoreze memoria cu întâlniri speciale și să-i dedice numărul din ianuarie al revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" Biblioteca "Runivers" Vasili Petrovici PREOBRAZHENSKY (-) Biblioteca "Runivers " În memoria lui Vasily Petrovici Preobrazhensky Cu un sentiment greu, apăsător, iei condeiul pentru a scrie despre Vasily Petrovici Necrolog despre el! Era atât de tânăr și de viguros, aparent atât de departe de moarte, atât de plin de viață interioară plină de avânt și de receptivitate la toate viețuitoarele Cei care l-au cunoscut în mod intim au pierdut multe în el; dar doar câțiva îl cunoșteau intim și, vorbind despre el cu străini, te întrebi involuntar dacă i-ar fi mulțumit asta, dacă ar vrea să se vorbească despre el după moarte, când și-a petrecut toată viața mentală în tăcere, departe din public? Noi decidem însă asupra acestui lucru și nu doar cedând sentimentelor personale: nu suntem atât de bogați în puteri mentale și personalități remarcabile încât să tăcem despre cei care ne părăsesc Tocmai pentru că el însuși nu a scris aproape nimic, am dori să spunem câteva cuvinte despre el pentru a observa trăsăturile deosebite, valoroase ale machiajului său mental eu V P Preobrazhensky a fost, fără îndoială, unul dintre cei mai inteligenți și educați oameni ai generației noastre Era o minte neobișnuit de plină de viață, energică și limpede, plină de o sete de cunoaștere de nestins și extrem de disciplinată Nevoia de cunoștințe exacte și reale, obiceiul muncii mentale conștiincioase Questions of Philosophy, Vol - Biblioteca "Runivers" KH CH TROUBETSKOY a reușit să dobândească mai mult în gimnaziu, care exercită de obicei cea mai coruptă influență morală tocmai asupra activității mentale a elevilor săi Pentru mine, cel puțin, pot spune sincer că toată viața a trebuit să lupt împotriva a ceea ce mi-a dat gimnaziul Și mi-am petrecut primii trei ani de școală în același gimnaziu cu Vasily Petrovici și am fost chiar în aceeași clasă cu el Îmi amintesc viu de el ca fiind un băiețel foarte mic într-o cămașă roșie, cel mai tânăr, cel mai mic dintre noi toți și unul dintre primii cu succes Îi văd Figurina lui micuță, vie, cu ochi vioi și jucăuși, în fața tufișurilor cu barbă, care erau așezate pe băncile din spate Am plecat devreme și cu un sentiment de profundă ușurare din venerabila instituție în care îmi începusem studiile gimnaziale și am reîntâlnit cu Vasily Petrovici doar pe banca universității După mine, la clasele superioare, el și-a promovat cursul de gimnaziu sub îndrumarea unor profesori excelenți și respectați precum A N Schwartz, П P Melgunov, Torneus și Yu F Vipper, care au

lăsat în rândul elevilor lor cea mai bună amintire din suflet Profesorii săi i-au apreciat și și-au dezvoltat abilitățile geniale matematice și filologice Dacă cineva a gustat din roadele "educației clasice", acesta este Vasily Petrovici Rezultatul a fost frumos, deși nu chiar cel la care au visat plantatorii clasicismului Preobrazhensky și-a păstrat interesul pentru matematică până la sfârșitul vieții; a studiat-o, a studiat geometria analitică și alte ramuri ale matematicii superioare, căutând în ea acea plăcere mintală a certitudinii și a evidenței raționale, pe care nu le-a găsit în construcțiile filozofice El a studiat în el tipul perfect de certitudine logică, logica gândirii pure Dar mintea lui nu se putea retrage în sfera abstractizării matematice Nu degeaba a ales Facultatea de Filosofie: Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY a fost un filolog înnăscut, un iubitor al cuvântului în sensul cel mai înalt și cel mai nobil El cunoștea perfect limbi vechi și noi, literatură veche și nouă Și fiecare operă literară, fiecare autor, fie că este Dante sau Platon, Shakespeare sau Kant, Pasquial sau Molière, sau Nietzsche sau Leibniz, el studiază filologic În fața mea se află cărțile de lucru ale lui Vasily Petrovici, prin care se poate urmări procesul instructiv al operei sale când citiți filozofii studiati Aceste caiete curate, aproape albe, acoperite cu un scris de mână mic, îngrijit, servesc drept dovadă a celei mai atente, conștiincioase și profund gândite lucrări filologice El studiază fiecare autor rândul , încearcă să asimileze particularitățile gândirii lor, stilul lor, utilizarea cuvintelor lor, să surprindă sensul exact al fiecărui termen și tot felul de inexactități în utilizarea termenilor, în spatele cărora ambiguitățile și contradicțiile gândirii atât de mult se ascund adesea în sistemele filozofice El a supus textele analizate unui studiu detaliat microscopic și, în același timp, a căutat să înțeleagă fiecare studiu în ansamblul său, în dezvoltarea și originea lui, să bea unitatea interioară a fiecărei viziuni asupra lumii, acea legătură logică și psihologică care leagă părțile disparate , texte disparate ale unuia și aceluiași avyur Intră în întrebările critice puse de nud în raport cu sursele pe care le studiază; el culege cea mai deplină literatură de cercetare posibilă asupra fiecărui filosof care îl ocupă și le verifică prin muncă independentă El face cunoștință cu cunoștințele istorice ale fiecărui gânditor, studiind cu atenție toate materialele biografice disponibile, străduindu-se să pătrundă cât mai profund și complet posibil în chiar laboratorul lucrării sale acele trucuri, prin intermediul co- * eu Biblioteca "Runivers" KH CH TROUBETSKOY unele astfel de gafe sunt ascunse ochilor cititorului și ale autorului însuși El caută să înțeleagă cum și de ce sunt cauzate aceste gafe Înarmat cu metodele riguroase ale cercetării filologice științifice moderne, el se străduiește pentru înțelegerea cât mai corectă și exactă, profundă și obiectivă Îi este frică constant de subiectivitatea înțelegerii sale - uneori cu acea suspiciune excesivă de care suferă mulți filologi adevărați și care paralizează atât de des atât de mulți oameni de știință Curățenia mentală scrupuloasă îl face să se teamă de orice semicunoaștere, orice inexactitate și obscuritate "Nu trebuie să apară în halat nici pentru sine: sinceritatea nu înlocuiește curățenia", scrie el în însemnările sale Cât de des i-am reproșat că nu vrea să-și împărtășească cunoștințele altora, ceea ce, de exemplu, nu îndrăznea să afirme în a publicat rezultatele studiilor sale extrem de originale despre Platon, sau nu a familiarizat publicul rus cu învățăturile lui Søren Kierkegaard, cel mai original și înflăcărat predicator creștin al epocii noastre, care a fost unul

dintre scriitorii săi preferați pentru acest gânditor ceea ce a făcut cu atâta succes pentru Nietzsche, antipodul său II "Filologul", spune Nietzsche, "este profesorul lecturii lente Și într-adevăr, ce este filologia dacă nu știința lecturii adevărate? Unul dintre cele mai mari păcate ale "clasicismului" nostru birocratic, artizanal, este că inspiră aversiunea față de lectura adevărată și oferă o idee veșnic pervertită a filologiei Numai un filolog adevărat poate citi, iar sarcina principală a educației filologice este să învețe să citește Cititorul obișnuit de multe ori nici măcar nu are o idee despre g i Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY ce este lectura adevărată - nu bănuiește ce cunoștințe vaste și ce fel de școală este nevoie pentru o astfel de lectură; el crede că doar alfabetizarea elementară este suficientă pentru aceasta În marile monumente ale cuvântului omenesc, cititorul obișnuit nu vede nici măcar o zecime din ceea ce este scris în ele, care îi ondula în fața ochilor Mai des decât crede, el joacă în fața lor rolul Petrushka a lui Gogol; merită să ascultați dezbaterile despre clasicism pentru a înțelege în ce măsură însăși ideea de esență și sarcini educaționale ale filologiei este străină de societatea noastră Între timp, învățământul superior este la fel de de neconceput fără o școală filologică, precum învățământul elementar este de neconceput fără simpla alfabetizare Și dacă a învăța să citim și să scriem ne oferă doar o oportunitate materială de a citi, atunci doar Școala Filologică dezvoltă în noi capacitatea mintală de a citi văzător, conștient, gânditor, de înțelegere și cunoaștere obiectivă, care nu numai că umple mintea, dar îi întărește mintea putere și este o condiție pentru adevărata educație Filologia în sensul cel mai înalt al cuvântului este lotul unor câțiva aleși care știu să citească, au darul și știința lecturii A fost, de exemplu, cu Vasiliy Petrovici Cerințele unor astfel de oameni, crescuți pe cele mai mari monumente ale cuvântului, sunt prea mari, sentimentul critic este prea strict și sensibil; cititorul este prea superior scriitorului în ele Peste tot sunt puțini filologi adevărați, mai ales printre noi Dar dacă este adevărat că lumea valorează câțiva oameni drepți, atunci iluminarea este menținută de câțiva filologi adevărați care învață restul omenirii să citească - mă refer la filologi umaniști, și nu gramaticieni Biblioteca "Runivers" KH CH TROUBETSKOY tykov sau lingviști, dezvoltând una dintre ramurile speciale ale filologiei Și dacă va veni vremea când astfel de filologi vor dispărea, când nu le mai rămâne loc în democratizarea generală a educației, atunci iluminismul va scădea și niciun progres în tehnologie nu va înlocui artele străvechi și înțelepte ale omului, arta lecturii · Vasily Petrovici a mâncat din Arborele Filologic al cunoașterii, iar acest lucru a lăsat un sigiliu asupra viziunii sale filozofice asupra lumii Această perspectivă era pur sceptică În mod fundamental familiarizat cu Filosofia veche și nouă, el nu a aderat la nicio învățătură: materialism și spiritualism și empirism etc Neo-kantianismul și metafizica raționalistă și filosofia irațională nu au satisfăcut în egală măsură cerințele logice stricte pe care le-a făcut el Și, cu toate acestea, el însuși iubea cu pasiune filozofia și era cel mai puțin potrivit tipului de negați ei sceptici Scepticismul său a fost un scepticism filozofic, care este condus de dragostea pentru adevăr și nu se bazează pe vreo înlocuire imaginară a acestui adevăr cu opera mâinilor umane În filozofie, el a aderat ferm la a doua poruncă: "Să nu-ți faci idol, nici asemănare, nici în cer, nici în munte, nici pe pământ dedesubt, nici în ape și sub pământ; nu te închina înaintea lor și nu le sluji" Această proprietate valoroasă și rară a minții

filozofice, rară mai ales printre noi, nu l-a împiedicat să înțeleagă marea semnificație a filosofiei în dezvoltarea mentală și spirituală a omenirii; și nu l-a împiedicat să aprecieze frumusețea intelectuală, cea mai înaltă perfecțiune artistică a "idolilor" individuali ai filosofiei, a creațiilor sale individuale Era un sceptic prin dragostea conștiincioasă pentru FILOZOFIE, un sceptic prin distribuția minții sale critice clare și energice; iar scepticismul lui a fost temperat de Filologia sa, la fel cum logica sa a fost întărită de școala sa de matematică Studii istorice și filologice profunde Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY în multe minți a contribuit la dezvoltarea unui fel de viziune sceptică asupra lumii Între filologie și scepticism a existat adesea un fel de afinitate chimică, în virtutea căreia scepticii se complac în filologie, iar filologii devin sceptici Vedem acest lucru și printre primii sceptici și filologi ai antichității - printre sofiștii greci, și printre umaniștii Renașterii și în secolul nostru, de exemplu, la Renan, care, totuși, a fost în primul rând un scriitor, apoi un filolog şi sceptic Filologul cunoaște mai bine decât oricine toată falsitatea cuvântului uman; a citit din ce în ce mai profund decât ceilalți; el știe cum este scrisă toată istoria și a studiat mai profund decât alții procesul însuși al apariției opiniilor umane În eforturile sale pentru o înțelegere exactă și obiectivă a monumentelor cuvântului uman, el experimentează mai intim decât alții diferite viziuni asupra lumii străine lui în toată diversitatea lor individuală Numai aceasta sapă în el o credință naivă în dogmele filozofice, fie ele de natură teoretică sau etică Cu cât pătrunde mai adânc în istoria vieții spirituale a omenirii, cu atât este mai impregnat de diversitatea acesteia; în toate manifestările sale creatoare, el onorează și studiază omul cu dragoste; dar cunoscătorul și iubitor de cuvânt, străduindu-se să-și înțeleagă viața, refuză să divinizeze acest cuvânt omenesc Învățăturile filozofice și morale sunt pentru el cele mai mari creații umane și le studiază în primul rând ca filolog gânditor Principalul succes al epocii noastre în studiul filosofiei constă tocmai în asimilarea metodei istorico-filologice strict științifice Alături de critica filozofică a lui Kant, acest studiu al filosofiei a subminat mai ales dogmatismul construcțiilor filosofice din trecut și a contribuit la adâncirea și extinderea conștiinței de sine a gândirii filosofice Privind înapoi la drumul pe care l-a parcurs, Biblioteca "Runivers" KH CH TROUBETSKOY studiind și verificând tot ce făcea, a înțeles mai profund relativitatea creațiilor sale Se poate opri la un astfel de rezultat, să renunțe pentru totdeauna la aspirațiile pentru o înțelegere adevărată, holistică a lumii, pentru o adevărată sinteză filozofică? Poate ea să renunțe la acea credință în mintea adevărată, în cuvântul adevărat, care a pătruns-o de la început? Nu te gândi Dar, în orice caz, o astfel de credință are nevoie de o nouă justificare, iar sinteza filozofică care se cere astăzi trebuie să satisfacă cerințele istorice universale Indiferent dacă o astfel de sinteză este posibilă sau nu, aceste cerințe nu mai pot și nu trebuie reduse; și tocmai acesta este scopul scepticismului, acela de a păzi filozofia și de a fi conștiința ei acuzatoare constantă, vie, împiedicând-o să ia "idoli" umani drept idealuri eterne III Vasily Petrovici a fost un sceptic de un tip special, în care îndoiala filozofică și critica logică erau combinate cu o dragoste profundă pentru filozofie Scepticismul său nu era o doctrină abstractă a imposibilității filozofiei Ca majoritatea iubitorilor de filozofie ai generației noastre, el a început cu învățăturile engleze la modă în anii

șaptezeci; dar și-a pierdut repede încrederea atât în logica empirică, cât și în psihologie, convins de inconsecvența logică a primei și de lipsa totală de conținut a celei din urmă Ulterior, a negat semnificația filosofică a psihologiei moderne, în care, în opinia mea extremă, avea destulă dreptate și pe care ultimele exerciții psihometrice, prin care unii naivi se gândesc să rezolve problemele vechi ale speculației, o arată cu atâta persuasivitate i) *) Desigur, nu a negat semnificația științifică deosebită a psihofizicii sau psihofiziologiei, ca departament special de fiziologie generală Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY V P Preobrazhensky nu a fost mulțumit de filozofia "sintetică" a lui Herbert Spencer, care a fost atât de populară în urmă cu douăzeci de ani, ale cărei principii principale le-a dedicat o lucrare remarcabilă în eseul său candidat "Despre realismul lui Herbert Spencer" Pentru această muncă a fost lăsat la universitate Și-a deschis o carieră de profesor, în care abilitățile sale geniale i-au asigurat succesul și faima Și în ciuda harniciei sale nemărginite, a activității sale științifice neobosite, călăuzită de cel mai înalt interes, a abandonat curând predarea, spre surprinderea tuturor celor care îi prețuim cunoștințele și forța mentală: se considera prea subiectiv pentru a preda filozofie; se simţea prea sceptic, prea căutător, pentru a fi profesor; a apreciat independența vieții sale mentale De la empirişti V P , încă la universitate, a trecut la Kant şi la metafizicieni, vechi şi noi Construcțiile metafizice, care nu i-au satisfăcut cerințele logice, l-au atras prin profunzimea și frumusețea lor, zborul gândirii Scepticismul său a constat într-o conștientizare profundă a subiectivității inevitabile a gândirii umane, a convenționalității inevitabile și a relativității gândirii pure Această conștiință a fost hrănită în el printr-un studiu critic atent al învățăturilor individuale în originea și dezvoltarea lor Și din acest punct de vedere, demnitatea învățăturilor individuale, filozofice, morale sau religioase, era măsurată pentru el prin demnitatea, geniul, creativitatea acelei personalități subiective care se dezvăluia în ele De aceea a simțit o atracție deosebită față de confesiunile filozofice ale acelor gânditori care au exprimat cea mai sinceră expresie a gândirii lor personale, și-au exprimat viața mentală interioară și viziunea lor personală asupra lumii în forma lirică a unui jurnal, aforism, monolog sau predică Așa au fost pentru el Amiel și Pascal, Nietzsche și Sören-Kjerkegaard Îl iubea pe Sho- Biblioteca "Runivers" KH CH TROUBETSKOY Penhauer pentru expresia profundă a lirismului său filosofic individual, l-a iubit pe Platon pentru arta sa strălucitoare și înalta onestitate a gândirii sale, pentru scepticismul său combinat cu erosul ideal profund, cu patos creativ inspirat Și totuși nu era un adept al acelor gânditori pe care îi plăcea - Platon sau Schopenhauer, Nietzsche sau Kierkegaard "Adeseori mi se pare", spune el, "că fundamentul principal care determină caracterul acelor sisteme metafizice și religioase pe care omul le construiește pentru sine este foarte asemănător cu instinctul de autoconservare și poate fi numit autoconservare ideală Fiecare își construiește o casă după nevoile și gusturile sale - bineînțeles, având în vedere mijloacele, iar cine nu le are, se instalează în casa altcuiva, sau petrece noaptea sub primul acoperiș care se întâlnește și chiar sub aer liber cer; dar întotdeauna o persoană caută pentru sine o astfel de locuință care să răspundă nevoilor și înclinațiilor sale profunde și își construiește instinctiv o lume în așa fel în care ar dori să trăiască și să acționeze Unul caută o locuință liniștită și confortabilă, altul pentru ruine sumbre,

dar maiestuoase, al treilea pentru barăci confortabile și al patrulea pentru o casă de nebuni - Cred că demnitatea viziunilor asupra lumii este determinată în cele din urmă de demnitatea acelor nevoi care și-au găsit expresia în ele, pentru că nevoile sunt atât nobile, cât și josnice, iar instinctul de autoconservare este uneori scuzabil, iar alteori merită dispreț Nu există axiome ale filozofiei pure "Adevărurile generale și necesare sunt astfel de adevăruri pe care mulți nu le cunosc deloc și care în cea mai mare parte nu sunt de folos nimănui " Dar ar fi și mai puțin posibil să vorbim despre orice "axiome ale voinței" și să le supunem sau alte învățături filozofice la o evaluare morală abstractă "În toate disputele despre morală și imorală, se uită un lucru, că nu există axiome ale voinței, cu alte cuvinte, că în temelia omului activitatea logică și tot felul de idealuri morale nu stau în adevăruri logice, ci în înclinațiile fundamentale ale omului Ele pot fi dezvoltate, remodelate sau distruse de educația personală și istorică, dar nu pot fi dovedite sau infirmate logic Vitalitatea și influența practică a sistemelor morale care au jucat un rol istoric s-au bazat, desigur, nu pe consistența logică și aplicarea strictă a principiilor lor abstracte, ci pe atractivitatea acelor tipuri vii de om ideal, care au fost exprimate inconștient și descrise în aceste sisteme Și aceste tipuri sunt creațiile voinței, și nu construcțiile minții, iar moralitatea este aceeași creativitate ca și arta Fiecare persuasiune prin mijloace logice este aici doar o fantomă, ascund sugestia imperceptibil târâtoare și, în consecință, fiecare fundamentare a moralității se dovedește în cele din urmă a fi doar o predicare ascunsă a moralității* Știu că o astfel de atitudine față de învățăturile filozofice și morale li se va părea multora nu suficient de profundă, insuficient gândită Oamenii care cred în cutare sau cutare "invenție filozofică" a altcuiva sau propria lor fabricație pot, cu o ridicare din umeri, să pronunțe o propoziție severă asupra unui asemenea scepticism cuvinte de dragoste, cu același respect pentru filozofie și pentru filosofia străină cu care Preobrazhensky l-au studiat; lăsați-i, împreună cu marile minți ale trecutului, să încerce să experimenteze diferitele lor învățături și să le gândească și să le verifice în mod logic, și atunci vor înțelege scepticismul lui Preobrazhensky, chiar dacă nu sunt de acord cu el Nu-l vor condamna ca un paradox gol "Ostilitatea instinctivă față de paradoxuri", a scris Preobrazhensky, "este unul dintre cele mai sigure semne ale vulgarității gândirii: la urma urmei, orice idee reală este întotdeauna apare ca un paradox Teoria copernicană a fost un paradox ascuțit; Convingerea lui Columb că se poate naviga spre India navigând spre vest era un paradox similar Ideile lui Platon erau un paradox orbitor un paradox sumbru care a înspăimântat lumea Dar ca să nu mai vorbim de astfel de paradoxuri "în stil măreț" - orice gând care se abate chiar și puțin de la opiniile general acceptate nu este un paradox? - doar oamenii vulgari au de obicei urechi grosolane, care rareori simt mici disonanțe și nu observă acest paradox cotidian De aici se întâmplă ca în conceptele obișnuite paradoxurile să fie identificate cu prostiile care lovesc Efectul Este curios de observat acea importanță intensă a fiarelor de povară, care apare brusc pe fețele oamenilor "serioși" atunci când încearcă să înțeleagă un gândire paradoxală; apoi, cu inima uşurată, spun: "Da, acesta este un paradox!" Strălucirea de triumf care apare în acel moment în ochii lor este o aură de vulgaritate! Dintre toate felurile posibile de filosofie, scepticismul este întotdeauna și mai ales

paradoxal; este paradoxal atât pentru filozofii care s-au obișnuit cu credința în sistem, cât și pentru mulțime, care este obișnuită să nu se îndoiască de nimic și va accepta mai ușor jugul oricărei doctrine decât să accepte să guste înțepătura îndoielii "Există oameni pentru care limitarea nu este doar o proprietate a naturii lor, ci și idealul lor cel mai sincer, uneori singurul ideal al vieții lor" Pentru astfel de oameni, scepticismul este sigur; dar nu-l place ca pe un care încalcă pacea și liniștea publică Există totuși scepticism și scepticism, așa cum există credință și credință Există un fals scepticism, cauzat de indiferența față de adevăr, de lenea minții și de răceala inimii, care scapă cu ironie și negare din întrebările vieții; și există credință, din care miroase și a frig groaznic și a putreziciune Există credință și scepticism care servesc Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY culege doar cu o mască sau doar cu o grimasă obișnuită Există credință a inimii și luminat; o credință cuprinzătoare, vie și veselă, soarta câtorva aleși, precum V S Solovyov, un prieten al lui Preobrazhensky, care acum a murit și el prematur Și există scepticismul, plin de dor pentru o asemenea credință, scepticismul curajos de cinstit, rodul unei conștiințe sensibile și al setei spirituale, marile cerințe ale unei minți puternice și ale unei inimi nobile, care bat în Vasily Petrovici "Trebuie să fii capabil să privești lucrurile în ochi, iar când acești ochi mijesc, nu ar trebui să spui că se uită cu o privire clară și emoționantă * - "Am devenit prea raționaliști ca să credem", scrie el, "dar nenorocirea noastră, poate demnitatea noastră, este că suntem incapabili de suficiența triumfătoare a fostului raționalism Am eliminat credința, dar nu ne-am pierdut dorul de credință Nu vom scăpa niciodată de conștiința că religia este o creație umană, a cărei închinare o vom considera întotdeauna cel mai rău dintre păcate - idolatria Dar cât de seducător ne atrage uneori acest păcat la sine " Citind aceste rânduri și multe altele, pline de profundă tristețe și angoasă sufletească, vezi în ele acea atât de rară "necredință conștiincioasă", despre care a vorbit atât de bine V S Soloviev în ultima sa carte, pe moarte și pe care a apreciat-o și a respectat-o atât de mult cu toată religiozitatea lui și tocmai din cauza religiozității sale Și V P Preobrazhensky s-a străduit să găsească o credință străină de idolatrie; Nu degeaba a fost atât de atras de imaginea martirului spiritual al credinței, Søren Kierkegaard "Fericiți sunt cei care nu au auzit niciodată în ei înșiși o șoaptă fără sunet, dar distinctă: "Nu are sens în viață " Această șoaptă poate fi mincinoasă: "vocea interioară" este în general mai des greșită decât spune adevărul; si totusi ■ este la fel de greu să scapi de ea precum este să scapi de o halucinaţie Poate că o poți numi chiar o halucinație internă Biblioteca "Runivers" KH CH TROUBETSKOY auzul timpuriu, acea auz cu care auzim bataile pulsului spiritual al vietii noastre Ce efort teribil de voință este necesar pentru a stăpâni această halucinație! Noi, oamenii cu voință slabă, nu suntem în măsură să facem un asemenea efort de voință Și așa ne târâm existența bolnavă, nenorociți suferinzi ai propriei neputințe, veșnici martiri fără coroană de martir Dar nu neputința se reflectă în această suferință, ci, dimpotrivă, tăria setei spirituale, tăria idealului "Idealul este crucea pe care o purtăm asupra noastră Dar nu o suportăm întotdeauna în mod voluntar și de multe ori cedăm sub greutatea ei Și aici suferim de două ori după chipul lui Hristos și după chipul lui Simon din Cirene" Omul care a scris aceste rânduri nu era un "estet", nu era un epicurian intelectual, așa cum îl considerau alții Porunca despre idoli, despre

care am vorbit, a observat-o în wmo ííõ domeniul ei, spre deosebire de majoritatea acelor sceptici imaginari de tip obișnuit, care se consideră liberi gânditori doar pentru că resping pe cei mai înălțați idoli "în munții cerești " și, cu o mai mare mulțumire de sine, creați-le pentru ei înșiși "pe pământul de dedesubt" sau căutați-le în apele noroioase ale realității moderne Vasily Petrovici nu credea așa: "Cine este obișnuit să trăiască pe munți și să-și respire aerul curat, limpede și rece, ca cerul, îl găsește înghesuit și înfundat într-o vale joasă și aproape de pământ; în singurătatea lui sublimă, gălăgia oamenilor de dedesubt și mulțumirea lor confortabilă de sine, care nu se gândește la faptul că aerul pe care ei îl respiră suflă din munte și curg acele pâraie care le potolesc setea, i se par atât de mici și palid că avalanșe se prăbușesc de pe munte, îngropându-și cocioacile și satele mizerabile Așa gândesc oamenii ideali; oamenii din viața practică nu gândesc diferit Cine are dreptate?" Unul dintre cei mai des întâlniți idoli "pe pământul de dedesubt" Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY servește progresului omenirii, culturii sale, îmbunătățirii ei Nici V P nu credea în acest idol "Poate că sensul cel mai profund al cuceririlor culturii constă în îmblânzirea și subjugarea instinctelor bestiale care trăiesc în om? Dar există și un dezavantaj al acestui proces La urma urmei, este imposibil să distrugi complet astfel de instincte la o persoană: ei nu mor, ci renasc O fiară sălbatică și crudă care a trăit cândva în om și nu cu mult timp în urmă, s-a transformat într-un mic prădător ticălos Jaful, legalizat prin obicei, violența brută, după temperament și drept, cruzimea bestială în exploatarea celor de jos - toate aceste trăsături sumbre ale Evului Mediu sunt aproape de neconceput în prezent; dar, pe de altă parte, omul noului timp a dezvoltat în el însuși o asemenea ingeniozitate în mii de forme de înșelăciune egoistă și o asemenea sofisticare în tot felul de moduri de mărunțiș, care sunt de neconceput și nu erau necesare în Evul Mediu Și aceasta este o întrebare foarte mare și serioasă, care este mai rea din punct de vedere moral, prima sau a doua? O astfel de ambiguitate morală în dezvoltarea culturii nu trebuie niciodată pierdută din vedere atunci când discutăm despre progresul moral al omenirii Acest lucru nu este suficient: "Un om nu face niciodată singur și pentru sine asemenea cruzimi pe care să le facă împreună cu alții și pentru alții Publicul este gardianul animalității Pesimismul profund emană din aceste rânduri; dar V P chiar neagă dreptul la pesimism omenirii moderne cultivate "Pentru a pune serios întrebarea despre valoarea vieții și pentru a avea dreptul de a răspunde la această întrebare cu un negativ, trebuie să vezi viața în cea mai strălucitoare strălucire posibilă; mai mult, trebuie să fii un creator și un participant la această viață Nu echilibrul comercial al valorilor de piață ale vieții determină adevărata valoare a acesteia din urmă, și nu nenorocita noastră cultură, cu umanitatea ei redusă și bolnăvicioasă, cu îndumnezeirea mediocrității de masă, cu ideile ei incolore Biblioteca "Runivers" KH CH TROUBETSKOY șchioapă și sentimente stinse, epuizate - nu este de ea să răspundă la întrebarea ce valorează o viață umană în general Când omenirea și-a creat un nou sistem și o puternică cultură iluminată - dacă se va întâmpla vreodată - atunci ea va dobândi dreptul de a pronunța o judecată reală atât asupra sa, cât și asupra vieții umane în general Care va fi sentința lui? Poate asta: în mijlocul celei mai bogate și mai magnifice înfloriri a vieții umane, să vezi tristețea fericirii ei cele mai profunde și în această ironie asupra celor mai bune și mai înalte pe care le poate oferi viața, în acest ultim triumf al conștiinței mândre și neîntrerupte voința de a-și

vedea măreția, de a se bucura în vâsle victorioase mănâncă și cu o asemenea grimasă tragică încremenită pe față să plece în veșnicie?! Aceste rânduri vor întâlni, poate, cea mai mare condamnare Iertăm mai ușor orice necredință decât necredința în umanitate Între timp, în această conștiință a nesemnificației umane, incoruptibilitatea inimii umane, efortul ei spiritual nemuritor pentru un ideal supraomenesc, este cel mai puternic afectată În acest pesimism, în această negare, nu există blasfemie împotriva spiritului, nu există blasfemie împotriva omului Aceasta este doar o expresie negativă a celui mai înalt idealism, aceasta este ultima etapă a celei mai înalte necredințe, care constituie reversul și condiția umană finală a unei credințe mari, luminate, rezultatul final al gândirii umane, cinstit până la capăt O astfel de necredință incoruptibilă nu este ușoară pentru o persoană și doar cei care nu știu ce credință îl condamnă Este rar în zilele noastre, la fel de rar ca și adevărata credință, și nu ar trebui să fim surprinși de sentimentul de profundă nemulțumire pe care V P Preobrazhensky îl îndură din starea spirituală a omului modern, acea evaluare negativă a creativității sale spirituale pe care o găsim în l "Un secol de mare stil a trecut atât pentru viață, cât și pentru artă și doar fantoma acestuia este uneori purtată în muzică" Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY "Fiecare timp are propriul său caracter de neliniște Așadar, în vremea noastră, pretutindeni se simte o neliniște lâncegoasă deosebită, iar toată lumea este chinuită de gânduri și senzații meschine și banale, care târăsc și împiedică să mergi, ca o greutate nu foarte mare, dar atașată stângaci Această neliniște nu este neliniștea pe care o bate o inimă tremurândă în timpul tinereții în flăcări, nu este atât de înăbușită, ci de puternică, ca murmurul unei mulțimi, zgomotul care se ridică deodată în suflet când un gând mare sau o faptă măreață se trezește în ea; aceasta este neliniștea prozaică a unui călător, obosit și confuz dintr-o călătorie lungă, care se urcă într-o trăsură și se uită în jur să vadă dacă are lucrurile cu el, dacă a uitat ceva de care are nevoie, dacă vecinii se vor amesteca cu el , și chiar dacă se duce unde ar trebui Ar trebui cineva să caute răspunsuri la întrebări spirituale dureroase din filozofie sau să se liniștească în fericirea de zi cu zi? Dar pentru asta trebuie să crezi în ambele Și așa a vorbit Vasily Petrovici despre asta: "Există sute de forme ale fericirii mărunte în lume și cine știe! Poate că întregul secret al înțelepciunii vieții constă tocmai în a putea păstra în sine capacitatea de a se bucura de o asemenea fericire modestă, mic-burgheză, nepretențioasă! Și să poți oferi o asemenea fericire, nu este aceasta cea mai înaltă virtute! Mai ales când tu însuți nu crezi în prețul unei astfel de fericiri, iar din filantropie îți ascunzi neîncrederea! Sentimente de milă, uneori mândrie, alteori frica de filistinism ne fac să lăsăm această fericire meschină să ne scape din mâini și ea fuge de noi, râzând cu râsul ei argintiu Și cine știe când suntem mai înșelați - fie că ne predăm fericirii care a zburat înăuntru, fie prin tristețea fericirii care a zburat? Răspunsul la aceasta este dat de un zâmbet trist, pe care îl vezi adesea pe fețele persoanelor în vârstă atunci când se distrează cu tinerii Dar dacă în viață este posibil să suportăm "fericirea măruntă" cotidiană, atunci cu "fericirea măruntă" în Philosophy Questions of Philosophy, vol , Biblioteca "Runivers" KN S H TRUBETSKOY Sophia nu poate fi împăcată Și între timp, ținând cont de starea actuală a filozofiei, găsim cel mai adesea în ea tocmai Formele fericirii mărunte a gândirii autosatisfăcute, de care mintea pretențioasă nu poate fi satisfăcută "Cumva nu mai credem în posibilitatea unor descoperiri filozofice",

scrie V A , "și însăși căutarea unor "adevăruri" * care să reînnoiască lumea ni se pare ceva demodat Simțim că epoca invenției a început de mult în filozofie, în care conștiința noastră intelectuală ne împiedică să ne angajăm serios Dar ne-am obișnuit cu plăceri și distracții rafinate și ne-am cultivat în noi înșine o gândire epicureană capabilă să aprecieze atât parfumul delicat al semiscepticismului elegant, cât și beția dulce a semi-credinței poetice Suntem atrași de lirismul gândirii, acum incitantă, acum amânătoare, și iată-ne că filosofăm Pentru el însuși, V P nu a permis nici semiscepticismul, nici semicredința, oricât de mult ar fi prețuit lirismul gândirii și plăcerile sublime ale filosofiei "Fiecare își construiește o casă după nevoile și gusturile sale", a spus el, "fiecare își construiește pentru sine lumea în care și-ar dori să trăiască Casa mentală pe care V P Preobrazhensky și-a construit-o era o bibliotecă și un muzeu în care erau adunate toate cele mai înalte și mai bune lucrări ale creativității umane, cuvântului uman și gândirii umane; nu era nimic fals și dubios aici, nu era gunoi și gunoi, nu era dezordine Era evident că tot ce s-a adunat a fost păstrat cu dragoste și că nu a fost o colecție inactivă, ci o dragoste conștientă, profundă pentru frumosul cu adevărat, care îl ghida pe proprietar, care împărtășea cu generozitate prietenilor săi ceea ce avea, scoțând din el vechi și nou trezorerie Și când vorbea despre orice operă de poezie, filozofie, muzică, pe care o iubea și o studia cu pasiune, părea că stă cu adevărat în fața acestei opere Și totuși, nu mai puțin, toate acele plăceri estetice pe care le-a desenat Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY C cu atâta lăcomie în lumea muzicii și a poeziei, nici plăcerile mintale ale filosofiei, nici tristețea și grija acelei vieți trudite care atât de devreme i-a încordat forțele, nu au putut să-i înăbușe setea duhovnicească lânguitoare Impresia pe care a primit-o de la viață nu era plăcerea estetică a unui amator; în orice caz, nu se vede prin notele și aforismele sale; nu s-a arătat atât în personalitatea lui, cât și în conversațiile sale Impresia lui a fost mai degrabă "impresia unui rătăcitor" - acesta este numele unei poezii scrise de el "în țări străine" O altă viață, alt trib, Alte necazuri și vise; Dar nu este viața singura povară purtată de sclavii deșertăciunii pământești Și roiuri pestrițe de viziuni de zi, Și nopți de vise dureroase - Tot același zgomot al creațiilor pământești În sânul tăcerii veșnice Peste mormântul lui V P Preobrazhensky, L M Lopatin a vorbit despre acea inimă caldă și despre acea mare putere mentală pe care o pierdusem în ea Această forță mintală impresiona: se simțea în cuvintele lui, mereu apte și originale; ea strălucea în el Scepticismul lui față de noi, care l-am cunoscut îndeaproape, este mai mare decât multe construcții dogmatice Nimeni nu știa să înțeleagă gândul altcuiva mai bine decât el, să se transfere în punctul de vedere al altcuiva De aceea a fost un editor atât de valoros, indispensabil al Jurnalului nostru filozofic Fiecare angajat ar putea găsi în el nu doar un critic, ci și un consilier Pot să mărturisesc acest lucru din experiență personală: oricât de departe am fi fost alături de el pe probleme fundamentale religioase și filozofice, nu am publicat nimic fără sfaturile și criticile lui, cerându-i ajutorul editorial chiar și pentru acele lucrări care nu se încadrau în Întrebări de Filosofie Da, si era imposibil sa nu tina cont de parerea lui, era imposibil sa gasesti un critic mai obiectiv decat - * Biblioteca "Runivers" KH O, TRUBETSKOY kago la gândul altcuiva Prin urmare, o ceartă cu el nu a fost niciodată o ceartă fără rezultat Chiar ne-am pierdut puterea în ea Când termin, mă întreb din nou, oare mă descurc bine, vorbind despre

el, nu comit o lipsă de modestie, vorbind despre un om care a vrut să rămână în tăcere, cu gândurile și îndoielile lui, și mai puțin cu gândul să-și împărtășească spiritualitatea? sete cu alții? Și am transmis cu exactitate trăsăturile acestei naturi complexe, vii și pasionale, această minte ciudată și puternică, care s-a combinat în ea cu o inimă atât de duioasă și iubitoare? În fiecare personalitate există ceva de neînlocuit, ceva propriu, ceva individual, esența ei, care este cel mai drag dintre toate în ea, de care este cel mai dificil, de care este imposibil să te despart Această esență nemuritoare, acest suflet al personalității umane, este încă dincolo de cuvinte; da, nici măcar nu poți să te uiți în adâncurile lui Vorbim doar despre imaginea ei Fie ca Vasily Petrovici să ne ierte dacă le arătăm altora această imagine valoroasă dragă nouă Carte S N Trubetskoy Biblioteca "Runivers" Amintiri ale lui Vasily Petrovici Preobrazhensky Moartea lui Vasily Petrovici Preobrazhensky a fost recunoscută ca o mare pierdere Această mărturisire a fost exprimată de toți cei care au vorbit în telegrame sau necrologuri despre defunct Cu toate acestea, este puțin probabil ca informațiile raportate în acest scurt mesaj despre moartea sa să fie suficiente pentru a oferi oamenilor care nu-l cunoșteau personal pe Vasily Petrovici o idee despre ceea ce era el pentru societatea care l-a înconjurat S-a spus că mulți ani a fost la început secretul, apoi redactorul deschis al singurei reviste de filosofie din țara noastră, că a gestionat-o cu multă pricepere, că, în cele din urmă, el însuși, deși rar, a vorbit în acest jurnal cu ai lui cuvânt, mereu greu, inteligent și strict științific Toate acestea sunt adevărate; iar dacă vorbim despre meritele lui Vasily Petrovici înaintea științei ruse, atunci bineînțeles că va trebui să semnalăm în primul rând redactiei sale, să amintim scrierile lui Leibniz, Etica lui Spinoza și alte cărți de filosofie publicate de el, vom avea pentru a vorbi despre studiile sale independente despre Schopenhauer și Nietzsche și, în sfârșit, despre notele sale critice pline de spirit, împrăștiate în secțiunea bibliografică a Questions of Philosophy and Psychology(r) Dacă evaluăm toate aceste lucrări la adevărata lor valoare, se va dovedi că în persoana defunctului am pierdut un bun muncitor- Biblioteca Runiverse N KOTLYAREVSKY un cercetător, un editor-editor priceput, un critic inteligent și prudent Fiecare dintre aceste roluri, interpretate de el cu mare profunzime și versatilitate de gândire, determină aparent suficient de mult amploarea pierderii pe care am suferit-o, dar cei care l-au cunoscut intim pe defunct nu vor fi de acord că tocmai aceste lucrări sunt cele care epuizează toată semnificația lui ca o persoană și un muncitor Opera sa științifică mi se pare una dintre multele, dar în niciun caz singura manifestare a spiritului său Vasili Petrovici nu aparținea numărului de predicatori convinși ai vreunei doctrine filozofice anume; nu era un luptător care recruta în tabăra lui; din câte știu eu, el nu avea o viziune coerentă, originală asupra lumii, adusă într-un sistem strict și unind printr-o singură idee toate fenomenele vieții spirituale și materiale; dar pe lângă o serie întreagă de viziuni separate dezvoltate independent asupra diferitelor chestiuni ale vieții și spiritului, el avea o abilitate neprețuită de a înțelege orice viziune asupra lumii, indiferent de rezistența gândirii pe care o întâmpina în sine A studiat o mulțime de astfel de viziuni asupra lumii, de la cele mai vechi până la cele mai noi, conform monumentelor, și dacă nu s-a alăturat niciuna dintre ele și nu le-a sporit numărul, atunci în loc de aceasta putea întotdeauna liber, fără prejudecăți, orice gândirea filozofică își verifică opusul sau completează și explică similar cu ea Vasily

Petrovici și-a împărtășit opiniile și părerile de bună voie cu toți cei care au reușit să se apropie sau mai aproape de el Voi spune aici, de altfel, că acest lucru nu a fost întotdeauna ușor pentru cei care și-au dorit Era foarte exigent cu oamenii, știa să se mulțumească cu el însuși și nu avea grijă de oameni; dar oricine i-a dat cu prietenia sau pur și simplu atenție, a câștigat mereu Sunt convins că tocmai în această dăruire a propriei bogății spirituale către oameni care sunt capabili să le pună în circulație, în această emoție a Biblioteca "Runivers" AMINTIREA DESPRE VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY gândit în capul altcuiva, consta în principal din meritul său social Îi plăcea să se certe și să vorbească pe cele mai variate subiecte; îi plăcea să-l facă pe inamicul să privească în jur, îi plăcea să-l scoată din poziție, iar loviturile lui erau uneori fără milă Deci, vorbind, certându-se și glumând, acest bărbat a apărut în cele mai diverse cercuri ale Moscovei, în afara cărora a ieșit o singură dată în viață După ce a slujit numărul specificat de ore în Duma Orășenească, unde a slujit, după ce a văzut oameni, s-a retras în micul său birou, unde din două biblioteci se uitau la el toți înțelepții lumii, adunați cu grijă de el în cele mai bune ediții A avut o conversație lungă cu ei și, judecând după notele marginale, o conversație foarte captioasă A ieșit din aceste arte marțiale viguros, fără răni, deși se lupta adesea cu zeii și apoi el însuși a mers să concureze cu simplii muritori Filosof învățat fără amvon, redactor al unui jurnal în care el însuși a scris foarte puțin, un dezbatetor plin de spirit într-un cerc select - era un fenomen destul de original Pentru a-i aprecia pe deplin puterea mintală, nu trebuia atât de mult să-l citești, cât să-l certam, și iubea dialogul, preferându-l monologului, spre deosebire de mulți oameni educați ruși; nu-i plăcea decât partenerul său fără replici, iar prostia vecinului său nu i-a slăbit limba tocmai pentru că nu era un predicator al vreunei doctrine certe Despre această persoană ciudată, a cărei personalitate și cuvânt, după cum știu, au influențat în mod benefic mulți oameni, aș dori să-mi amintesc Vă rog să mă scuzați doar dacă, vorbind despre Vasily Petrovici, trebuie să menționez și alte persoane deloc interesante pentru cititor, dar pe care inevitabil trebuie să le întâlnească, din moment ce era în cercul acestor persoane și sub ochii lor că defunctul a crescut și s-a dezvoltat Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII L-am cunoscut pe Vasiliy Petrovici în toamna anului la cimitirul Mănăstirii de mijlocire L-au îngropat pe tatăl meu, un cunoscut slavist învăţat; câțiva studenți, camarazii mei din primul an, au dorit să-i cinstească memoria, iar la înmormântarea lui au venit oameni neinvitați Ei și-au exprimat participarea la această durere care le era complet străină, oferindu-mi prietenia lor Vasily Petrovici a fost printre aceste prime persoane pe care le-am întâlnit chiar în pragul universității și cu care am intrat într-o nouă viață Nu singuri, ci deodată, ca un întreg cerc, am început această viață între zidurile universității Ne-am apropiat extrem de repede, în ciuda diferenței de temperamente și de tradiții familiale și școlare și am trăit foarte închisi, mulțumiți unul de celălalt Aflându-ne departe de multe interese studențești, ne-am dat în întregime unui singur hobby, foarte nedefinit și vag, dar care ne leagă puternic A fost o pasiune pentru știință Cine a fost această știință riguroasă în esența ei și ce ar putea da ea pentru viața noastră - acest lucru, desigur, nu ne-a fost clar; dar ne-am mulțumit cu faptul că a existat înaintea noastră sub forma unei clădiri universitare și a unor profesori care, la anumite ore, o duceau la diferite audiențe Am vizitat universitatea cu zel, i-am ascultat cu atenție pe toți profesorii și am încercat să le notăm

fiecare cuvânt; cu evlavie am perceput tot ce ni s-a dat în numele cunoașterii și am apreciat această cunoaștere de dragul ei, fără a încerca să o conectăm cu viața din jurul nostru Universitatea, la rândul ei, a făcut totul pentru a ne insufla și a menține această dragoste pentru toate ramurile științei încă din primul an A făcut acest lucru, desigur, fără intenție, pur și simplu, încredințând predarea în primul an unei serii întregi de profesori eminenti care ne-au făcut să migrăm de la un public la altul și să ne gândim că din toate Biblioteca "Runivers" MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY Cea mai interesantă știință este tocmai cea pe care cutare sau cutare profesor ne-a învățat-o la ora dată V I Guerrier ne-a citit istoria romană și ascultând acest curs, în care, cu rigoare științifică, materialul ales s-a îmbinat atât de armonios cu o Formă zveltă, uneori rece, dar mereu plastică, ascultând această poveste, mereu spusă de la amvon, și nu cititi, suntem pregatiti am jurat ca in toata lumea numai civis romanus avea toate drepturile asupra simpatiilor noastre mintale si inimii Dar prelegerea s-a terminat si intr-un sfert de ora draga noastra antichitate a inviat inaintea noastra Desigur, atunci nu am putut evalua întreaga semnificație științifică a cursului lui V O Klyuchevsky; dar înaintea noastră a fost un artist care a adus virtuozitatea figurativității discursului său Acest discurs, impasibil acolo unde era nevoie și calm, pe alocuri nervos și deseori și cu pricepere intercalate cu ironie, discursul, care strălucea cu o strălucire deosebită proprie numai ei, ne-a îmbătat Toate detaliile vieții noastre antice rusești - poziția geografică, compoziția etnografică, obiceiuri, religie, relații juridice, ordine de stat și politică externă - compuse înaintea noastră într-o singură imagine generală, cu o colorare, luminozitate și distribuție uimitoare a principalelor figuri din prim-plan - și, naivi, ne-am gândit cât de bine ar fi să venim în ajutorul profesorului cu munca noastră și, cu entuziasm, am început să scotocim noi înșine cronici, acte și cărți vechi Istoria literaturii ruse antice ne-a fost citită de N S Tikhonravov Nu a fost atât de ușor să fii sigur să-l vezi pe Tikhonravov la departament; a apărut pe ea pe neașteptate, după intervale destul de lungi; dar ori de câte ori venea, publicul era plin și îl aștepta, chiar dacă ea trebuia să-l aștepte o lună Tikhonravov a apreciat această atenție și a știut să ne răsplătească pentru răbdarea noastră Și el a aparținut numărului de persoane cărora li s-a dat puterea de a învia morții În mâinile lui sunt toate acele pergamente uzate, pe care le aduce adesea Biblioteca Runiverse N KOTLYAREVSKY purtat cu el, a devenit carne vie, iar la prelegerile sale s-a realizat o iluzie completă: a putut să-și ascundă propria personalitate în spatele acelui monument, pe care l-a comentat, încât noi înșine am devenit, parcă, participanți la acele evenimente care acest monument a povestit și a împărtășit acea viziune asupra lumii, pe care profesorul ne-a citit-o din manuscrise complet ilizibile Puterea sa atractivă a fost suficientă pentru a ne pune în spatele diverselor lucidare, fiziologi, cărți de alfabet, cărți de ghicitoare și albine, iar noi, lăsați în forțele noastre, cu o dificultate incredibilă, poticnindu-ne la fiecare pas de cuvinte și indicii de neînțeles, am izbucnit prin acestea junglele gândirii antice rusești și limbajului, iar această lucrare nu ne-a obosit, ci ne-a revigorat V t ne-a trezit şi el mare interes Miller, care ne-a citit cea mai veche istorie a Orientului și istoria descoperirii și interpretării inscripțiilor cuneiforme Prelegerile au fost foarte vii, foarte informative și ne-au mituit cu noutatea lor Vasily Petrovici avea o tandrețe deosebită pentru ei Chiar

și clasicii, acei vinovați fără de vină care la universitate plătesc pentru păcatul originar al profesorilor de gimnaziu, sau mai bine zis regulile de gimnaziu, chiar și ei au găsit în noi ascultători zeloși, iarăși pentru că erau oameni de mare inteligență și talent Cu G A Ivanov am pătruns de bunăvoie în subtilitățile stilului lui Cicero, iar cu A N Schwartz i-am corectat pe comentatorii englezi despre Demostene θ Da, Korsh trebuia să citească limba greacă veche, dar ne-a crezut pe cuvânt că îl cunoșteam și prelegerile lui s-au transformat în excursii strălucitoare în domeniul arheologiei, etnografiei și al filozofiei lingvisticii ' Am fost înconjurați de astfel de profesori în primul nostru an Ne-au fost oferite astfel cele mai rafinate feluri de mâncare științifice și ne-am năpustit asupra lor flămând Cine a reușit să apuce ceva, l-a apucat Concluziile generale pe care ni le-au dat profesorii sunt Biblioteca "Runivers" AMINTIREA DESPRE VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY este cu siguranță mai presus de verificarea noastră și, prin urmare, dacă doream să ne urmăm profesorii, noi, vrând-nevrând, trebuia să începem cu detalii În astfel de întrebări științifice private, fără legătură, ne-am săpat cu toții Vasily Petrovici, care a știut atunci să-și umple atât de metodic și corect capul inteligent cu tot felul de informații care se potrivesc într-o ordine neobișnuită și a fost întotdeauna legat de fire puternice ale propriului său gând, în primul său an împreună cu noi a făcut acest lucru excursie științifică prin toate ramurile cunoașterii, la fel ca și suntem naiv siguri că indiferent în ce fisură se târăște mintea umană, ea încă îndeplinește un mare act de serviciu sacru pentru știință În asemenea crăpături ne-am așezat apoi cu toții; care a petrecut o iarnă întreagă la gramatica greacă a lui Meuer, care a studiat în detaliu fapta lui Devgen, care s-a blocat pe cărțile rusești renunțate, care pe soarta pelasgilor Eu și Vasily Petrovici am început cu zel să studiem mitologia Aveam la dispoziție o bibliotecă excelentă a tatălui meu, unde se strângea cel mai bogat material despre oolclore în toate limbile și citim, citim cu voracitate tot ce ne-a venit la îndemână Vasily Petrovici a iubit întotdeauna imaginile și culorile, i-a plăcut "mirosul" vorbirii și, prin urmare, nu este surprinzător că știința frumoasă și elegantă a ficțiunii populare i-a atras imediat atenția Cât de des mai târziu, când o atitudine critică la toate întrebările despre spirit și viață l-a condus la alarmă, îi plăcea să se întoarcă la basme și mituri, la legende și viziuni, dar nu în cărțile savante, ci în muzica lui Berlioz și Wagner, în picturile simboliste, în romane și poezii ale romanticilor vechi și noi interesele esteticii și, bineînțeles, știința riguroasă; a colectat cu sârguință literatura subiectului și a aprofundat în lectura cărților și articolelor, unde aceste ficțiuni vii ale fanteziei populare erau bine Biblioteca Runiverse N KOTLYAREVSKY shens, disecat în părți și catalogat În lucrările sale s-au găsit numeroase extrase din cărțile pe care le-a citit atunci și din ele putem observa că aceste excursii în domeniul folclorului și al mitologiei l-au costat scump A citit tot despre Afanasiev, Por-Firiev, Buslaev, Orest Miller, Tikhonravov, Veselovsky și mulți alții Toate aceste cărți citite au rămas în viitor fără folosință, deoarece simpatiile științifice ale lui Vasily Petrovici s-au schimbat rapid și drastic Dintre noi toți, el a fost primul care a trecut de la lucrul pe anumite probleme la o cunoaștere sistematică a întrebărilor de natură cea mai generală, dar la despărțirea de studiile sale recente, ca și cum ar dori să ne arate clar pe toți în ce sălbăticie a deșertului științific se poate urca, a scris un studiu independent despre egiptologie, o lucrare pentru care am fost plini de mare respect Se

referea la problema naționalității anumitor hici care au invadat Egiptul în timpul domniei dinastiei a XIII-a și a XIV-a Eseul a fost destinat citirii la una dintre întâlnirile Societății Literare Științifice, pe care cercul nostru a înființat-o în anul II de universitate Nimic, cred, nu vorbește atât de clar despre dragostea noastră prezumtivă pentru știință ca tocmai istoria acestei societăți, care, totuși, a murit de epuizare la jumătate de an de la naștere Au existat multe părți bune în această întreprindere, iar principalul ei merit în fața noastră a fost în miniatură același cu meritul pandemoniului babilonian în fața omenirii Ca urmare a confuziei de limbi și a celei mai complete neînțelegeri reciproce, întreprinderea noastră îndrăzneață s-a prăbușit Și întreprinderea a fost îndrăzneață Cred că o astfel de societate studențească ca a noastră nu a existat niciodată De obicei, atunci când elevii formează cercuri, o fac cu un program specific, în majoritatea cazurilor de dragul Biblioteca "Runivers" AMINTIREA DESPRE VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY autoeducație, pentru a dezvolta o perspectivă asupra lumii - după cum se spune În astfel de cercuri sunt proprii cântăreți, idolii și fetișurile lor, există vreo carte în care cred sau pe care o răspândesc; în ei domnește aproape întotdeauna autocrația cutare sau cutare autor sau persoană: de aceea utilitatea unor astfel de cercuri este neîndoielnică; bun sau rău, dar șlefuiesc un gând care este în continuă frecare cu alte gânduri, adevărate sau absurde - nu contează, dar astfel încât să fie capabil să evalueze într-un fel sau altul În cercul nostru nu exista autocrație, dar domnea libertatea deplină; ne-am făcut cu toții dintr-o dată generali ai științei și am început să ne lămurim reciproc, rezolvând cele mai dificile și, în plus, întrebări științifice cu totul deosebite Fiecare reoerent și-a răsfățat vecinul cu rezultatul lucrărilor sale "științifice", care erau interesante pentru el și de neînțeles pentru alții Nu exista o idee generală în jurul căreia să poată fi grupate aceste lucrări și, prin urmare, nu era nimic de discutat subiecte despre căderea Țaregradului și reflectarea acestui eveniment în literatura rusă, despre viața de clan printre slavi, despre înființarea Areopagului la Atena, despre autenticitatea legislației lui Lycurgus, despre naționalitatea hikilor și ceva Altfel, nu-mi amintesc a fost să dăm deplină satisfacție deșertăciunii noastre de tineri oameni de știință, ne-a costat foarte scump S-au petrecut săptămâni și luni întregi pentru pregătirea acestor instrumente grele și inutile ale științei Luați, de exemplu, munca lui Vasily Petrovici, care s-a păstrat în lucrările sale Ce nu a citit pentru ea, și Josephus Flavius, și Moreau de Jonesse, și Champollion, și Masperot și Lenormand, și toate acestea, ca tezele prezentate la sfârșitul spune abstract, pentru a spune că dovezile citate de Moreau de Jonesse în favoarea originii celtice a Hyks, au nefondat că Hyks nu sunt un trib omogen, care, conform amintirilor sculpturale, Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKY, Este imposibil pentru cineva de pe pământul Egiptului de Jos să judece naționalitatea hikilor și că, în sfârșit, naționalitatea acestor mase nu poate fi încă determinată Toate aceste concluzii prudente și negative sunt foarte caracteristice lui Vasily Petrovici, viitorul sceptic Societatea și-a încheiat curând existența ca științifică și s-a transformat în conversații literare Apropo, observ că dintre noi toți, doar Vasily Petrovici a reușit în acest timp să facă ceva incontestabil util A tradus cartea lui Delbruck "Introducere în știința limbajului" pentru publicare în "Note filologice" de Voronezh de Khovansky Vasily Petrovici nu avea încă ani când a intrat în cercul acelor ocupații și întrebări, din care ulterior nu s-a retras

până la moarte A început să se ocupe de chestiuni de filozofie, psihologie și estetică A asimilat cu ușurință acest nou material științific și a știut rapid să se orienteze în acest domeniu încă complet necunoscut, tocmai pentru că capul i-a fost creat pentru aceste studii Foarte curând am simțit claritatea și puterea gândului său Acest gând s-a mișcat într-un ritm atât de rapid, încât ne-a fost absolut imposibil să ținem pasul cu el, cu atât mai mult cu cât, neurmându-i exemplul, am continuat să ne adâncim în aceleași întrebări speciale ale vreunei discipline de curs Tovarășul nostru a fost complet absorbit de formularea teoretică a problemelor filozofice și de studiul istoriei filosofiei după liniile directoare principale Ne-a împărtășit de bunăvoie impresiile sale despre cărțile pe care le citise, pe care nu le citisem încă, și gândurile lui, la care nu ne gândisem încă Nu exagerez dacă spun că la vremea aceea el înlocuia cartea noastră de învățământ general Vasily Petrovici îi era, desigur, îndatorat atât pentru interesul pentru științele speculative, cât și pentru pașii pe care i-a făcut în acestea Dragostea pentru ei a fost doar un dar al naturii: s-a născut cu un cap FILOZOF,   cum se nasc alții matematicieni, muzicieni sau artiști în general; în ceea ce privește direcția în care a mers, aici, din câte îl înțeleg, s-a călăuzit de propriul instinct, și nu de degetul arătător al profesorului, deși este încă imposibil de negat că gândirea lui filosofică a primit primul impuls la prelegeri al lui M M Troitsky - acest ultim apărător al pozitivismului pe moarte M M Troitsky ne-a citit logica, psihologia și apoi istoria filozofiei Neprețuit profesor de logică și psihologie, el era, totuși, complet deplasat ca interpret și judecător al sistemelor filozofice în compoziția lor generală, adică tocmai acea secție de știință filozofică, care pentru studenți ar trebui să aibă o importanță capitală, ca fiind capabil să descopere imediat cele mai largi orizonturi filozofice Asemenea orizonturi nu s-au deschis la prelegerile lui Troitsky, în ciuda atmosferei extrem de clare și transparente care ne-a înconjurat la aceste prelegeri Acest lucru s-a întâmplat pentru că, în primul rând, profesorul însuși nu era interesat de aceste concepții generale, de aceste pietre de temelie ale sistemelor filozofice și, în al doilea rând, pentru că a recunoscut în lume dreptul de a exista doar pentru acel gând, care era clar pentru toată lumea ca o zi în care nu era nimic controversat, care era imobil în adevărul său de nezdruncinat și străin de orice fermentație Profesorul, făcându-ne la cunoștință cu gândurile altora, s-a străduit să le apropie de idealul său și le-a fiert și le-a purificat atât de mult în cap, încât au devenit surprinzător de transparente; dar tot ce era viu organic în ele a fost ucis În expunerea sa a învățăturilor filosofice, el nu a lăsat niciun gând de vreo complexitate, fără a-l simplifica dincolo de recunoaștere, și a străbătut astfel drumul pentru gândul nostru, încât cele mai viclene sisteme, cu vârfurile și abisurile lor de neatins, ni s-au părut un plan complet neted Am fost încântați   Din cauza acestei clarități, ne-a plăcut și atitudinea parțială a profesorului față de toate învățăturile în care a găsit sau a simțit premise metafizice și asupra cărora le-a batjocorit atât de inteligent Mai mult decât atât, Troitsky a domnit atunci peste noi fără adversari: nu existau persoane în jurul nostru al căror cuvânt să-l poată contesta pe profesorul nostru Cărțile lui Kavelin de psihologie și etică, adresate direct nouă, adică tinerilor, ne-au fost foarte dificile prin prisma formulării extrem de abstracte a acelor întrebări în care ne doream cea

mai mare claritate Numele lui Karinsky nu a ajuns la noi în acei ani; despre Grotă, care mai târziu a apărut la Universitatea din Moscova, nu am auzit încă aproape nimic și nici în acea vreme el însuși nu s-a săturat de acea lovitură de grație, după care s-a ridicat ca metafizician Mai aproape de noi se afla V S Solovyov, pe atunci încă tânăr autor a două disertații, care au deschis o nouă eră a idealismului filozofic rus Aceste disertații, însă, au trecut cumva pe lângă noi, iar prima carte a lui Vladimir Sergheevici, care a căzut în mâinile noastre, a fost Lecturile sale despre bărbăția divină Ne-au lovit cu ceața lor mistico-religioasă și eram atunci atât de încrezători în noi și de tineri, încât nu am vrut să recunoaștem în spatele unei astfel de ceațe dreptul legitim de a exista în viață Deci, nu am auzit nicio obiecție față de pozitivismul care ni s-a vorbit din cetedra Voi adăuga, în sfârșit, că direcția la care a aderat Troitsky a găsit un mare sprijin în trecutul recent și în curentul actual al gândirii sociale rusești În perioada studenției noastre, tradițiile anilor și mai ales erau în plină forță Aceștia erau susținuți de jurnalism, ale cărui rânduri încă nu se subțiseseră Am părăsit gimnaziul cu o bună cunoaștere a ficțiunii și criticii anilor și cu o oarecare lectură a literaturii academice traduse, în care ne-au întâlnit foarte des numele lui Darwin, Spencer, Lewis, Mill și Comte citit Biblioteca "Runivers" MEMORIE DESPRE VASILY PETROVICHI PREOBRAZHENSKY Noi, desigur, citim aceste cărți fluent și nu sistematic, dar, cu toate acestea, ne-am format un anumit stoc de concepte filozofice stereotipe, pe care le-am lansat în circulație când o întrebare generală a început să ne tulbure Această mică trusă de prim ajutor filosofică, în care erau adunate toate, după cum ni s-a părut nouă, medicamentele necesare pentru a ne menține capul în stare igienică adecvată, a fost foarte simplă În total, cu vreo zece judecăți categorice, ne-am protejat mintea de diverse ispite ale gândirii Pur și simplu am recunoscut toate întrebările transcendentale ca fiind inactiv și ne-a plăcut, într-un fel pasiv, orice "metafizică" (un cuvânt al cărui sens era obscur pentru noi) față de această latură binefăcătoare și eternă a mișcării anilor - o latură care acoperă mai mult decât toată erori teoretice (și, de altfel, involuntare), am rămas atunci cumva indiferenți, nemergând mai departe decât morala decent-liberală, în care era mai mult egoism decât altruism Vasily Petrovici, după cum arată scrierile supraviețuitoare ale gimnaziului său, a adus, de asemenea, din școală o bună cunoaștere cu jurnalismul anilor ; dar el, și poate mai mult decât camarazii săi, a rămas indiferent față de tendințele ei sociale El a revenit la principiile sale filozofice în al treilea an pentru a începe revizuirea lor detaliată Parțial sub influența lui Troitsky, parțial sub influența unei lecturi recente, el a apelat la o cunoaștere directă cu Filosofia pozitivă Din moment ce Vasily Petrovici mi-a sugerat apoi să studiez conform programului său, convingându-mă să nu-mi dedic tot timpul rezolvării problemei așezării mărilor de către turci, în Questions of Philosophy, vol - Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII mei, pe care l-am luat atunci foarte aproape de inimă, acum pot restabili acest program cu o precizie aproximativă Tovarășul nostru și-a propus să studieze, de la cele mai importante monumente originale, întreaga mișcare a gândirii pozitive, începând cu Bacon Baconul a fost studiat în original conform comentariilor lui Eokhuieg'ov; Locke a fost citit și de cele mai multe ori a fost dedicat citirii lui Hume, ale cărui Eseuri Vasily Petrovici chiar a început să le traducă și pentru care deja căutăm un editor Acesta a fost urmat de un studiu foarte detaliat al aproape tuturor scrierilor lui Lewis, Mill

și a tuturor volumelor lui Spencer, cu excepția Fundamentals of Biology În același timp, s-au citit ultimele volume ale cursului lui Comte de filozofie pozitivă și, în sfârșit, cartea lui Lange, care, se pare, l-a descurajat imediat pe tovarășul meu să citească înșiși materialiștii Vasily Petrovici și-a dedicat cei doi ani rămași ai vieții sale universitare implementării acestui program amplu ' În ciuda tuturor acestor activități, care arătau în mod clar că lui Vasily Petrovici îi plăcea binecunoscuta viziune filozofică asupra lumii, eu totuși, amintindu-mi conversațiile noastre cu el la acea vreme, nu pot nici măcar pentru acea vreme să-l numesc un susținător convins al pozitivismului A fost incontestabil impresionat de logica și simplitatea gândirii acestor admiratori și propagandiști ai "clarității insultătoare" în filozofie; uneori îi plăcea să repete și să dezvolte una sau alta pagină pe care a citit-o, îndreptată împotriva diferitelor Fantome metafizice, dotând argumentele autorului cu ale sale propriile glume și glume A învățat de la acești oameni de logică și critică, dar în niciun caz dogme, și a fost întotdeauna mulțumit de sine și bucuros când îi putea bate cu propriile lor arme și "metoda experimentală", el obișnuia să Biblioteca "Runivers" MEMORIA LUI VASILYA PETROVICH PREOBRAZHENSKO···b remarcabil de încântat, de parcă l-ar fi prins în flagrant pe bărbatul pe care îl bănuia Îmi amintesc cât de neplăcut m-a lovit o atitudine atât de lipsită de respect și, după cum mi s-a părut, de deplină îngâmfare a elevului față de profesori; Am văzut o anumită originalitate și bravura în această dorință a tovarășului meu de a nu fi cu siguranță de acord cu ceea ce se citește, nebănuind atunci că în această dorință nu era liber Am crezut că joacă frumosul joc al scepticului; dar nu era un joc, ci natura însăși Și mai târziu, când a studiat filozofiile diametral opuse pozitivismului, a manifestat aceeași neîncredere, aceeași nedorință de a se preda în robia oricărei doctrine În toate chestiunile în care rațiunea este singurul judecător, Vasily Petrovici era un sceptic, un sceptic incorigibil, iar acest scepticism era uneori o sursă de puternică anxietate spirituală pentru el; l-a îmbătrânit prematur, i-a scăzut capacitatea creatoare și l-a predispus la pesimism Cei care l-au cunoscut pe Vasily Petrovici încă destul de tânăr, chiar și în acei ani în care viața nu l-a zdrobit, își pot aminti cât de înclinat era să prezinte latura tristă a vieții în detrimentul celor vesele și cât de multă ironie și sarcasm era în el discursuri şi în general în părerile sale Această atitudine ironică față de cele mai serioase întrebări ale vieții arată cât de puțină încredere în sine și convingere a dobândit în studiile sale filozofice de atunci despre pozitivism Și-a simțit neputința de a da orice răspuns pozitiv sau negativ la multe întrebări fundamentale și, prin urmare, s-a răsplătit pentru această neputință cu o atitudine ironică față de ele minute în șir El a rânjit, dar nu a râs, deoarece ironia lui pătrundea întotdeauna în profunzimea problemei și nu aluneca pe suprafața ei Îi făcea o plăcere dureroasă să întoarcă uneori pe dos întreaga țesătură a gândurilor cuiva sau propriile sale, de aceea o iubea atât de mult pe Heine, h* Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII acest om, râzând în deznădejde, și de aceea îl iubea în alte momente pe Pascal, acest credincios în deznădejde Sceptic din naștere, Vasily Petrovici și-a căutat cu încăpățânare rudele în spirit în toate țările și printre toate popoarele Lucrările lui Bayle, Montaigne, Hume, Voltaire, Laroche Foucault au ocupat un raft întreg în biblioteca sa, peste care am vrut, în glumă, să punem o tablă neagră cu inscripția "venena" ne gândindu-ne să o folosim pentru doctoratul sub niște germane care și-a ucis toată viața pe Sextus, nu poți submina și, prin urmare, renunța la slujba ta;

lui însuși nu-i plăcea să se repete, nu-i plăcea să repete pe alții În locul acestui subiect pentru dizertația unui candidat s-a ales altul dar pur critic Se referea la întrebarea finală despre realitatea cunoștințelor noastre, pusă de Spencer în partea a șaptea a Psihologiei sale Nu am citit această disertație și se pare că a dispărut din arhivele universității; dar amintiți-vă προ(r) Troitsky, căruia i s-a dat, arată că Vasily Petrovici a rămas singur și în acest caz a fost credincios "După o evaluare foarte subtilă a învățăturii lui Spencer", spune profesorul în recenzia sa, "autorul ajunge la concluzia că întrebarea finală pusă de Spencer este neclară și că această ambiguitate face imposibilă chiar și rezolvarea problemei Acordând o atenție deosebită controversei lui Spencer pe această temă cu Berkeley, Hume și Kant, domnul Preobrazhensky, fără a apăra corectitudinea învățăturilor acestor gânditori, încearcă să-i elibereze pe cei din urmă de Biblioteca "Runivers" MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKII* pentru inconsecvența și absurditatea cu care Spencer le împroșcă Ambele concluzii mărturisesc astfel faptul că tânărul filozof, în calitate de judecător al unei dispute învățate, a recunoscut ambele părți ca vinovate Pentru această lucrare, Vasily Petrovici a fost lăsat la universitate pentru a se pregăti pentru o profesie Anii de student s-au terminat pentru el Ce i-a dat de data asta până la urmă? S-au făcut multe pentru educația filozofică, deși într-o singură direcție A fost studiată întreaga etapă prin care a trecut gândirea filosofică în Europa Pe aceste învățături pozitive, în care gândurile sobre, deși monosilabice au strălucit atât de mult, s-a rafinat capacitatea de a gândi sobru și clar S-a făcut un depozit larg de tot felul de cunoştinţe din toate domeniile cunoaşterii, cunoştinţe pe care aceste învăţături le-au folosit pentru a-şi dovedi concluziile, începând cu fiziologie şi biologie, terminând cu economia politică şi sociologia Nu mai exista niciun pericol de a se încurca în plasele de abstractizări pure, dar nici nu existau principii de bază pe care să se construiască o viziune unitară și coerentă asupra lumii Scepticul a continuat să prevaleze în Vasily Petrovici asupra dogmaticului, iar povara acestui gând sceptic s-a făcut simțită I-a fost mult mai greu, care stă mereu față în față cu marile mistere ale vieții, decât celorlalți camarazi ai săi, ale căror capetele erau ocupate cu întrebări pur speciale Nu știu în ce măsură acest scepticism i-ar fi umflat atitudinea ironică față de viață dacă nu ar fi existat un domeniu al intereselor spirituale căreia s-ar fi predat complet, așa cum un amant se predă pasiunii sale La întrebările filozofice atitudinea lui nu era deloc pasională, le trata prea rațional, cu prea multă neîncredere, fără suficientă tandrețe Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII te simți mereu nu o persoană entuziastă, ci un gardian foarte precaut S-a eliberat de această neîncredere severă și a lăsat ca sentimentul direct să-l stăpânească numai atunci când a intrat în sfera intereselor pur artistice, când a dat peste lumea artei, în care o minte ascuțită este întotdeauna un apendice binevenit, dar deloc înseamnă pârghia principală care pune în mișcare forța spirituală a unei persoane Tovarășul nostru era un estetician foarte sensibil și îi plăcea să se uite de sine în plăcerea artistică Arta l-a separat cumva de viața exterioară și, din câte am văzut, nu s-a plâns de o astfel de separare și chiar i-a plăcut Cu cât arta era mai romantică, cu atât mai arbitrară se ocupa de materialul pe care i-l dă viața, cu atât îi plăcea mai mult; nu-i plăcea ca arta să fie acoperită în întregime de viață; a căutat în el ceva deasupra sau lângă viață care merită A apreciat realismul și naturalismul, dar numai în cele mai strălucite

creații ale lui Flaubert, Maupassant, Hauptmann, Dostoievski sau Tolstoi L-a tratat pe Zola foarte rezervat; dar povestea lui Hoffmann a rămas întotdeauna lectura sa preferată: Era un romantic incorigibil în suflet, iar acest romantism al inimii, indiferent de scepticismul minții, a coborât în ochii lui valoarea multor întrebări lumești, foarte importante și serioase În acest caz, Vasily Petrovici nu a făcut excepție printre noi Cu toții, când eram studenți, prețuiam arta mult mai mult decât viața și o iubeam ca pe un refugiu liniștit și fericit unde ne puteam odihni de suferințe neexperimentate, pasiuni neexplorate și întrebări care nu ne deranjau Un astfel de cult excesiv al artei romantice a fost parțial rezultatul acelei pauze în viața studențească care a venit la începutul anilor A fost o perioadă dificilă de temeri, suspiciuni și strictețe Viața studențească, atât de zgomotoasă la sfârșitul anilor , s-a târât cumva încet în acea perioadă de patru ani (-) ! Ί Biblioteca "Runivers" MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY pe care l-am cheltuit la universitate Desigur, în afara universității, în cercurile studențești private, existau interesele lor publice largi; dar între zidurile universității aceste mișcări nu s-au reflectat; si cu cat acele cercuri erau foarte inchise si, mai mult decat atat, pe atunci extrem de garda, nu am avut ocazia sa intram in contact cu ele, cu atat mai mult incat noi insine nu am cautat aceasta oportunitate Când, spre sfârșitul vieții noastre universitare, am început să ne redresăm oarecum din nebunia științifică în care căzusem și când a apărut nevoia de a privi viața dintr-un punct de vedere mai larg, lumea artei s-a dovedit a fi doar unul care la început ne-a satisfăcut pe deplin Ne-am apucat cu râvnă să studiem monumentele literaturii străine sub îndrumarea tovarășului nostru G A Rachinsky, care la vremea aceea avea deja o vastă educație literară Spun "monumente" pentru că citim aproape exclusiv autorii generațiilor precedente, în principal romantici francezi și germani Mentorul nostru, un predicator înflăcărat al "artei de dragul artei" și el însuși un romantic cu spirit, ne-a întărit în dragostea noastră pentru romantism și, în general, pentru idealismul în artă, și curând alături de știința noastră, în ciuda prejudecăților noastre față de tot ceea ce este suprasensibil și fantastic, a apărut o lume poetică a viziunilor, creată de Fantezia lui Hugo, Gauthier, Musset, Vigny, Byron, Shelley, Goethe, Schiller, Hofmann, Tieck, Heine și alții Pe vremea aceea eram mai îndrăgostiți de Goethe decât de Schiller, îl cunoșteam pe Buch der Lieder pe de rost, iar de poeții noștri natali, pe lângă primii, îi preferam pe Fet, Maikov și Alexei Tolstoi altora Vasily Petrovici ne-a împărtășit apoi aceste gusturi și, mai mult decât oricare dintre noi, s-a îndrăgostit de culmile romantice, pentru a nu se îndrăgosti din nou de ele Adevărat, în alte momente malefice, și-a permis, urmând exemplul favoritului său Heine, să-și bată joc de zei, dar numai atunci, pentru ca în primul minut de angoasă sau anxietate Biblioteca "Runivers" II KOTLAREVSKII zeii încep din nou să-și curețe altarele cu flori În momentul în care lucrarea critică a gândirii a tăcut, i-au izbucnit în cap în mulțime tot felul de ειδολα, tot felul de Fantome romantice, care, batjocorind categoriile de spațiu și timp, și-au creat în ea lumea lor fantomatică; iar Vasily Petrovici iubea acest joc al Fanteziei, îl iubea ca pe un joc care îi satisfacea simțul estetic, și tocmai estetic, și nu altul Acest estetism, la rândul său, a întărit adesea în el tendința sa deja mare pentru o evaluare pesimistă a fenomenelor vieții Este clar că, simțind puterea dureroasă a unei viziuni atât de triste asupra lumii, Vasily Petrovici a prețuit orice ocazie de a-l liniști cu impresii artistice sau de a-l paraliza în sine

prin anumite mijloace Căutând astfel de mijloace și impresii, a ajuns uneori în punctul în care, conform rețetei lui Baudelaire, era gata să-și creeze un "paradis artificial" în aceleași moduri la care a apelat acest nefericit estetician Dar nu se putea recurge la astfel de droguri narcotice Moscova, pe lângă ei, prezenta la acea vreme o combinație rară de ispite pentru un iubitor de artă și toți eram foarte lacomi de aceste ispite Și mai presus de toate teatrul Am aflat istoria ei la prelegerile profesorului nostru N I Storozhenka, un mare spectator de teatru, care în lecturile sale ne-a oferit nu numai o imagine istorică a dezvoltării teatrului, ci ne-a și introdus în metodele criticii estetice Eram astfel pregătiți pentru ceea ce vedeam pe scena teatrului nostru din Malago, unde fusesem de aproape șapte ori o săptămână Pe aceste scene înaintea noastră a trecut întreaga "Legenda veacurilor", creată de mari artiști și interpretată de cele mai bune talente Repertoriul clasic a prevalat la acea vreme asupra celui modern, iar teatrul, în special cel de la Moscova, nu s-a transformat într-o cronică a necazurilor și scandalurilor cotidiene ale familiei Ne-am uitat la Biblioteca "Runivers" AMINTIREA DESPRE VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY de ani de Shakespeare, Lope de Vega, Calderon, Goethe, Schiller, Hugo, Grillparzer și înaintea noastră întreaga lume a înviat, transfigurat și iluminat Teatrul ne-a învățat să privim de sus această viață, purificându-ne și suprimându-ne patimile, și dacă atunci era vreo pasiune în inima noastră, era atât de nevinovată și atât de poetică, iar subiectul ei era patosul tragic întruchipat în chipul Mariei Nikolaevna Yermolova El, acest patos, sau mai bine zis, ea a fost obiectul închinării noastre și îi mulțumim că i-a vorbit mereu pe buzele ei cea mai sublimă moralitate, atât personală, cât și publică, la care atunci ne gândim atât de puțin Au venit și oaspeți străini și a fost o sărbătoare grozavă pentru noi, bucuria căreia ne-au împărtășit profesorii I-am înconjurat pe coridoarele înguste ale unui teatru nedescris, iar aceste conversații, purtate fără ceremonie cu P G Vinogradov, V I Guerrier, A N Veselovsky și N I a izbucnit un vârtej cu cuvântul său de tinerețe entuziast, de neuitat S A Yuryev ce se întâmpla pe scenă Și misterul artei se petrecea cu adevărat acolo, iar preoții ei erau Possart, Barnay, Rossi, Salvini, toți acei Dei gratia thanes ai lui Glamis și Cavdor, regi ai Angliei, ai Scoției, ai Spaniei, prinți moștenitori ai Danemarcei și așadar mai departe și așa mai departe minute de mare și mare plăcere Muzica a luat locul teatrului Oricine își amintește de muzical Moscova anilor cu concerte ale tuturor vedetelor lumii, cu vizitele frecvente ale lui Anton Rubinstein, cu o orchestră simfonică care a vorbit, a cântat și a pictat sub bagheta lui ErdmansderFer, el însuși știe cum a fost posibil pentru a schimba lumea realității cu lumea sunetelor Vasily Petrovici iubea cu pasiune muzica El însuși a cântat nu rău și a petrecut mult timp studiind teoria muzicii și istoria ei și dacă ar putea fi ceva Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII dezarma acest dezbatetor și paralizează imediat atacul lui - deci acesta este un fel de - să fie o frază muzicală, luată accidental sau deliberat la pian; oricât de entuziasmat și agitat ar fi fost, a tăcut și a început să asculte Despre condițiile exterioare ale vieții tovarășului meu în acest timp am puține de spus A trăit foarte modest, la început în casa tatălui său, celebrul învățat protopop al Sf Theodore Studit, apoi, după o ceartă cu tatăl său, a trăit singur Situația financiară nu era deloc strălucitoare A dat lecții private, iar bănuții pe care i-a câștigat au ajuns foarte repede în cărți și bilete la teatre și concerte Viața lui a fost monotonă Universitatea, cercul de prieteni, divertismentul de

seară, doi-trei cunoscuți de acasă își împărțeau alternativ toate orele, cu excepția celor pe care le petrecea citind o carte Până la sfârșitul anilor de universitate și în anii imediat următori, însă, au avut loc schimbări semnificative în această viață Cercul de cunoștințe s-a extins Pentru a avea un venit mai permanent decât cel pe care i-l dădeau lecțiile, Vasily Petrovici a preluat munca de corecturi a Buletinului Juridic, iar această lucrare l-a introdus într-un nou domeniu de cunoaștere și l-a apropiat de o serie întreagă de mentalități oameni puternici care făceau parte din Societatea juridică El însuși a fost ales curând membru cu drepturi depline al acestei societăți, a participat adesea la întâlniri, iar conversația cu cărți care vorbesc, dar nu răspund era acum completată pentru el de conversații cu mințile vii, din contactul frecvent cu pe care mintea lui a început să dobândească o lustruire specială cu mai multe fațete Aproape în același timp, a fost invitat să se alăture personalului Russkaya Mysl în departamentul bibliografic, iar întâlnirea cu un nou contingent de oameni, foarte divers, a fost din nou o achiziție mentală În cele din urmă, la Moscova au început să vorbească despre înființarea Societății Filosofice Pentru implementarea acestui plan Biblioteca "Runivers" AMINTIREA DESPRE VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY a preluat cu zel Trinitatea și Grota, care au ajuns apoi la Moscova, iar când s-a format această societate, a combinat tot ce era remarcabil la Moscova în minte și talent Pe porțile larg deschise ale acestei societăți, despre care la început a vorbit toată Moscova și care, la rândul său, a vorbit pentru toată Moscova, filozofi, istorici, filologi de specialitate, juriști, medici, matematicieni, naturaliști, publiciști și artiști au intrat cu toții Vasily Petrovici a devenit unul dintre primii membri ai acestei societăți, pentru a lua în curând locul unui membru al consiliului și redactor al revistei filozofice publicate la societate În cele din urmă și-a găsit un loc de muncă care aparent l-a mulțumit Printre noii tovarăși, a luat imediat o poziție complet independentă, în ciuda tinerilor săi; și a muncit, a muncit din greu și cu succes și a putut simți roadele acestei munci Un astfel de prim fruct matur al gândirii independente a fost discursul pe care l-a scris la acea vreme pe tema teoriei cunoașterii lui Schopenhauer Am rostit numele acelui filosof care, de câțiva ani, fusese, dacă nu profesor, cel puțin cel mai iubit interlocutor al tovarășului meu Vasily Petrovici nu s-a apropiat direct de Schopenhauer, întrucât se apropie uneori amatori, convinși că într-o librărie poți cumpăra orice viziune asupra lumii A mers la el pe un drum lung și dificil Lăsat la facultate la catedra de filozofie, s-a aprovizionat cu un program pentru examenul de master Printre acele întrebări cu care trebuiau familiarizate se număra, desigur, istoria filosofiei grecești antice, care urma să fie studiată documentar, în originale Vasily Petrovici a studiat-o timp de doi ani și nu a existat o singură lucrare mai mult sau mai puțin cunoscută despre Platon, și mai ales despre Aristotel, care să nu se găsească în biblioteca sa și să nu fie presărată cu semnele sale Programul a inclus și Biblioteca "Runivers" d Hr Kotlyarevsky o doză mare de Kant, al cărui studiu detaliat la universitate Vasily Petrovici încă nu începuse; a inclus, în sfârșit, studiul lui Descartes, Spinoza și Leibniz Cât de conștient și priceput a lucrat tovarășul nostru la acest program o dovedește articolele critice scrise de el la acea vreme și cărțile publicate sub redacția sa Cu greu mă pot înșela, însă, dacă spun că în toate sistemele pe care le-a studiat, cel mai de preț lucru pentru el a fost arhitectura lor, arta cu care au fost construite Nu se poate nega că mișcările și întorsăturile gândirii umane pot avea un

interes cu totul independent, în afară de necesitatea de a recunoaște aceste gânduri drept drepte sau de a le respinge; și cred că tocmai aceasta a fost atitudinea lui Vasily Petrovici față de toate învățăturile metafizice și chiar față de judecățile individuale ale multor oameni asupra diverselor chestiuni, însăși judecățile pe care el, ca editor, a trebuit să le plaseze pe paginile unui jurnal filosofic Știu sigur că, cu multe articole publicate în "Probleme de filosofie și psihologie", a fost complet dezacordat, ceea ce nu l-a împiedicat să le admire ca creații ale minții umane Așa a fost cazul unor articole de V S Solovyov, B N Chicherin și alții Gândirea într-o luptă tragică cu misterele vieții, eforturile acestui gând, tensiunea lui, zborul său și, în cele din urmă, pătrunderea în tărâmul obscurității veșnice, al cântării veșnice și al întunericului, în care își aduce propria lumină - acesta este spectacol pe care Vasily Petrovici îl iubea contemplează în istoria gândirii umane Dacă ar fi fost întrebat dacă lumile create de acest gând există, dacă toate aceste idei au vreo altă existență decât cea presupusă, cred că nu ar fi răspuns nici "nu", nici "da", ci "nu știu" un lucru îi era clar, că gândirea umană, ca și Fantezia, posedă un dar uimitor al creativității, că este un artist și că Biblioteca "Runivers" MEMORIA LUI VASILYA PETROVICH*(r) PREOBRAZHENSKY Õ contemplarea acestei creativități este o mare plăcere spirituală, care, remarc de altfel, nu desființează în niciun caz sentimentul de nemulțumire și povară trăit de fiecare persoană în fața unei întrebări la care nu are un răspuns cert Dintre toate aceste sisteme și învățături, cu care Vasily Petrovici trebuia acum să se familiarizeze în detaliu, el a făcut cea mai lungă oprire asupra învățăturilor lui Kant Nu se putea altfel, din moment ce în scrierile acestui filozof au fost rezolvate întrebările care ne-au tulburat cel mai mult scepticul În lipsa oricăror date pozitive, îmi este greu să stabilesc în ce măsură tovarășul nostru poate fi numit kantian; dar nu există nicio îndoială că învăţătura lui Kant a avut o influenţă puternică asupra direcţiei gândirii sale în domeniul întrebărilor morale După cum se știe, această învățătură a atribuit unei persoane un rol neobișnuit de activ în viața din jurul său Toate ideile despre om și toate conceptele sale își aveau sursa în el însuși, iar inițiativa tuturor acțiunilor sale trebuie să-i fi aparținut și el Dintr-o conversație cu Kant, o persoană a crescut în propriii ochi tocmai ca o forță activă, nesuprimată și neprejudiciată de o altă forță care stătea afară sau lângă el Vasili Petrovici, cu mintea sa contemplativă, natura oarecum pasivă și simțul estetic excesiv dezvoltat, încă nu aprecia suficient de mult acest principiu volițional în viață Kant a fost primul care, în doctrina sa despre moralitate, în pamfletele sale polemice pe diverse probleme sociale, ne-a forțat pe esteticii și contemplatorul nostru să se gândească la ce ar trebui să fie voința în viață, dar totuși, Vasily Petrovici nu l-a urmat pe Kant la început în vederi etice Cu privire la întrebarea care ar trebui să fie atitudinea lui față de lumea exterioară, nu ca obiect de cunoaștere sau obiect de contemplare estetică, Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII iar în ceea ce privește fenomenele care necesită o evaluare morală, el l-a ales pe Schopenhauer drept conducător În sistemul lui Schopenhauer, într-adevăr, cele mai mari tentații se aflau pentru el și ea l-a atras, desigur, nu prin premisele ei metafizice În ceea ce privește poziția de bază a sistemului lui Schopenhauer, doctrina sa despre voință, atunci, cred, această doctrină l-a convins pe defunct nici mai mult, nici mai puțin decât toate celelalte soluții la întrebările finale Dar pentru scepticul și esteticianul nostru,

frumusețea sistemului nu stă în asta Absența neînțelesului-dar-abstractului și, în același timp, plinătatea chibzuinței și lărgimea vederii, fără exagerări deosebit de vizibile, explicând toate fenomenele vieții, au făcut acest sistem foarte atractiv pentru mintea care iubește claritatea Construcția sa artistică generală și execuția artistică a detaliilor, aceste excursii strălucite în domeniul cognoscibilului, precum și al celui incognoscibil, au dat sistemului frumusețea unei adevărate opere de artă, ca să nu mai vorbim de cea mai subtilă analiză a însăși ideea de frumusețea a fost dată în estetica ei Pe lângă toate acestea, sistemul a captivat prin gândirea sa principală profund tragică și înaltă, prin învățătura despre natura iluzorie a fenomenelor vieții și admirația asociată cu acesta înainte de începutul misterios și tăcut, cu viziunea sa asupra vieții ca pe un vis, a patimilor și afectelor noastre, ca manifestare a unui impenetrabil ești din gâtul voinței, care, ca și soarta grecească, își creează propria represalii împotriva lumii O atracție specială a acestui sistem a fost și colorarea sa panteistă, care dă o aromă atât de moale multor dintre cele mai acute probleme ale vieții În cele din urmă, problema etică a fost pusă de Schopenhauer în așa fel încât tocmai soluția lui ar fi trebuit să-i placă cel mai mult naturii înzestrate cu capacitatea unei mari aprofundări de sine și neobișnuite să ia la inimă întrebări pur lumești Morala politică și socială, de care Vasily Petrovici era încă puțin interesat, a fost foarte devalorizată de Schopenhauer, redusă la asupra gradului unuia dintre acele fenomene iluzorii, a căror urmărire nu reduce suferința lumii și nu promite o creștere a fericirii în viitor Moralitatea personală a fost înțeleasă în principal ca auto-îmbunătățire mentală, ridicând o persoană din ce în ce mai sus pe treptele contemplației până la idealul budist al unui contemplator calm care a câștigat o victorie completă asupra tuturor afectelor inimii O parte din insensibilitatea aristocratică a acestei morale a fost atenuată în învățătura lui Schopenhauer despre compasiune, despre simpatia involuntară, care unește toți oamenii Imperativul categoric al lui Kant, care a apărut din nimeni nu știe unde, înainte de sic volo sic jubeo pe care o persoană liberă nu se poate închina cu blândețe, a fost la Schopenhauer înmuiat până la gradul unui instinct natural, care este imposibil de neascultat · Pentru etica practică a lui Vasily Petrovici însuși, întreaga întrebare consta acum în cât de pasiv se va preda acestui instinct, fără a-și extinde acțiunile dincolo de linia indicată de profesor, sau cât de activ va începe să o dezvolte în sine, el, care în acel moment, așa cum am observat deja, am început să apreciez principiul volițional activ în viață mai mult decât îl apreciasem înainte Rămânând aceeași estetică, el a încetat cu adevărat să mai vadă sensul vieții în simplul calm sau în anxietatea contemplației pure Munca minții și emoția estetică, închise în sfere proprii, au început să nu-l mulțumească, iar pentru ca impulsul pe care îl simțea de a acționa să fie rodnic și să poată fi îndreptat către ceva, pentru aceasta a fost necesar să se rezolve un număr de chestiuni pur practice într-o direcție sau alta, să-și asimileze opinii mai mult sau mai puțin definite asupra societății în care a trăit, asupra îndatoririlor sale nu numai de gânditor, ci și de făcător După ce a absorbit toată poezia gândurilor lui Schopenhauer, a fost necesar să ne retragem de la morala quietismului, care era cuprinsă în ele într-o doză atât de mare Și Vasily Pet- Rovich a început să se retragă S-a orientat către studiul eticii practice în toate ramurile ei Începând cu lucrările de antropologie,

etnografie și științele naturii, care vorbeau despre originea conceptelor și normelor etice, terminând cu etica, unde latura socio-politică a modernității era predominant umbrită, toate cărțile cele mai notabile au fost studiate de el Curând, în cercul ocupațiilor sale a intrat și studiul istoric al celor mai recente mișcări politice și sociale Îmi amintesc cât de uimit am fost când, după doi ani de despărțire, uneori am început cu viclenie o ceartă cu el despre socialism, ceea ce lui Vasily Petrovici nu i-a plăcut foarte mult Pentru această dispută, eu era, după cum mi se părea, deloc înarmat cu arme de un nou tip În timpul disputei, însă, s-a dovedit că era veche și că cele mai recente invenții occidentale în acest domeniu fuseseră deja stăpânite de adversarul meu Deși lui Vasily Petrovici i-a fost ușor să se certe cu mine, el mi-a arătat că au avut loc schimbări importante în gruparea de interese după care trăia tovarășul meu Neavând suficientă încredere în sine pentru a intra în sânul vreunui sistem idealist sau pozitiv, estetică pentru sine, s-a apropiat de oameni A început să se uite mai atent la acea viață care se afla în fața lui ca pe un Fapte tangibil și incontestabil, mișcător și creat prin eforturile voinței umane, indiferent dacă această voință este liberă sau nu, și a început să se obișnuiască să-i aprecieze fenomenele din punctul de vedere al conceptului de datorie morală, oricare ar fi originea acestuia Un eveniment, însă, l-a înstrăinat de oameni de ceva vreme: a fost rezultatul tragic al fericirii familiei sale · În , Vasily Petrovici s-a căsătorit cu prietena noastră comună Anastasia Aleksievna Lavrova Am fost cu toții foarte fericiți pentru prietenul nostru Îmbrăcămintea elevilor Biblioteca "Runivers" AMINTIREA DESPRE VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY Viața de noapte ne-a inspirat o oarecare teamă, întrucât ne-am gândit, nu fără motiv, că nu va face decât să sporească la el o atitudine pesimistă și ironică față de viață Familia a trebuit să-l implice în noi griji, greutăți în situația sa financiară; dar putea să-i înmoaie, ca să spunem așa, temperamentul lui social Ne-a plăcut foarte mult mireasa lui, erau calitățile ei cordiale Și pe această Anastasia Aleksevna, pe care am văzut-o cu atâta bucurie în troici în călătoria ei de nuntă la gara Khimki, am purtat-o doi ani mai târziu în brațe în mormânt Vasily Petrovici avea ani; a rămas văduv cu doi copii Nu este nevoie să vorbească despre poziția sa și, după această nenorocire, el însuși i-a fost cumva teamă să vorbească despre soția și copiii săi Durerea întărește uneori o persoană, iar lupta meschină constantă pentru existență o întărește Este necesar să existe o organizare mentală specială, astfel încât loviturile adversității de zi cu zi să sporească la o persoană capacitatea sa de a-și trata aproapele cu dragoste și condescendență Tovarășul nostru nu avea un suflet atât de iertător și, dacă a rămas totuși iubitor pentru oamenii apropiați și un prieten gata de sacrificiu de sine, atunci a început să privească viața și oamenii în general cu o oarecare severitate sfidătoare și uneori, aforismele foarte bilioase ale unui pesimist și chiar ale unui mizantrop îl loveau pe interlocutori Lovitura pe care i-a dat-o viața, a dat-o la un moment dat despre oameni și, într-adevăr, uneori este dificil să separi ideea de viață de ideea de oameni În acele zile grele ale vieții sale l-a citit pe Guyot cu mare râvnă Cuvintele cordiale și umane ale acestui idealist l-au împăcat din nou cu oamenii și și-au lăsat o vreme amprenta blândă asupra gândurilor sale Mai mult un poet decât un filozof strict, un adept al teoriei evoluționiste, pe care a căutat să o înfrumusețeze cu "speranțele și aspirațiile sale poetice ale sale umane-Questions of Philosophy, vol Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII Inimile noastre, Guyot a avut o

influență decisivă și foarte benefică asupra noastră Critic atent al moralității utilitariste, pe atunci foarte autoritar și răspândit, cel mai convins și sincer predicator al sentimentului social și al altruismului în religie, morală și estetică, Guyot a amintit cu utopiile sale sociale de umaniștii germani de la sfârșitul secolului trecut În scrierile sale am avut în fața noastră o combinație de raționament științific și nepasional cu cea mai caldă credință în destinul înalt al omului și, în general, al întregii vieți lumii Acele îndoieli de gândire și inimă prin care a trecut Guyot înainte de a se stabili asupra conceptului unei vieți "expansive", pe care și-a construit întreaga doctrină a moralității, esteticii și religiei, erau bine cunoscute lui Vasily Petrovici Și în el, ca și în Guyot , pozitivistul și evoluționistul s-a luptat cu platonicianul și cu kantianul Nefiind în stare să împace aceste puncte de vedere, mai ales în domeniul chestiunilor morale, Vasily Petrovici a fost încântat de decizia dată de Guyot, care, deși și-a păstrat toată semnificația pentru metoda științifică, nu a impus a fi în mod arbitrar și din exterior vreun scop etic, ci a arătat cât de inevitabil și simplu a fost atins un astfel de scop etic prin dezvoltarea naturală și extinderea vieții în toate direcțiile ei o încercare de a elibera voința de om de orice datorie și să-l facă să se păzească cel mai liber de orice arbitrar egoist, care este negația vieții, așa cum a înțeles-o Guyot Vasily Petrovici a luat toate aceste gânduri pentru o vreme pe credință Guyot a murit foarte devreme, abia având timp să exprime tot ce i s-a părut lui, tânărului, adevărat Le-a lăsat urmașilor săi sarcina ingrată de a-și testa părerile asupra fenomenelor realității Întrucât învăţăturile lui Guyot nu au fost rodul numai teoretic

gheare și o combinație a unor concepte, dar referite la Fapte științifice date în experiență, este firesc ca realitatea însăși a trebuit să vorbească pentru sau împotriva ei Vasily Petrovici, care, după cum am menționat deja, a început apoi să se familiarizeze în detaliu cu esența reală a momentului istoric pe care îl trăia, a întreprins această muncă de verificare și a ajuns la concluzia că factorii vieții noastre materiale și spirituale nu justifică cuvintele lui Guyot și că religia, morala și estetica noastră cu greu pot servi atât de firesc în beneficiul sentimentului public Învățăturile lui Guyot au devenit curând o amintire dragă pentru el, iar Friedrich Nietzsche i-a preluat gândurile O întorsătură atât de bruscă nu a fost neașteptată A fost greu să găsești o persoană care să aibă atât de puțină încredere în viitor și să fie atât de slab dispusă la diverse presupuneri despre ordinea viitoare a vieții noastre ca Vasily Petrovici Mintea lui imposibil de precaută era mai gata să suporte critica fără milă și fără speranță a existentului decât să permită ca visul celui dorit să-l stăpânească A preferat să nu vorbească deloc despre realitate, decât să-și adapteze viziunea filosofică la idealul său social, așa cum a făcut Guyot Și, pe lângă aceasta, când a început să privească mai atent în viața din jur, l-a lovit prea neplăcut cu multe dintre aspectele ei; iar moralistul și esteticianul erau atât de indignați de el, încât nu se putea opri la acea viziune împăcată și, în cele din urmă, optimistă asupra lumii și a omului, care i-a plăcut o vreme la Guyot Nu mai era posibil să se întoarcă la vechi - la contemplația pură sau la căutarea emoțiilor estetice; nu exista o certitudine în inevitabilitatea evoluției sentimentelor sociale în omenire; a mai ramas un singur lucru - cu atatea indoieli, sa salvezi in sine macar credinta intr-o singura persoana exceptionala, in care

curajul si profunzimea sufleteasca, * Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII libertatea sentimentului și puterea voinței ar fi combinate într-un întreg armonios Dacă era imposibil să promiți întregii rase atingerea perfecțiunii, atunci s-ar putea spera că cel puțin câțiva indivizi o vor atinge - iar Nietzsche l-a ajutat pe Vasily Petrovici să întărească această speranță în sine Pe vremea când Vasily Petrovici își scria articolul despre învățăturile morale ale lui Nietzsche, numele acestui gânditor era complet necunoscut cititorului rus Acum este pe buzele tuturor; Un mare număr de "nietzscheeni" au crescut printre noi Cei care sunt uneori îmbolnăviți de conștiința propriei nesemnificații morale, cei care au tot felul de pofte, alteori foarte scăzute, care sunt cu toții nemulțumiți de existent și caută ceva despre care ei înșiși nu dau socoteală, toți nervoși desfășurarea naturii cu o gravitație spre frumos, dar fără capacitatea de a-l crea, cei, în sfârșit, cărora, în general, vecinatatea vecinului nu le permite să se balanseze de parcă ar vrea, toate acum, în loc să se numească prin numele lor adevărat, preferă să spună că sunt "nietzscheeni Rareori numele unui om mare ca acesta a fost vulgarizat ca numele lui Nietzsche De aceea, vorbind despre Preobrazhensky ca adept al lui Nietzsche, îmi este foarte teamă că cititorul, care nu-l cunoștea personal pe defunct, i-ar transfera involuntar câteva trăsături pe care le-a putut observa la cunoștințele sale "nietzscheene" O asemenea confuzie este cu atât mai posibilă cu cât învățătura gânditorului german - despre care există o întreagă literatură în Occident - nu a găsit în noi un proces cuprinzător și echitabil și o iluminare corespunzătoare valorii sale Vasili Petrovici a fost primul care a încercat să lumineze științific și imparțial o parte a învățăturilor sale, iar această rigoare științifică conține tot meritul articolului său, precum și semnificația sa istorică pentru dezvoltarea ideilor lui Nietzsche în Rusia Este doar păcat că oamenii care au drept de vot în chestiuni filozofice nu l-au urmărit pe Vasily Petrovi în acest caz Biblioteca "Runivers" MEMORIA LUI VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY și a dat învățăturile lui Nietzsche la exploatarea deplină a diletanților și a traducătorilor răi Dragostea tovarășului nostru pentru Nietzsche nu a fost doar dragostea cititorului pentru scriitor, cu care este de acord în gândire; mai era ceva în ea - era un amestec de sentimentalism Singura călătorie în străinătate pe care a reușit să o facă Vasily Petrovici a fost concepută de el cu scopul de a vizita acele locuri în care a trăit nefericitul gânditor și mai ales înălțimile Engadinei, unde i-au trecut prin minte cele mai îndrăznețe gânduri Această călătorie a fost un fel de pelerinaj Nietzsche nu este doar un gânditor, ci mai presus de toate un poet; gândul și imaginile din discursul său sunt inseparabil împletite, iar bogăția de culori din aceste imagini este întotdeauna suficientă pentru a oferi atât gândirii vechi, cât și binecunoscutei frumusețea noutății și a descoperirii neașteptate Dacă Guyot a înlocuit argumentarea filosofică cu digresiuni lirice, atunci învățăturile lui Nietzsche sunt toată poezia lirică a unui suflet entuziast și indignat, capabil să vorbească limbajul idilei, și formidabila FILIPICA și, în sfârșit, desfătarea apocaliptică De pe vremea lui Heine, Germania nu a mai avut un scriitor care să-și bată joc de cuvânt, să-i amenințe și să lupte Oricât de mult am putea obiecta gânditorului, atunci când îl citim pe Nietzsche suntem dezarmați de poet Vasily Petrovici a fost și el complet dezarmat Dar în spatele imaginii fantastice a supraomului, tovarășul nostru a recunoscut și o mare semnificație culturală și a văzut în ea o sperietoare pentru niște distorsiuni mentale și morale foarte nedorite

din viață Cu capacitatea sa caracteristică de a ajunge întotdeauna la grăuntele adevărului conținute în cutare sau cutare învățătură, Vasily Petrovici a apărat cuvintele lui Nietzsche în egală măsură împotriva atacurilor la adresa lor în numele moralității convenționale, precum și împotriva vulgarizării lor prin recunoașterea nefondată a lor fără critică adecvată Pentru el, aceste cuvinte erau un dar vechi Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII vin-dezvoltarea și repetarea gândurilor cu care s-a întâlnit cu Stirner, Renan, Strauss și alții, dar repetarea, după cum i se părea, spusă foarte oportun, într-un moment care necesita un cuvânt atât de puternic și crud Dacă reducem toate gândurile lui Nietzsche despre supraom, despre altruism și egoism și despre originea conștiinței umane la cea mai simplă propoziție, atunci toate aceste sofisme și aforisme ispititoare se dovedesc a fi o glorificare poetică a puterii voinței umane, toate -cuceritor si autonom Marele fan al individualismului este Nietzsche, XIX nu a creat: în prezentarea acestui poet, el a înviat într-o singură imagine ideală a Eroului MICHICH, care era gata să privească în arena isprăvile sale, al căror scop final era glorificarea în cel mai perfect tip Idealul lui Nietzsche nu mai era înțeleptul indian Schopenhauer, ci războinicul cuceritor, cuceritorul celor slabi și puternici, cuceritorul nu în numele unei idei care îl stăpânește, ci în numele propriei puteri și, mai presus de toate, frumusețea lui Că sentimentul estetic nesatisfăcut al lui Nietzsche, dezvoltat morbid în el poate ca urmare a dezamăgirii morale, stă la baza acestui tip Fantastic, mai presus de toate, nu poate fi pus la îndoială; dar Vasily Petrovici îl preţuia pe gânditor nu numai pentru suferinţa lui ca artist A salutat în cuvintele sale, în primul rând, apoteoza voinței umane, care, după cum i se părea, are nevoie acum de o amintire atât de nerușinată a puterii și puterii sale Momentul istoric pe care îl trăim a găsit în Vasily Petrovici un judecător cu adevărat foarte strict - un dușman hotărât al ordinii de viață burgheze și al ordinii de gândire burgheze, în care voința umană este liniștită de tot felul de aspecte religioase, politice, sociale și tradițiile de familie, pe care nu le dorește Biblioteca "Runivers" AMINTIREA DESPRE VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY distrug numai pentru că o astfel de încălcare poate avea, în sens material, un efect nefavorabil asupra unei persoane; pe de altă parte, Vasily Petrovici a fost și un oponent hotărât al tendințelor socialiste ale secolului nostru, văzând în ele dorința de a ne întări voința, de a o atașa de binecunoscuta ordine imobilă a vieții, în care va fi aglomerată de atât gândurile, cât și sentimentele, iar acolo unde idolul generalului este reglementat bunăstarea lui va cere sacrificii și restricții teribile din partea oricărei personalități puternice Un asemenea dezgust față de inerția burgheză și o asemenea teamă de nivel socialist explică suficient de ce pașnicul și deloc militant Vasily Petrovici îi plăcea atât de mult acest condotier al aristocrației moderne, Friedrich Nietzsche El și-a măsurat semnificația nu prin forța creatoare inerentă fanteziei sale, ci prin forța distructivă cu care este atât de înarmată critica lui la adresa ordinelor socio-politice ale timpului nostru Iar Vasily Petrovici era convins că îl înțelegea corect pe Nietzsche și îi plăcea să citeze acele pasaje din cărțile sale în care Nietzsche, propovăduind autocrația fără margini a voinței umane, vorbea despre "dragostea" lui pentru oameni Încercarea gânditorului de a scrie un Prolegomen la o nouă etică și de a reevalua toate valorile morale nu a condus la stabilirea unor norme fezabile pentru o nouă viață, această învățătură să fie executată împreună cu multe lucruri eronate în morala noastră de mers și multe din ceea ce este adevărat și sănătos, să aducă

în sfârșit adevăr istoric cu sacrificiul unui simț al frumosului supradezvoltat - totuși aceste cuvinte au fost flagelul oricărui sentiment de turmă care subminează demnitatea umană; iar Vasily Petrovici, văzând ce proporții incredibile a atins acest sentiment de turmă în societatea noastră, a fost gata să suporte negarea ei, care a adus o persoană la cealaltă extremă Astfel, cu toată admirația lui pentru Nietzsche, nu și-a pierdut niciodată terenul social de sub picioare și a stat, desigur, Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII deloc printre acei oameni care citesc în cărţile lui Nietzsche doar o revelaţie a estetismului şi a indiferenţei sociale desăvârşite Și, într-adevăr, în ultimii ani ai vieții sale, a devenit deosebit de iritabil și nervos și nu a putut înăbuși această nervozitate în sine de fiecare dată când conversația a atins treburile și întrebările noastre publice rusești S-a îndreptat spre ei foarte fără tragere de inimă, dar a mers oricum Nu a fost întotdeauna capabil să transfere aceste întrebări de la temeiuri practice la cele pur teoretice și uneori a existat o nevoie directă de a le confrunta față în față Această necesitate l-a enervat pe Vassily Petrovici, iar politica zilei întâlnea în el aproape întotdeauna un judecător care era neîngrădit sau batjocoritor într-o măsură nerezonabilă Mai presus de toate, nu-i plăcea soluția grăbită, pur verbală, a problemelor dificile de zi cu zi și s-a întors mereu de la liberalismul ostentativ; căuta convingeri în oameni, cumpărate de o lungă muncă de gândire În ultimii ani ai vieții sale, a avut loc în el o astfel de muncă persistentă, lungă și deloc vizibilă, menită să evalueze fenomenele sociale ale vieții noastre și, desigur, nu i-a copleșit inimile cu complezența arcadiană Nu voi cita gândurile sale disparate cu privire la aceste întrebări; Voi sublinia doar în concluzie cum au fost împărțite simpatiile sale între scriitorii ruși de-a lungul anilor Înainte favoritul lui a fost Turgheniev A citit-o de trei ori pe banca lui de student și nu s-a putut opri să admire aristocrația spirituală a acestui progresist și artist iubitor de pace, capacitatea lui, fără a pierde din vedere realitatea, de a o privi de la înălțime Acum Herzen și Shchedrin au devenit scriitorii săi preferați, pagini din care a memorat În Herzen, cu o dorință deliberată, se mai putea iubi un aristocrat, un estetician și un individualist; dar era imposibil să-l iubești pe Shchedrin altfel decât într-o anumită măsură, fiindcă era bolnav cu el toți Biblioteca "Runivers" AMINTIREA DESPRE VASILY PETROVICH PREOBRAZHENSKY de boli prozaice, acute și cronice ale vremurilor noastre și toți cei care i-au stat aproape de Vasily Petrovici în ultimii ani ai vieții sale au putut observa cât de dureros îi răspundeau nenumăratele fapte reale ale vieții noastre, în care a văzut un parțial sau realizarea completă a legii pumnului sau în care a prins tendința celor puternici de a juca într-un fel sau altul rolul de supraom în fața aproapelui lor Toate acestea arată cât de multă fermentație era încă în acest suflet, câte înclinații pentru viață Această viață a fost întreruptă întâmplător și într-un moment cel mai dezavantajos pentru prietenul nostru, când el, înarmat pe deplin cu cunoștințe filozofice, cu un bogat depozit de impresii estetice, a început să caute sensul vieții în dezlegarea problemei morale pe care aceasta ipostaze Nu a avut timp să facă totul pentru a rezolva această problemă pe care puterea minții și a sentimentelor lui l-au împuternicit să o facă și totuși dispariția acestei puteri a fost recunoscută de toți cei care au întâmpinat-o ca o mare pierdere Acest lucru este suficient pentru un bărbat al cărui nume nu a fost asociat cu nicio faptă publică zgomotoasă și proeminentă Și dacă vorbim despre meritul social al defunctului, atunci trebuie căutat

în acele semințe de gândire pe care acesta le aruncă în drum Nu a lăsat mintea aproapelui să doarmă Depărtându-se de toate părțile în probleme atât filozofice cât și sociale, liber gânditor, el a ocupat un fel de loc unic în societatea din jur, împărțit de credințe, tendințe și convingeri A fost un mediator între părțile în conflict și a lucrat în beneficiul lumii sociale prin faptul că, prin versatilitatea și profunzimea propriei sale educații, a forțat fiecare persoană dintr-o direcție cunoscută să plătească tribut acelei părți de adevăr, care era în direcția opusă Viața are nevoie de oameni profund credincioși și de neclintit convinși: este condusă de lupta lor Dar și ucide Biblioteca "Runivers" N KOTLYAREVSKII așteptările și credința nu sunt date unei persoane deodată; ele sunt întotdeauna rodul unei ezitari foarte lungi și al disputelor interne tăcute cu sine Să ne întâlnim în aceste momente de reflecție cu o forță mentală care nu ne este subordonată și nu este de acord cu noi, iar căutarea dezinteresată a bunătății și a adevărului este o mare binecuvântare Există multe personalități convinse din diverse domenii ale vieții noastre pentru care întâlnirea cu Vasily Petrovici a fost o întâlnire atât de bună N Kotlyarevsky Biblioteca "Runivers" Despre Nietzsche (În memoria lui V P Preobrazhensky) eu Moartea nu înțelege! Iată un alt afluent al ei, tânăr, pentru oamenii din generația noastră un bărbat foarte tânăr, coborât atât de neașteptat din câmpul aspirațiilor spirituale superioare, pe care doar gândirea filozofică le poate hrăni Și, în același timp, era o persoană publică neobosită Regretatul Preobrajenski, când l-am întâlnit la o ședință a "Societății Psihologice", nu semăna deloc cu "Filosoful" - așa cum îl imaginează mulțimea, chiar și un profesor de filozofie, ceea ce de multe ori nu este același lucru, dacă nu se ţine celebrile filipice acuzatoare ale lui Feuerbach Arăta mai degrabă ca un moscovit care slujește în consiliul unei Societăți sau chiar ca șeful unei întreprinderi tehnice Iar tonul conversației sale a fost fără niciun gust specific, simplu, dar foarte subtil în nuanțe de gândire și, cel mai important, definiții de idei, lucrări întregi sau autori Însuși sunetul discursului era cotidian, Moscova, fără acele intonații și sublinii speciale pe care reprezentanții intelectualității universitare păcătuiesc adesea Iar aici eu, ca autor al romanului "Pas", nu pot fi amândouă Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN pentru a culege nu doar o mărturisire, ci o afirmație care, poate, îi va interesa pe unii cititori Toată lumea a repetat că Kostritsyn al meu, un tânăr cerșetor din Moscova, cu porecla "Socrate hambar", semăna cu Preobrajenski Mulți dintre cunoscuții mei din Moscova au sugerat acest lucru, altfel au pus întrebarea într-o formă mai categorică Apariția primelor capitole ale romanului, dacă nu mă înșel, aproape a coincis cu publicarea schițelor lui Preobrazhensky despre Nietzsche Și dacă aceste studii nu au fost absolut primele în timp în limba rusă, atunci în ele pentru prima dată un scriitor rus cu o educație filozofică, cu atâta simpatie și înțelegere, vorbește despre un gânditor german care a creat învățăturile lui Zoroastru - nu acel înțelept semi-istoric, dar al lui, Nietzscheian Niciodată până atunci nu am fost condus să citesc o expunere atât de îndrăzneață și obiectivă a ideilor etice de către un om care, în direcția sa filozofică, cel puțin la acea vreme, l-ar fi putut trata pe Nietzsche mult mai direct Acest lucru m-a atras în mod deosebit către fizionomia mentală a defunctului Și dacă personalitatea lui cotidiană a reprezentat o asemănare cu chipul meu, atunci autorul cărții The Pass nu putea decât să mulțumească soartei Dar nu eram deloc familiarizat cu viața lui privată, motiv pentru care pot spune, fără a mă abate de la adevăr, că

întreaga cale lumească a "Hambarului Socrate" a fost creată de mine, atât în general, cât și în detaliu, chiar și în jos la "cuia" în caracterizarea lui Kostritsyn - la o petrecere cu studenți, unde spune o pildă din Zoroastru, o carte pe atunci încă foarte puțin cunoscută, chiar și printre cei mai avansați cititori II Cu Nietzsche și Nietzscheism, numele lui Preobrazhensky este legat în memoria tuturor celor care sunt cu adevărat interesați de noi Biblioteca "Runivers" DESPRE NIETZSCHEAN este măturat de mișcarea ideilor și stărilor de spirit, care au pus stăpânire pe cutare sau cutare generație Înainte ca traducerile din Nietzsche și articolele despre învățăturile sale să înceapă să fie tipărite în reviste și ziare literare, regretatul V P făcuse deja o expunere foarte vie și vie a eticii sale distructive și a idealurilor sale "supraomenești" Într-o notă simpatică, prietenoasă, dedicată memoriei sale (V E , iunie), V S Solovyov spune: " Filosofia cere o atitudine sceptică față de scepticismul însuși, să nu fii sclav al gândului sceptic al altcuiva Preobrazhensky a fost un sceptic în acest sens deplin al cuvântului și, prin aceasta, și-a dovedit adevărata chemare filozofică Și în sensul actual al unei îndoieli indiferente, indiferente cu privire la principiile bunătății și adevărului, el, desigur, era cel puțin un sceptic, este un admirator înfocat al adevăratei frumuseți, un cunoscător subtil al tot ceea ce este cu adevărat bun în artă și in viata Adevărat, el a iubit și apreciat bunătatea și adevărul, în principal în manifestarea lor tangibilă - sub forma frumuseții Dar, la urma urmei, acest lucru ar putea fi rău numai dacă el, în principiu, a separat Forma de conținut și era complet departe de această eroare la modă În special, predominanța standardului estetic l-a condus uneori la judecăți eronate (de exemplu, o evaluare exagerată a lui Nietzsche de dragul formei literare frumoase a operelor sale) Dar o respingere deliberată a normelor morale și logice, sau chiar o nesocotire involuntară față de ele de dragul frumuseții imaginare, el nu avea nicio urmă din asta În general, el nu numai că a înțeles clar, ci și a simțit organic că doar cu adevărat frumos este demn de iubire și cu adevărat frumos este, în primul rând, cu adevărat bun Am motive să cred că această "estetică" a recunoscut totuși etica ca standard final al judecății - uneori a lăsat-o să scape Pentru a verifica acest lucru și a decide irevocabil, m-am uitat Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN fie că Preobrazhensky era despre frumusețe, ca despre "bunătatea strălucitoare" sau era o "estetică" în sensul convențional, actual - nu mă angajez În ultimii ani ai vieții sale, nu l-am văzut și nu-mi amintesc că în niciun articol - cu puțin timp înainte de moartea sa - s-ar putea vedea cum a evaluat în cele din urmă estetica, etica și sociologia lui Nietzsche Dar să presupunem că el a reprezentat totuși bunătatea, conform idealurilor creștine, ca și căptușeala întregii frumuseți Ideea nu este aceasta, ci cum a înțeles-o pe Nietzsche însăși, ce i-a atribuit și ce nu a impus Am pus în mod deliberat întrebarea în acest fel, pentru că în ultimii ani, în acele cercuri (mai ales la Sankt Petersburg), unde se presupune că se complac în cultul lui Nietzsche, sensul învățăturii sale este denaturat Atât cartea despre bine și rău, cât și Zara-Tushtra evocă interpretări care sunt complet nepotrivite esenței nietzscheismului în orice direcție Preobrazhensky nu era capabil de o asemenea impunere asupra nietzscheismului a ceea ce nu este în el El i-a expus esența clar, în relief, fără nicio înmuiere Dacă în interior nu era de acord nici cu etica, nici cu principiile sociale ale lui Nietzsche (pe care nu mă angajez să le afirm), atunci În primul rând, a făcut o analiză completă și îndrăzneață (în condițiile rusești) a

nietzscheismului ca doctrină și ca produs artistic și creator al sufletului unui gânditor care ajunsese la limitele extreme ale auto-adorării și exaltarii de sine a lui "Eu" uman Fie că ești creștin credincios sau deist, un susținător al moralității umblătoare sau un negător a tot ceea ce umanitatea civilizată a dezvoltat în comunitatea sa, un anarhist sau un conservator, ești obligat, mai ales, să găsești în cunoscuta învățătură ce este în ea și meritul lui Preobrazhensky cu privire la problema lui Nietzsche a fost în aceasta Există în Nietzsche fundamentele tăgăduirii absolute a divinității, așa cum sunt înțelese de membrii bisericii creștine, și ale adevărurilor interpretărilor filozofice? Sună Biblioteca "Runivers" DESPRE NIETSCHEJANI este zorii unei noi lumi de adevăr, lumină, libertate cu moartea oricăror restricții ale moralității dominante? Propovăduiește el dezvoltarea cea mai deplină, nelimitată a "Eului" nostru, pentru care totul este posibil și permis, fără nicio sancțiune a binelui și răului prezent? Iată cei trei piloni principali ai nietzscheismului Este imposibil să negi că acestea sunt cuprinse în cărțile sale Să-i supărăm sau să-i simpatizăm este o altă chestiune; dar a le da vreo semnificație specială, mistică, cu atât mai puțin în căutarea lui Dumnezeu, este o pretenție autoproclamată, antifilosofică Să mergem mai departe - la concluziile practice care decurg din fundamente și sunt exprimate destul de clar de autorul cărții "Also sprach Zarathustra" Pentru Nietzsche, orice crimă împotriva ordinii sociale obișnuite este doar o manifestare a unei forțe care caută un rezultat Pentru cine este puterea potrivită și cu cât această putere este mai mare în calitate, cu atât loviturile sale sunt mai valoroase Și nu există nicio judecată asupra ei și nici nu ar trebui să existe Puteți argumenta dacă Nietzsche a fost darwinist în sens restrâns; dar că lupta pentru viața sloganului său este incontestabilă Învățătura lui Hristos a fost, în opinia sa, cea mai mare și cea mai rea pentru omenirea europeană și fiecare preot este ultimul dintre oameni Sclavii sunt demni de soarta lor; dar domnii domnesc în virtutea superiorităţii lor Toată morala - cerșetoria, smerenia, simpatia pentru cei asupriți, ieremiadele celor nenorociți, săraci, asupriți - provin, după Nietzsche, de la evreii din Vechiul Testament, motiv pentru care urăște această rasă, de care a fost infectată civilizația europeană cu religia semitica a sclavilor si m adevarati neurastenici Repet: poți fi indignat de toate acestea, dar nu poți decât să consideri aceasta ca esența nietzscheanismului aplicat, precum și negarea egalității, a fraternității, a emancipării femeilor, a populismului, a tot ceea ce se bazează pe ideea de sacrificiu de sine și înjosire de sine Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN III Dar o astfel de doctrină - ar putea trezi simpatia tinerilor progresiste, lacomi de idealuri; ar putea găsi ea un răspuns la asemenea personalități gânditoare precum Preobrazhensky? Ceea ce am disecat ca puncte principale ale predicii lui Nietzsche, în aplicarea lor la viața socială, la morala privată și publică, poate să nu fie considerat cel mai original și mai valoros bun al acestui anarhist nemilos al sfârșitului de secol Pentru oamenii sensibili cu o mare educație filosofică (ambele erau la Preobrazhensky), ideile lui Nietzsche, în Sfera lor, ca să spunem așa, suprasensibilă, conțin în abstractizare o mulțime de lucruri atractive Nimeni înaintea lui nu ridicase personalitatea unei persoane în așa fel și nu visase nu puterea sa materială, ci cea spirituală atât de înzestrat și de inspirator cu privire la posibilitatea nașterii unui supraom Cuvântul a devenit curând ridicol; dar ideea nu este deloc ridicolă și va străluci pentru totdeauna în fața omenirii ca stea călăuzitoare Nietzscheismul

în acest sens, aceasta este cea mai nouă Renaștere, o întoarcere la ceea ce lumea antică a dezvoltat cel mai luminos, vesel, puternic și frumos în plăcere, în gândire, în artă, în puterea spiritului, în fuziunea încântătoare a omului cu întuneric ceea ce fiul inspirat al Hellei a numit: "ІЫ>" Această a doua Renaștere a putut să cuprindă atât de fermecător multe naturi generoase și foarte dezvoltate, încât părea că plutește din abis, corodând și amortizând pesimismul, după Schopenhauer, și pe toți poeții și prozatorii, diletanti ai filosofiei și isterici penitenți ai sexului masculin, din Le pardi până la căpitanul Hartmann inclusiv, deși a reușit să-și fabrice o bunăstare foarte filisteană, după ce ne-a convins de nesemnificația și lipsa de sens a tot ceea ce există Biblioteca "Runivers" DESPRE NIETSCHEJANI Și mi se pare că tocmai acest val al celei de-a doua Renașteri l-a prins pe Preobrajenski, când i-au căzut în mâini acele cărți ale filologului de la Basel, care până de curând trebuiau transportate peste graniță într-un mod nu tocmai legal IV Printre "esteții" noștri există cercuri în care găsești un fel de niixtum compositum de tot felul de tendințe la modă Iată estetismul moral al lui John Ruskin și cartea lui Oscar Wilde "Intenții" și "Jenseits des Gut'und Bõsen" de Nietzsche Fără un strop de nietzscheism, nu există acum un estet care să vrea să fie "la culmea situației" Dar tu, ascultând jargonul acestor domni, vei observa că și-au inventat propriul Nietzsche, deloc asemănător cu cel care vorbește despre "credo" lui într-o serie întreagă de compoziții Ei transformă o chemare complet hotărâtă și îndrăzneață la renașterea unei persoane care nu cunoaște interdicții într-un fel de doctrină hibridă a principiului divin, într-un fel de amestec de căutare a lui Dumnezeu într-un gust neomistic cu cultul păgân-elenic al Dionisie Cât de indignat ar fi adevăratul, adevăratul Nietzsche dacă, după ce s-a scuturat de cătușele bolii sale mintale, ar recunoaște că printre presupușii săi admiratori se propovăduia un fel de "idealism" vag, unde se putea auzi o întoarcere la acea căutare evreiască a Dumnezeu, care a fost și a fost cu atâta ură, alături de propovăduirea felitismului importat după rețetele moralist-esteticianului scoțian, care a lăsat ca moștenire să se închine vechilor maeștri italieni și, printre ei, mai ales Sandro Botticelli Nu trebuie uitat că la acești pictori florentini și alți pictori de icoane, sinceritatea desenelor lor, originalitatea "modei", pe baza unei dispoziții religioase, au luptat totuși cu spiritul Renașterii elene Pentru Ruskin (după care esteții noștri au început să-i admire pe prerafaeliți), al doilea, cel mai valoros element pentru noi, este impurul pre-Questions of Philosophy, voi , Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN datok; pentru el, numai esența religioasă și morală a artei este alya și omega a tot ceea ce este frumos O astfel de credință dublă, în sine, nu este ceva destul de sălbatic și nemaiauzit Ea pătrunde secole întregi de cultură europeană și se întâlnește peste tot, atât în minoritatea aleasă, cât și în masa poporului Dar de ce să se impună cuiva care în mod conștient, cu pasiunea unui distrugător, răstoarnă tot ceea ce morala predominantă reține ca adevăr absolut? Și aici îmi voi permite încă o digresiune personală, i A început să fie introdusă formula "de cealaltă parte a binelui și a răului"! se mută în ultimii ani, diverși mici prădători și zbârci de ambele sexe' Cultul propriului "eu" este un dispozitiv convenabil pentru mascarea egoismului nemărginit în "mormanul de pofte" modern, în hype-ul vanității, senzaționalismului și/dezordonării Ca observator al vieții noastre din capitală, am luat acest motiv pentru comedia Nakip, care a fost prezentată la Sankt Petersburg în sezonul trecut Masa copleșitoare a publicului a devenit în favoarea piesei; dar

"en circle" a fost foarte jignit și aproape a doua zi după prima reprezentație, unul dintre vestitorii pseudo-nietzscheanismului nostru și-a revărsat nemulțumirea asupra mea într-o diatribă de ziar Am fost acuzat că nu am înțeles ce conține Formula "dincolo de bine și de rău", găsindu-l greșit, întrucât în germană se spune despre "bine" și "rău", adică că moralitatea de mers le consideră Substantiv sau adjectiv, cel esența rămâne aceeași Este vorba de eliberarea completă a individului de ceea ce se consideră acum "bine" și "rău" Dar pentru a practica o astfel de doctrină și a nu cădea în vulgaritate, desfrânare sau egoism grosolan trebuie fi cea mai înaltă ființă, pe care Nietzsche însuși se considera a fi; iar eroii și eroinele comediei mele nu au luat decât sloganul și îl repetau în același mod în care, la un moment dat, diverși indivizi comici repetau formula lui Tolstoi "despre non-rezistență" Biblioteca "Runivers" DESPRE NIETSCHEJANI rău", nici măcar nu dându-și seama că textul în sine a fost citat incorect din Evanghelie, deoarece în original există cuvântul "rău" (adică, o persoană rea), exact la fel ca în Rugăciunea Domnului *) Mi se pare că, dacă regretatul V P ar fi fost sănătos și am fi intrat într-o discuție cu el pe această temă, ar fi fost de partea mea și nu ar fi fost jignit de Nietzsche, ascultând jargonul celor Nietzscheeni pe care i-am scos în fața auditoriului Se dau prea clar; dar acei interpreți ai învățăturilor autorului lui Zarathushtra, care se consideră purtătorii unei înțelegeri fără precedent și cuprinzătoare a lumii, trebuie să fie luptați în alte moduri Și nu mă îndoiesc că, dacă Preobrazhensky ar trăi și și-ar găsi timp liber pentru o astfel de temă apropiată de el, le-ar arăta din nou adevăratul Nietzsche și, cu și mai mare obiectivism, ar reproduce toate principiile principale ale învățăturilor celor foarte talentați și nefericiți fiul secolului al XIX-lea În fiecare zi, aici, în Baden, merg în zona în care se află spitalul raional Nietzsche a petrecut acolo mai mult de un an până la boala mintală incurabilă Cuiva se strânge inima când ne imaginăm tocmai acei ani din viața martirului său, anii de presimțiri ai declinului complet al puterilor mentale ale celui mai mândru suflet al unui european, la cumpăna de două secole Oricât de înșelat ar fi, la ce proteste blasfeme (în alți ochi) a ajuns, totuși, în el lucra un mare spirit de curiozitate, pe care nimic nu-l poate îneca Oricine își permite să gândească ar trebui să-și amintească mai des cuvintele acelui fost fariseu care nu cunoștea diferența dintre un grec și un evreu: ,,τό Πνεύμα μή σβεννυτε" Baden-Baden iunie IȘOO P Boborykin *) ,,Τω πονηρώα Biblioteca "Runivers" Leibniz Dedicat memoriei dragului tovarăș și prieten V P Preobrazhensky *) I Motivele istorice ale apariţiei filozofiei lui Leibniz şi caracterul general al acesteia O epigrafă a istoriei filosofiei germane sau, aproximativ la fel, a metafizicii germane, ar putea fi cuvintele lui Heine din Germania sa: "Religia de care ne bucurăm aici în Germania este creștinismul Prin urmare, trebuie să vă spun ce este creștinismul, cum a devenit romano-catolicism, *) În alcătuirea acestui eseu, făcând o expunere a sistemului lui Leibniz cât mai apropiată de original, am folosit în principal ediția unor lucrări alese ale lui, realizate de Societatea de Psihologie din Moscova, editate de regretatul V P Preobrazhensky Această ediție reprezintă principala operă filosofică a defunctului, căreia i-a dat toată dragostea și energia Însuși ideea acestei ediții îi aparține; a ales dintre acele lucrări ale lui Leibniz, care sunt cele mai caracteristice opiniilor sale în diferite perioade, a adunat un cerc de oameni în jurul său, printre care le-a distribuit pentru traducere și a tradus el însuși cinci articole, a verificat traducerile

cu originalul și atât de coordonat în terminologie și el însuși țin discursuri unul cu celălalt încât par a fi făcute de o singură persoană Timpul de lucru la ediția lui Leibniz a fost cea mai fericită perioadă din viața defunctului De aceea acum, când a apărut ideea de a dedica una dintre cărțile revistei memoriei defunctului, m-am hotărât pe un articol despre Leibniz Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ cum a apărut protestantismul din el, iar filosofia germană din protestantism Kuno Fischer, vorbind despre Leibniz, mai notează că a introdus o nouă filozofie în Germania: "rodul spiritului protestant german" Această înțelegere a problemei mi se pare destul de corectă Filosofia germană este un copil al protestantismului german și are aceeași relație cu acesta din urmă pe care o aveau scolastica și cartezianismul în dreptul său față de catolicism • Scolastica, în termenii cei mai scurti, a început cu clarificarea și interpretarea a ceea ce nu este clar spus în Scriptură, sau despre care nu se spune deloc Aceste întrebări au fost soluționate fie pe baza autorităților recunoscute, în special pe Aristotel, fie pe baza unor conjecturi arbitrare - "gândirea independentă", așa cum erau numite Scolasticismul era astfel, ca să folosim un termen manichiu, slujitorul teologiei sfera întrebărilor vieții, începe să creadă mai mult în forțele proprii, caută independența și este convins că este capabil să rezolve acele întrebări prin mijloace proprii, ale căror răspunsuri au fost recunoscute ca fiind primite de noi doar de sus prin revelație În mod formal, el încă nu se abate de la dogma bisericească, el vrea doar să ajungă la tot el însuși Prin aceasta, însă, semnificația exclusivă a autorității bisericești și a revelației este deja indirect respinsă Căci dacă mintea umană este recunoscută a avea dreptul de a descoperi cu propriile forțe și să dovedească acele adevăruri în care până atunci trebuia doar să creadă, atunci ce-l poate împiedica să demonstreze nu adevărul, ci falsitatea acestor dogme Consecința este că rațiunea umană sau filozofia raționalistă începe și se abate formal de învățătura bisericească, așa cum o exprimă Spinoza într-o formă deosebit de ascuțită Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV Metafizica germană prekantiană a avut aceeași semnificație ca și scolastica protestantă a doua sa perioadă Prin gândirea independentă, bazându-se pe propriile puteri ale rațiunii, ea a încercat să afirme dogmele lui Dumnezeu, una în esență, dar triplă în persoană, nemurirea sufletului uman, răzbunarea în viața viitoare, sacramentul transsubstanțiării etc pe Acest lucru a fost cu atât mai important pentru Reformă, deoarece autoritatea externă a doctrinei sale era extrem de nesigură, iar dogma în sine era extrem de confuză Reforma l-a respins pe capul pământesc al bisericii, care a stabilit ce trebuia privit ca dogmă și ce nu, ce era revelația și ce era invenția umană A rămas fie pur și simplu să se pună de acord asupra adevărului dogmelor cunoscute și să le pună la baza altora, ca, în principal, dogma divinității cărților Sfintei Scripturi, fie să se caute semne interne, revelate direct de rațiune, a adevărului și divinității lor, adică să recunoască în mod rezonabil toate drepturile la un studiu independent al problemelor superioare ale ființei și afirmarea sau negarea a ceea ce a fost anterior recunoscut ca dogmă, deoarece mai devreme a fost recunoscut de către Reformă toate drepturile la o interpretare independentă a Bibliei, a cărui origine divină a fost recunoscută ca dogmă Evident, un astfel de raționalism complet ar putea fi rezultatul final pentru protestantism Reforma a respins autoritatea supremă a papei și a clerului, iar acest lucru, mai devreme sau mai târziu, a fost obligat să ducă la respingerea oricărei revelații supranaturale și nu a putut împiedica metafizica germană să

se depărteze radical de doctrina ecleziastică moștenită La început, metafizica germană nu a fost în mod oficial în dezacord cu dogma luterană și a venit în apărarea acesteia Dar mai presus de toate, aceste dogme și-au pierdut semnificația ca dogme, deoarece erau recunoscute ca accesibile și de înțeles pentru mintea umană Apoi, cu mâna ușoară a lui Kant, ei rămân în acord numai cu creștinul Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ pur nominal; deja în Kant Dumnezeu primește sensul ideii de rațiune umană, iar în Hegel absolutul său, întruchipat și conștient de sine în profesorul din Berlin însuși, trinitatea sa și așa mai departe, au un singur nume în comun cu cateheza În cele din urmă, filosofia lui Schopenhauer rupe toate legăturile cu dogma creștină Dar cu atât mai mult, cu atât metafizica mai puternic s-a îndepărtat nu numai de dogma bisericească, ci și de ea însăși în contradicțiile școlilor și reprezentanților ei separate, care se declarau reciproc șarlatani și măgari, precum și cu cunoștințele experimentale, și și-au pierdut meritul Ea a arătat clar că mintea umană, lăsată la sine fără nicio autoritate externă, fie că este o dogmă afirmată prin revelație, fie că este o cunoaștere pozitivă furnizată prin experiența senzorială, este incapabilă să ajungă la ceva definit Mintea, lăsată la sine, sa dovedit istoric a fi complet insuportabilă, capabilă doar să predea Se poate recunoaște sau nu capacitatea minții umane de a înțelege adevărul în mod independent și independent de experiență și observație, dar nu putem decât să fii de acord că, în ultimele sale concluzii, metafizica germană s-a îndepărtat nu mai puțin de dogma bisericească moștenită din catolicism decât a făcut-o cel mai extrem de materialism, și pentru confuză în ea însăși Cu toate acestea, această scolastică, sau metafizica germană, după cum s-a spus, a fost necesară Reformei Fără ea, doctrina ei religioasă avea o bază prea slabă, echivalând cu o recunoaștere dogmatică a originii divine a cărților din Scriptura sfântă, care, întrucât inspirația lor divină nu este aprobată de Biserică, sunt pur și simplu un monument istoric - lucrări, necunoscute de către cine și când, scris, cu proveniență îndoielnică, mâncare și conținut puțin înțeles, așa cum a început să se dovedească mai târziu în școală Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV lac, conducând descendența lor directă de la Luther însuși Motivele rezonabile au devenit mai necesare Luther era încă vag conștient de faptul că nu era suficient să ia sprijinul autorității bisericești de la religie, dar era necesar să i se acorde altul Și-a dat seama doar că tot ceea ce era în legătură cu catolicismul era țesut cu acesta prin legături atât de puternice, încât nu corespundea noii religii Catolicismul s-a bazat nu pe o singură doctrină, ci pe întregul sistem al vieții intelectuale și sociale Luther credea pe bună dreptate că este imposibil să reformați Biserica dacă regulile, rânduielile, teologia scolastică, filozofia, logica nu sunt smulse în forma lor anterioară, iar altele nu au fost stabilite El însuși se limitează însă, în domeniul logicii și al filosofiei, la dezrădăcinarea vechiului, dar nu la plantarea noului Aristotel a fost pilonul principal al scolasticii catolice - Luther îl respinge pe Aristotel Aristotel, potrivit lui, are aceeași atitudine față de teologie ca întunericul față de lumină și este cel mai mare dușman al harului Dar nu a existat un alt fundament pe care să poată fi întemeiată filosofia luterană Mintea omului, așa cum a învățat Luther, a fost întunecată de cădere și, prin urmare, era imposibil să te bazezi direct pe ea Pe ce, deci, se poate baza, ce va fi, în cele din urmă, o garanție a adevărului a ceea ce este recunoscut drept dogmă de-a dreptul? În mod involuntar, a trebuit să apeleze la vechile autorități, la același Aristotel, ca suport al rațiunii umane, iar Luther face

curând o concesie și permite folosirea textului scrierilor aristotelice, dacă în ele nu s-ar amesteca doar comentariile scolastice Melanchthon este deja destul de clar conștient de necesitatea filozofiei pentru Reformă și, din moment ce fundamentul ei mai trebuia căutat în trecut, el se oprește la același Aristotel și permite doar parțial să împrumute de la alți autori El afirmă direct că fără Aristotel Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ este imposibil de făcut Astfel, în universitățile protestante, apare același Aristotel, deosebindu-se însă de cel scolastic prin simplitate mai mare și absența subtilităților goale, studiate pe cât posibil în original Dar nici asta nu a fost de ajuns A fost necesar să se transforme multe elemente din învățăturile lui Aristotel, în special ideile sale psihologice, pentru a le armoniza cu dogma luterană Prin aceasta, noul Aristotel se apropie din nou de scolastic și devine baza filozofiei protestante, până când, sub influența, în principal, a filosofiei carteziene, se dezvoltă o filozofie independentă (Nberweg-Heinze) Melanchthon a întocmit și manuale de filozofie perfect adaptate pentru predare, bazate pe Aristotel, coordonate, dacă se poate, cu învățătura religioasă Predarea filosofiei conform acestor manuale, sau in orice caz in spiritul dogmei luterane si al filosofiei aristotelice, a domnit in scolile protestante pana la aparitia filozofiei leibniziane S-ar putea numi mulți reprezentanți ai acestei perioade a scolasticii germane, dar nu merită prea multă atenție Adevărata metafizică germană începe cu Leibniz, care și-a elaborat propriul sistem filozofic pe baza ideilor scolastice și sub influența puternică a filozofiei lui Descartes Leibniz poate fi considerat primul reprezentant al metafizicii germane propriu-zise Totuși, el diferă de filozofii germani următori prin faptul că nu a oferit un sistem realizat până la capăt și a lucrat până la punctele fine El nu a făcut încă un meșteșug din filozofie, ca metafizicienii germani din ultima Formație Și-a exprimat în mod repetat părerile sale filozofice generale, dar de fiecare dată cu o ocazie și în termeni foarte generali În măsura în care aceste puncte de vedere sunt simple în temeiul lor, este la fel de dificil să le prezinți sub forma unui sistem complet dezvoltat și o astfel de prezentare precum, de exemplu, Kuno Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV Fischer, ar da o idee complet greșită a filozofiei lui Leibniz Lipsa de sistematicitate pedantă era destul de în acord cu însăși natura lui Leibniz Era o natură extrem de mobilă și captivantă Leibniz poate servi ca un tip de inventator care este mai interesat de însuși procesul de invenție decât de afacerea în care își aplică abilitățile inventive În tot ceea ce a întreprins, a fost imediat purtat de idei noi, străduindu-se spre invenție Cu același entuziasm, a lucrat în cele mai diverse domenii Dar această activitate a fost de un gen special Dacă Leibniz s-a născut inventator, atunci nu a fost deloc un inovator Spiritul său inventiv era îndreptat nu atât spre găsirea a ceva cu adevărat nou, cât spre reconcilierea cu ceea ce exista deja A fost ingeniozitatea reparațiilor și modificărilor de la vechi M-a asigurat că nu a găsit încă o carte care să nu conţină ceva bun În fiecare părere, a știut să găsească ceva adevărat și a completat unul cu altul Era în esență de natură conciliantă El a găsit la fel de corecte atât viziunea mecanică, care afirmă că un mecanism domnește în univers, cât și cea teleologică, de ce să nu admitem că acest mecanism îndeplinește un anumit scop El a privit toate sistemele filozofice nu din punctul de vedere dacă ele sunt adevărate sau nu și dacă ar trebui acceptate sau respinse, ci ceea ce este adevărat în ele, ce poate fi luat din ele, deoarece se apropie de adevăr El a găsit frumoasele și mărețele reprezentări ale zeității în religiile Orientului, toți grecii

pentru că au dat deducere și formă științifică, i-a închinat pe părinții Bisericii care le-au eliminat filosofia și i-a lăudat pe școlari pentru străduința lor pentru beneficiul beneficiilor lui Hristos ar fi putut lua de la ei El a numit filosofia lui Descartes pragul adevărului și a crezut că de la ea la a lui LEIBNITZ õ propriul sistem este la doar un pas Cu toate acestea, la o întrebare glumetă dacă el însuși s-a gândit să conducă natura de pe hol în birou, Leibniz a răspuns că există și o sală de recepție între hol și birou și ar fi suficient dacă am vizita recepția fără să facem nicio pretenție de pătrundere în apartamentele interioare Să armonizeze învățăturile filosofilor antici cu noile învățături carteziene, să armonizeze cercetările independente cu vechile autorități, să armonizeze experiența cu rațiunea pură, să armonizeze rațiunea naturală cu dogmele religioase, să armonizeze luteranismul cu catolicismul, să armonizeze sectele individuale în Luteranismul, pentru a armoniza tot ce este religiile și filozofiile din lume, pentru a reconcilia interesele tuturor statelor, pentru a elabora un limbaj uman comun, într-un cuvânt, pentru a conveni asupra a tot ceea ce este posibil și ceea ce este imposibil - iată ce eforturile lui Leibniz și se vizează ingeniozitatea Dacă noua istorie a gândirii umane începe cu un protest împotriva Formelor dărăpănate, dacă renașterea ei începe din momentul în care a spart lumea veche și se străduiește să creeze Lumea este nouă, minunată și mai bună, atunci trebuie să recunoaștem geniul filozofic al lui Leibniz ca aparținând vremurilor vechi; inventivitatea lui filosofică este inventivitatea corectării vechiului, și nu a construirii noului pe ruinele vechiului Dar în natură și istorie, nimic nu este despărțit de trăsături ascuțite, iar sistemul său, care în general are caracterul vechiului scolasticism, începe deja să pătrundă trăsături noi și eterogene În general, filosofia lui Leibniz, după cum s-a spus, poartă toate trăsăturile caracteristice vechii scolastice La fel ca acesta din urmă, se învârte în principal în jurul întrebărilor religioase, folosește aceiași termeni și idei și preia din filosofia carteziană în principal acea latură a ei care este ea însăși o moștenire a aceleiași scolastici Indiferent cum privești metoda NIKOLAI IVANTSOV Capacitatea minții de a descoperi adevărul prin propriile puteri, de a-l recunoaște sau de a-l respinge, în orice caz, ceea ce distinge noua gândire de cea veche, stă la baza cercetării experimentale Acest aspect al filozofiei lui Descartes a fost cu adevărat rodnic Dar Leibniz nu i-a dat atenție Leibniz este un pur gânditor, iar în acest sens el este prototipul metafizicienilor germani ulterioare Acesta este caracterul general al filozofiei sale Cu ajutorul nu noilor descoperiri și cercetări, ci noilor invenții și invenții, ea caută să împace și să armonizeze toate lucrurile vechi căzute în discordie, care încă au crescut și au înflorit, dar ale căror rădăcini putrezeau deja Dorința de concordanță, de armonie în existent este caracterul principal al învățăturilor lui Leibniz Filosofia lui Leibniz stătea în aceeași relație cu luteranismul, în care scolastica în a doua perioadă a dezvoltării sale până la catolicism, când a început să se elibereze de autoritatea bisericească, dar nu a atins încă dogmele bisericești, când credea că mintea umană , fără nici un ajutor din partea revelației, ar putea ajunge la aceleași adevăruri pe care le învață religia Exact în același mod, efortul principal și de bază al filozofiei lui Leibniz este de a concilia credința cu rațiunea Leibniz crede că religia naturală, adică religia rațiunii, stă la baza tuturor religiilor și că chiar și ceea ce revelația îi adaugă, deși depășește rațiunea în sensul că mintea umană

nu și-ar putea găsi ea însăși și nu o poate realiza complet dar nu-l contrazice Sarcina filozofiei lui Leibniz este de a oferi un sistem, un sistem rațional pentru organizarea universului, care să fie în total acord cu principalele prevederi ale dogmei predominante Acest sistem a purtat totul trăsături caracteristice scolasticii Era aceeași înțelepciune inventată a lumii, care încăpea pe de pagini mici Din moment ce dogma luterană era mai simplă decât catolicii Biblioteca "Runivers" Leibniz scolastica, apoi odată cu ea, scolastica sa a devenit în mod firesc mai simplă Când privim acum acest sistem de la o distanță de două secole, neajunsurile lui ni se dezvăluie clar Nu putem să nu o găsim complet insuportabilă în întregul ei Principalul dezavantaj al sistemului a fost că, de fapt, nu a explicat absolut nimic Explicarea tuturor fenomenelor din lume prin armonie prestabilită, adică, în esență, printr-un miracol complet, desigur, nu a fost o explicație Cu toate acestea, semnificația istorică a sistemului lui Leibniz a fost enormă Și această semnificație istorică rezidă tocmai în faptul că a recunoscut dreptul deplin al rațiunii la independență și la investigarea liberă a adevărului Nu contează că primii pași au fost tremurați, fapt este că a stat pe picioarele lui și nu mai vrea să fie condus pe ham În această privință, însă, Leibniz nu a fost nicidecum primul inițiator, ci doar cel mai proeminent reprezentant al mișcării Așa se explică de ce filosofia sa a găsit o circulație atât de largă Și asta ne explică și fenomenul ciudat că printre filozofii care sunt clasificați drept tendința lui Leibniz, există cei care diferă cel mai radical în principiile lor atât între ei, cât și cu Leibniz însuși Ele sunt conectate, totuși, printr-o credință comună în puterea minții umane de a descoperi adevărul divin prin propria sa cercetare independentă Cauzele istorice au pregătit acea epocă care poartă numele epocii iluminismului german, la începutul căreia se află Leibniz, iar această epocă a dat naștere la rândul ei lui Kant În paginile următoare cititorul va găsi o scurtă schiță a vieții lui Leibniz și o expunere generală a sistemului său, care este poate cea mai ingenioasă încercare de filozofie raționalistă ortodoxă Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV II Eseu despre viața lui Leibniz Gott Fried Wilhelm Leibniz s-a născut pe iunie (stil vechi) la Leipzig Sânge parțial slav curgea în venele strămoșilor săi; dar deja străbunicul lui era un german perfect Tatăl lui Leibniz, care a murit când fiul său avea doar șase ani, avocat de profesie, a predat filozofie și morală la Universitatea din Leipzig timp de doisprezece ani Deși Leibniz a urmat devreme școala locală, el și-a datorat dezvoltarea aproape exclusiv lui însuși La vârsta de opt ani, își petrecea tot timpul liber în biblioteca regretatului său tată și citea cărți fără discernământ Deja aici au fost dezvăluite trăsăturile caracteristice ale viitorului filozof - acestea sunt, în primul rând, simpatia lui pentru antici și, în al doilea rând, dorința de a ajunge la totul cu propria sa minte De la Leibniz însuși avem povești despre primii ani ai vieții sale Aceste povești sunt caracterizate și de o altă trăsătură care l-a distins mereu pe Leibniz - admirația pentru propria sa personalitate Leibniz s-a tratat întotdeauna cu o anumită evlavie, a cărei reflectare se vede în oricare dintre portretele sale Nu era mândrie meschină și urâtă Leibniz nu a suferit de acest viciu și s-a închinat mai degrabă nu în fața lui, ci în fața acelor forțe speciale pe care le considera date de sus Poveștile sale despre sine sunt povești despre modul în care aceste forțe superioare s-au trezit și s-au dezvoltat într-un fel de Leibniz Deja chiar la botezul copilului, după cum spune Leibniz, a existat un semn al marelui său

viitor Când i s-a săvârșit acest ritual, el și-a ridicat ochii spre tavan Tatăl lui Leibniz a consemnat acest eveniment în cronica familiei ca un indiciu că fiul său va privi mereu la cer și va confirma semnul indicat cu toate activitățile sale "Părea", spune Leibniz, un copil, despre sine Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ chik și-a ales ca învățătoare pe Fortuna, sau că el, ca și Fericitul Augustin, a auzit o voce de sus: "ia, citește-o " Băiatul, care, prin decretul sorții, a fost lipsit de sfatul altcuiva, avea nevoie de o oarecare obrăznicie caracteristic vârstei sale și pe care Dumnezeu vine de obicei în ajutor Cel puțin, întâmplarea i-a determinat râvna să se îndrepte către cei din vechime, la care la început nu a înțeles nimic, apoi a început să înțeleagă încetul cu încetul ceva și, în cele din urmă, tot ce era nevoie, încât chiar și-a asumat o anumită nuanță nu numai a expresiilor, ci și a gândurilor străvechi, la fel ca oamenii care se ocupă cu orice la soare fac treptat plajă al altcuiva" "Latina", spune Leibniz în alt loc, "la început am învățat doar la școală și, fără îndoială, m-aș fi mișcat cu încetineala obișnuită, dacă nu ar fi fost un accident care mi-a arătat un drum cu totul ciudat În casa în care locuiam, am dat peste două cărți lăsate de un student Una dintre ele era scrierile lui Livius, cealaltă era vistieria cronologică a lui Calvisius De îndată ce aceste cărți au căzut în mâinile mele, le-am devorat Pe Calvisius l-am înțeles fără dificultate, pentru că aveam o carte germană de istorie generală, care spunea aproximativ același lucru Dar în timp ce citeam pe Livy, am ajuns constant într-o fundătură Neavând nicio idee nici despre viața anticilor, nici despre felul lor de a scrie și, de asemenea, neobișnuit cu retorica sublimă a istoriografilor, care se află deasupra înțelegerii obișnuite, eu, sincer vorbind, nu am înțeles nici măcar un rând Dar această ediție era veche, cu gravuri Prin urmare, am examinat cu atenție gravurile, am citit semnăturile și, ținându-mă puțin de locurile întunecate, am sărit peste tot ceea ce nu puteam înțelege Am repetat asta de mai multe ori și am răsfoit cartea Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Privind în viitor în acest fel, am început să-l înțeleg puțin mai bine pe primul Încântat de succesul meu, am mers astfel înainte, fără dicţionar, până când, în sfârşit, mi-a devenit destul de limpede cea mai mare parte din ceea ce calculasem I-au atras atenția în special scriitorii antici Dar logica școlară și raționamentul teologic din acea vreme nu i-au făcut mai puțină plăcere În tot ceea ce voia să găsească acordul prin activitatea minții sale "M-am străduit", spune despre sine, "să ajung la adevărul îngropat și împrăștiat sub părerile diverșilor filozofi și cred că am adăugat ceva de-al meu, care a ajutat să fac un pas înainte Am dobândit ajutoarele necesare pentru aceasta prin ocupațiile mele deja în prima tinerețe Eram încă copil când l-am făcut deja cunoscut pe Aristotel; nici măcar scolasticii nu m-au îndepărtat de ei înșiși și nu mă pocăiesc deloc de asta Mai târziu, Platon și Plotin mi-au dat și ei unele satisfacții, ca să nu mai vorbim de ceilalți filozofi ai antichității, ale căror sfaturi le-am luat în considerare Dar după ce am plecat de la școala inferioară, m-am înțeles cu noii filosofi și îmi amintesc cum, când eram băiat de cincisprezece ani, am mers la plimbare singur prin pădure, ca să mă gândesc dacă ar trebui să recunosc Formele substanțiale Cât de diferit este de ceea ce spune Descartes despre el însuși - cum a părăsit banca școlii cu dezamăgire și nemulțumire completă față de tot ceea ce a învățat, cu decizia de a se îndoi de tot și de a căuta adevărul în moduri noi, nu în scrierile antice, ci în sine și în jurul lui realitate vie Leibniz s-a angajat și în versificare, iar aceste studii au inspirat chiar teamă în

administratorii săi, ca nu cumva să devină mâzgălitor de versuri de profesie, sau nu s-ar deda cu subtilitățile scolasticei "Nu știau", notează Leibniz, "că spiritul meu nu poate fi mulțumit cu un singur fel de lucruri" Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ Ca urmare a studiilor sale despre antici, metafizică și teologie, Leibniz a avut deja devreme ideea renovării filozofiei, care, totuși, nu consta în altceva decât în reconcilierea filozofiei cu teologia printr-un acord între Aristotel și Descartes La vârsta de cincisprezece ani, Leibniz a intrat ca student la facultatea de drept a Universității din Leipzig, dar nu a studiat dreptul în mod specific, ci și-a împărțit timpul între tratate teologice, ascultând prelegeri de medicină și făcând matematică De dragul de a-și reînnoi cunoștințele matematice, în principal, a mers mai departe la Jena În , Leibniz a susținut prima sa disertație de natură juridică, scrisă în latină într-un spirit pur scolastic În , își susține teza de doctorat, tot de natură juridică, și intră într-o viață independentă, extrem de diversă și plină de tot felul de angajamente și proiecte Teza sa a fost un succes atât de mare încât lui Leibniz i sa cerut să rămână la Universitatea Altdorf, unde a susținut-o Nesimțind, însă, o vocație specială pentru profesor, Leibniz a declinat oferta și a plecat la Nürnberg, vecină cu Altdorf, atras de zvonurile despre celebra societate alchimică a Rozicrucienilor, ale cărei secrete Descartes a încercat fără succes să le pătrundă la vremea lui În acest scop, Leibniz a copiat expresiile cele mai obscure, absurde și de neînțeles din lucrările celor mai celebri alchimiți și a compus din ele ceva ca o notă învățată, în care el însuși nu putea înțelege nimic El a prezentat aceste prostii președintelui societății ca dovadă a cunoștințelor sale profunde despre secretele alchimiei și a avut atât de mult succes încât a fost ales secretar al societății Mai târziu, însă, nu a regretat timpul pierdut, așa cum a reușit să găsească ideea potrivită în alchimie Prin intermediul Rozicrucienilor, Leibniz a ajuns să cunoască Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Miley cu ministrul din Mainz Boyneburg, datorită căruia a ocupat o poziție proeminentă la curtea din Mainz, pe care a păstrat-o timp de cinci ani A lucrat la alcătuirea unui nou cod de legi și, de asemenea, a scris în acest timp mai multe lucrări de natură juridică și filozofică, despre care se atrage atenția asupra lor: "Mărturisirea naturii împotriva ateilor" și "Apărarea Trinității", deja prin titlul lor arătând ce caracter avea activitatea filozofică a lui Leibniz a început de la bun început Boyneburg era un protestant care se convertise la catolicism și era ocupat cu reunificarea protestanților cu catolicii A reușit să se aplece de partea lui era Leibniz, care, deși nu s-a convertit niciodată la catolicism, a luat parte activ la încercările de reunire, încercând să găsească un teren comun unificator între catolicism și protestantism Aceste activități li se alătură activități politice și diplomatice Leibniz, în calitate de trimis, apără interesele Germaniei, întocmește note și note, susține alegerea unuia dintre suveranii germani la tronul polonez pentru a proteja Germania de invaziile Rusiei barbare, întocmește un proiect de formare a unei Uniuni Federative a statelor germane, al cărei nucleu ar trebui să fie regiunile Rinului, ceea ce vede el ъ un mijloc sigur pentru întărirea statelor germane și securitatea acestora, pentru că atâta timp cât Germania este fragmentată, ea este un măr de discordia, o minge jucată de oricine se străduiește doar să stabilească o monarhie mondială; pleacă (în) la Paris, în principal și cu scopul politic conceput de el - de a convinge Franța să cucerească Egiptul, convingându-o că aceasta este misiunea ei istorică - "să fie

conducătorul armelor creștine din răsărit, să lupte împotriva Africa vizavi de ea, distruge cuiburile de tâlhari, cucerește în cele din urmă Egiptul, unul dintre Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ cele mai frumoase tari din lume Scopul direct a fost să împiedice Franța, îndreptându-o în Egipt, să atace Germania Acest plan nu a avut succes, dar pentru Leibniz însuși a fost de mare importanță Sejur la Paris și Londra, unde a călătorit pentru o scurtă perioadă de timp în ; i-a oferit ocazia de a face cunoștință personală cu mulți oameni marcanți ai vremii și prin aceasta și-a extins foarte mult orizontul mental Aici și-a completat cunoștințele matematice și, ca întotdeauna, a apărut imediat ca inventator în această controversă Cheltuiește multă muncă și bani pentru îmbunătățirea mașinii aritmetice inventată de Pascal În timp ce mașina lui Pascal face doar adunări și scăderi, mașina lui Leibniz trebuie să facă și înmulțirea, împărțirea, exponențiarea și rădăcinile pătrate și cubice Studiile sale matematice ne-au dat ceea ce a mai rămas din cel mai important lucru de la Leibniz - calculul diferenţial Această socoteală a fost, totuși, descoperită mai devreme de Leibniz de către Newton; dar Leibniz a ajuns totuși la el, aparent destul de independent și, în orice caz, metoda lui, diferită de cea a lui Newton, este mai simplă și mai elegantă și a fost publicată mai devreme Simultaneitatea descoperirii aceleiași metode matematice l-a implicat însă pe Leibniz într-o controversă foarte ascuțită și indecentă cu Newton asupra primatului, care lasă o pată în viața lui În același timp, Leibniz se grăbește cu nenumărate planuri: inventează un instrument pentru pătrarea mecanică a unui cerc, inventează o metodă de determinare a longitudinii în mijlocul mării fără ajutorul unor lumini, inventează o navă care s-ar putea scufunda până la fund în timpul unei furtuni, inventează diverse proiectile optice și un motor care funcționează cu aer comprimat Cele mai multe dintre aceste proiecte rămân însă în domeniul viselor În același timp, este angajat în știință și filozofie, politică și teologie, compune Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV rugăciuni care ar fi la fel de potrivite pentru creștini, și pentru mahomedani, și pentru evrei și așa mai departe Este imposibil să nu fii surprins în ce măsură eTo> d'&I-··ness a fost variat şi cu ce uşurinţă i s-a dat totul Odată cu aceasta, poziția socială a lui Leibniz devine strălucitoare În IÒ , a fost numit bibliotecar de curte și istoriograf la Hanovra și trebuia să scrie istoria casei domnești Ducele Johann Friedrich a fost un nou-venit zelos la catolicism și un adept al reunificării bisericilor Împreună cu activitățile care au în vedere interesele dinastice ale politicii hanovriene, Leibniz visează și să creeze o biserică creștină universală, un singur regat al spiritelor, un oraș al lui Dumnezeu, o republică teocratică și este în corespondență cu Bossuet și Pelison În același timp, promovează cu entuziasm descoperirea FOSFORULUI, compune un proiect de îmbunătățire a trăsurilor și de creștere a productivității minelor ducale, scrie pamflete împotriva regelui francez, își dezvoltă calculul diferențial etc În , Johann-Friedrich moare și fratele său, Ernst August, urcă pe tronul ducelui Leibniz este numit istoriograf oficial al casei hanovriene și primește misiunea de a investiga genealogia Numelui de familie princiar El preia această sarcină cu fervoarea lui obișnuită De dragul colectării materialelor, întreprinde o călătorie prin Germania și Italia, care a luat perioada - , timp în care lucrează și la problema reunificării bisericilor, care l-a interesat mereu, scrie tratate juridice și filozofice, la Viena întocmește un proiect de întemeiere a unei societăți istorice, în ъ Roma alcătuiește un plan de transformare a mănăstirilor catolice într-

un fel de universitate, unde să fie studiate în principal științele naturii; acolo face cunoștință printr-un singur iezuit-miss-sioner cu viața Chinei și compune cu această ocazie Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ aritmetică, în care există doar două cifre - I și o, și vede în ea cheia pentru dezlegarea misteriosului alfabet chinezesc De asemenea, ajunge la concluzia că moralitatea naturală* este atât de înaltă în China încât este aproape necesar ca chinezii să trimită misionari în Europa, căci dacă le putem comunica teologia noastră revelată, chinezii ne pot furniza principiile teologiei naturale ; în Ungaria vizitează mine și, pe baza sondajului lor superficial, construiește imediat o ipoteză despre compoziția scoarței terestre; în cele din urmă, joacă rolul unui matchmaker și dăruiește fiica lui Ernst August, elevul său, Prințesa Sophia-Charlotte, lui Friedrich de Brandenburg, mai târziu primul rege al Prusiei În , Leibniz s-a întors la Hanovra După ce a eșuat în planurile sale pentru o unire ecleziastică a întregii creștinătăți și o unire a tuturor statelor europene împotriva Turciei, el este acum preocupat de gândul unei uniuni politice și ecleziastice pur germane Relațiile în care trăia Leibniz la acea vreme erau foarte favorabile ambiției sale, în special prietenia sa cu Electorul Sofia de Hanovra și fiica ei Sophia-Charlotte, mai târziu regina Prusiei, elevă și admiratoare a acestuia În scopuri diplomatice, de dragul menținerii unui bun acord între instanțele din Berlin și Hanovra și, de asemenea, de dragul implementării uniunii planificate dintre luterani și reformați, Leibniz a mers la Berlin în I QO sub pretextul înființării Academiei din Berlin , în care Leibniz a fost numit președinte pe viață Fondarea Academiei din Berlin l-a adus în cele din urmă pe Leibniz mai aproape de Sophia Charlotte, acum regina Prusiei În calitatea sa de președinte al Academiei din Berlin, este angajat în cultivarea dudului, problema proprietăților curative ale ipecacului adus din America, problema școlilor publice și lucrează la sistemul său de armonie prestabilită Conversațiile cu Sophia Charlotte l-au îndemnat Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV la prezentarea opiniilor sale filozofice și multe lucrări FILOZOFICE ale lui Leibniz au fost scrise sub îndemnul ei, iar Teodicea sa reflectă în special influența studentului și prietenului său regal Gloria lui Leibniz, strălucirea exterioară a poziției sale au atins apogeul Prieten al regilor, diplomat influent, cel mai cunoscut om de știință și filozof, patron al științelor și artelor, președinte al academiei, putea stârni invidie universală, care este întotdeauna urmată de intrigi, dacă nu pentru blândețea caracterului său și dorința constantă de a trăi cu toată lumea în pace și armonie, ceea ce, dacă această invidie nu a fost distrusă, atunci cel puțin nu au lăsat-o să se manifeste și au făcut-o imperceptibilă pentru Leibniz însuși, care pretutindeni a găsit doar închinare în fața geniului său și a personalității sale La începutul anului , regina Sofia Charlotte a murit pe neașteptate, iar steaua norocoasă a lui Leibniz a început să se estompeze rapid Leibniz avea la acea vreme de ani Moartea Sophiei-I-Parlotta i-a făcut o impresie teribilă Multă vreme nu s-a putut ocupa nici de Filosofie, nici de știință, a abandonat totul, și-a întrerupt relațiile scrise cu cei mai apropiați, s-a îmbolnăvit și a trăit doar în amintirile ei Amplasarea pe partea lui Petru cel Mare a fost ultimul succes din viața lui Leibniz El a vrut de departe să fie Solonul rus, așa cum scria Sophia-Parlotte Pentru Petru, el a întocmit un proiect pentru înființarea Academiei de Științe din Sankt Petersburg, un plan de reformă a afacerilor științifice, un proiect general de reformă legislativă etc Ca urmare a suspiciunilor care i-au otrăvit șederea la

Berlin după moartea Sophiei, Leibniz a fost nevoit să părăsească acest oraș în și s-a întors la Hanovra Dar și aici, fostele sale relații cordiale cu curtea s-au răcit odată cu urcarea pe tronul ducal a lui George Ludwig, mai târziu rege al Angliei George I Ultimii ani ai vieții lui Leibniz au fost otrăviți de polemici cu Newton și Clarke, un susținător al acestuia din urmă, și Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ posibilitatea importunității lui George, care îl obosise, mustrându-l pentru compilarea inexactă a istoriei dinastiei sale Odată aici, la Hanovra, au trecut cei mai buni ani din viața lui Leibniz, plini de speranțe strălucitoare, de tot felul de angajamente și de bucuria împlinirii lor, odată Hanovra a fost martor la primii pași către glorie; acum îi spunea închisoarea lui La aceasta s-a adăugat o boală prelungită, iar la noiembrie , Leibniz a murit părăsit de toată lumea, neavând măcar oameni apropiați în preajma lui "A fost îngropat mai mult ca un tâlhar decât ca un om care a fost o podoabă a patriei sale", povestește un nobil scoțian despre înmormântarea sa, care l-a respectat profund și a venit la înmormântare Așa a fost soarta primului filosof german, într-un scurt rezumat al căruia am încercat să atrag atenția principală asupra evenimentelor, mai ales caracteristice acestei naturi neobișnuit de purtat și de receptiv, încercând să împace totul, să aduc în totul activitatea personală a unei persoane, în fața căreia modernul pentru el o epocă în viața poporului german este începutul iluminismului german, când totul a intrat în fermentare; dar vechiul încă a fermentat, pentru ca mai târziu, fermentând și așezându-se, să nască o nouă viață și o nouă viziune asupra lumii III Principalele lucrări ale lui Leibniz -Eclectism Leibniz a lăsat în urmă doar două mari lucrări filozofice - acestea sunt "Noile experimente asupra minții umane", îndreptate împotriva Experimentelor lui Locke, scrise în - , care au văzut lumina abia în , la aproximativ de ani după moartea lui Leibniz, și "Teodicea lui" ", a cărei temă este o încercare de a împăca cu ideea lui Dumnezeu libertatea omului și existența răului, la care Leibniz a lucrat foarte mult timp și care a apărut în timpul vieții sale, în După cum se vede din Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV titluri de lucrări, ambele au în vedere întrebări teologice și filozofice speciale Alte lucrări filozofice ale lui Leibniz, dintre care există destul de multe, sunt fie eseuri concise despre sistemul său, fie sunt dedicate unor întrebări speciale, unor detalii ale sistemului Pentru elucidarea acestuia din urmă, de mare importanță este și corespondența lui extinsă Dintre primele lucrări ale lui Leibniz, se atrage atenția asupra "Mărturisirea naturii împotriva ateilor" I- și "Scrisoarea către J Thomasius despre posibilitatea reconcilierii lui Aristotel cu noua filozofie", În aceste scurte tratate, dacă nu conținutul, apoi caracterul general viitorul său sistem Ele arată, în primul rând, că pentru Leibniz chestiunile religioase au stat întotdeauna în prim-plan și, într-adevăr, întregul său sistem viitor nu este altceva decât o încercare de acord între rațiune și credința ortodoxă, o încercare de a restabili un echilibru între ele, care începea deja a fluctua foarte mult; mai departe, ele mărturisesc clar dorința lui Leibniz de eclectism, de reconciliere a diferitelor puncte de vedere În "Reflecții asupra cunoașterii, adevărului și ideilor", , se dezvăluie clar o altă trăsătură a filozofiei sale, și anume raționalismul său complet, dorința de a ajunge la toate cu activitatea pură a minții Dintre scrierile de mai târziu ale lui Leibniz, cele mai importante sunt cele care reprezintă o expunere mai mult sau mai puțin sistematică a propriului său sistem Avem mai multe astfel de eseuri, dar toate sunt scrise în cea mai mare parte cu anumite ocazii și la

îndemnul cuiva și se disting prin concizia lor Leibniz a fost prin fire un om de proiecte, iar sistemul lui este proiectul de dezvoltare a filosofiei într-o anumită direcție, ale cărei detalii le-a lăsat altora El însuși cu greu și-a imaginat sistemul în toate detaliile și doar din nou mai multe Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ parțial, dintr-un motiv accidental, l-a forțat să acorde mai multă atenție acestei probleme speciale și să-i dedice un tratat separat sau să-și expună părerile într-o scrisoare către una dintre acele numeroase persoane cu care era în corespondență Astfel, el a dezvoltat problema cunoașterii în Noi experiențe și problema libertății și a răului în Teodicee Sistemul filozofic al lui Leibniz a prins contur în principalele sale trăsături când acesta avea deja aproximativ de ani, aproximativ în jurul anului Într-o scrisoare din , el scrie: "Majoritatea părerilor mele au fost în cele din urmă stabilite după douăzeci de ani de reflecție, pentru că am început să reflectez în tinerețea mea timpurie Totuși, mi-am schimbat în mod repetat părerile în funcție de măsura noilor informații, iar în urmă cu doar ani m-am trezit mulțumit Prima schiță a sistemului lui Leibniz, într-o formă departe de a fi elucidată și definitiv stabilită, o avem în "Discursul său despre metafizică", I- Părerile sale sunt dezvoltate mai departe în numeroasele sale corespondențe și expuse sistematic în tratatul "Un nou sistem" a naturii și a comunicării dintre substanțe, precum și asupra conexiunii care există între suflet și corp", În acest tratat, sistemul lui Leibniz a văzut pentru prima dată lumina zilei în tipărire, iar faima sa filozofică largă începe de fapt cu el În fine, avem noi rezumate ale sistemului în "Principii ale naturii și grației bazate pe rațiune" și "Monadologie", referitor la , dar publicate ulterior Cel mai mare dintre aceste tratate, Monadologie, ocupă doar aproximativ de pagini în ediția rusă Caracterul general al sistemului filozofic al lui Leibniz poate fi exprimat cel mai bine în propriile sale cuvinte în Experiențe noi: adesea găsite Biblioteca "Runivers" NIKOLAI IVANTSOV că ceea ce toată lumea este de acord este adevărat și nu este atât de mult înclinat să infirme sau să distrugă, cât să descopere ceva și să construiască pe temelia deja pusă După ce am studiat sistemele vechi și noi, constat că cele mai multe dintre învățăturile acceptate pot fi interpretate într-un sens favorabil pentru ele Am fost impresionat de ideea unui nou sistem și de atunci mi se pare că văd o nouă latură a esenței lucrurilor Acest sistem pare să-l unească pe Platon cu Democrit, pe Aristotel cu Descartes, pe scolastici cu noii filozofi, teologia și morala cu rațiunea Se pare că ea ia ce e mai bun de pretutindeni și merge mai departe decât predecesorii ei" Sistemul lui Leibniz este astfel în esență conciliant sau eclectic; dar o astfel de reconciliere el caută să obțină nu doar comparând sau extragând ceea ce i se pare adevărat, nu doar "marcând urmele adevărului la cei din vechime și, în general, la predecesori și extragând aur din noroi, diamantul din minereu brut și lumină din întuneric", așa cum însuși Leibniz era înclinat să se uite la filosofia sa, dar prin stabilirea unor principii generale de bază, în principiu, de asemenea, împrumutate și vechi, dar extinse și reelaborate dintr-un punct de vedere diferit, totuși, de asemenea, nu noi Leibniz însuși și-a numit doctrina filozofică fie monadologie, fie Aceste două principii, care sunt în strânsă legătură între ele, stau la baza întregului său sistem, și anume doctrina monadelor și armonia prestabilită de Dumnezeu Monada lui Leibniz este atomul a lui Democrit, înțeles în sensul lui Descartes ideea lui Platon, care, totuși, este eliberat de moartea și imobilitatea sa și este înzestrat cu o capacitate interioară de autodezvoltare; iar armonia prestabilită este mecanismul lui Descartes,

interpretat din punctul de vedere al scopurilor finale ale lui Aristotel În cea mai strânsă legătură cu aceste două principii sunt ale lui Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ idei despre continuitatea în natură și dezvoltare, impulsul pentru care a fost dat în principal de descoperirile microscopice contemporane și o doctrină pur raționalistă a cunoașterii umane, care s-a bazat parțial pe Platon, parțial pe Descartes, parțial având alte surse Sensul de bază al acestor principii este foarte simplu și poate fi exprimat foarte pe scurt, motiv pentru care tratatele lui Leibniz, în care le stabilește, se remarcă prin concizia lor Este cu totul altă problemă să le dezvoltăm în detaliu În măsura în care principiile de bază se deosebesc prin simplitatea lor și un anumit fel de eleganță, atât de greu și chiar imposibil de dezvoltat în special, pentru că atunci se dovedește foarte des că în aceste principii s-a încercat să împace ceea ce este esențial incompatibil Leibniz însuși face acest lucru doar parțial în scrisorile sale și în două dintre marile sale scrieri; dezvoltarea sistematică a vederilor sale este preluată de adepții săi, în special de Wolff, schimbând totuși semnificativ principiile lui Leibniz IV Trei probleme ale atitudinii lui Descartes și Leibniz față de ei Conceptul sau principiul principal al sistemului filozofic al lui Leibniz este, ca și Descartes, conceptul de substanță, iar în această privință Leibniz este în legătură directă cu acesta din urmă, iar prin el cu scolastica, deși nu converge cu Descartes în anumite prevederi și chiar diferă foarte mult de el prin însăși privirea asupra substanței Substanța după Descartes este aceea care în existența și acțiunea sa depinde numai de ea însăși Descartes admite trei tipuri de substanțe În primul rând, este Dumnezeu, o ființă absolut perfectă, din însuși conceptul căruia îi decurge existența Astfel ființa lui Dumnezeu este cuprinsă în sine și pe această bază el trebuie să fie etern Alte substanțe nu sunt Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV conţin existenţe, fiinţa şi natura lor nu depind de ei înşişi, ci de ceea ce le-au primit, de Dumnezeu Se poate vorbi despre ele doar ca substanțe create Ele nu sunt substanțe în raport cu Dumnezeu, ci substanțe în raport cu altele Nu în originea lor, ci în existența lor actuală , după ce au fost create, sunt substanțe reale independente unele de altele Cauzele acțiunilor lor sunt în sine, în însăși ființa lor și nu se pot influența reciproc Una dintre aceste substanțe pe care le cunoaștem în noi înșine este propriul "eu", sufletul nostru, o ființă simplă și indestructibilă, a cărei activitate, constând în conștiință, aparține propriei sale esențe și nu depinde de cauze exterioare Aceasta este o substanță conștientă sau, conform terminologiei lui Descartes, gândire Spre deosebire de ființele conștiente, există obiecte materiale Descartes ajunge la concluzia că fenomenele materiale se datorează unor cauze pur mecanice și că corpul uman însuși nu este altceva decât un automat construit cu pricepere Sufletul și trupul, atât în esența lor, cât și în activitatea lor, sunt complet independente una de cealaltă, iar toate cele trei substanțe - Dumnezeu, spirit și materie - există ca și cum fiecare dintre ele ar exista doar una și nu ar exista deloc altele Dintr-o izolare atât de completă a lui Dumnezeu, a spiritului și a materiei, a apărut o confuzie imposibilă Sistemul lui Descartes a subliniat doar principalele probleme ale metafizicii ulterioare, dar nu le-a rezolvat Existau trei puncte esențiale în doctrina sa despre substanță, la care filosofia sa dorea să dea răspunsuri, dar aceste răspunsuri s-au dovedit a fi în mod evident insuportabile Cele trei substanțe ale lui Descartes au ieșit nu atât de independente unele de altele, cât de contradictorii În primul rând, cum ar trebui să înțelegem atitudinea

lui Dumnezeu Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ pentru lume sau, în termenii lui Descartes, cum s-ar putea imagina produsul unei substanțe a altora? Cum este posibil ca Dumnezeu să creeze lucruri și care ar putea fi motive suficiente pentru aceasta pentru Dumnezeu? De ce sau de ce a creat Dumnezeu lumea? Aceasta este cea mai esențială problemă a metafizicii și nu a fost încă rezolvată în sens pozitiv de nicio filozofie Crearea în timp a lumii de către Dumnezeu, care este etern, neschimbător și atotperfect, adică nu are nevoie de nimic și, prin urmare, și această lume pare minții umane o contradicție insolubilă Pentru filosofia raționalistă sunt posibile doar două rezultate, fie identificarea substanței absolute cu substanțele create, Dumnezeu cu lumea, și prin aceasta să respingem atât creația, cât și Dumnezeul lumii exterioare, să luăm punctul de vedere al panteismului sau, care este în esență același, ateismul și, rămânând Filosofia raționalistă, încetează să mai fie Filosofie ortodoxă sau recunosc creația ca dogmă și, rămânând Filosofia ortodoxă, încetează să mai fie Filosofie raționalistă Problema creării lumii de către Dumnezeu și a relației lui Dumnezeu cu lumea exterioară lui este insolubilă pentru filozofie, iar în rezolvarea acestei probleme nu a făcut nici un pas împotriva lui Descartes și Leibniz; o înțelegere diferită a problemei aparține școlilor deja existente Leibniz a dat răspunsuri independente la alte probleme carteziene, iar aceasta este diferența dintre filozofia lui Leibniz și a lui Descartes În al doilea rând Spiritul și corpul, după Descartes, erau substanțe independente Spiritul nu depinde de corp, iar trupul nu depinde de spirit Dar dacă este așa, atunci cum, pe de o parte, poate spiritul să cunoască trupul și, pe de altă parte, corpul să acționeze conform dorințelor spiritului? Descartes a răspuns la aceasta cu ipoteza sa despre sufletul situat în glanda pineală a creierului; dar eșecul unei astfel de fantezii, care a respins din nou independența recunoscută anterior a substanței spirituale și materiale, Biblioteca "Runivers" NIKOLAI IVANTSOV ar fi trebuit să fie evident pentru toată lumea Legătura sufletului cu trupul a fost a doua problemă esențială pentru filosofia ulterioară Geylinks și mai ales Malebranche au conturat soluția la care a ajuns Leibniz mai târziu - această legătură este posibilă doar prin mijlocirea lui Dumnezeu, în sensul armoniei prestabilite a lui Dumnezeu între ei Spinoza, după ce a dat un nou răspuns primei probleme carteziene, relația lui Dumnezeu cu lumea, a decis diferit și pe aceasta - spiritul și materia sunt una și aceeași substanță, privite de noi doar din puncte de vedere diferite Acum a treia contradicție în doctrina carteziană a substanțelor Substanța, care în Descartes este identică cu spațiul, este o singură substanță Toate obiectele materiale, materiale sunt modificări în limitele uneia și aceleiași materii, aceleiași substanțe materiale și, prin urmare, relația lor între ele, interacțiunea lor mecanică este foarte posibilă - un corp poate influența un alt corp și poate transmite mișcarea acestuia către ea, căci acestea sunt esența schimbărilor în una și aceeași substanță, în una și aceeași substanță materială, care pot fi explicate din natura proprie a acestei substanțe Dar câte substanțe spirituale și-a imaginat Descartes? De obicei se crede că unul; dar acest lucru nu este adevărat Ca substanță spirituală, Descartes vorbește în mod constant despre "Eul" său, și de aici rezultă că a permis multe substanțe spirituale - fiecare persoană are propriul său suflet, propria sa substanță spirituală Sufletele diverșilor oameni sunt în Descartes substanțe independente Fiecare dintre ele depinde numai de el însuși și, ca să spunem așa, este închis de alții, adică se potrivește pe deplin definiției carteziene a substanței, în legătură cu

care se află și învățătura sa despre nemurirea individuală a sufletelor umane Dacă este așa, atunci cum poate fi explicată interacțiunea lor, schimbul de idei? Trebuia să recunosc sau că toate sufletele nu sunt sub Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ stații, dar aceleași schimbări trecătoare și condiții ale unui spirit universal; cum toate lucrurile materiale sunt stări și schimbări ale uneia și aceleiași substanțe, așa cum a făcut Spinoza, sau le recunoaște ca substanțe independente și, într-un astfel de caz, caută o explicație a comuniunii lor din nou în Dumnezeu, așa cum face Leibniz Sistemul lui Descartes a lăsat astfel trei probleme de bază pentru filosofia ulterioară - să împace pe Dumnezeu și lumea, să împace spiritul și trupul, să reconcilieze unitatea materiei și pluralitatea sufletelor Prima dintre aceste probleme o lasă Leibniz fără răspuns, a doua și a treia el dă răspunsuri diferite de cele ale carteziene Filosofia nu este altceva decât o expresie într-un sistem coerent a ceea ce știm și a ceea ce ne asumăm pe baza acesteia Dacă acordăm atenție modului în care ne apare lumea în mod direct, vom vedea clar că contradicțiile din sistemul lui Descartes au fost o reflectare a contradicției pe care o poate vedea toată lumea Trebuie doar să ne adâncim puțin în fenomenele lumii materiale pentru a vedea că toate sunt în esență una și aceeași, că toate lucrurile materiale constau din una și aceeași substanță, oricare ar fi această substanță în esența ei, care este constant schimbate Ceea ce a fost ieri trup de taur, azi a devenit trupul meu și atunci va deveni trupul urzicii care va crește din mine sau trupul viermelui care mă va mânca Filosofia spune același lucru, afirmând că există o singură substanță materială Dar noi deosebim "Eul" nostru de orice alt "eu" străin, asemănător lui; ni se pare că acest "eu" a fost întotdeauna unul și același, că nici un schimb al acestor "eu" între diferite ființe nu este imposibil, "eu" meu va rămâne mereu "eu" al meu, și același lucru este valabil și pentru toate celelalte "Eu", toate celelalte suflete asemănătoare cu ale mele Spre deosebire de unitatea de fond a materialului Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV din lumea noastră, suntem cu toții înclinați să recunoaștem pluralitatea substanțială a lumii spirituale Cum poate fi corectată această inconsecvență? Psihologia engleză contemporană a lui Leibniz a ajuns la concluzia că însuși conceptul de substanță este un concept fals, artificial, că în esență nu cunoaștem nicio substanță; ci numai fenomene, iar "eu" nostru nu este altceva decât o colecție și o secvență de fenomene cunoscute - o colecție și o secvență de stări de conștiință, la fel cum ceea ce numim materie este și un concept abstract, dar în realitate cunoaștem materia și a lui corpul numai ca totalitate și succesiune a fenomenelor de mișcare Corpul uman este un ciclu de fenomene de mișcare; sufletul uman este un ciclu de manifestări ale conștiinței, nimic mai mult Acesta este tot ce știm și nu avem nicio bază pentru alte presupuneri Este imposibil să nu admitem că discrepanța indicată între unitatea substanței materiale și multiplicitatea substanțelor spirituale este astfel într-adevăr soluționată; dar se rezolvă doar prin, ca să spunem așa, amputarea conceptului însuși de substanță Poate că o astfel de amputare este într-adevăr singurul remediu rațional pentru o boală metafizică; dar recurge la ea filozofie continentală, crescută pe scolastică și cartezianism, care s-a obișnuit cu acest concept, pentru care acest concept a devenit în carne și oase, pentru care modificările patologice în organism au devenit generale și cronice, nu ar putea Dacă metafizica era o boală, atunci, în orice caz, necesita o vindecare lentă și persistentă, și nu o intervenție chirurgicală A rămas să soluționăm

dezacordul pe baza însuși conceptului de substanță Spinoza face acest lucru recunoscând că există o substanță care este în același timp și Dumnezeu și lumea, materie și spirit Nu există suflete fără trup, nu există trupuri fără suflet și ambele sunt doar moduri ale unei esențe universale Fiecare fenomen al materialului Biblioteca "Runivers" LEIVNPTS lumea nu este altceva decât o schimbare trecătoare a uneia și aceleiași materii și nu are existență independentă; exact în același mod ceea ce numim suflet nu este altceva decât conștiința de sine a unui astfel de fenomen material; nici nu are existență independentă, ia naștere și se termină cu ea Sufletele individuale, ca obiectele separate, nu au substanțialitate și nu sunt altceva decât stări de conștiință care însoțesc anumite stări de mișcare În acest sens, există un oarecare acord între învățăturile lui Spinoza și psihologia engleză; Cât despre conceptul de substanță în sine, putem spune că Spinoza sacrifică pluralitatea substanțelor spirituale de dragul unității substanței materiale; el înzestrează materia cu conștiință și de aici, printre altele, devine de înțeles înrudirea lui cu materialiștii O astfel de decizie a fost foarte atentă și s-a distins printr-o armonie și consecvență neobișnuite Filosofii de mai târziu au fost adesea de acord că o filozofie rațională este posibilă numai în spiritul spinozismului, dar o astfel de soluție era fundamental în contradicție cu ideile obișnuite, aduse în spiritul dogmei medievale, care a dat rațiunii acces la tărâmul credinței tocmai atunci , pentru a-și dovedi prevederile, a nu a respins Sistemul lui Spinoza să fie cel mai consistent dintre toate, dar era complet în afara spiritului vremurilor și, prin urmare, cercul său de distribuție era extrem de îngust; a fost respinsă și uitată Ceea ce era nevoie era un sistem mai puțin consistent, mai vag, dar mai în concordanță cu conceptele moderne, care să netezeze mai degrabă decât să sporească claritatea cartezianismului Era necesar să se dovedească existența unui Dumnezeu exterior în raport cu lumea și existența unui suflet individual cu nemurirea lui personală, adică substanțialitatea, cu chinurile și beatitudinea vieții de apoi; Sistemul lui Spinoza le-a respins pe amândouă A fost deci necesar să se rezolve Întrebări de filosofie, carte ? Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV problema carteziană sau, dacă vreți, problema conștiinței obișnuite, în sens invers Spinoza a înzestrat o singură substanță cu conștiință, respingând prin ea pluralitatea substanțială a acesteia din urmă Dar a fost posibil să se facă invers - înzestrarea sufletelor substanțiale multiple cu materialitate, sacrificarea materiei spiritului, înzestrarea sufletelor cu trupuri Acest lucru a salvat individualitatea și substanțialitatea sufletului și a protejat ideea lui Dumnezeu, deoarece ideile noastre despre El sunt în esență aceleași cu cele despre suflet, doar ridicate la un grad superlativ Asta a făcut Leibniz Spinoza a prezentat întreaga lume ca fiind alcătuită din materie, pe care a înzestrat-o cu conștiință Leibniz a prezentat lumea întreagă ca fiind formată din suflete, pe care le-a pus în raport unele cu altele în raporturi materiale Deși o astfel de soluție părea incomparabil mai vicleană, ea era mai potrivită cu ideile generale și, prin urmare, a găsit un succes mai mare Problema filozofiei lui Descartes era problema timpului și de aceea filosofia sa avea o semnificație istorică atât de importantă Această problemă a permis o soluție dublă, dintre care una - cea a lui Spinoza - poate fi mai simplă, mai profundă și mai consistentă Dar nu avea absolut nicio semnificație istorică, cu excepția reflectării sale, ca să spunem așa, colaterale în materialismul francez Soluția lui Leibniz, conturată în termenii cei mai generali, a găsit simpatie generală și a avut o mare

semnificație istorică, căci era în spiritul vremurilor și a salvat ceea ce Spinoza a distrus, dar care încă avea rădăcini adânci în conștiința generală Acest lucru ne convinge încă o dată că nu dezvoltarea logică a gândirii, ci rațiunile istorice, joacă un rol esențial în dezvoltarea unei perspective generale Sistemul lui Leibniz a apărut tocmai în momentul în care era nevoie de o justificare rațională a dogmelor de bază ale credinței prin mijloacele cele mai moderne, adică carteziene Ea l-a dat Astfel ne devine limpede cel filozofic Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ relația dintre sistemul Leibniz și sistemul Descartes Aceasta este metafizica carteziană, dezvoltată în sensul pluralității substanțelor spirituale pe baza doctrinei atomiste a lui Democrit și a doctrinei ideilor lui Platon Acesta este elementul principal al filosofiei lui Leibniz, completat, însă, de o parte din ideile împrumutate de la alți filozofi, o parte din concepțiile la care i-a venit știința modernă Descartes a înzestrat sufletele doar cu oameni și le-a negat chiar și la animalele superioare, pe care, pentru a nu atribui nemurirea sufletului lor, le-a recunoscut drept automate pure Dar cunoaștem conștiința direct doar în noi înșine Avem tot atâtea motive pentru a recunoaște conștiința sau sufletul la o altă persoană cât avem pentru a recunoaște conștiința și sentimentul la animale, cel puțin la cele mai înalte Deoarece recunoaștem capacitatea de senzație și dorință la o altă persoană, atunci de ce ar trebui să le respingem la un câine, maimuță, cal, când manifestările lor exterioare, prin care ghicim despre senzațiile și dorințele care le corespund la o altă persoană, la ambele cazuri într-o anumită măsură similare? Prin urmare, să nu respingem conștiința, sufletul, chiar și la animale, așa cum este de obicei permis Dar atunci nu putem să nu admitem că aceste suflete au grade de perfecțiune foarte diferite, de la cele mai simple Forme la cele asemănătoare într-o anumită măsură cu sufletul uman - sufletul unui câine este mai perfect, cel al melcului mai puțin Dacă coborăm din ce în ce mai jos pe scara animalelor, atunci vom ajunge la forme atât de simple, care sunt aproape la același nivel cu plantele și chiar incomparabil mai simple decât plantele superioare, în special acele forme mai mici, care pe vremea lui Leibniz tocmai aveau a început să descopere microscopul Mai mult decât atât, există atât de multe dintre aceste Forme și sunt atât de mici, încât întreaga așa-numită natură anorganică pare să fie plină de ele Milioane dintre ei roiesc într-o picătură de apă și de ce nu este permis Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV să ne gândim că dacă instrumentele noastre s-ar mări și mai mult, le-am găsi peste tot, am găsi toată natura formată din cele mai mici ființe vii În orice caz, unde ar trebui să căutăm începuturile vieții și ale animației? Ar fi ciudat și de neînțeles dacă conștiința, sau măcar o sensibilitate vagă și nedefinită, ar apărea deodată în natură, atunci când este legată de o serie întreagă de tranziții de cele mai variate grade de perfecțiune Începutul vieții și al animației se pierde în natura anorganică Dar dacă este așa, atunci nu este mai ușor să admitem că începutul vieții și al animației este una cu începutul naturii anorganice în sine, că în esență nu există fără viață și neînsuflețit, viața este peste tot? Știm că materia este divizibilă, iar acest lucru ne duce la ideea că este formată din cele mai mici particule; să le numim atomi Corpul animalelor este compus din atomii materiei, iar în acest corp apare sentimentul și conștiința - ceea ce noi numim suflet De unde vine și în ce grad de organizare materia moartă primește mai întâi un suflet, chiar și cel mai rău? Nu ar fi mai ușor să presupunem că tocmai atomii sunt înzestrați cu niște suflete rudimentare, care la ființele superioare nu fac decât să se dezvolte și

să devină mai complicate, suflete, pe lângă perfecțiunea lor în tot ceea ce este asemănător cu sufletul nostru, adică la fel de etern și indestructibil? , diferit prin ființa și activitatea lor față de ceilalți duș? Ajungem astfel să considerăm atomii ca fiind înzestrați cu suflete sau, în general, să admitem anumite suflete elementare Spinoza a făcut ceva asemănător, stabilind o corespondență completă între fenomenele de gândire sau conștiință și fenomenele de extensie sau materialitate; dar el a negat substanțialitatea lor; a privit lumea spirituală extinsă în acest fel la infinit, nu din punctul de vedere al substanțialității sufletului nostru, ci din punctul de vedere al efemerității și contingenței fizice Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ lucruri fizice, precum și fenomene spirituale individuale Dar să înzestrăm întreaga lume corporală nu cu simplă conștiință, nu numai cu manifestările senzației și conștiinței, ci direct cu duddle, așa cum ne imaginăm de obicei propriul suflet, și vom ajunge direct la punctul de vedere al sistemului lui Leibniz V Monadologie Monada este ca un atom și ca un suflet Percepția și apercepția Ideile inconștiente Monada este oglinda universului Trei grade de monade Aceste suflete, cu care Leibniz înzestrează tot ce există, el numește în forma lor cea mai simplă monade, într-o formă mai dezvoltată, suflete, într-o formă și mai perfectă, spirite Spiritul este, prin urmare, cea mai înaltă formă a monadei Toate lucrurile complexe sunt compuse din părți și, în consecință, în părțile cele mai elementare ale tuturor lucrurilor, dacă ne place să folosim cuvântul, în atomi, trebuie să căutăm monade în forma lor cea mai simplă și să le reprezentăm nu mai puțin în imaginea propriei noastre suflet, redus doar la cea mai mare simplitate și elementalitate posibilă Monada nu este așadar altceva decât o substanță simplă, un atom, care face parte din cele complexe Întrucât există lucruri sau substanțe complexe, este necesar ca și substanțele simple să existe, căci o substanță complexă nu este altceva decât o colecție sau un agregat de substanțe simple Cum să concepem atunci substanța simplă, ultimele elemente ale tuturor lucrurilor? Simplu este ceea ce nu are părți Și acolo unde nu există părți, nu există nici extensie, nici Figura, iar divizibilitatea este imposibilă Monada este așadar pur și simplu un punct în spațiu Aceste puncte sunt monade și sunt adevărații atomi ai naturii, elementele lucrurilor Spațiul în sine, ca și timpul, nu este ceva real Spațiul și timpul au o valoare numerică Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV atunci spațiul relativ nu este altceva decât o ordine de coexistență, iar timpul este o ordine de succesiune a fenomenelor Cu această viziune asupra spațiului și timpului, Leibniz este, într-o oarecare măsură, predecesorul lui Kant, deși această întrebare rămâne neexploratată de el Spațiul și timpul sunt doar Forme de limitare reciprocă a lucrurilor finite, poate doar în imaginația noastră Prin urmare, despre Dumnezeu, pe care trebuie să-l concepem și ca monadă, dar care se deosebește de alte monade prin infinitatea sa, absența oricăror restricții, nu se poate afirma, totuși, că el este un punct în spațiu, care se află într-un asemenea și o astfel de relație cu alte puncte, sau că el a creat lumea în timp Dumnezeu este centrul, care este peste tot, iar timpul, adică o anumită formă de corelare între lucruri, nu are realitate în afara obiectelor temporale, adică a început cu ele și nu a existat înaintea lor Prin urmare, nu se poate spune că Dumnezeu a creat lumea în timp și spațiu, de unde ar rezulta că El însuși este în timp și spațiu, ci, dimpotrivă, că a stabilit spațiul și timpul în lucrurile create Totuși, nu trebuie să ne gândim la monade așa cum cred atomiștii la atomi Acele mai mici corpuri, pe care le consideră atomi, ei își imaginează, totuși,

extinse, umplând un anumit spațiu, având o anumită Figura Dar tot
spațiul este divizibil, cel puțin în imaginație Nu sunt încă, așadar,
atomi adevărați, adică ceva mai complet indivizibil Trebuie să ne
gândim la monade ca la puncte matematice Punctele matematice, este
adevărat, sunt indivizibile, dar sunt și lipsite de realitate - există
doar în imaginația noastră Monadele sunt baza întregii realități
Fiecare fenomen din natură este rezultatul acțiunii anumitor forțe Dacă
monadele sunt elemente ale a ceea ce există, Biblioteca "Runivers"
LEIBNITZ atunci, în consecință, aceste forțe trebuie să își aibă în
cele din urmă rădăcinile în monade Monadele sunt centre de activitate,
centre de forțe, iar prin aceasta nu sunt puncte abstracte, imaginare,
fără realitate, ci puncte de substanță, reale Ei sunt, la urma urmei,
adevărații purtători ai oricărei activități și vieți care umple
întreaga natură Din moment ce monadele nu au părți, ele nu pot fi
supuse nici formării, nici distrugerii Ceea ce numim apariție este doar
adăugarea complexului din simplu; ceea ce numim distrugere este
dizolvarea complexului în părți mai simple Dar monadele, ca elemente
cele mai simple din tot ceea ce există, nu pot să apară sau să fie
distruse în mod natural și, în consecință, au aceeași continuare ca și
universul, supusă schimbării, dar în niciun fel distruse Monadele pot
începe doar prin creație supranaturală și pot pieri numai prin
anihilarea de către puterea divină Monadele, după cum s-a spus, nu pot
avea extensie și Figura, pentru că altfel ar trebui să aibă părți Și
totuși, monadele trebuie să aibă unele proprietăți și să difere unele
de altele Fiecare monadă trebuie să fie neapărat diferită de o altă
monadă, pentru că nu există niciodată două ființe în natură care să fie
perfect asemănătoare între ele Dacă nu ar exista nicio diferență în
monade, nu ar exista nicio diferență în fenomenele naturii Și exact la
fel, dacă nu ar exista schimbări în monade, nu ar fi schimbări în
natură, iar schimbarea monadelor trebuie făcută fără întrerupere, așa
cum este fără întrerupere în natură Care pot fi atunci aceste diferențe
între monade și schimbările lor? Monadele sunt puncte Prin urmare, în
exterior nu diferă unul de celălalt, pentru că toate punctele sunt în
exterior aceleași Monadele pot fi diferite Biblioteca "Runivers"
NIKOLAY IVANTSOV de la un prieten în acest fel numai prin diferenţe şi
schimbări interne Monada, ca element al tot ceea ce există, este una și
simplă, dar în ea însăși este schimbătoare și multiplă Monada este
multe lucruri în simplu și unul Așadar, monadele trebuie să difere
unele de altele în interior, calități și schimbări Dar ce pot fi
calitățile interne și schimbarea interioară în ceea ce nu ocupă spațiu?
Evident, acestea nu pot fi fenomene legate de schimbările fizice,
deoarece acestea din urmă sunt toate în principiu mișcări, adică
schimbări în spațiu; iar într-un punct care nu ocupă spațiu, nu poate
exista mișcare Pot fi doar mișcări sau schimbări în timp, adică
fenomene de senzație și conștiință Simplitatea exterioară a unei
substanțe nu împiedică multiplicitatea internă a stărilor sale de
conștiință, așa cum o cunoaștem în sufletele noastre Trebuie astfel să
concepem monada ca un punct din exterior și ca un suflet în
proprietățile și activitatea sa interioară * Diversitatea activității
interioare a monadei constă în diversitatea reprezentărilor sale Dacă
monadele, care reprezintă ultimele elemente ale lucrurilor, se
deosebesc între ele doar prin calitățile lor interioare și tocmai în
ele stă însăși esența acestei sau acelea monade, astfel încât se poate
spune că nu există nimic cu adevărat existent în lume, cu excepția
monadelor și a reprezentărilor lor, iar în aceste reprezentări constă
viața proprie a monadei, rezultă că reprezentarea în monada nu poate

înceta, căci asta ar însemna că monada însăși nu mai există, întrucât este reprezentare pură Dar reprezentările unei monade nu sunt aceleași Ele variază în gradul lor de intensitate, pot avea diferite grade de claritate și conștiință Pe această bază, Leibniz distinge între percepție și apercepție Ideea poate fi extrem de mică, vagă, neclară, Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ noi, după cum spune Leibniz, nu suntem conștienți și atunci nu este altceva decât o percepție vagă, o percepție Dacă ideea ajunge la claritate și conștiință, Leibniz o numește apercepție Învățătura lui Leibniz despre aceste reprezentări sau percepții inconștiente extrem de mici, așa cum au ajuns să fie numite, a fost de mare importanță pentru toată psihologia ulterioară; dar asupra acestui punct este necesar să ne oprim puțin, căci aici a apărut o mare confuzie O "idee inconștientă", potrivit lui Leibniz, nu este deloc o idee sau o percepție de care suntem complet inconștienți O senzație insensibilă, o stare inconștientă a conștiinței sunt absurdități, iar Leibniz nu a învățat niciodată nimic de acest fel, așa cum el Cea mai recentă psihologie, care tinde să cadă uneori în materialismul extrem, este adesea următoarea Acțiunile obiectelor externe provoacă anumite modificări ale simțurilor noastre externe Aceste modificări sub formă de iritații sunt transmise prin nervi către măduva spinării și creierul, departe de o parte a creierului în alta și, în final, în sensibilitate superioară, părți cunoscute ale emisferelor cerebrale, unele ajung la conștiință și se asociază cu altele, altele trec inconștient pentru noi, pentru că nu ajung centrii corespunzători, lăsând însă urmele lor materiale în sistemul nervos central, iar aceste urme joacă în viața noastră psihică un rol uriaș, reflectând asupra reprezentărilor conștientului, exercitându-și influența asupra asociațiilor de reprezentări sau, în anumite condiții , trezindu-se in constiinta dupa aceea Aceste urme, lăsate în sistemul nostru nervos central de stimulii externi, neatingând însă conștiința, li s-a dat denumirea de reprezentări sau percepții inconștiente, pe baza faptului că în mecanismul vieții mentale joacă același rol ca și mintea Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV idei valide, dar diferă de ele prin inconștiența lor, adică că sunt, cel puţin deocamdată, schimbări de ordin pur Fizic, şi nu de reprezentare De aici această contradicție extremă în termenul - reprezentări inconștiente, fenomene inconștiente ale conștiinței Cât de solidă este o astfel de teorie, nu o vom analiza aici În orice caz, Leibniz nu a predat nimic de acest fel și, prin însuși sensul întregului său sistem, nu a putut preda Doctrina sa despre reprezentările inconștiente, dacă pot folosi termenul, care, după cum vom vedea mai târziu, poate fi interpretat în așa fel încât să nu existe nicio contradicție aparentă în el, a apărut din doctrina lui Descartes despre o substanță gânditoare sau conștientă, care este sufletul nostru Leibniz a dezvoltat această doctrină doar fără a introduce ceva esențial nou în ea După Descartes, sufletul nostru este o substanță conștientă (după terminologia sa literală, gândire; dar cuvântul gândire la Descartes are sensul de conștiință în general, astfel încât orice senzație, orice dorință este și gândire) Conștiința este un atribut, adică esența sau natura spiritului Spiritul fără conștiință nu este de conceput Dacă sufletul ar înceta să mai fie conștient, aceasta ar însemna că a încetat să mai existe, pentru că este doar conștiință Și întrucât sufletul, ca substanță, este veșnic, atunci, în consecință, conștiința noastră este veșnică, niciodată întreruptă, a apărut odată cu creația sa și nu se poate termina decât cu distrugerea lui, ceea ce este posibil nu în ordinea naturală a lucrurilor, ci numai prin voinţa

divină "Gândirea (adică conștiința)", spune Descartes, "este un atribut al meu care îmi aparține El singur nu poate fi despărțit de mine Sunt, exist Asta este adevărat Dar cât timp? Ora la care mă gândesc Și dacă mi-ar fi posibil să încetez complet să mai gândesc, atunci în același timp aș înceta să mai exist, dar dacă este așa, atunci ce gândește sufletul nostru, adică este conștient și când Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ suntem într-o așa-numită stare de inconștiență, de exemplu, în timpul somnului profund, fără vise sau letargie? Eram cu adevărat conștienți chiar și atunci când eram încă în pântecele mamei noastre sau în sămânța tatălui nostru, și chiar mai devreme? "Da, de ce", răspunde Descartes într-o scrisoare ca răspuns la o astfel de întrebare, "al sufletului nostru și nu gândește întotdeauna când este o substanță, cine gândește? Ce este surprinzător în faptul că nu ne amintim gândurile pe care le-am avut în pântece sau în letargie, când adesea nu ne putem aminti gândurile pe care le-am avut la vârsta adultă, în stare sănătoasă și de veghe? Motivul este că pentru a ne aminti gândurile pe care mintea noastră le-a avut atunci când era în legătură cu corpul, este necesar să rămână niște urme întipărite în creier, prin întoarcerea gândului său, mintea ar putea obține o amintire Și ce este surprinzător dacă creierul unui copil sau al unei persoane aflate în letargie nu este capabil să primească astfel de impresii? Astfel, conform lui Descartes, suntem mereu conștienți, dar nu ne amintim întotdeauna Reprezentările sau percepțiile "inconștiente" nu sunt, de fapt, fenomene din sufletul nostru de care suntem inconștienți, ci doar astfel încât să nu ne amintim mai târziu; nu sunt deloc percepții sau emoții care ar trece în afara conștiinței, ci doar astfel încât nu rămânem cu cunoașterea Literal același lucru îl învață Leibniz, care, împreună cu doctrina lui Descartes despre suflet ca substanță conștientă, și-a asimilat în mod corespunzător doctrina percepțiilor inconștiente și doar a dezvoltat-o oarecum pe cea din urmă Percepțiile sunt manifestări ale conștiinței, percepții și emoții care apar în suflet, dar nu rămân acolo, fie din cauza slăbiciunii lor, fie din cauza efemerării lor, fie, în sfârșit, pentru că activitatea conștiinței este ocupată în acest moment cu altceva Ele sunt percepute de noi, apoi nu sunt prezentate, motiv pentru care Leibniz le numește de obicei simple percepții sau senzații, spre deosebire de Biblioteca "Runivers" NIKOLAI IVANTSOV ce din reprezentări reale, i e percepții, după ce le-am primit, putem opera cu ele mai târziu Percepțiile sunt recunoscute de noi, dar nu sunt amintite; suntem conștienți de ele doar în timp ce sunt, și apoi adesea foarte slab; dar nu suntem conștienți de ele după ce au dispărut și, prin urmare, nu le putem aduce în legătură conștientă cu alte reprezentări, nu le-am perceput, nu le-am acordat atenție ; dar cu toate acestea, în viața noastră mentală, aceste reprezentări extrem de mici sau inconștiente au o mare importanță O mie de semne ne fac să credem că în fiecare moment în noi există un număr infinit de percepții, percepții, care însă nu rămân în conștiință, nu sunt percepute, pentru că aceste impresii fie sunt prea slabe, fie sunt prea multe , sau se contopesc prea mult între ele, astfel încât, luate separat, nu sunt suficient de vizibile pentru noi, dar în combinație cu alte impresii își produc inevitabil efectul și se fac simțite în masa generală, cel puțin vag, arătându-se prin asta că ele există în noi, dar separat nu ne deosebim Astfel, în virtutea obișnuinței, nu acordăm atenție zgomotului unei mori sau al unei cascade atunci când locuim de ceva vreme foarte aproape de ele Acest lucru se întâmplă nu pentru că acest zgomot încetează să ne afecteze organele și pentru ca în suflet să nu se întâmple nimic corespunzător

acestuia, ci pentru că impresiile care există în suflet și în corp, pierzându-și farmecul noutății, nu mai sunt suficient de puternice pentru a atrage atenția și memoria noastră, care se îndreaptă doar către obiecte care ne sunt mai interesante la un moment dat Toată atenția presupune memorie și, când nu suntem îndemnați, ca să spunem așa, să fim atenți la vreuna dintre percepțiile noastre prezente, le lăsăm să treacă fără să ne oprim asupra lor sau chiar să le observăm; dar dacă cineva ne îndreaptă imediat atenţia asupra lor şi ne obligă Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ ascultă, de exemplu, un zgomot care tocmai s-a auzit, ne amintim de el și observăm că am primit deja o senzație de la el, dar numai această senzație s-ar pierde imediat dacă atenția noastră nu s-ar îndrepta către ea Așadar, acestea au fost percepțiile de care eram conștienți în timp ce erau, chiar și vag; dar au lăsat o urmă atât de slabă în conștiință, încât avea să treacă neobservată de noi și să fie imediat uitată, iar conștiința ei, după ce percepția însăși a dispărut, a apărut doar pentru că atenția noastră s-a îndreptat către ea și, în plus, doar printr-o anumită perioadă de timp, oricât de mic Pentru a înțelege și mai bine care sunt aceste mici percepții, de care nu ne deosebim ca masă, putem lua ca exemplu vuietul sau sunetul mării, pe care îl auzim când suntem pe țărm Pentru a auzi acest zgomot, este necesar să auziți părțile care alcătuiesc acest întreg, adică zgomotul fiecărui val, deși fiecare dintre aceste zgomote se aude doar într-o masă vagă a tuturor celorlalte, adică chiar în acest vuiet și ar rămâne complet neobservat dacă valul care l-a produs ar fi singurul De fapt, este necesar să experimentați un anumit efect din mișcarea acestei unde și să obțineți o anumită percepție de la fiecare dintre aceste zgomote, oricât de mici ar fi acestea: altfel nu ar fi posibil să obțineți percepții de la o sută de mii de valuri, deoarece o sute de mii nimic nu mai poate inventa ceva Acțiunile produse de aceste mici percepții, care nu rămân în conștiință separat, ci se reflectă în rezultatul general, dând conștiinței o anumită culoare, sunt mult mai semnificative decât se crede de obicei Nimic altceva decât ele produc aceste senzații nedefinite, aceste gusturi, aceste imagini ale calităților sensibile, clare în totalitatea lor, dar vagi în părțile lor, aceste impresii generale din corpurile din jurul nostru, cuprinzând infinit; in sfarsit ca Biblioteca "Runivers" NIKOLAI IVANTSOV legătura pe care fiecare ființă o are cu restul lumii Într-adevăr, în aceste mici senzații, impresii ale lumii înconjurătoare, întreaga lume se reflectă vag și, din moment ce prezentul ei este cauza viitorului și efectul trecutului, atunci în cea mai mică dintre substanțe o privire pătrunzătoare, de exemplu, privirea lui Dumnezeu, putea citi în toate aceste percepții vagi cursul lucrurilor din lume Fiecare suflet este astfel, parcă, o oglindă vie în care se reflectă întregul univers, cu trecutul și viitorul său, cu toată legătura dintre lucruri; dar numai această reflecție este extrem de vagă și de ceață pentru noi O distingem doar în acea parte relativ neînsemnată în care aceste senzații sunt reținute în memoria noastră, astfel încât să putem fi conștienți de ele nu numai separat, ci și în legătură unul cu celălalt, unde percepțiile pe care le primim de la întreaga lume devin aperceptii Ceea ce numim reprezentarea și conștiința monadei nu este altceva decât citirea de către monada a reflectării universului în propria sa oglindă Nu este nimic de spus despre faptul că senzația trece într-o reprezentare conștientă; percepția devine apercepție destul de treptat, astfel încât nu se poate trasa o graniță ascuțită între unul și celălalt, iar ideea cea mai clară și mai distinctă este legată de percepția cea mai obscură și trecătoare, o serie nesfârșită

de cele mai variate grade Activitatea principiului interior, în virtutea căruia percepțiile vagi sunt ținute în conștiință și devin reprezentări clare, distincte, poate fi numită efort Toate monadele percep, percep același univers; sunt oglinzi care reflectă aceeași ordine mondială Dar această reflecție în ele nu este aceeași; universul se reflectă în ele din diferite părți, după locul ocupat în el de monada, așa cum orașul ne apare sub diferite forme, în funcție de ce parte suntem Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ ne apropiem de el Mai mult decât atât, monadele diferă unele de altele, iar una și aceeași monadă diferă de ea însăși în diferitele sale stări și prin gradul de claritate al acestei imagini Nici o monada creată nu este o oglindă perfect clară și corectă; un singur Dumnezeu, care este monada originară, vede universul distinct în fiecare detaliu; dar el nu priveşte lumea dintr-un loc anume Celelalte monade reflectă cu orice claritate doar ceea ce le este cel mai aproape - corpul în care trăiesc, în timp ce restul reflectă vag și vag, neștiind sensul și legătura a ceea ce se reflectă prin acest corp După gradul de claritate al reflexiilor sau reprezentărilor, între monade se pot distinge trei categorii principale La cel mai de jos nivel sunt monadele simple sau goale Percepțiile lor sunt similare ca conținut cu ale noastre, deoarece sunt percepții ale aceluiași univers; dar trec prin conștiința lor într-un flux continuu și niciunul dintre ei nu zăbovesește acolo Ele nu trec niciodată dincolo de ideile extrem de obscure, nedefinite și trecătoare, pentru că pentru a-și face percepția clară, trebuie să-i acordăm atenție, să o distingem de altele, pentru care este necesar să o păstrăm ceva timp în memorie și să de asta nu sunt capabile monadele Ei își petrec viața, ca să spunem așa, în inconștiență și somn Să ne imaginăm că auzim o piesă muzicală, dar distingem sunetele slab, iar fiecare sunet, chiar și fiecare vibrație a unei coarde, este perceput de noi separat și este uitat imediat, de îndată ce încetează să ne irită urechea Într-un astfel de caz , nu am auzi nici muzică, nici tonuri individuale, ci am avea o serie de percepții nedefinite, sau mai degrabă, chiar un fel de percepție vagă, deoarece nu am fi capabili să stabilim diferența dintre ele Ceva asemanator este viata mentala a monadelor simple Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV Pe noi înșine putem observa o astfel de stare în care se află aceste monade simple, stări în care nu ne amintim nimic și nu avem percepție clară, ca, de exemplu, într-o stare de leșin sau de somn profund fără vise Într-o astfel de stare de percepție trec în sufletul nostru Dar niciunul dintre ei nu zăbovește în ea, niciunul nu îl influențează pe celălalt În această stare nu ne deosebim în mod semnificativ de o simplă monada Dar pentru sufletul nostru această stare este temporară, pentru monadele simple este permanentă Dacă am vrea să numim suflet tot ceea ce are percepții, atunci am putea numi toate substanțele simple sau monadele create suflete Dar din moment ce simțirea este ceva mai mult decât simpla percepție, pentru substanțele simple care au doar pe cea din urmă, este suficientă denumirea generală de monade Astfel de monade pot fi numite suflete, ale căror percepții se ridică la nivelul sentimentelor - sunt mai distincte și sunt însoțite de memorie Animalele posedă astfel de suflete simțitoare Există o legătură în percepțiile animalelor care seamănă cu rațiunea; ci se sprijină numai pe memoria Faptelor sau a acţiunilor Așa că un câine fuge de un băț cu care a fost bătut, din cauza faptului că memoria îi reproduce durerea provocată de acest băț Iar oamenii, în măsura în care se bazează doar pe experiență, adică în trei sferturi din acțiunile lor, se comportă doar ca animalele O astfel de conștiință, la nivelul căreia rămân

animalele, este destul de empirică Dar experiența are întotdeauna un caracter aleatoriu și, prin urmare, pentru o astfel de conștiință, cunoașterea adevărurilor necesare și eterne, cauzele reale ale fenomenelor, nu este disponibilă Astfel, conștiința reflectă în sine doar o legătură accidentală între fenomene accesibile acesteia, succesiunea lor în timp, dar nu și legătura internă necesară a universului La cel mai înalt grad, sufletul devine capabil să înțeleagă legătura cea mai interioară necesară a tuturor fenomenelor Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ 'n ale legii, legile generale care o guvernează, adevărurile necesare sau eterne pe care se întemeiază raționamentul prezent și care sunt adevărurile logicii, adevărurile numerelor, geometriei, care formează o legătură neîndoielnică de idei și concluzii imuabile Creaturile la care astfel de concluzii nu sunt observate se numesc animale; cei care cunosc aceste adevăruri necesare primesc numele de animale raționale, iar sufletele lor sunt numite spirite Aceste suflete sunt capabile să înțeleagă ceea ce se numește eu, substanță, spirit - într-un cuvânt, să înțeleagă lucruri și adevăruri nemateriale Vom vedea mai târziu cum este posibil acest lucru VI Organizare generală Suflet și trup Atomii sau monadele animate, elementele primare ale universului, nu rămân izolați, ci sunt combinați unul cu celălalt în unități de ordin superior - în organisme Într-un astfel de caz, o monadă devine dominantă și constituie sufletul organismului, altele devin supuse acesteia și constituie, parcă, sufletele organelor individuale până la cele mai mici părți ale corpului, iar în totalitate corpul organismul Trupul aparținând monadei, care este sufletul ei, formează ceea ce se poate numi o ființă vie, iar împreună cu sufletul, ceea ce se numește animal Corpul unei ființe vii sau al unui animal este întotdeauna organic, adică este format din organe, dintre care fiecare, la rândul său, este un organism mai mic, cu propria monada sau suflet dominant, iar organizarea și viața pătrund în întregul univers, astfel încât există nu au mai rămas monade libere, goale - toate sunt incluse în compoziția corpurilor organismelor Nu există nimic fără viață sau neorganizat în natură Fiecare corp organic al unei ființe vii este un fel de mașină divină sau automat natural, care depășește cu infinit toate automatele artificiale O mașină construită prin arta omului nu este o mașină în fiecare Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" Õ NIKOLAY IVANTSOV părți; de exemplu, dințarea unei roți este deja constituită din piese simple sau piese care nu mai sunt mașini Dar mașinile naturale, adică corpurile vii, și în cele mai mici părți ale lor, continuă până la infinit să fie mașini Fiecare parte a materiei nu numai că este capabilă de divizibilitate infinită, așa cum credeau anticii, ci este de fapt complet împărțită, fiecare parte în părți și fiecare parte are propria sa mișcare Din aceasta este evident că în cea mai mică particule de materie există o întreagă lume de creaturi, ființe vii, suflete de animale Fiecare parte a materiei poate fi imaginată ca o grădină plină de plante sau un iaz plin cu pești și fiecare ramură a unei plante, fiecare membru al unui animal, fiecare picătură de sânge este, de asemenea, o astfel de grădină sau un astfel de iaz Și deși pământul și aerul închise între plante dintr-o grădină sau apa închisă între peștii dintr-un iaz nu sunt o plantă sau un pește, totuși ele conțin din nou pești și plante, deși în majoritatea cazurilor acestea din urmă sunt atât de mici care evaziv pentru percepțiile noastre Astfel, nu există nimic în univers care să fie necultivat sau steril; nu există moarte, haos, confuzie dezordonată, cu excepția aspectului exterior - întregul univers este plin de organizare

și armonie minunată Astfel, fiecare trup viu are o monada conducătoare, care în animal constituie sufletul său; dar membrii acestui trup viu sunt plini de alte corpuri vii, plante, animale, fiecare dintre ele având propria sa monada sau sufletul conducător Dar nu se poate închipui că fiecare suflet are o masă sau o parte de materie proprie și veșnic legată de ea și că, în consecință, posedă alte ființe vii inferioare, sortite slujirii sale eterne Toate corpurile sunt ca un râu într-un debit constant și continuu unele părți intră în ele, altele ies Astfel, sufletul se schimbă constant Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ corpul tău, treptat și încetul cu încetul de-a lungul vieții noastre și repede la naștere și moarte; cu toate acestea, nu părăsește niciodată corpul complet, nu își pierde niciodată toate organele deodată Există adesea metamorfoze la animale, dar nu există niciodată o metamorfoză sau o transmigrare a sufletelor Nu există suflete complet separate de trup, nici genii necorporale Numai Dumnezeu este complet eliberat de trup Prin urmare, nu există niciodată nici o naștere completă, nici o moarte perfectă, în sens strict, constând în separarea sufletului de trup Ceea ce numim naștere este doar dezvoltare și creștere, dar ceea ce numim moarte este contracție și scădere Investigațiile asupra metamorfozelor animalelor și descoperirea animalelor seminale de către Swammerdam, Malpighi și Leeuwenhoek l-au condus pe Leibniz, așa cum subliniază el însuși, la concluzia că, ca un animal, ca orice altă substanță organică nu începe în momentul în care credem, iar nașterea ei vizibilă este doar dezvoltare și un fel de creștere Înainte de concepție, prin care se ridică la nivelul animalelor reale, ceea ce dă, ca să spunem așa, un impuls dezvoltării lor, animalele există sub forma unor ființe microscopice, deschise în sământă Cele mai multe dintre aceste animale seminale se nasc, se înmulțesc și pier în același mod ca și animalele mai mari, la rândul lor iau naștere din animale de semințe și mai mici, în comparație cu care pot fi considerate mari; dar doar câțiva aleși intră pe arena mai largă și se dezvoltă într-un om sau un animal mare Dar asta ar fi doar jumătate din adevăr Dacă animalul nu începe niciodată în mod natural, atunci nu moare natural și, așa cum nu există o naștere completă, nu există nici o anihilare completă sau moarte în sens strict În așa-zisa moarte, nu se păstrează doar sufletul sau monada dominantă a vieții Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV aici, dar și corpul său animal, mașina lui organică, de care sufletul lui este legat; doar distrugerea părților sale grosiere o aduce la o dimensiune atât de neînsemnată, mai mică decât un animal seminal, încât nu cedează sentimentelor noastre, așa cum nu le-a cedat în starea în care se afla înainte de naștere Nimeni nu poate indica momentul prezent al morții; multă vreme poate fi luată pentru o simplă încetare a acțiunilor sesizabile și, practic, nu este niciodată altceva la animalele simple, în sprijinul cărora Leibniz citează trezirea muștelor și alte exemple, suficiente pentru a arăta că ar exista multe altele treziri dacă oamenii ar fi fost capabili să restaureze mașina corporală Animalul, așa cum a fost mereu viu și organizat, rămâne așa pentru totdeauna Întrucât nu există nici o primă naștere, nici o origine complet nouă, de aici rezultă că, de asemenea, nu va exista nici anihilare perfectă, nici moarte în sens strict metafizic și că în loc de transmigrarea sufletului sau de izgonirea lui din corp, există este doar transformarea aceluiași animal, în consecință, organele sale sunt într-o poziție diferită și mai mult sau mai puțin dezvoltate Așa cum la nașterea unui animal, organele lui se desfășoară și cresc, iar sufletul său, ca să spunem așa, se trezește, așa la moarte, o parte în plus a corpului său i se lasă; Ea însăși se micșorează și se micșorează, iar

sufletul ei adoarme din nou Același lucru este valabil și pentru om, cu o singură limitare Sufletul omului, la fel ca sufletul animalelor, a existat pentru totdeauna și a fost întotdeauna asociat cu un corp microscopic Înainte de concepție, omul, sub forma unui animal seminal microscopic, împreună cu alții asemănători, a fost în sămânța tatălui său, ultimul dintr-unul dintre animalele seminale în sămânța bunicului său și așa mai departe până însuși Adam Era obișnuit pe vremea lui Leibniz așa numitul Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ teoria cuibării embrionilor, conform căreia aceștia erau închiși unul în celălalt ca o cutie într-o cutie Teoria a fost inventată pentru a explica unele Fapte biologice noi și pentru a le interpreta din punct de vedere teologic Studiile microscopice au arătat că dezvoltarea animalului din ou este precedată de fecundarea acestuia din urmă cu ajutorul animalului seminal, animalculum spermaticum, așa cum îl numeau atunci A apărut întrebarea din ce anume se dezvoltă animalul, din ce primește viață și suflet - dintr-un ou sau dintr-o sămânță Vederile au fost împărțite Unii credeau că viitorul animal ia naștere din ou, iar sămânța masculină dă doar un impuls dezvoltării acestuia din urmă; era așa-zisa școală a fluierelor Alții credeau că viitorul animal este conținut în sămânță înainte de nașterea acesteia, iar oul este pentru el doar rolul unui material nutritiv - școala animalelor Viitorul animal este deja în Forma terminată, cu toate organele, doar foarte mici și zbârcite, transparente și inaccesibile observației, este închis în elementele sexuale ale părinților săi, care, la rândul lor, se aflau în aceeași stare în elementele sexuale a părinților lor, și așa mai departe până la ovarul Evei sau testicu Jum Adama, în funcție de dacă ovistul sau animalul a fost susținătorul unei asemenea teorii Ei au calculat câte astfel de ființe umane cuibarite au fost create în a șasea zi a creației și au pus întrebări despre de unde vine sufletul; o primește o persoană la naștere sau la concepție, sau sufletele tuturor viitorilor oameni au fost închise în mod similar în Adam, prin care, printre altele, a devenit clară răspândirea păcatului originar la întreaga rasă umană; într-un asemenea caz, ce se întâmplă cu sufletele dacă sămânța se pierde în zadar Aceeași teorie este împărtășită de Leibniz, luând partea animalelor și încearcă să dea propriul răspuns la întrebările care erau de interes la acea vreme Aceste mici animale seminale, sub forma cărora Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Omul merge până la naștere, în timp ce nu posedă decât suflete obișnuite sau simțitoare, deasupra cărora nu se ridică niciun alt animal; dar de îndată ce aceia dintre ei care sunt aleși, ca să spunem așa, printr-o concepție reală, ajung la gradul de animale reale, sufletele lor pur și simplu simțitoare sunt ridicate la gradul de rațiune și la avantajele spiritelor Drept urmare, ei nu mai experimentează acea moarte sau adormire, la care sunt supuse alte animale Sufletele rezonabile urmează legi mult mai înalte decât cele ale animalelor În comparație cu sufletele animalelor, spiritele sunt, parcă, mici zeități în propria lor lume, create după chipul lui Dumnezeu și purtând razele luminii divine O cunoaștere abstractă a legilor dă spiritului abilități creatoare și îl aseamănă cu Dumnezeu Dacă sufletele sunt oglinzi vii sau reflectări ale lumii fenomenelor, atunci spiritele sunt, de asemenea, reflexe ale divinității însăși sau creatorului naturii însăși; ei sunt capabili să cunoască sistemul naturii universului și să-l imite pe Creator în anumite moduri prin încercările lor creative Drept urmare, spiritele sunt capabile să intre într-o anumită comuniune cu Dumnezeu, iar el stă alături de ele nu numai în relație cu inventatorul și mașina sa, ca și în raport cu alte creaturi, ci și în

relație cu conducătorul și supușii săi și chiar tată la copii Spiritele au astfel propriile lor legi, care le plasează mai presus de schimbările care au loc în materie, în virtutea ordinii pe care Dumnezeu a pus-o în aceasta din urmă, și se poate spune că orice altceva a fost creat numai pentru ei, astfel încât aceste schimbări în sine sunt adaptate fericirii binelui și pedepsei răului Prin urmare, soarta sufletului uman este diferită de cea a animalelor Spiritele sunt îndepărtate de tot ceea ce le-ar putea lipsi de capacitatea de a fi cetățeni ai societății spiritelor - Dumnezeu are grijă ca nicio modificare a substanței să nu conducă la pierderea calităților morale ale personalității lor Și putem spune că totul tinde spre perfecțiune, nu numai pentru a avea Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ privire asupra universului în general, dar și în special a acestor creații, care sunt destinate unui asemenea grad de beatitudine, încât întregul univers ia parte la aceasta, în virtutea bunătății lui Dumnezeu, care se comunică tuturor în măsura în care înțelepciunea supremă poate permite Somnul morții pentru sufletele omenești nu poate dura veșnic, așa cum este pentru animale, și pentru sufletele înzestrate cu rațiune, care sunt sortite să păstreze pentru totdeauna persoana care le-a fost repartizată în împărăția lui Dumnezeu și, deci, amintirea; va fi mai scurt, sau chiar nu le va atinge deloc, pentru a le face mai susceptibile la recompensă sau pedeapsă Dar această existență, în care sufletul nostru nu își pierde conștiința și raționalitatea, nu va fi totuși o existență necorporală Sufletul va păstra un trup neînsemnat, asemănător cu cel pe care l-a avut înainte de concepție, destul de mic, în felul în care este pictat pe icoane Acum se pune întrebarea, din ce motive percepțiile obscure devin reprezentări clare? De unde le luăm și ce interacțiune există între monada care alcătuiește sufletul nostru și corpul său? La aceste întrebări răspunde cel de-al doilea principiu, pus de Leibniz la baza filozofiei sale, principiul armoniei prestabilite VII Armonie prestabilită Monada este oglinda universului, iar în această oglindă își citește reflectarea Cum, deci, poate monada să primească această imagine sau percepție din lumea exterioară și din propriul ei corp, prin care percepe universul? Acest lucru este complet inexplicabil prin percepția influențelor mecanice de la lucruri externe asupra simțurilor noastre Nu este în niciun caz posibil să înțelegem reprezentări, conștiințe din mișcare, așa cum este imposibil să înțelegem mișcările din conștiință Conștiința și tot ce depinde de ea Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV explicabil prin motive mecanice, adică cu ajutorul Figurilor și mișcărilor Dacă ne imaginăm o mașină a cărei aranjare ar produce conștiință, simțire și percepții, atunci ne putem imagina într-o formă mărită, cu aceleași relații între părțile păstrate, astfel încât să fie posibil să o introducem ca într-o moară Presupunând acest lucru, atunci când îl examinăm, nu vom găsi nimic în interiorul ei, cu excepția unor părți care se împing unele pe altele și nu vom găsi niciodată nimic care ar putea explica percepția Dacă am putea vedea cele mai mici mișcări ale particulelor din creier, am vedea totuși doar mișcări, dar nu am vedea conștiința și nu am putea înțelege de unde vine Din acțiunea mecanică, percepția este inexplicabilă Acest lucru nu este suficient Din punctul de vedere al filozofiei lui Leibniz, însăși acțiunea mecanică a unui corp asupra altuia este de neînțeles Corpurile sunt formate din monade; iar monada din exterior este punctul matematic Cum, atunci, un punct matematic, care nu are extensie, poate împinge un alt punct? Pentru punctele matematice, legea impenetrabilității nu mai există Următorul Leibniz privește monadele ca substante complet independente, adica dupa definitia substantei,

lucruri care in existenta si actiunea lor depind numai de ele insele si de Dumnezeu, dar nu de alte lucruri În consecință, acțiunea mecanică între ele este de asemenea imposibilă Altfel nu ar fi substanțe Și toate corpurile sunt compuse din monade, esența substanțelor complexe; în consecință, nu își pot transmite mișcările unul altuia Leibniz nu și-a clarificat în cele din urmă concepțiile sale mecanice, cum, în general, era mai preocupat de modul în care sufletele invizibile ale obiectelor percep decât de studiul mișcărilor lor vizibile Că el, totuși, a înțeles chestiunea în acest fel este destul de clar din cuvintele sale din ultimul paragraf din "Noul sistem al naturii și comunicarea între substanțe" "Aceste argumente", spune el, "parcă Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ GOI Oricât de tefizice ar părea, ele sunt, de asemenea, de un folos uimitor pentru fizică în stabilirea legilor mișcării, așa cum se va vedea în dinamica mea Se poate spune că atunci când corpurile lovesc, fiecare dintre ele suferă o acțiune (nu datorită transmiterii mișcării), ci doar din cauza propriei elasticități, datorită mișcării care există deja în el Cu alte cuvinte, corpul se pune în mișcare atunci când întâlnește un alt corp, nu pentru că celălalt corp, la impact, îi comunică mișcarea sa, ceea ce din punctul de vedere al lui Leibniz este imposibil, întrucât toate lucrurile sunt substanțe independente, interacțiunea între care ca urmare a acestui fapt este de neconceput, deoarece substanțele nu am ferestre de comunicare cu lumea înconjurătoare, ci pentru că totul în univers este aranjat în așa fel încât corpul, în virtutea propriei elasticități, datorită propriile forțe interne, intră în mișcare tocmai în momentul în care un alt corp îl lovește, iar cu o viteză viteza corespunzătoare de mișcare a acestuia din urmă și a masei sale Așa a conceput-o Dumnezeu Deja în mișcările simple ale trupurilor există armonie prestabilită de Dumnezeu Este cu atât mai imposibil de explicat prin cauze mecanice, din efectele lumii exterioare asupra corpului nostru și a acesteia din urmă asupra sufletului nostru, originea percepțiilor Schimbările naturale ale monadelor, care se exprimă în diversitatea și schimbarea reprezentărilor lor, provin din principiul intern, întrucât o cauză externă nu poate avea influență în interiorul monadei Percepțiile apar în monada nu din cauza influențelor exterioare, ci din cauza activității de sine interioare, pentru că este, ca să spunem așa, un automat fără trup Nici trupul nu influențează sufletul, nici sufletul nu poate influența trupul Sufletul își urmează propriile legi, trupul își urmează propriile sale; în suflet roţile lor se întorc, lipindu-se cu dinţii una de alta, în trupurile lor; dar cele două mecanisme sunt destul de separate unul de celălalt Și totuși, se întâmplă în așa fel încât sufletul, fără influență Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV din partea corpului are o idee despre el și știe ce se întâmplă în el la momentul dat; iar corpul, fără influența sufletului, realizează destul de automat anumite acțiuni exact în momentul în care în suflet apar dorințele corespunzătoare Așa este aranjat de Dumnezeu Am lovit câinele și ea a țipat Aceasta înseamnă că aveam dorința de a lovi câinele și chiar în acel moment mâna mea, destul de automat, independent de dorința mea, a apucat un băț și a început să bată câinele cu el În același timp, câinele a simțit durere, dar nu pentru că ar fi fost bătut, ci pentru că, de-a lungul mecanismului său mental intern, ar fi trebuit să apară o senzație de durere chiar în acel moment Apoi a început să țipească, nu pentru că ar fi avut dureri, ci pentru că procesele ei corporale tocmai în acel moment au făcut ca anumiți mușchi să se contracte Mușchii înșiși au început să se contracte, nu pentru că au primit un

impuls de la nervi, ci pentru că, în același timp, din cauza șocurilor interne, a apărut o rarefiere a elasticității interne a fiecărei fibre musculare individuale Vezi cât de priceput este totul aranjat în natură! Corpurile se comportă de parcă nu ar exista nici măcar alte trupuri, darămite suflete; iar sufletele se comportă ca și cum nu ar exista trupuri și alte suflete și, în același timp, sufletul și trupul se comportă ca și cum unul l-ar influența pe celălalt Se conformează unul altuia în virtutea armoniei stabilite de sus și de la început între ei Imaginează-ți două ceasuri care funcționează în perfectă armonie unul cu celălalt Acest lucru se poate întâmpla din trei motive Primul constă în influența reciprocă a ceasurilor, al doilea în faptul că cineva le urmărește constant, iar al treilea în propria lor acuratețe Putem aranja ceasuri astfel încât unii să-și transmită mișcările altora prin intermediul unor roți sau a unor fire, iar atunci cu siguranță vor merge în perfectă armonie unul cu celălalt A doua modalitate este de a forța două ore, chiar Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ rău, mergi la fel, poate consta în faptul că cineva îi urmărește în mod constant - de îndată ce un ceas arată o anumită oră, el setează mâinile altor ceasuri la aceeași oră Dacă prima cale este o cale de influență directă, atunci a doua poate fi numită o modalitate de interferență exterioară constantă În cele din urmă, a treia cale este să bată două ceasuri cu atâta pricepere și fidelitate încât, odată puse la aceeași oră, să meargă exact în același mod; este o modalitate de potrivire prestabilită Pune-ți sufletul și trupul în locul acestor ore Coordonarea lor poate avea loc în unul dintre aceste trei moduri Modul de influență reciprocă este modul filosofiei vulgare; nu rezistă examinării pe motiv că sufletul și corpul sunt substanțe care nu se pot influența reciproc - nu este posibil să înțelegem cum mișcarea este legată de conștiință și reprezentare de mișcare Metoda intervenției externe (divine) constante este metoda așa-numitelor cauze aleatoare, filosofia ocazionalismului, în punctul de vedere al căreia s-a aflat Geylinks, metodă care privează în esență substanța de orice activitate de sine Astfel, rămâne doar ultima ipoteză, adică modul de armonie prestabilit între suflet și trup de arta divină Cu o asemenea explicație, sufletul și corpul, din moment ce sunt create, rămân substanțe independente în continuare, depinzând în activitatea lor doar de ele însele, de propria lor structură, din care trebuie explicate Sufletul reprezintă trupul și întreaga ordine mondială, nu pentru că una o influențează pe cealaltă, ci pentru că fiecare monada, ca să spunem așa, este înfășurată în același mod ca orice altă monadă și orice Univers Dumnezeu de la început a creat sufletul în așa fel încât totul în el se naște din surse proprii, prin spontaneitatea lui deplină în raport cu el Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV în sine, și totuși în deplină conformitate cu lucrurile exterioare Și întrucât, în acest fel, stările noastre interne de conștiință nu constituie decât fenomene care însoțesc lucrurile exterioare și, parcă, vise, care sunt în ordinea corectă, atunci, în consecință, acestea interne, în însuși sufletul reprezentării existente, iau naștere în ea în virtutea propriului său dispozitiv inițial, adică în virtutea naturii ei reprezentative, dată ei din creația ei și constituind caracterul ei individual În virtutea acestui fapt, fiecare dintre aceste substanțe reprezintă exact întregul univers, fiecare în felul său și dintr-un anumit punct de vedere; reprezentări sau expresii ale lucrurilor exterioare apar în suflet la un moment dat în virtutea propriilor legi, ca într-o lume separată, și ca și cum nimic în afară de Dumnezeu și el nu ar fi existat În consecință a tuturor acestor substanțe, trebuie să

existe un acord perfect între toate aceste substanțe; și aceasta produce același lucru pe care s-ar observa dacă toți ar avea comuniune unul cu altul prin acțiune directă Și întrucât masa organizată, în care se află punctul de vedere al sufletului, sau corpul său, care este reprezentat de suflet într-un mod mai apropiat, este, la rândul său, gata de acțiune de la sine, urmând legile mașinii trupești, în momentul în care sufletul o dorește, iar unul nu încalcă legile celuilalt, iar corpul produce mișcări tocmai atunci când acesta din urmă trebuie să răspundă emoțiilor și ideilor sufletului - această relație reciprocă, stabilită dinainte în toate substanțele ale universului și produce ceea ce numim comunicarea lor; numai aceasta este legătura dintre suflet și corp Această ipoteză, potrivit lui Leibniz, oferă și o nouă dovadă a existenței lui Dumnezeu, "surprinzător de clară", căci un acord atât de perfect al atâtor substanțe care nu au comuniune între ele nu poate veni decât dintr-o cauză comună Biblioteca "Runivers" L EYBNPTS' Doctrina lui Leibniz despre armonia prestabilită a lui Dumnezeu între suflet și trup și toate monadele se află în cea mai strânsă legătură cu doctrina sa despre monade Dacă monadele sunt substanțe, independente în existența și acțiunea lor una de cealaltă, atunci acordul între ele este posibil, desigur, numai pentru că este astfel aranjat VII Doctrina cunoașterii În legătură cu doctrina lui Leibniz despre sufletul ca monadă și despre armonia prestabilită se află doctrina sa despre cunoaștere Leibniz a scris un mare eseu, New Experiments on the Human Mind, , îndreptat împotriva experimentelor lui Locke Totuși, această lucrare prezintă o critică a concluziilor lui Locke, nu atât printr-o analiză mai atentă a ideilor complexe, cât din punctul de vedere al substanțialității sufletului Locke investighează originea ideilor noastre și ajunge la concluzia că nu există idei înnăscute, că ideile superioare se formează din percepții și că conceptul de substanță este un concept artificial Leibniz pleacă de ideea sufletului ca substanță, independentă în activitatea sa de alte substanțe, și ajunge în mod firesc la concluzia că sufletul poate avea reprezentări doar pentru că îi sunt înnăscute, astfel încât, pe dimpotrivă, nu există de fapt idei neînnăscute toate nu vin din exterior, ci se dezvoltă în sufletul însuși, în virtutea mecanismului intern al vieții sale mentale, din rudimentele care au existat în suflet din timpuri imemoriale Învățăturile lui Locke și Leibniz sunt diametral opuse între ele atât în concluziile lor, cât și în punctele lor de plecare Locke pleacă de la faptul că inițial nu există nimic în minte, că este o tablă goală, că reprezentările apar în minte ca urmare a influențelor externe, deci nu fi ultimul, mintea Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV ar rămâne o tablă goală, o foaie de hârtie pe care nu este scris nimic și ar ajunge la concluzia că sufletul nu este o substanță Leibniz pleacă de la poziția că sufletul este o substanță, complet independentă, independentă de alte substanțe, care, conform expresiei sale, nu are ferestre de comunicare cu lumea exterioară și ajunge la concluzia că totul era conținut în ea, deși nu este recunoscut clar și distinct Fiecare suflet este o oglindă vie în care se reflectă întregul univers, nu pentru că din el cad raze în suflet, ci pentru că a fost astfel aranjat de Dumnezeu Fiecare suflet cunoaște infinitul, știe totul, dar vag Când merg pe malul mării și aud zgomotul pe care îl face, aud zgomotele individuale ale fiecărui val care alcătuiesc acest zgomot, dar nu le disting unele de altele până nu ascult Deci ideile noastre vagi sunt rezultatul percepțiilor asupra universului reflectate în noi La fel este în fiecare monad - numai Dumnezeu are o cunoaștere distinctă a tuturor lucrurilor, pentru că El este sursa tuturor

Frumusețea universului și structura lui ar putea fi cunoscute în fiecare suflet, dacă ar fi posibil să-i dezvăluie toate curbele Dar din moment ce fiecare percepție distinctă a sufletului cuprinde o multitudine infinită de percepții vagi care cuprind întregul univers, sufletul însuși cunoaște lucrurile pe care le percepe numai în măsura în care are percepții distincte și clare, iar perfecțiunea sa este în acord cu acestea din urmă Cunoașterea și ideile mai clare și mai extinse apar în suflet nu din senzațiile primite din exterior, ci datorită faptului că această imagine a ordinii mondiale, trasată în fiecare suflet, devine clară Sufletul nostru, ca să spunem așa, se uită în această imagine, iar aceasta din urmă devine din ce în ce mai clară pentru ea Reprezentările nu se formează din senzații primite din exterior, ci se dezvoltă în suflet din rudimente proprii întunecate și slabe, Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ existând în ea, nu pasiv după legile mecanice de asociere a reprezentărilor, ci pentru că sufletul se străduieşte să citească ceea ce este scris în el Aceasta este aspirația primordială a fiecărui suflet; dar diferite monade o realizează în grade diferite Potrivit lui Locke, nu există nimic în minte care să nu fi fost anterior în simțuri Leibniz acceptă această propoziție cu o rezervă - cu excepția rațiunii în sine Aceste cuvinte nu trebuie interpretate greșit, așa cum s-a făcut uneori Aici mintea este înțeleasă nu ca o simplă facultate, nu ca o simplă mașină care își desfășoară ideile din materia primă a senzațiilor În acest sens, Locke ar fi putut spune același lucru Leibniz înseamnă minte cu tot conținutul ei El vrea să spună că toate reprezentările care sunt în mintea noastră, care constituie mintea însăși, au fost întotdeauna, parcă, sub formă de embrioni în ea, că mintea noastră operează pe materie primă pe care nu o primește din exterior , dar care este în sine Asta, însă, ar fi doar jumătate din bătălie Într-adevăr, nu știm în esență de unde vin senzațiile în noi - dacă ca urmare a unei influențe de neînțeles din partea lucrurilor exterioare sau cum se revarsă visele în noi înșine; ne putem imagina că nu există o lume exterioară și ne putem imagina că există Cunoștințele noastre se opresc aici Și astfel, dacă ar fi doar asta, atunci diferența dintre Leibniz și Locke tot nu ar fi atât de semnificativă Dar propoziţia "în minte nu există nimic care să nu fie în simţuri, în afară de mintea însăşi" are un alt sens la Leibniz, care este deja în total conflict cu învăţăturile lui Locke Motivul Leibniz numește nu numai sufletul în general, ci în special acea capacitate superioară, care, după el, deosebește omul de animale, capacitatea care aparține oricărui spirit, dar nu oricărui suflet sau monade În mintea animalelor într-adevăr Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV nu există nimic care să nu fi fost în sentimentele lor mai devreme, motiv pentru care Leibniz îl numește sufletul simțitor; dar există ceva mai mult în sufletul rațional al omului Conținutul rațiunii este alcătuit din adevăruri superioare, care se disting prin semnul universalității și al necesității, pe care experiența senzorială nu le poate oferi niciodată, întrucât nu dă altceva decât exemple, adică adevăruri private sau individuale Dar nici toate exemplele care confirmă adevărul general, oricât de multe ar fi, nu pot da acestui adevăr caracter de necesitate, întrucât nu rezultă deloc din ele că ceea ce s-a întâmplat se va întâmpla întotdeauna la fel De aici rezultă că adevărurile necesare, așa cum există în matematica pură, și în special în aritmetică și geometrie, trebuie să se bazeze pe astfel de principii, a căror demonstrare nu depinde deloc de fapte particulare și, în consecință, de indicațiile simțurile, deși pe de altă parte, dacă nu ar fi fost

sentimente, nu ne-ar trece niciodată prin cap să ne gândim la aceste adevăruri La fel, logica cu metafizica și morala, dintre care una dă naștere teologiei naturale, iar cealaltă dreptului natural, sunt pline de astfel de adevăruri și, în consecință, dovezile lor se sprijină doar pe principii interne, care se numesc înnăscute Adevărat, nu trebuie să-și imagineze că aceste legi eterne ale rațiunii pot fi citite în suflet a livre ouvert, fără muncă și studiu; dar este suficient ca ele să poată fi descoperite în noi printr-o observare atentă Care sunt aceste principii pe care se bazează adevărurile eterne și cum devin ele disponibile pentru noi? Leibniz consideră că, în această privință, părerile lui Locke ar putea să nu fie complet diferite de ale lui După ce a folosit întreaga sa carte pentru a nega cunoștințele înnăscute, acceptate într-un anumit sens, Locke afirmă, totuși, la începutul celei de-a doua și mai departe, că ideile, a căror origine nu stă în senzație Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ nu, naște-te din reflecție Dar reflecția nu este, așa cum crede Locke, doar atenția la ceea ce se întâmplă în noi, la acele procese care sunt supuse percepțiilor primite prin simțuri, ci atenția la ceea ce este în noi, la ceea ce suntem în esența noastră; conceptele derivate din reflecție exprimă nu numai activitatea noastră mentală, ci și substanțialitatea noastră interioară Sentimentele nu ne oferă ceea ce purtăm deja cu noi Dacă este așa, atunci este posibil să negați că există multe înnăscute în spiritul nostru, de îndată ce suntem, ca să spunem așa, înnăscuți pentru noi înșine, adică avem o intuiție interioară a ceea ce suntem, vedem că există ființă, unitate, în noi, substanță și așa mai departe, cu tot ce depinde de ele? Pentru senzațiile în schimbare, fie că sunt rezultatul influenței obiectelor exterioare asupra sensibilității noastre, fie manifestările propriului nostru spirit, care au loc în deplină armonie cu fenomenele Din punct de vedere fizic, aceste concepte care exprimă substanțialitate și constanță, concepte constituind conținutul propriu-zis al minții, nu pot apărea De aceea Leibniz spune că în minte, adică în suflet, nu există nimic care să nu fi fost anterior în simțuri, în afară de mintea însăși; cu alte cuvinte, sufletul nostru are două abilități - simțire și reflecție, în sensul lui Leibnev, și nu al lui Locke - capacitatea de a vedea în sine o reflectare a universului și capacitatea de a se vedea pe sine, capacitatea de a se uita îndeaproape la propria sa esență și descoperi în ea adevăratele legi universale ale fiinţei Având în vedere acest lucru, Leibniz preferă să ne compare sufletul nu cu o scândură goală pe care nu este scris nimic, ci cu un bloc de marmură în care curg vene, care delimitează o cifră și fac piatra mai predispusă la prelucrare în forma acestei forme Figura, care este astfel într-un anumit sens înnăscută pietrei, deși trebuie să muncim pentru a face Questions of Philosophy, Vol Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV deschideți aceste vene și curățați-le prin lustruire, îndepărtând tot ceea ce interferează cu detectarea lor Astfel, cunoștințele noastre pot fi de două feluri În primul rând, cunoașterea senzuală sau Factuală, care se limitează de fapt doar la compararea și compararea Faptelor și descoperirea uniformităților lor, este cunoașterea empirică, de care chiar și animalele sunt capabile În al doilea rând, cunoașterea reflexivă, pornind de la ceea ce descoperim în noi înșine prin percepția directă a minții Această cunoaștere ne oferă cunoașterea a ceea ce suntem în esența noastră interioară, ne dă să ne gândim la ceea ce se numește "eu" și să vedem în noi înșine existența unuia sau celuilalt; și gândindu-ne la noi înșine, ne gândim și la ființă, la substanță, la simplu și complex și la Dumnezeu însuși, realizând că ceea ce este limitat în noi este nelimitat în el Și aceste

acte reflexive sunt cele care ne oferă subiectele principale pentru raționamentul nostru Cunoscând propria noastră esență interioară, recunoaștem în ea și prin ea acele legi eterne, acele adevăruri eterne cărora le este supus tot ceea ce există În ceea ce privește însăși raționamentele noastre, bazate pe de o parte pe faptele simțirii, pe de altă parte, pe adevărurile eterne ale rațiunii, ele se bazează pe două mari principii: principiul contradicției, în virtutea căruia considerăm fals ceea ce contradicția se ascunde în sine și adevărat este ceea ce este opus sau contrar falsității și pe baza unui motiv suficient, în virtutea căruia vedem că niciun fenomen nu poate fi adevărat sau real, nici o afirmație nu este justă, fără un motiv suficient pentru care este așa și nu altfel, deși aceste motive în majoritatea cazurilor nu pot fi cunoscute deloc Acesta și un alt început ne determină să căutăm fundamentele cunoașterii noastre în adevăruri a priori, văzute direct de mintea noastră, și al căror opus nu este de conceput, și nu în cunoașterea empirică Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ sau Fizic, care este accidental și nu oferă cunoștințele necesare Pentru a explica adevărurile Fapticului, noi, la rândul nostru, trebuie să recurgem la aceleași primele principii, care sunt imediat evidente pentru minte Există două feluri de adevăruri: adevăruri ale rațiunii și adevăruri ale faptelor Adevărurile rațiunii sunt necesare, iar opusul lor este imposibil; adevărurile Faptului sunt întâmplătoare și contrariul este posibil Temeiul adevărului necesar poate fi găsit prin analiză, prin descompunerea lui în idei și adevăruri mai simple, până ajungem la cele primare Căci există idei simple, ale căror definiții nu mai pot fi date, și există astfel de axiome sau postulate, într-un cuvânt, primele principii, care nu mai pot fi dovedite cu ajutorul altor principii și în nici un caz nu trebuie acest Acestea sunt propoziții identice, al căror opus conțin o contradicție clară Dacă orice propoziție poate fi descompusă în astfel de axiome, care sunt evidente de la sine, atunci trebuie considerată adevărată Aici descoperim adevărul în acest fel prin activitatea pură a minții, independentă de experiență Mai mult, cunoștințele fizice trebuie, la rândul lor, să se bazeze pe o astfel de cunoaștere rațională De fapt, un motiv suficient ar trebui;: io să fie și în adevăruri aleatorii sau adevăruri f:; A Dar aici descompunerea în temelii și detalii particulare, datorită diversității infinite a lucrurilor din natură, ar putea merge la o diversitate infinită Dacă aș dori să găsesc un motiv suficient sau un motiv efectiv pentru oricare dintre acțiunile mele, spun Scripturile, aș descoperi că ea constă dintr-un număr infinit de mișcări, prezente și trecute Cu cât mergeam mai departe, cu atât aceste cauze ar crește din ce în ce mai mult Fiecare dintre aceste motive, la rândul său, necesită aceeași analiză pentru a găsi o bază pentru aceasta Astfel, în găsirea unui motiv suficient pentru acțiunea mea, sau, oricum, pentru oricare alta Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV Faptul acesta, nu mergem mai departe Numărul de motive sau cauze suficiente ale fenomenului, potrivit lui Leibniz, cu atât mai mult, cu atât crește Același lucru se întâmplă ca și conform cunoscutului silogism cu strămoșii umani: am doi părinți, patru bunici și bunici, opt străbunici și străbunici, iar în final, neamul uman nu a provenit dintr-o pereche, ci dintr-o multitudine nenumarata de stramosi Prin urmare, pentru temeiul suficient sau ultim al Faptului, trebuie să căutăm în afara lanțului sau seriei acestei varietăți multiple de lucruri întâmplătoare, oricât de infinită ar fi această serie Trebuie să ne întoarcem din nou la aceleași principii simple și adevăruri eterne și să căutăm bazele cunoașterii Fizicului în cunoașterea a priori IX Teodicee; dovada

existenței lui Dumnezeu Treime Lumea creată este cea mai bună Răul în lume; libertatea omului Dumnezeu ca scop al lumii Împărăția Grației În cea mai strânsă legătură cu monadologia și cu doctrina armoniei prestabilite, precum și cu doctrina cunoașterii a lui Leibniz, se află doctrina lui Dumnezeu - "teodicea sa" Fără Dumnezeu, acest sistem este complet imposibil Dumnezeu constituie nodul său vital, alfa și omega Acesta există un sistem de miracol continuu, iar un miracol presupune întotdeauna pe cel care îl produce Armonia prestabilită ne conduce cel mai clar la Dumnezeu Armonia perfectă a atâtor substanțe care nu au comuniune între ele nu poate veni decât dintr-o cauză comună, care este Dumnezeu La fel, adevărul că fiecare lucru trebuie să aibă un motiv suficient pentru existența lui ne readuce la Dumnezeu Am văzut că în cele din urmă trebuie să căutăm bazele fiecărui lucru contingent în afara seriei de lucruri contingente, oricât de infinit ar fi el Ultima cauză a lucrurilor trebuie să fie Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ într-o substanță necesară în care diversitatea schimbării este la gradul superlativ și asta este ceea ce numim Dumnezeu În cele din urmă, din însuși conceptul de Dumnezeu urmează existența lui Întrucât nimic nu poate împiedica posibilitatea a ceea ce nu conține limite, nicio negație și, prin urmare, nicio contradicție, numai aceasta este suficientă pentru a cunoaște existența lui Dumnezeu a priori; la fel cum existenţa fiinţelor contingente, care pot avea raţiunea lor finală sau suficientă numai într-o fiinţă necesară care are raţiunea existenţei sale în sine, dovedeşte existenţa lui Dumnezeu a posteriori Întrucât substanța divină este o bază suficientă pentru toată varietatea de fenomene existente în lume, care sunt pretutindeni în legătură reciprocă, există un singur Dumnezeu și un singur Dumnezeu este suficient Această substanță superioară este așadar una, universală, necesară și lipsită de limite Conține cât mai multă realitate De aici rezultă că Dumnezeu este o ființă perfectă, iar perfecțiunea lui este cu siguranță infinită De aici rezultă și că făpturile își au perfecțiunile de la Dumnezeu; ci că își au imperfecțiunile din propria natură, care nu este capabilă să fie fără limite Așa se deosebesc de Dumnezeu Creatura este numită activă pentru că are perfecțiuni, iar suferință pentru că are imperfecțiuni Dar întreaga activitate a monadei se exprimă în reprezentările ei Prin urmare, menada este cu atât mai perfectă, decât ideile sale sunt mai clare și mai distincte Deoarece are percepții distincte, i se atribuie acțiunea și libertatea; pentru ca are perceptii vagi, i se atribuie suferinta Un singur Dumnezeu este infinitul primar Biblioteca "Runivers" NIKOLAI IVANTSOV o ființă al cărei centru este peste tot și a cărei circumferință nu este nicăieri, substanța simplă originară Toate monadele, fie ele create sau derivate, sunt creațiile lui și se nasc, ca să spunem așa, din radiațiile zeității care sunt neîntrerupte din clipă în clipă Fiecare monala nu este creata numai de Dumnezeu, ci este creata de el fara incetare; Dumnezeu este motivul nu numai pentru apariția sa, ci și pentru existența lui În Dumnezeu este Puterea, care este sursa tuturor, apoi Cunoașterea, care conține toată varietatea de idei și, în cele din urmă, Voința, care produce schimbări sau creații după începutul celor mai bune Astfel, Dumnezeu, fiind unul în esență, este trinitar în atributele sale, care, ca și Dumnezeu, sunt cu siguranță infinite și perfecte În ideile lui Dumnezeu există o multitudine infinită de lumi, fiecare dintre care, ca să spunem așa, cere realizarea pentru sine, dar din care numai una poate fi realizată Prin urmare, este nevoie de un motiv suficient pentru care Dumnezeu să acorde preferință unei lumi față de altele Acest fundament constă în

gradul de perfecțiune pe care îl conțin aceste lumi, căci fiecare este o lume poate necesita pt împlinirea de sine după măsura perfecțiunii pe care o conține în sine Dumnezeu dă preferință celui mai bun dintre toate lumi, care există ca idei în mintea lui Lumea existentă în care trăim este așadar cea mai bună dintre toate lumile posibile Înțelepciunea în Dumnezeu l-a cunoscut, Bunătatea a ales și Puterea a produs Dacă este așa, atunci de unde vin răul și imperfecțiunea în lume? Perfecțiunea lumii este determinată nu de perfecțiunea monadelor sale individuale, ci de perfecțiunea întregului sistem, de cea mai mare armonie a sa Monadele sunt dependente una de alta Adevărat, o monadă creată nu poate avea o influență fizică asupra ființei altei monade; dar ea are influența perfectă asupra celorlalte mele Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ nad, care nu poate apărea decât prin mijlocirea lui Dumnezeu, deoarece în ideile lui Dumnezeu fiecare monadă cere pe bună dreptate ca Dumnezeu, stabilind ordine între celelalte monade la începutul lucrurilor, să o ia în considerare și el Ca rezultat al acestei conexiuni sau adaptări a tuturor lucrurilor create la fiecare dintre ele și fiecare la orice altceva, fiecare substanță simplă are relațiile prin care toate celelalte substanțe sunt exprimate și astfel fiecare monadă este o oglindă vie constantă a universului Dumnezeu alege o astfel de ordine în care cerințele tuturor monadelor să fie satisfăcute în cea mai mare măsură posibilă Dar, de dragul perfecțiunii generale a lumii, monadele individuale trebuie, ca să spunem așa, să renunțe la cerințele lor particulare De aici apare ceea ce numim răul și imperfecțiunea în lume Răul constă în limitarea și, în consecință, imperfecțiunea ființelor create Această limitare este o consecință necesară a faptului că ele trebuie adaptate între ele pentru a forma o ordine mondială armonioasă și nu rămân izolate În acest din urmă caz nu ar exista pace în sensul propriu; nu ar exista o lume mai bună, care există de fapt în virtutea bunătății divine Fără adaptarea părților individuale unele la altele, adică fără limitarea lor reciprocă, fără ceea ce numim rău din punctul nostru de vedere uman îngust, lumea ar fi imposibilă Ceea ce numim rău este astfel, dintr-un punct de vedere mai larg și mai adevărat, bine, căci este o condiție necesară pentru existența celei mai perfecte lumi În ciuda imperfecțiunii irefutabile din părțile sale, mai mult, se poate spune, din cauza acestei imperfecțiuni însăși, lumea existentă este cea mai perfectă dintre toate lumile posibile Dumnezeu ar putea, desigur, să aducă din acele lumi care, ca posibilități, se repezi în imaginația lui, așa ceva Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV care ar avea mai puțină imperfecțiune decât a noastră, dar ar avea și mai puțină perfecțiune - nu ar avea această ordine armonică uimitoare Cea mai mare perfecțiune a întregului se cumpără cu prețul imperfecțiunilor părților separate Justificarea răului în lume, dovada necesității și utilității sale, sunt dedicate sfârșitului Noilor Experimente și mai ales Teodicei Suferința, așa cum s-a spus, este inevitabilă în lume, deci constă în primul rând în limitarea ființelor create și imperfecțiunea lor Astfel, răul din lume se datorează în primul rând existenței sale Întrucât lumea este necesară, ea trebuie să fie formată din ființe finite, limitându-se unele pe altele și deci suferind Acest lucru justifică finitudinea sau limitarea și capacitatea de a suferi, ceea ce poate fi numit un rău metafizic Dumnezeu, comparând două substanțe simple, găsește în fiecare dintre ele motive care îl îndeamnă să se adapteze una la alta și, în consecință, ceea ce activează într-o anumită privință, este din alt punct de vedere suferința Dacă ar fi fost posibilă o lume mai bună decât cea care există cu adevărat, atunci ar

fi fost creată de Dumnezeu - Înțelepciunea lui Dumnezeu ar fi cunoscut-o, Bunătatea ar fi dorit-o și Atotputernicia ar fi produs-o Astfel, răul metafizic este absolut inevitabil Aceasta este o condiție necesară pentru existența lumii ființelor finite În ceea ce privește răul fizic - suferința, atunci, în primul rând, nu este deloc atât de mare pe cât pare minților nemulțumite De regulă, viața este mai degrabă tolerabilă și aduce mai multă bucurie și plăcere decât tristețe și poveri Cea mai mare parte a răului servește să ne facă mult mai bine sau să ne alunge și mai mult rău Alte suferințe trebuie considerate o pedeapsă pentru păcate și un mijloc de îndreptare Dacă privești lumea în întregime, vei descoperi că suma răului dispare în suma binelui Trebuie doar să-ți amintești măcar acele sentimente înalte, bine Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ hotărâri native și fapte mari, la care, de exemplu, dă naștere războiului, despre animație, sacrificiu de sine și indiferență față de moarte, manifestate împreună cu ea în întregul popor: la urma urmei, toate acestea ar fi eliminate odată cu războiul, dacă a fost retrase din mine ra out - pentru acele suferinte care sunt cauzate de ea În ceea ce privește, în sfârșit, răul moral sau moral, păcatul, și aici suma relelor este mult mai mică decât suma binelui Pe lângă acest rău moral, Dumnezeu nu putea să-l elimine în același mod Căci, în primul rând, răul moral în esența sa este același rău metafizic, inerent în tot ceea ce este creat și constând în limitarea lui Mai mult, Dumnezeu nu ar putea elimina răul moral, deoarece în același timp ar fi eliminată autodeterminarea unei persoane și, prin aceasta, moralitatea însăși Aici ne întâlnim cu întrebarea libertății omului Libertatea omului, conform lui Leibniz, constă în determinarea sa de a acţiona nu prin impulsuri exterioare, ci din propria sa esenţă Prin urmare, o persoană este cu atât mai liberă, cu cât această autodeterminare este mai clară, adică cu atât acțiunile sale sunt mai determinate din idei clare și distincte, întrucât întreaga esență a unei persoane constă în reprezentare Acțiunile omului sunt inevitabile; dar sunt liberi în sensul că sunt determinate nu din exterior, ci de dorințele persoanei însuși Acest lucru este posibil datorită armoniei prestabilite Corpurile acționează după legile cauzelor care acționează, adică după cauze mecanice - în ele prima le determină pe cele din urmă; dar sufletele acţionează prin aspiraţii - scopuri şi mijloace, adică după legile cauzelor finite, iar ambele ordine - cauzele operatoare şi cauzele finite, necesitatea şi libertatea - sunt în deplină armonie unele cu altele: în trup, conform legile mecanice, ceea ce vrea se face sufletul in virtutea propriilor aspiratii inerente acestuia Acțiunile umane sunt inevitabile în sensul că ele Biblioteca "Runivers" NIKOLAI IVANTSOV se fac din motive mecanice, si in acelasi timp sunt libere, pentru ca omul, desi mecanic, face ce vrea Esența omului, din care se determină strădaniile sale, ca atare, a existat întotdeauna în mintea lui Dumnezeu ca idee, alături de alte esențe pe care le reprezintă, cu atât mai puțin perfecte și mai rele, care nu au primit ființa Dumnezeu și-a dat consimțământul pentru existența sa efectivă în lume doar având în vedere avantajele generale ale lumii căreia îi aparținea această idee Faptele rele decurg în acest fel din propria ființă eternă a omului, pe care Dumnezeu a creat-o așa cum a fost în mintea lui când a permis omului să existe Prin urmare, Dumnezeu nu este vinovat pentru păcat, deoarece el doar a permis și nu a dorit-o direct - omul a fost păcătos înainte de a fi creat Și ca urmare a acestui fapt, atât vinovăția, cât și responsabilitatea cad în întregime asupra păcătosului însuși Rămâne doar neclar de ce Dumnezeu nu este vinovat de gândurile sale, așa cum a fost omul înainte de creația sa, când păcatul gândirii

este pus pe seama omului însuși Cu ajutorul răului în părți, se atinge perfecțiunea întregului Răul are aceeași sarcină în lume pe care o au disonanțele într-o piesă muzicală sau o umbră într-o imagine: frumusețea se ridică prin contrast Binele are nevoie de disonanțe pentru a ieși în evidență clar și a fi perceput în toată grandoarea lui Așa cum Dumnezeu este cauza lumii, tot așa este și scopul lumii Toate ființele aspiră la ea, așa cum toate au ieșit din ea Acesta este progresul în univers Un număr semnificativ de substanțe au ajuns deja la perfecțiune și s-au ridicat la nivelul de genii; dar în abisul lucrurilor există încă părți stupefiate care trebuie să trezească, să se dezvolte, să se îmbunătățească și, ca să spunem așa, să se ridice la cea mai perfectă cultură Omul se află la un nivel intermediar În sufletul uman monada ajunge la nivelul spiritului Ea Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ devine nu numai o oglindă sau o reflectare a universului, ci și o reflectare a Divinității însăși sau a Creatorului naturii și devine capabil să cunoască sistemul naturii și să imite într-un fel Divinitatea prin încercările sale creatoare, astfel încât fiecare spiritul din zona sa este, parcă, o mică zeitate Drept urmare, spiritele sunt capabile să intre într-un fel de comuniune cu Dumnezeu, asemănătoare cu comuniunea unui conducător cu supușii săi sau a unui tată cu copiii săi Totalitatea tuturor spiritelor trebuie să constituie Cetatea lui Dumnezeu, adică cea mai perfectă stare posibilă, sub stăpânirea celui mai desăvârșit Monarh Înființarea acestei împărății a harului, Cetatea lui Dumnezeu, este scopul progresului mondial spre care se străduiește întregul univers în virtutea mecanismului aranjat cu artă în toate părțile sale Acest Oraș al lui Dumnezeu, această adevărată monarhie universală, este lumea morală din lumea fizică și reprezintă cea mai sublimă și mai divină dintre lucrările lui Dumnezeu; conţine adevărata slavă a lui Dumnezeu În raport cu această stare se dezvăluie Bunătatea Sa, în timp ce Înțelepciunea și Atotputernicia Sa se manifestă pretutindeni Astfel, așa cum există o armonie perfectă între cele două regate naturale: regnul cauzelor eficiente și regnul cauzelor finite - mecanismul lumii corporale și aspirațiile libere ale sufletelor - tot așa mai există o altă armonie - între regnul natural a naturii și a împărăției morale a harului În virtutea acestei armonii, lucrurile duc la har în propriile moduri ale naturii, iar globul nostru, de exemplu, trebuie să fie distrus și restaurat în moduri pur naturale în acele momente când este cerut de guvernul asupra sufletelor pentru pedepsirea unora și răsplata altora Natura duce la har; dar harul desăvârșește natura, făcând-o în serviciul ei înșiși Deși rațiunea nu ne permite să înțelegem detaliile marelui viitor lăsat revelației, totuși putem fi siguri, sub inspirația aceluiași motiv, că Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV lucrurile sunt aranjate în așa fel încât să depășească dorințele noastre Întrucât Dumnezeu este cel mai desăvârșit și mai binecuvântat dintre toate substanțele, așadar și cel mai vrednic de iubire; iar iubirea pură, adevărată este o stare care face să găsești bucurie în perfecțiunea și fericirea celui pe care îl iubește, atunci această iubire, atunci când obiectul ei este Dumnezeu, ar trebui să ne ofere cea mai mare bucurie de care suntem capabili Se poate spune că deja acum dragostea pentru Dumnezeu ne permite să ne bucurăm de pregustarea beatitudinii viitoare; și deși această iubire este complet altruistă, ea în sine constituie cel mai înalt bine și bine pentru noi, chiar dacă acest bine nu este căutat în ea și, nefiind atenți la beneficiul pe care îl aduce, ele înseamnă doar plăcerea pe care o oferă - o face sperăm în bunătatea Creatorului și Domnului nostru; iar această speranță ne oferă adevărată liniște

sufletească Dar lăsând deoparte binecuvântările prezentului, nimic nu poate fi mai util pentru viitor; căci iubirea lui Dumnezeu ne împlinește speranțele și ne conduce pe calea fericirii celei mai înalte, întrucât, în virtutea ordinii perfecte stabilite în univers, totul este aranjat în cel mai bun mod posibil, atât în raport cu binele comun, cât și în raport cu cel mai înalt bine privat al celor care sunt convinşi de aceasta, ei găsesc mulţumire în guvernarea lui Dumnezeu; iar acesta nu poate decât să fie cazul celor care știu să iubească Izvorul tuturor bunătăților Adevărat, fericirea cea mai înaltă, oricât de fericită ar fi viziunea ea însoțită, nu va fi niciodată completă, căci Dumnezeu, cu infinitul său, nu poate fi niciodată pe deplin cunoscut Astfel, fericirea noastră nu va fi niciodată și nu trebuie să constea într-o satisfacție completă, în care nu ar mai fi nimic de dorit și care ne-ar plictisi spiritul; ea constă într-o tranziție neîncetată către noi bucurii și noi perfecțiuni, într-o străduință nemărginită pentru Dumnezeu Nikolai Ivantsov Biblioteca "Runivers" Ultima prelegere a lui Vladimir Sergheevici Solovyov la Universitatea din Sankt Petersburg în *) (Prelegere pe februarie) Sensul vieții creștinismului Creștinismul poate fi privit în trei moduri: ca un fapt istoric, ca o idee și ca o sarcină pentru umanitate Dacă recunoaștem și înțelegem ideea creștină, atunci faptul creștinismului va apărea ca o necesitate naturală, iar sarcina creștinismului ca o datorie morală Astfel, o prezentare corectă a ideii creștine conține deja alte două puncte de vedere asupra creștinismului Ideea creștină nu este un fel de speculație abstractă, ci conține în sine întregul sens al vieții umane și mondiale Expunând acest sens, revelat în creștinism, am în vedere creștinismul în întregime, fără a mă limita la vreun moment particular și temporar din istoria sa; căci nu a fost doar principiul animator al trecutului, ci spiritul viitorului este ascuns în el *) Imprimând această ultimă prelegere a lui V S Solovyov, pe care ne-a spus-o!, fostul său ascultător Ya A Fsygin, împlinim dorința defunctului, care l-a iubit foarte mult pe V P Preobrazhensky și în timpul ultimei sale boli a vorbit de mai multe ori despre dorința de a da un articol în colecția numelui său iW Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV Dintre scriitorii sacri ai Noului Testament, apostolul Ioan Teologul este exponentul sensului său atotcuprinzător Următoarea expunere poate servi drept comentariu filozofic asupra unor texte și termeni importanți din Evanghelia a patra, precum și din prima epistolă a Sf Ioan •Eu Știm că suntem de la Dumnezeu și toată lumea zace în rău (Loe poel Ioan V, iç) Creștinismul a apărut ca vestea bună a mântuirii pentru întreaga lume Căci toată lumea zace în rău Calea mântuirii de acest rău atotputernic a fost deschisă de Hristos prin isprava și învățătura Sa Omenirea a pornit pe această cale; dar puțini au umblat pe ea și până astăzi mântuirea lumii rămâne doar o veste bună Și până acum lumea zace în rău Iar sensul vital al creștinismului a fost mai întâi transformat de liderii omenirii într-o dogmă moartă, apoi a dispărut complet din conștiință și s-a ascuns în adâncurile întunecate ale sufletului oamenilor Sensul creștinismului nu poate fi clar pentru cei care se simt bine în această lume Pentru astfel de oameni chiar și propovăduirea lui Hristos era un cuvânt mut, pentru că nu vedeau răul din care a venit Hristos să mântuiască lumea; dar ei nu l-au văzut (și nu o văd) pentru că ei înșiși sunt din lume și sunt complet stăpâniți de răul lumii Cei care simt povara acestui rău și caută mântuirea, arată prin aceasta că nu sunt din această lume, ci din Dumnezeu Într-adevăr, întreaga lume zace în rău Răul este o lege universală, o lege a naturii Căci toată viața din natură începe cu luptă și răutate,

continuă în suferință și sclavie, se termină cu moarte și decădere Prima lege a naturii este lupta pentru existență Întreaga viață a naturii trece în vrăjmășia continuă a ființelor și forțelor, în încălcările lor răutăcioase și sechestrarea existenței altcuiva Fiecare făptură din natură, de la cea mai mică bucată de praf până la om, toată viața îi dorește Biblioteca "Runivers" ULTIMA PRELEGERE LA UNIVERSITATEA S PETERSBURG spune un lucru: Eu sunt, și orice altceva este numai pentru mine; și ciocnindu-se de alții, îi spune: dacă eu exist, atunci nu mai poți exista, nu ai loc cu mine Și toată lumea spune asta toată lumea; invadează pe toată lumea și vrea să-i distrugă pe toți și este ea însăși distrus de toată lumea Viața naturii, întemeiată pe egoism, este o viață rea, iar legea ei este legea păcatului Prin urmare, potrivit legii, păcatul își aduce inevitabil pedeapsa cu el, provocând un rău altuia Căci dacă fiecare ființă acționează ostil față de ceilalți și îi deplasează cu ea însăși, atunci și ceilalți îi sunt ostili, o apasă și ea și trebuie să experimenteze în mod necesar acest efect ostil O astfel de încercare este suferința - al doilea fel de rău lumesc Așa cum totul în natură păcătuiește unul împotriva celuilalt, tot așa este inevitabil ca totul să sufere unul de celălalt În virtutea egoismului ei, care o separă de toate celelalte, fiecare ființă apare într-un mediu străin lui, care îl asuprește și îl zdrobește de pretutindeni, se pătrunde ostil în ființa lui și îl supune multor suferințe Întreaga viață a unei ființe trece în această luptă cu un mediu străin și ostil, în apărarea de el; dar nu se poate apăra de presiunea forțelor altora; este una, dar sunt multe dintre ele și trebuie să le depășească Opoziția dintre fiecare și toți este inevitabil rezolvată prin moartea fiecăruia; mediul ostil îi dizolvă în cele din urmă ființa și îl obligă să iasă din viață; lupta se termină cu moarte și yam/ynshi " Și asta e corect Ființa însăși a admis în egoismul său că nu putea trăi împreună cu ceilalți; ea însăși s-a exclus de la toate și a pus o dilemă rea: fie eu, fie celălalt Opunându-se tuturor, ea însăși cheamă asupra sa puterea tuturor, care în cele din urmă o zdrobește Întreaga viață a unei ființe, cuprinsă de forțe extraterestre, a fost doar descompunere întârziată Moartea dezvăluie în realitate doar secretul vieții - arată că viața naturii este corupție ascunsă Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV Iată acea roată înflăcărată a ființei, ô ιρόκος της γενέσεως, despre care vorbește apostolul: așa este răul universal, unul în esența sa, triplu în specia lui Acesta este pomul vieții într-o natură putredă: rădăcina păcatului său, creșterea lui este boala, rodul morții sale II Sensul lumii (Evanghelia din Ioan I, I-) Esența răului lumii este înstrăinarea și discordia tuturor ființelor, contradicția și incompatibilitatea lor reciprocă Dar ființa fără sens (irațională) a lumii constă și în acest lucru Numim lipsit de sens tot ceea ce nu se potrivește cu nimic și nu merge bine, care contrazice totul și este inconsecvent cu nimic Deci, răul și nesimțitul sunt în esență unul și același Același lucru, și anume egoismul fiecăruia și contenția tuturor, că din interior (pentru voință) este rău, același lucru din afară (pentru minte sau în imaginație) este un nonsens *) Și dacă discordia rea a tuturor constituie un nonsens în lume, atunci sensul lumii va fi invers, adică reconciliere și armonie universală Așa este și prin sensul cuvântului, pentru că pacea sau pacea (cosmos) înseamnă exact armonie și armonie În sensul cuvântului lume, ni se arată sensul lumii în sine Iar acest sens nu este cererea noastră arbitrară sau idealul subiectiv, ci ne este dezvăluit, deși nu complet, de realitatea însăși Deși la baza vieții lumii se află discordia și discordia tuturor

- haosul, deși toate ființele și forțele într-o aspirație rea și lipsită de sens sunt în dușmănie și se ciocnesc unele de altele, se apasă și se împing reciproc, dar totuși, împotriva voinței lor, contrar la diviziunea generală și contradicția, lumea există și trăiește ca *) Prin urmare, sarcina noastră practică - de a face mediul exterior permeabil voinței noastre sau ascultător față de noi - și sarcina noastră teoretică - de a face același mediu transparent pentru mintea noastră, clar sau de înțeles pentru noi - ambele constituie una și aceeași sarcină Și pentru a o îndeplini, în primul rând, noi înșine trebuie să devenim strălucitori și permeabili la toate Altfel, va fi posibilă doar supunerea exterioară și violentă, rea și fără sens unul si acelasi Pe baza întunecată a discordiei și haosului, o forță invizibilă scoate în evidență firele strălucitoare ale vieții lumii și armonizează trăsăturile disparate ale lumii în imagini armonioase Pacea nu este un cuvânt gol; există un sens în lume; și se uită peste tot și sparge prostiile care îl stăpânesc Nicio ființă nu poate rezista în separația ei; este atras de o forță irezistibilă și gravitează spre alta și numai în legătură cu totul își găsește sensul și adevărul Acest sens universal, (λο'γος, Ratio), care este ceea ce este cu adevărat, se manifestă ca o forță activă în lume, se manifestă în primul rând în legea căldurii-umbre universale, care formează solidaritatea materială a lumii În măsura în care existența reală a fiecăruia este supusă egoismului și este un nonsens, în măsura în care sensul său apare ca o străduință sau atracție față de altul, iar această atracție, în ciuda discordiei universale, este inerentă fiecăruia, îi leagă pe toți într-unul și arată că sensul lumii este unitatea Creaturi se îndepărtează de acest sens, afirmându-se în separarea lor; dar nu pot iesi din ea, pentru ca acesta este sensul esential al existentei lor; în consecință, ei nu pot decât să crească în forță pentru a se afirma separat de ceilalți; în acest efort ei înşişi devin forţe active, iar unitatea care le constituie sensul se dezvăluie în ei ca o altă forţă, ca o necesitate exterioară sau o lege generală Deci, pe de o parte, egoismul, ca efort de a se izola și de a prelua controlul asupra vieții exclusiv pentru sine, producând o discordie tensionată a tuturor - răul universal, întuneric, haos și nonsens, în acest raport O í'(θζ, ratio) își găsește sens Acest sens contracarează prostiile lumii Așezat ca o forță ascunsă în haosul general, el se străduiește să descopere, vrea să străpungă materialul Întrebări de filozofie, carte) Yu întunericul, se luptă cu începutul ostil al discordiei și îl depășește treptat Eliberând natura suferindă a lumii de puterea rea a discordiei, acest sens unificator o prinde și se naște din ea în diferite imagini Forța gravitației, care îi atrage pe toți unul la altul și formează un singur corp mare din lume, este urmată de forțele căldurii, luminii și electricității, în care părțile corpului lumii devin într-o anumită măsură accesibile și permeabile pentru reciproc Urmează forța afinității chimice, aducând elementele corpului universal în combinații definite unele cu altele; atunci apare o forță plastică, reducând particulele cele mai eterogene la unitatea unui organism viu, iar apoi în aceste organisme înseși se dezvăluie puterea instinctului animal, care cucerește discordia indivizilor și înclinațiile generice Adevărul activ al unității pretutindeni depășește și leagă falsele eforturi ale discordiei și chiar și în manifestările egoismului extrem arată un sens contrar egoismului Astfel, acest sens este vizibil chiar și în exterminarea reciprocă a ființelor prin faptul că o ființă vrea să-i devoreze pe alții și de fapt îi devorează - se

hrănește cu ei Fără această absorbție a altora, ea nu poate trăi Ea nu poate sta în separarea sa: pentru a fi acesta trebuie să se hrănească cu celălalt, iar această dependență constantă de celălalt îi umple întreaga existență reală: trăiește pe celălalt Existența separată fără sens a unei ființe este doar poziția sa falsă, iluzorie și trecătoare; are adevărată ființă numai în unitate cu totul Primatul ființei nu aparține părților disparate, ci întregului Începutul și sursa necondiționată a oricărei ființe este totalitatea absolută a tot ceea ce există, adică Dumnezeu Această totalitate a totul, care este ea însăși în pacea neschimbătoare a eternității, se deschide și se manifestă în sensul atot-unitor al lumii, care (Sens) este astfel expresia directă sau Cuvântul Divinului - Biblioteca "Runivers" ULTIMA PRELEGERE LA UNIVERSITATEA S PETERSBURG (Dumnezeul manifest sau activ El definește fiecare ființă reală, dacă nu direct, atunci "prin opus" despre Θεος διά των εναντίων εργάζεται b, și la speciile de animale complexe care absorb alte organisme în hrană sau unindu-se cu altele asemenea lor în actul nașterii - peste tot se manifestă și operează semnificația eternă a ființei, care nu permite nicio existență separată, incoerentă, care se leagă una de alta și fiecare cu toate prin legături inseparabile, dintr-o mulțime haotică formează o singură lume*) La început a existat un sens, iar sensul era după Dumnezeu, iar sensul era Dumnezeu El a fost la început după Dumnezeu; totul s-a născut prin El și fără El nu s-a născut nimic din ceea ce s-a întâmplat III În El era viața și viața a devenit lumină în oameni (Ev Ioan I,) Sensul lumii nu este o idee abstractă, ci o forță reală și substanțială care îmbrățișează și determină întreaga viață a naturii Dar această determinare a unei vieți comune pentru anumite ființe ale naturii este o forță fatală, o lege involuntară și inconștientă Cele mai complexe și perfecte creaturi ale naturii - animalele - nu știu nimic despre semnificația cosmică care le guvernează viața Sensul acestei vieți nu este ceea ce își doresc ființele vii Acest sens în sine din lipsa lor de sens nyh acțiuni împotriva voinței lor sau chiar contrare acesteia Se dezvăluie în ei, dar nu este realizat de ei Lege *) Dacă, așa cum am văzut mai sus, răul ființei coincide cu nonsensul ei, atunci adevăratul sens al lumii va reprezenta în mod necesar binele sau binele Și de fapt, armonia universală, reconcilierea și armonia tuturor este cel mai înalt bine și bunătate Dar acest acord sau armonie, manifestată într-un mod senzual, este frumusețe În sfârșit, acțiunea armonioasă a elementelor și părților întregului formează viața, așa cum dezintegrarea lor este moartea Deci, pace (flacă) = sens = adevăr - bunătate - frumusețe - viață * Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV simțul lumii, cerând de la fiecare ființă solidaritate cu toate celelalte, această lege, care prin instinctul de nutriție și prin instinctul de reproducere îi spune individului organic: trebuie să renunți la separarea și izolarea ta; trebuie să te cauți în toate - această lege contrazice direct efortul egoist al individului însuși Această contradicție este, de fapt, rezolvată în natură prin moartea individului - rezoluția este cu adevărat nesatisfăcătoare Dacă răul și lipsa de sens a vieții lumii constă în faptul că fiecare se plasează și se afirmă împotriva tuturor, atunci Sensul și bunătatea nu pot consta în a afirma totul împotriva tuturor, în a sacrifica specialul în favoarea genericului, pentru că aceasta este doar reversul a aceluiaşi rău însuşi şi aceleaşi prostii - doar un punct de vedere diferit asupra conflictului general Toată lumea vrea să elimine totul - acesta este rău și prostie; dar ea însăși este eliminată de orice - acest ultim Fapte este la fel de rău și la fel de contrar semnificației cosmice ca

și primul Individul este în dușmănie împotriva tuturor și, prin urmare, piere din toate - acest lucru este drept, dar nu este nimic bun în această dreptate Nici în ea nu există adevăr Pentru că dacă toată lumea va pieri, atunci nu va mai rămâne nimic în toate, dacă toată lumea este doar un fenomen actual și o fantomă care dispare, atunci tot ce constă din aceste fantome care dispar, va fi aceeași fantomă Dacă prostiile lumii constă în discordia tuturor, iar Sensul în unitatea tuturor, atunci aceasta necesită păstrarea tuturor, adică păstrarea fiecăruia, căci altfel nu ar fi nimic care să fie unit Și dacă, în ciuda acestui fapt, fiecare nu este păstrat în natură, atunci aceasta înseamnă că sensul universal, deși acționează în viața naturală, nu se realizează în ea, nu depășește complet, ci doar limitează prostiile care stau la baza lumii Sensul se luptă cu el în viața naturală, dar nu triumfă încă în victoria sa aici În natură, special involuntar Biblioteca "Runivers" ultima prelegere la Universitatea din Sankt Petersburg și numai în exterior se unește cu totul, dar nu se împacă cu el în interior, căci acest "totul", de care este legat și atras de forța fatală a vieții, îi este necunoscut și străin O ființă nu știe "totul" și, în consecință, nu își poate dori singură unirea cu ea Acest singur sentiment pentru totul este frica și dușmănia, tocmai pentru că îi este necunoscută, străină Cu răutate, un animal își sfâșie prada ; unit prin ea; dar nu cunoaște acest Înțeles; își cunoaște doar propria foame Și unindu-se cu viața comună în instinctul strămoșilor, individul se sacrifică involuntar și orbește pentru gen, se pierde în ea reunirea involuntară a individului cu genul este negaţia şi moartea lui Pentru a nu pieri în altul, o fiinţă trebuie să se unească cu el,*) şi pentru aceasta trebuie să ştie şi despre sine şi despre altul Dar cunoaşterea nu este în natura Deși întreaga viață a naturii este determinată de sensul universal, acest sens întunecat, care constituie viața naturii, devine lumina cunoașterii în om - "și burta este lumina omului" "Totul" care acționează asupra naturii animale, ca forță exterioară, pentru prima dată în om primește realitatea interioară, ca idee Omul însuși, fiind cu adevărat doar aceasta, îmbrățișează totul în idee Sensul lumii devine al omului propriu Omul însuși are sens pentru că înțelege totul în unitate, adică înțelege semnificația a tot, iar în această înțelegere umană Semnificația lumii primește posibilitatea realizării sale depline, deoarece fiecare persoană, cu conștiința sa personală, poate asimila lumea Înțeles pentru sine și, prin urmare, se poate uni cu el de la sine; *) Căci atunci unirea va fi propria sa acțiune, împlinire și nu o victimă a individualității sale Cel care, prin bunăvoința sa, și-a distrus sufletul, îl dobândește; iar cine vrea să-l păstreze (în egoism) îl va pierde Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV care reunificarea interioară şi liberă a fiecăruia cu totul este adevărata realizare a Sensului lumii Dar până acum aceasta este doar o posibilitate; atâta timp cât unitatea tuturor rămâne pentru om doar o idee, până atunci contradicția vieții lumii nu este eliminată, ci doar capătă o formă nouă, mai profundă, din exterior devine interioară IV Și Lumina strălucește în întuneric și întunericul nu a îmbrățișat-o (Evang de la Ioan I) Dualitatea naturală a ființei fără sens, haotică și legea externă a unității devine în om o scindare internă între propriul său sens și natura sa fără sens În om, sensul său, prin care el cunoaște totul în unitate (ideea), este în contradicție cu viața sa întunecată, în care el, ca și alte creaturi ale naturii, susține existența sa privată, întâmplătoare, ciocnirea și dușmănia cu ceilalți în lupta animalelor de dragul ei pentru existenţă Același egoism, aceeași viață fără sens și rea a naturii, rămâne

temelia vieții omului natural și al umanității Lumina conștiinței, ideea unității lumii strălucește în această viață întunecată, dar doar își expune întunericul, nu pătrunde în ea și nu este acceptată de ea Și lumina strălucește în întuneric și întunericul nu o îmbrățișează Sensul luminos al existenței se manifestă la început doar în contemplarea impersonală a minții; iar viața personală și activă a omului rămâne în puterea întunericului natural Pentru ca Lumina divină să strălucească chiar și în acest întuneric, este necesar ca ea să înceteze să se manifeste doar prin înțelegere, ci să fie revelată în acțiune, ca o forță personală vie V Revelația Înțelesului universal (Logos) în Hristos (Evang de la Ioan Eu, ani, am mâncat Ioan cap IV) ! Sensul lumii este unitatea interioară a fiecăruia cu totul Ca o forță personală vie, această unitate este iubire Dacă, prin puterea unei legi exterioare, Sensul universal suprimă şi Biblioteca "Runivers" ULTIMA PRELEGERE LA UNIVERSITATEA S PETERSBURG Ea leagă viața întunecată într-o persoană, dacă cu lumina adevărului ei dezvăluie și condamnă întunericul acestei vieți, luminând conștiința umană, atunci cu puterea infinită a iubirii același Înțeles pătrunde în acest întuneric, ia în stăpânire chiar esența unei persoane, îi regenerează natura și este întruchipat cu adevărat în el Și Cuvântul (sensul) era trup și locuia în noi Când pe pământ, după multe mii de ani de luptă spontană și cosmică, în care Sensul lumii s-a revelat doar ca forță fatală a unei legi exterioare, a apărut prima ființă rațională, a fost o nouă revelație și o revelație a lumii Înțeles, ca idee, în conștiință Atunci când, după multe milenii de istorie omenească, a apărut primul om spiritual, asupra căruia viața naturală a cărnii a fost nu numai luminată de Înțelesul divin al vieții lumii, ci și sfințită de el în Duhul iubirii *) - aceasta a fost o nouă revelație a aceluiași Înțeles, ca putere personală vie, capabilă să atragă și să asimileze forța vie a materiei Dacă primul om natural a fost chipul și asemănarea lui Dumnezeu, atunci noul om spiritual este adevăratul Dumnezeu, deoarece în El fiinţa lui Dumnezeu, care constituie adevărata semnificaţie a tot ceea ce există, a apărut mai întâi de la sine, s-a arătat lui ,) ceea ce este necondiţionat Căci Dumnezeu în sine nu este nici o lege fatală care cântărește viața naturală a materiei, nici o minte care luminează întunericul acestei vieți și în lumina ei își arată neadevărul și răul Dumnezeu este mai mare decât aceasta și poate face mai mult decât aceasta, iar Hristos a arătat acest lucru mai mare în acțiune Prin viața, moartea și învierea sa, el a arătat că Dumnezeul care a acționat în el este mai presus de lege și mai presus de rațiune și că poate face mai mult decât să înăbușe acest rău cu puterea sa sau să-l expună cu lumina Sa; că el este ca un spirit infinit al vieţii şi *) "Duhul Sfânt va găsi asupra ta, iar Puterea Celui Preaînalt te va umbri, Același și Sfântul care S-a născut - Se va numi Fiul lui Dumnezeu" Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV dragostea regenerează și salvează natura care pier, transformându-și minciunile în adevăr, răutatea în bunătate și în această faptă minunată a atotcuceritorului dragostea își găsește gloria Și am văzut slava Lui, slavă ca a singurului născut din Tatăl, plin de har și de adevăr Că viața trupească naturală, nu numai în forma grosolană a animalității, ci și legată de Formele comunității umane, este o viață rea și falsă - aceasta era cunoscută înainte de Hristos Înțelepții indieni, brahmanii și budiștii, știau asta, iar filozofii greci - Platon și adepții săi - știau asta Dar nu este suficient să cunoști și să condamni această viață rea, nici măcar nu este suficient să știi despre o altă viață adevărată și bună, pe care filozofii platonici au indicat-o în lumea ideală a adevărului, frumuseții și

bunătății autoexistente; Trebuie să arăt în practică că această viață există Este necesar să o introducem în om și natură, deschizând în ele izvorul acestei vieți adevărate Și dacă aceasta este viața adevărată, atunci ea nu poate fi neputincioasă și inactivă: trebuie să învingă viața falsă și rea și să-și supună legea rea harului ei Fundamentul vieții trupești este răutatea, iar sfârșitul ei este moartea și corupția Începutul vieții adevărate - iubirea învinge răutatea, iar sfârșitul ei - învierea învinge moartea Dacă moartea și decăderea sunt invincibile, atunci înseamnă legea vieții trupești, legea păcatului și a sclaviei este singura lege din lume, atunci înseamnă că viața trupească este reală, adevărată și nu există alta în realitate, ci numai în imaginația și gândurile ființelor umane Atunci există într-adevăr doar un flux de materie, iar orice altceva sunt vise goale; iar dacă da, atunci vom trăi în clipa prezentă, vom mânca, vom bea și vom fi veseli astăzi: ieri totul a murit și nu se va mai întoarce, dar mâine vom muri Și dacă o altă viață spirituală nu este doar un vis, atunci ea ar trebui să se deschidă în realitate nu în sentimente și dorințe, nu în gânduri și cuvinte, ci de fapt în victoria reală a spiritului asupra naturii materiale Și o astfel de victorie Biblioteca "Runivers" ULTIMA PRELEGERE LA UNIVERSITATEA S PETERSBURG Puterea spirituală asupra materiei trebuie să aibă un cu totul alt caracter decât victoria unei puteri materiale asupra alteia în lupta firească pentru existență, unde învinsul este sacrificat, consumat și distrus Principiul spiritual, tocmai în biruința sa asupra naturii ostile, trebuie să-și arate superioritatea, nu distrugând sau absorbind această natură învinsă, ci restaurând-o într-un mod nou, mai bun de a fi Învierea este reconcilierea interioară a materiei și a spiritului, cu care aici devine una, ca expresie reală, ca corp spiritual Adevărul creștinismului constă în spiritualizarea și îndumnezeirea cărnii Nimic nu este atât de contrar acestui adevăr ca spiritismul unilateral Întruparea și învierea Logosului divin în persoana omului Iisus este un triplu triumf: aici cele trei principii ale ființei - divin, material și uman - își manifestă semnificația necondiționată Pe de o parte, Dumnezeu este glorificat în lume, pentru că El este revelat ca o ființă cu adevărat atotputernică și infinită, care nu numai că limitează puterea străină a materiei și nu numai că îi distinge neadevărul de ea însăși, ci pătrunde și în esența sa cea mai profundă, ca în propriile sale, subordonând-o în interior și asemănând-o cu sine și realizându-se în ea Pe de altă parte, același lucru este împlinirea și triumful naturii materiale; căci înainte de apariţia omului duhovnicesc, forţa naturală din fiecare fiinţă, voinţa sa vitală specială, luptă spre o fiinţă infinită, este înăbuşită de legea generică, sub jugul căreia fiecare individ piere; şi deşi omul natural poate pătrunde deja în tărâmul fiinţei eterne, dar numai în contemplare; viaţa lui personală rămâne supusă aceleiași legi a existenței materiale - lucrarea morții și a decăderii - ca și viața altor creaturi Numai în întruparea și învierea Dumnezeului-om se află o ființă naturală în Forma | organismul uman își satisface pentru prima dată pretenția sa infinită, obținând pentru el însuși plenitudinea și scopul Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV caracterul vieții divine Nu moartea unui individ natural este rezolvarea contradicției lumii între particular și general, ci învierea și viața veșnică a acesteia Și această permisiune se obține prin acțiunea inteligentă și liberă a voinței umane Condiția învierii este o ispravă, acel act de voință umană rațională prin care Hristos a renunțat la legea păcatului și s-a supus voinței absolute a lui Dumnezeu, făcând din principiul său uman conducătorul acțiunii divine

asupra naturii materiale Când în acest fel rădăcina răului lumii a fost subminată, atunci rodul ei, moartea, a fost desfiinţat prin înviere, în care, în consecinţă, împreună cu Dumnezeu şi cu materia, triumfă şi principiul uman care i-a unit Înainte de învierea lui Hristos, Dumnezeu apare doar ca infinitate ideală, iar omul ca limitare reală; în înviere, Dumnezeu dezvăluie puterea reală a infinitului său; iar omul îşi extinde realitatea până la plinătatea infinită a Divinului, astfel încât să locuiască în el trupeşte Astfel, aici ambele principii opuse ale vieţii umane şi universale: sensul activ (formarea unităţii) şi aspiraţia naturală (pluralitatea materială), ajungând în omul spiritual până la infinitul lor actual şi realitatea infinită, coincid complet şi în coj desăvârşită atot-unitatea triumf reciproc nouă victorie VI Creştinismul ca început al unei noi vieţi pentru umanitate Adevărata revelare a sensului divin (unirea internă sau împăcarea principiilor divizate, într-un fenomen real) ca Dumnezeu-om înviat într-un corp spiritual, constituie centrul şi punctul de cotitură al istoriei lumii Înainte de Hristos, viaţa materială în umanitate era un dat (Fapt), zeitatea era căutată (ideal) şi, ca urmare sau scop, acţiona ideal asupra unei persoane În Hristos s-a dat ceea ce se căuta: un ideal obscur a devenit un eveniment clar; principiul divin activ a devenit un Fapt material - cuvântul era carne Această nouă carne, trupul spiritual al lui Hristos înviat, devine acum substanţa divină a umanităţii Înainte de creştinism, baza imobilă a vieţii era natura umană (bătrânul Adam), în timp ce divinul, ca viitor dorit, era începutul schimbării, mişcării şi progresului; după creştinism, dimpotrivă, divinul însuşi, aşa cum a fost deja întruchipat (în trecut), devine fundamentul imobil, elementul de viaţă al umanităţii, iar ceea ce se caută este umanitatea care răspunde acestui divin, adică capabilă să unească el însuşi cu ea, asimilându-l Ca şi dorit (viitor) această umanitate ideală este forţa activă a istoriei, forţa mişcării, a progresului Ca şi în cursul istoric precreştin, baza, materia, era elementul uman, începutul activ şi formator (fertilizant) - sensul divin - ό λόγος τοΰ ôεοõ şi rezultatul (generaţia) - fiinţa umană, adică Dumnezeu, care şi-a asumat natura umană; deci în continuarea procesului creştinismului, baza sau materia este natura sau elementul divin; sensul care s-a făcut trup, trupul lui Hristos (Sophia); simţul sau raţiunea umană devine începutul activ şi formativ, fecundant, iar rezultatul ar trebui să fie o fiinţă umană, adică o persoană care a perceput şi exprimat divinitatea în sine; şi din moment ce omul poate exprima divinitatea în sine numai în totalitatea sa necondiţionată, adică în totalitate cu totul, atunci zeul-oman este în mod necesar colectivul şi universalul - întreaga umanitate sau biserica universală Dacă omenirea antică l-a căutat doar pe Dumnezeu şi, prin urmare, nu a putut trăi după Dumnezeu, atunci pentru noua umanitate, căreia adevăratul Dumnezeu i-a fost deja revelat în Hristos, devine datoria de a trăi după Dumnezeu, adică de a se asimila activ şi a se întoarce sămânţa divină revelată în ea viata noah Nu mai este necesar ca el să caute adevărul - adevărul este dat; trebuie să o realizeze în realitate; şi întrucât acest adevăr este absolut şi infinit, el trebuie realizat în toată realitatea, în toată plinătatea existenţei umane şi naturale, care să nu mai prezinte limite pentru acest adevăr, astfel încât Dumnezeu să fie totul în toate Era suficient ca lumea antică să contemple zeitatea ca idee; lumea nouă, care vedea deja zeitatea ca pe o idee mai mare, ca pe un fenomen real, în spirit şi putere, nu se poate limita la contemplare, trebuie să

trăiască și să acționeze în puterea principiului divin revelat în ea, recreându-se în chipul și asemănarea Dumnezeului celui viu Omenirea nu este obligată să contemple zeitatea, ci să devină însăși divină Potrivit acesteia, noua religie nu poate fi doar închinare pasivă la Dumnezeu (θεοσέβεια) sau închinare lui Dumnezeu (βεολάτρεια), ci trebuie să fie și închinare activă la Dumnezeu (θεουργϊα) Această ergie este re-crearea liberă și activă a ei însăși de către omenirea însăși, de la cel carnal sau natural la spiritual și divin Aceasta nu este o creație din nimic, ci transformarea materiei în spirit, viața trupească în divină VII Esența sacramentelor creștine Viața materială a omului, pe care o are în comun cu alte animale, se reduce la două funcții principale - alimentația și reproducerea Nutriția naturală este crimă - transformarea unei ființe vii într-un material mort, pentru a-și păstra viața muritoare Reproducerea naturală este sinucidere - transformarea propriei persoane în material pentru producerea vieții muritoare în altcineva Ambele sunt crimă; numai în nutriție individul este ucigașul, dar în reproducere ucigașul este genul Acest canibalism al vieții naturale în umanitate este afirmat și sfințit de vorbirea naturală primitivă lygia, care în sine este în esență canibalism *) Divinitatea religiei naturale devorează umanitatea; devorează sub formă de sacrificii sângeroase, pe care le găsim la baza tuturor religiilor precreștine; devorează într-un orgasm falic, în care impulsul vieții ancestrale duce conștiința personală și îneacă omul în curentul întunecat al naturii Dumnezeul acestui veac, care este un ucigaș de oameni de la început, se hrănește cu carnea și sângele omului și cu spiritul său vital, pentru că acesta este Dumnezeu exterior și străin omului, așa cum în natură fiecare făptură este exterioară și străină de o alta Revelația Dumnezeului uman, interior în Hristos, transformă însuși temelia religiei Aici Dumnezeu nu se mai hrănește cu om, ci dimpotrivă se dăruiește lui ca hrană După ce și-a transformat corpul material (mecanic) într-un corp spiritual (dinamic) printr-o ispravă divino-umană, Hristos îl dă ca hrană omenirii Dacă trupurile animale și vegetale cu care ne hrănim pot, fiind muritori, să ne păstreze doar viața muritoare, atunci trupul lui Hristos, spiritual și nemuritor, ne dă nemurirea și viața veșnică Dar pentru aceasta este necesar ca noi înșine să transformăm acest trup spiritual în propria noastră viață; căci dacă asimilarea materială a hranei în corpul nostru se realizează printr-un proces întunecat al naturii în afară de conștiința și voința noastră, motiv pentru care corpul nostru, susținut de o astfel de hrană, rămâne întunecat și rebel față de spiritul nostru, dar opus acestuia, atunci hrănirea spirituală, dimpotrivă, trebuie să fie realizată ca acțiunea noastră liberă și conștientă și ar trebui să producă un corp care este permeabil și ascultător *) În domeniul religiilor precreștine, găsim o diferență esențială, fundamentală: fie o persoană se înclină servil în fața fundamentelor reale ale vieții naturale, văzând în ele acțiunea directă a unei puteri superioare, fie, dimpotrivă, el neagă hotărât ființa naturală, ca rău și minciună și, suprimând ascetic viața materială pentru sine, îl caută pe Dumnezeu în contemplație abstractă Doar primul fel de religie (pur naturalistă) este în opoziție directă cu creștinismul, iar acestea le am acum în minte Religiile de al doilea fel sunt doar pregătire și trecere la creștinism spiritul nostru Pătrunzând liber și conștient, impregnată de spiritul lui Hristos, umanitatea creează în sine trupul divin Și așa cum plinătatea hranei naturale duce la reproducerea naturală, tot așa plinătatea hranei

spirituale ar trebui să conducă la reproducerea spirituală, adică la răspândirea vieții nemuritoare la toată natura moartă și degradată, care trebuie reunită cu umanitatea ca trup viu; iar în umanitatea însăși, spiritualizarea ei ar trebui să ducă la unirea părții sale fizice vie (biserica vizibilă) cu partea moartă fizic (biserica invizibilă) O astfel de reuniune a celor trei părți ale lumii acum divizate - spiritul ei - biserica lumii invizibile sau spirituale, sufletul ei - umanitatea vie sau biserica vizibilă și trupul ei - natura materială exterioară - va fi restaurarea a tot ce este în totalitate absolută sau împlinire universală O astfel de triună, în toată compoziția sa, lume reunită sau vindecată va fi imaginea și asemănarea adevărată și completă a celor trei un singur Dumnezeu, adevărata Sa împărăție, expresia puterii și slavei Sale Reunificarea completă a lumii vindecate cu Dumnezeu, sau întruchiparea perfectă a Înțelesului absolut în lume, ca într-un organism viu al unei zeități, unde Dumnezeu va fi totul în fiecare, este sfârșitul acelei lucrări, începutul căreia a fost pusă prin întruparea aceluiași Înțeles divin în ființa individuală a lui Isus, primul născut din morți b și piatră de temelie în crearea unui templu universal viu În această chestiune, omenirea trebuie să-L ajute pe Dumnezeu, deoarece fără o astfel de asistență nu va exista reciprocitate sau unire interioară completă, combinarea lui Dumnezeu cu creația, iar sensul ființei nu va fi exprimat, deoarece acest sens nu este doar unitate, ci toate -unitate Contribuția omenirii la Dumnezeu în această lucrare de vindecare la nivel mondial trebuie să constea în transformarea treptată, liberă și conștientă a vieții trupești din interiorul și din exteriorul ei în viață spirituală - materializarea spiritului si spiritualizarea materiei, reunificarea acestor principii, pe cand viata trupeasca se bazeaza pe separarea lor Biblioteca Runiverse ULTIMA PRELEGERE LA UNIVERSITATEA ST -PETERSBURG Întrucât religia naturală era expresia supremă a vieții trupești, creștinismul trebuie să fie, în temeliile sale, exact opusul acestei religii În loc de canibalism și sacrificii fratricide, dragostea frățească (αγάπη) și harul divin al Euharistiei; în loc de Falus - crucea, adică Simbolul puterii animale și al pasiunii fizice este steagul puterii spirituale și al luptei care învinge orice suferință și, în sfârșit, orgiasmul foarte eminent, în care personalitatea liber-inteligentă a omului este supusă și absorbită de viața inconștientă a lui genul, care este același triumf al naturii, care ia moartea și moartea, luând moartea și moartea corupția este învierea morților și αποκατάστασή των πάντων i e triumful Înțelesului viu asupra materiei moarte, perpetuarea personalității umane prin subordonarea forțelor Fizice oarbe la voința rațională a omului În religia naturală, omul, sacrificându-și sensul, a devenit materialul naturii În creștinism, omul, sacrificându-și aspirațiile fără sens, face din natura oarbă mama sensului său și se face organul viu al Înțelesului universal al lui Dumnezeu Aceasta este sarcina ergiei libere și în ea sensul vital al creștinismului Implementarea sa învinge răul mondial în cele trei forme ale sale Prin activitatea liberă și conștientă a umanității renăscute în Hristos, arborele mortal al naturii vechi, a cărui rădăcină este păcatul, creșterea este boala și rodul este moartea, trebuie să fie transformat într-un pom nemuritor al vieții noi, care este înrădăcinat în iubirea si fraternitatea, creste prin crucea luptei spirituale si aduce roade învierea generala Vladimir Solovyov Notă Când această prelegere a fost tipărită, am fost informați că ea fusese deja publicată mai devreme în Orthodox Review (, i) sub titlul: "Semnificația vitală a creștinismului, un comentariu filozofic

asupra doctrinei Logosului de către Sf Ioan Teologul" Cu toate acestea, decidem să păstrăm aici această lucrare a gânditorului nostru, crezând că era încă la fel de necunoscută pentru majoritatea cititorilor noștri, precum este și pentru noi Ray, Biblioteca "Runivers" Este metafizica o știință? (Rezumat trimis la Congresul Filosofic Internațional de la Paris) Opoziția dintre metafizică și știință este una dintre gândurile actuale în prezent Știința este ceea ce știm cu siguranță, cunoașterea adevărului lucrurilor; metafizica nu este altceva decât abstracțiuni goale, lucrări ale imaginației care nu au nimic în comun cu lumea reală În cazul extrem, ei îl consideră o colecție de ipoteze din cauza a ceea ce nu putem avea nicio informație de încredere Acesta este punctul de vedere adoptat de toți cei pentru care experiența este singura sursă a tot ceea ce putem ști despre obiectele din jurul nostru și despre noi înșine Este corect acest aspect? Este experiența singura sursă a cunoștințelor noastre? Și știința însăși, fiind călăuzită de rațiune, se poate face fără concepte metafizice, care, conștient sau inconștient, sunt amestecate în tot ceea ce gândim și studiem? Aceasta este întrebarea care i se pune filozofului în prezent Primul lucru care ne frapează despre experiență este că este extrem de limitată Singurul lucru pe care ni-l dezvăluie simțurile externe și interne este o serie de fenomene, comune sau succesive Nicio conexiune internă nu le conectează între ele Ca urmare a Biblioteca "Runivers" METAFIZICA EXISTĂ O ŞTIINŢĂ În consecință, adepții consecvenți ai metodei experimentale sunt obligați să reducă asocierea ideilor la simplu obicei Aceasta a fost teza lui Hume; John Stuart Mill are aceeași părere De aici concluzia directă că, dacă succesiunea obișnuită a fenomenelor ne poate fi cunoscută, atunci nu putem avea nici cea mai mică idee despre cauzele care produc această succesiune Esența lucrurilor rămâne pentru noi lumea pentru totdeauna închisă Ignoramus et semper ignorabimus, spun luminarii științelor experimentale Limitați de regiunea îngustă revelată nouă de simțuri, suntem înconjurați de infinitul incognoscibilului Natura, viața, însăși esența omului, toate întrebările cele mai înalte ale lumii morale rămân un mister de nepătruns pentru noi Între timp, această lume a incognoscibilului este exact ceea ce omul se străduiește să cunoască; el singur răspunde la cele mai elementare nevoi ale minții și ale inimii sale Auguste Comte, incepand Cursul de Filosofie Pozitiva, spune ca, printr-o ciudata contradictie, un om, de indata ce incepe sa gandeasca, isi pune tocmai acele intrebari pe care este complet incapabil sa le rezolve, intrebari despre inceput si sfarsit de lucruri Și într-adevăr, ar fi o contradicție ciudată dacă o ființă gânditoare, prin înclinația firii sale, ar fi condamnată pentru totdeauna să-și pună anumite întrebări, fără să le poată rezolva În zadar ar fi să-i spunem că maturitatea minții constă în a-și cunoaște limitele și a nu te strădui să le depășești O nevoie urgentă îi poruncește să traverseze acest cerc strâns Rațiunea, prin însăși natura ei, iese din limitele experienței, iar sarcina propriului nostru destin depinde de aceasta Toate relațiile noastre cu oamenii și lucrurile sunt strâns legate de rezolvarea acestor întrebări superioare și de aceea ele apar de îndată ce o persoană începe să fie conștientă de sine Dacă nu va putea pentru totdeauna să le rezolve, atunci totul devine haos pentru el Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN S-au spus multe în ultima vreme despre falimentul științei Dacă prin denumirea de știință se înțelege doar cunoaștere experimentală, iar prin cuvântul faliment imposibilitatea de a rezolva cele mai înalte sarcini ale minții și sufletului uman, atunci acesta este un fapt evident Știința

cu experiență în sine își recunoaște limitele Într-un astfel de caz, singurul lucru care îi mai rămâne unui om este să se arunce cu ochii închiși în brațele unei religii care răspunde nevoilor sale cele mai profunde și îi deschide cele mai mari speranțe Dar este știința într-adevăr în această poziție? Nu depășește oare ceea ce simțurile ne indică și nu există altă sursă de cunoaștere care să ne deschidă orizonturi incomparabil mai largi? Dacă începem să analizăm datele și rezultatele științelor experimentale, nu în felul în care le înțeleg teoreticienii empirismului, ci așa cum există de fapt, vom vedea cu ușurință că ele conțin altceva decât ceea ce ne este dat de simțuri Știința experimentală nu se limitează la stabilirea compatibilității și succesiunii fenomenelor; ea caută motivele lor Această noțiune de cauză este una dintre cele care îi tulbură cel mai mult pe filozofii care nu recunosc decât experiența Trebuie văzut la ce trucuri ciudate recurge Mill pentru a-l reduce la o succesiune de fenomene, singura reprezentare conformă cu punctul său de vedere Reed remarcase deja că, potrivit acestei teorii, care a fost dezvoltată de Hume, ziua este cauza nopții, iar noaptea este cauza zilei, pentru că ei se succed invariabil unul pe altul În mod similar, trebuie recunoscut că zorii sunt cauza răsăritului, iar nu răsăritul soarelui este cauza răsăritului Pentru a evita aceste consecinte, Mill sustine ca un fenomen care precede altuia se numeste cauza atunci cand aceasta succesiune este neconditionata: ca si cum actiunea tuturor cauzelor cunoscute de noi din experienta nu consta in dependenta de conditiile cele mai diverse Conform acestei interpretări, nu se poate spune că există o ciumă Biblioteca "Runivers" METAFIZICA EXISTĂ O ŞTIINŢĂ cauza morții oamenilor, căci nu toată lumea moare din cauza ei Să observăm că Mill este primul care susține că nu cunoaștem decât relativul și, prin urmare, tot ceea ce este necondiționat, adică absolutul, depășește limitele cunoașterii noastre Asemenea explicații dovedesc, mai mult decât orice altceva, eșecul teoriei Nici această noțiune de cauză nu provine din experiența interioară, așa cum au încercat să demonstreze unii filozofi Hume a respins deja această ipoteză Știm cu adevărat din experiență că de multe ori facem ceea ce ne dorim, dar de multe ori nici nu suntem capabili să ne transpunem dorința în acțiune și, mai mult, nu înțelegem deloc cum gândul poate fi cauza mișcării Fizice Cu atât mai puțin avem dreptul de a transfera Faptele conștiinței noastre în lucruri materiale care sunt lipsite de ele A aduce fenomene atât de diverse sub un concept, împrumutat dintr-o categorie și complet inaplicabil altuia, este un act contrar rațiunii Dacă, cu toate acestea, ridicăm cauzalitatea într-o lege generală, aceasta vine din faptul că acest concept este obținut de noi nu din cutare sau cutare fenomen anume, ci din rațiunea însăși, pentru care este o cerință necesară și care , prin urmare, în virtutea legilor proprii, îl aplică tuturor fenomenelor, deși adesea nu poate indica ce legătură rațională este între ele Nu numai categoria cauzalității, ci și conceptele de substanță și forță, conform teoriei empirice, nu sunt altceva decât creații goale de speculație, dar între timp pentru Științele Fizice ele reprezintă adevăruri de netăgăduit Apa nu este doar o combinație de calități sensibile: proprietățile unui lichid sunt complet diferite de cele ale zăpezii și vaporilor; cu toate acestea, este unul și același element, adică una și aceeași substanță, care îmbracă forme diferite În același timp, știința ne spune că această substanță este compusă din alte două elemente, mai mult- * Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN mai simplu, din oxigen și hidrogen, care au proprietăți complet diferite față de combinația lor Dar oricare ar fi combinațiile în care intră,

este cert că nici măcar o particulă din aceste elemente nu se adaugă sau se scad Cantitatea de materie certificată prin greutatea sa rămâne întotdeauna aceeași; există doar o unire și o separare, însoțită de o schimbare completă a calităților sensibile Aceasta este concluzia de neclintit a științei Având în vedere acest lucru, a afirma că conceptul de substanță este doar o fantomă goală, o pură abstractizare a rațiunii, înseamnă a respinge dovezile Este într-adevăr o creație a minții; nu ne este dat de simţuri Dar este o creație corespunzătoare realității lucrurilor și fără de care este imposibil chiar să ne gândim la ele Acesta este și conceptul de forță, pe care teoreticienii empiriști, precum Mill, îl consideră antifilozofic, dar care, totuși, constituie un început necesar al științelor fizice Conservarea forței sau a energiei este o lege stabilită pe baze științifice solide Se dovedește că această fantomă abstractă este un obiect complet real, a cărui cantitate rămâne mereu aceeași, deși trece prin corpuri și stări diferite, manifestându-se acum sub formă de energie potențială, sau posibilitate, acum ca energie activă, sau circulaţie Conceptele metafizice de posibilitate și activitate își găsesc aici o aplicație științifică Și aici trebuie văzute explicațiile ciudate la care recurg empiristii pentru a reconcilia Faptele irefutabile cu teoria lor Legea energiei este redusă de Millem la așteptarea subiectivă a fenomenelor viitoare Puțin din; dintre toate științele în care mintea umană se mândrește, există una care se bazează pe fundații de nezdruncinat și ale cărei concluzii sunt infailibile: aceasta este matematica Și tocmai acesta este ceea ce nu recurge la nicio dată de experiență și la niciuna dintre metodele folosite de științele experimentale Cum să explic asta Biblioteca "Runivers" METAFIZICA EXISTĂ O ŞTIINŢĂ Fapt, dacă toate ideile noastre vin din simțuri și nu putem trage concluzii decât de la un Fap la altul, adică prin analogie? Mill susține că în matematică ne putem face cercetările asupra ideilor abstracte, în loc să apelăm la experiență, deoarece aceste abstracții sunt reprezentări precise ale obiectelor reale, ceea ce nu este cazul altor imagini senzoriale El nu ne spune de unde vine această coincidență ciudată și nici de ce descoperim adevărul mai bine lucrând la imagini decât examinând lucruri reale În orice caz, această explicație curioasă nu se aplică conceptelor de matematică pură, numerelor, semnelor algebrice, cantităților infinitezimale de analiză matematică Nimeni nu a văzut vreodată o cantitate sau o derivată infinit de mică și, între timp, făcând calcule pe baza acestor definiții ale rațiunii pure, știința stabilește legile fenomenelor cerești, mișcările stelelor, prezice eclipsele, descoperă lumi necunoscute Dacă timpul ar permite, ar fi ușor de demonstrat că și în geometrie infailibilitatea concluziilor se bazează pe faptul că avem de-a face cu reprezentări ale spațiului mental, și nu cu datele experienței Geometria analitică, care transformă imaginile în formule și descrie calculele sub formă de figuri, este o dovadă clară în acest sens Având în vedere toate acestea, este greu de înțeles cât de mari minți și chiar mari oameni de știință pot considera matematica o știință bazată pe date experimentale Aceasta arată cum mintea umană, atunci când este purtată de curentul modern, poate ajunge nu numai la noțiuni complet false despre propriile sale acțiuni, ci și la negarea dovezilor Știința matematică demonstrează într-un mod de necontestat că sursa cunoștințelor noastre este dublă, experiența și gândirea, iar cea din urmă, pornind de la datele rațiunii pure, poate veni Biblioteca "Runivers" V CHICHERIN la concluzii perfect sigure despre legile care guvernează lumea Combinația acestor două surse de cunoaștere este cea care alcătuiește măreția

Științelor Fizice Drept urmare, cei care se complace în ele sunt atât de înclinați să considere viziunea mecanică asupra lumii ca fiind singura cu adevărat rațională Într-adevăr, numai această viziune asupra lumii ar putea fi recunoscută ca științifică dacă mintea umană ar avea concepte clare și precise doar despre categoria cantității, care constituie întregul conținut al matematicii Dar este așa? Pe lângă cantitate, există categorii de calitate, modalitate și relații, în limbajul lui Kant Toate sunt Forme inerente minții umane; ele îi servesc pentru a înțelege lucrurile și a lega fenomenele printr-o altă legătură decât consistența și consistența Este posibil ca doar o parte din propria sa rezervă să fie capabilă să-i dea concluzii sigure, în timp ce restul nu sunt decât niște fantome goale, care nu corespund cu nimic real? Nu poate fi Rațiunea este una și toate definițiile sale sunt interconectate printr-o legătură rațională Dacă se dovedește că într-una din părțile sale poate ajunge a priori la concluzii absolut anumite, atunci același lucru trebuie să fie adevărat și în rest Știința trebuie să definească clar și precis toate conceptele speculative pe care mintea le folosește în înțelegerea lucrurilor și să descopere legătura care le leagă unele de altele Este evident că această sarcină este rezolvabilă, căci obiectul ei nu sunt lucrurile care depășesc limitele puterilor noastre de investigare, ci tocmai aceste puteri, ceea ce ne este dat de propria noastră conștiință de sine Știința căreia îi aparține această investigație este logica Prima sa sarcină ar trebui să fie să analizeze mintea umană și să distingă în ea ceea ce vine din exterior, din relația sa cu lumea înconjurătoare și ceea ce îi este dat de propriul său sistem, dincolo de limitele activității sale, sau elementul a priori A fost finalizată această sarcină? Privind ce se întâmplă în prezent în lumea ideilor, ne putem întreba: este logica cu adevărat o știință? Dacă prin denumirea de știință se înțelege suma adevărurilor întemeiate pe temelii de nezdruncinat și recunoscute de toți, atunci logica, mai puțin decât orice altă ramură a cunoașterii umane, poate avea pretenție la un asemenea nume Nu există o singură propunere esențială asupra căreia cercetătorii din acest domeniu ar fi de acord între ei Logica teoreticienilor empirismului, recunoscută de majoritatea, din care logica lui Mill este codul, nu este în esență altceva decât negația logicii Mintea umană este privită ca o cutie goală în care imaginile, ridicate la nivelul ființelor independente, vin din exterior și unde sunt combinate în virtutea unor obiceiuri mai mult sau mai puțin permanente, dar fără nicio legătură rațională Când propoziția pe care se întemeiază toată matematica, și anume aceea că două mărimi egale cu o treime sunt egale, este considerată o simplă chestiune de obișnuință, recunoscută de toată lumea doar pentru că nu am văzut altceva, atunci nu se mai poate vorbi a logicii Faptele sunt acolo, dar mintea este absentă Prin urmare, nu trebuie să fii surprins de acele explicații cu adevărat urâte care se dau tuturor conceptelor raționale, precum: cauze, forțe, substanțe, precum și concluzii matematice Wundt remarcă corect că, dacă cineva dorește să studieze legile asocierii ideilor în afară de principiul interior, călăuzitor, atunci cel mai bine este să le studiezi în delirul unui nebun Între timp, până când logica este stabilită pe baze solide, ce înțelegere rezonabilă a lumii și a lucrurilor este posibilă pentru o persoană? În aceste condiții, nu mai este loc decât pentru teorii goale și pentru creații ale imaginației, eliberate de barierele pe care mintea le pune asupra lor Acesta este, într-o oarecare măsură, spectacolul pe care ni-l prezintă filosofia în prezent

Pentru a ieși din acest haos în care ne-au atras teoriile empirismului, este necesar ca logica să devină o adevărată știință, întemeiată pe baze de nezdruncinat Ea are toate elementele pentru asta Nu degeaba cele mai mari minți au lucrat de-a lungul întregii dezvoltări a gândirii umane Trebuie să apelezi la ele pentru a descoperi bazele de încredere ale minții umane și pentru a scăpa de fantomele goale cu care încearcă să o încurce Prima întrebare care ni se pare este de a determina elementele speculative și experimentale ale cunoștințelor noastre Există vreun semn de încredere prin care să le distingem? Elementul experiențial este tot ceea ce ne este dat de simțuri, atât extern cât și intern, excluzând totuși din această din urmă categorie conștiința propriilor acțiuni de către minte, căci acesta este elementul speculativ al cunoașterii Rațiunea este o activitate, în consecință acționând, o forță care, ca atare, are propriile sale legi Toate conceptele care nu decurg din reprezentarea lucrurilor, ci din modurile de acțiune ale minții, sunt concepte speculative sau a priori Dar activitatea esenţială a minţii constă în unirea şi împărţirea reprezentărilor sau imaginilor; în consecință, toate conceptele cuprinse în aceste două acțiuni sunt concepte speculative Așa este conceptul de cantitate, care nu este altceva decât unirea și împărțirea omogenului, din care decurg definițiile unuia și celor mai mulți Acestea sunt categoriile de poziție și negație, sau ființă, neființă și relațiile lor, mai departe categoriile de acțiune sau modalitate, așa cum sunt numite în mod obișnuit, adică posibilități, necesitate și realitate și, în sfârșit, toate celelalte concepte de pur rațiunea, care în totalitatea lor formează un sistem integral, izvorât dintr-o singură sursă, și anume din minte, ca forță activă, și prin urmare legată în sine printr-o legătură rațională Acest element a priori era înțeles de Leibniz, când Biblioteca "Runivers" METAFIZICA EXISTĂ O ŞTIINŢĂ da, discutând propoziţia apărată de Locke, deşi mult mai veche decât acel gânditor: nihil est in intellectu, qnod non fuerit antea in sensu*), a adăugat: nisi ipse inlelectus**) Acest element a fost definit cu mult mai multă completitudine și precizie de către Kant, la care trebuie întotdeauna să se întoarcă pentru a analiza efectele facultății de gândire Conform teoriei sale, conținutul sau materia cunoașterii noastre ne este dat de simțuri, dar Forma vine din minte, a cărei activitate este de a conecta fenomene împrăștiate și de a le reduce la unitatea apercepției înrădăcinate în conștiința de sine Dar Kant a pus doar bazele unui sistem rațional și nu l-a rezolvat complet El a construit un tabel de categorii sau concepte abstracte ale minții umane, un tabel complet ca schiță generală, deși nu complet în ceea ce privește conținutul; dar nu a încercat să deducă logic aceste categorii Între timp, dacă formează un sistem conectat printr-o conexiune rațională, atunci este evident că trebuie deduse din datele originale inerente minții Această concluzie a fost încercată de adepții lui Kant, mai întâi de Fichte, apoi, cu o amploare, forță și consecvență incomparabil mai mari, de Hegel Scopul prezentării mele nu include o discuție despre sistemul hegelian Totuși, trebuie să spun că, în opinia mea, majoritatea obiecțiilor formulate de Loschka lui și dintre care cele mai importante aparțin lui Trendelenburg, se bazează, în general, pe o înțelegere incorectă a definițiilor mentale și a metodelor dialectice ale lui Hegel și prin urmare au lovit de Cu toate acestea, nu vreau să spun că Loshka lui Hegel este o lucrare perfectă Limbajul lui este barbar, ceea ce îl face foarte greu de înțeles; gândurile sunt adesea obscure, tranzițiile sunt uneori prea artificiale; majoritatea curselor *) Nu există nimic în minte care să nu fi fost anterior în

sentiment **) Cu excepția minții în sine Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN poziţia conţinutului ar putea fi modificată în mod avantajos Dar "aceasta este încă singura încercare grandioasă și cu adevărat științifică de a deduce întregul sistem de concepte speculative care ghidează mintea umană în cunoașterea lucrurilor Hegel a pus baze solide pentru această clădire; toate lucrările ulterioare trebuie să fie adiacente acestuia Aceasta este sarcina principală a timpului prezent Niciun filosof nu o poate evita, pentru că ea stă la baza oricărei filozofii Fără aceasta, sunt posibile doar ipoteze obscure, care pot captiva imaginația, dar sunt incapabile să satisfacă cerințele științei Între timp, aceste cerințe trebuie să fie satisfăcute și nu există niciun motiv pentru care acest lucru să nu fie făcut Dacă matematica ne prezintă un sistem perfect rațional și infailibil al tuturor conceptelor care derivă din categoria mărimii, de ce nu s-ar putea proceda la fel și pentru celelalte categorii ale minții umane? Toate elementele pentru aceasta există; lipseste doar munca Această lucrare necesită cooperarea tuturor celor implicați în filozofie; dar nu depășește puterea umană, căci aici mintea se ocupă doar de ea însăși: o conștiință clară și precisă a acțiunilor cuiva este tot ce se cere *) Inferența logică a categoriilor este însăși esența metafizicii Hegel a înțeles bine acest lucru; metafizica lui este cuprinsă toată în logica lui Totuși, aici trebuie făcută o distincție Există o logică specifică; este ceea ce se desemnează de obicei prin acest nume și care constă în descrierea și definirea tuturor operațiunilor minții umane în cunoașterea lucrurilor, începând cu impresiile senzoriale și ajungând la conceptele cele mai abstracte Și există, în plus, o logică abstractă care ia doar un element a priori și a cărei sarcină este de a deduce toate conceptele raționale constând în *) Am încercat să prezint o schiță a acestui sistem în Foundations of Lotka and Metaphysics Biblioteca "Runivers" METAFIZICA EXISTĂ O ŞTIINŢĂ in minte Aceasta din urmă se contopește cu metafizica și formează baza ei Dacă, după aceasta, se întreabă: este metafizica o știință? atunci răspunsul, aparent, nu poate fi îndoielnic Dacă logica este o știință, atunci este și metafizica Desigur, aceasta nu este o știință care a ajuns la perfecțiune; dar același lucru se poate spune despre logică și despre multe altele Acest lucru nu interferează cu faptul că are un conținut care este precis definit și accesibil cercetării Conceptele speculative ale minții sunt un fapt cert și aceasta este legătura lor logică Aici este imposibil chiar să descoperi ceva nou; este necesar doar definirea cu precizie a conceptelor, iar din acest motiv se poate ajunge la concluzii absolut sigure, deoarece raţiunea este una în toate fiinţele înzestrate cu ea Dar, se va spune, ce legătură are această inferență logică a categoriilor cu cunoașterea lucrurilor? Nu este altceva decât o serie de concepte abstracte; realitatea lucrurilor este complet diferită, iar această esență reală este ceea ce metafizica vrea să ne dezvăluie Răspunsul la această obiecție este că legile rațiunii sunt împreună legile lumii reale și, prin urmare, conceptele rațiunii sunt expresia acestor legi și corespund naturii lucrurilor Matematica este o dovadă clară a acestui adevăr Toate calculele matematice se bazează pe bazele minții umane și, între timp, pe baza acestor calcule, determinăm Fapte care sunt complet independente de rațiune: sunt prezise eclipse de soare, sunt descoperite noi planete Doar identitatea legilor poate produce o asemenea coincidență Același lucru este valabil și pentru conceptele metafizice În urmă cu mai bine de două mii de ani, metafizicienii greci afirmau că substanța nu poate fi nici adăugată, nici scăzută, ci doar suferă diverse combinații, iar acum cea mai

recentă chimie proclamă același adevăr În urmă cu peste două mii de ani, Aristotel credea că marile principii ale energiei sunt potențiale și active, iar acești termeni sunt în curs de asimilare Biblioteca "Runivers" B CH I CHER R I N știința modernă pentru a determina legea de bază a lumii fizice Dar dacă conceptele abstracte ale rațiunii corespund naturii lucrurilor, atunci este totuși necesar să se determine relațiile acestor două sfere; este necesar să se investigheze modul în care aceste concepte și legile care le leagă sunt aplicate fenomenelor naturii și spiritului Această aplicație poate fi de două feluri Așa cum există o logică concretă și abstractă, există o aplicare concretă și abstractă a categoriilor și legilor care le conectează la obiectele reale Aplicația concretă este de a determina ce categorii și ce legi speculative sunt aplicabile cutare sau acel fenomen prezentat simțurilor noastre și cum ar trebui să fie realizată această aplicare într-un mod științific Pentru aceasta sunt necesare trei lucruri: I) o definire clară și precisă a conceptelor speculative și a legilor care le leagă: aceasta este sarcina metafizicii;) o cunoaștere exactă și suficient de completă a Faptelor: aceasta este treaba științelor experimentale Dacă cunoștințele noastre nu corespund realității lucrurilor sau dacă toate aspectele fenomenului nu sunt suficient elucidate, atunci aplicarea legii poate fi întotdeauna greșită) Este necesar să se construiască fenomenele în așa fel încât să poată fi aplicată legea generală Aceasta este metoda folosită în matematică: când toate datele sunt prezente, este necesar să le construiți în așa fel încât să fie posibilă aplicarea calculului Această construcție nu ar trebui să fie arbitrară, ci ar trebui să rezulte din datele experimentale, altfel aplicația poate fi din nou incorectă Cu toate acestea, crearea acestui termen mediu între conceptele pure ale minții și fenomenele simțurilor este o sarcină separată Este supus unei filozofii, care se bazează pe metafizică, dar care include, în plus, filosofia naturii și a spiritului Pentru ca ea să-și poată face munca într-un mod cu adevărat științific, este necesar, pe de o parte, ca metafizica să funcționeze Biblioteca "Runivers" METAFIZICA EXISTĂ O ŞTIINŢĂ concepte clare şi precise, formând un sistem integral, pe de altă parte, astfel încât ştiinţele experimentale să fie suficient de dezvoltate şi să permită o construcţie raţională Dacă una dintre aceste două condiții este absentă, atunci o eroare este întotdeauna posibilă în aplicarea conceptelor abstracte Acesta este secretul tuturor erorilor filozofiei din istoria gândirii umane Dar pe lângă această aplicare concretă la una sau la alta categorie de fenomene reale, poate exista o aplicație abstractă care să servească drept regulă pentru prima Este posibil să avem în vedere nu cutare sau cutare fenomen în special, ci fenomenul în general, ca relație dintre obiect și subiect, și să cercetăm ce categorii sunt aplicate în mod specific acestor relații Aceasta este din nou o chestiune de metafizică, căci aici întrebarea nu este despre datele experienței, ci despre însăși esența acestor relații și despre acele legi care ghidează mintea în activitatea sa obiectivă Cum își definește obiectul? Este clar că cele mai generale categorii ale minții umane, categoriile de cantitate, calitate și modalitate, se aplică în egală măsură obiectelor simțurilor și conceptelor pure ale minții Nu este nimic în esență obiectiv aici Pot să raționez în matematică fără niciun obiect real în minte Există însă o categorie de categorii care se aplică în mod special obiectelor reale Acestea sunt cele pe care Kant le-a numit categorii de relație, dar care mai exact ar putea fi numite categorii ale realității El a numerotat trei dintre ele, și anume: substanțialitatea sau relația

substanței cu semnele, cauzalitatea sau raportul cauză la efect și reciprocitatea sau relația acțiunii reciproce cu legea care o guvernează Kant a omis cea de-a patra categorie, care este totuși esențială și coordonează cu celelalte, și anume finitudinea sau raportul dintre scop și mijloace Este opusul categoriei cauzalității, căci la cea din urmă începutul determină sfârșitul, în timp ce la prima, dimpotrivă, sfârșitul determină Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN pune începutul Dacă începem să considerăm fenomenul în sine, ca relație a obiectului cu subiectul în general, atunci vom găsi în el tocmai aceste patru categorii Aici există în mod necesar o substanță, ca substrat al fenomenului, sau acela, care stă la baza mulțimii; există o forță activă care constituie cauza fenomenului; există o lege care guvernează interacțiunea reciprocă cu subiectul și, în sfârșit, ca reacție a subiectului, există scopul pe care acesta și-l stabilește atunci când investighează fenomenul și beneficiul pe care îl obține din acesta Toate științele experimentale nu ne oferă nimic altceva Nu poate fi altfel, căci o persoană gândește numai după legile minții sale De aici rezultă că tocmai aceste categorii sunt a fortiori aplicabile subiectului ca ființă gânditoare și înzestrată cu conștiință de sine Ca atare, este în primul rând o forță activă; această forță are propriile ei legi după care este ghidată, scopul pe care și-l stabilește; În fine, subiectul are și o latură materială proprie, prin care este deschis acțiunilor exterioare și prin care le poate influența pe acestea din urmă Aceste patru categorii sunt identice cu cele patru principii ale lui Aristotel: cauza producătoare, cauza formală, cauza materială și cauza finală Nu există altele în toată istoria filozofiei Predominanța care este dată unuia sau altuia dintre aceste principii dă naștere tuturor diferențelor esențiale ale sistemelor filozofice Restul este doar o consecință și o aplicație Dar dacă aceste categorii sunt aplicabile oricărei realități, atât subiectului, cât și obiectului, atunci ele sunt în mod necesar aplicabile realității absolute, care se ridică deasupra subiectului și obiectului și le leagă cu o legătură superioară Subiectul și obiectul sunt opuse unul altuia; de aceea formează lumea relativă Dar tot ceea ce relativ presupune absolutul, căci tot ceea ce depinde de altul pentru existența lui presupune ceva care depinde numai de sine și există de la sine Biblioteca "Runivers" METAFIZICA EXISTĂ O ŞTIINŢĂ de unul singur Aceasta este Ființa absolută, a cărei ființă este poziția necesară a rațiunii și din care provine totul relativ Cunoașterea acestei ființe nu ne este dată de simțuri; prin urmare, teoreticienii experienței o recunosc ca incognoscibilă, dacă nu o neagă în totalitate Dar cei pentru care mintea nu este o cutie goală, unde umbrele fenomenelor se ciocnesc și se împletesc, adică umbrele umbrelor, și forța vie, căreia legile dau adevărata cunoaștere a lucrurilor, pot la fel de puține îndoială existența unei Ființe absolute, deoarece ei se pot îndoi de propria lor existenţă Aceasta este o idee necesară a rațiunii, fără de care nu poate înțelege nimic Este necesar doar să stabilim ce este această Ființă și aici încep dificultățile și dezacordurile Deoarece simțurile nu ne dau nicio idee despre ea, conceptul despre acesta trebuie determinat a priori, conform legilor rațiunii Întrebarea, așadar, este dacă categoriile rațiunii sunt aplicabile acestei Ființe infinite, așa cum sunt aplicabile ființelor finite, sau lumii relative? ' Dar de ce nu ar fi atașați de el? Depășește oare conceptul de infinit dincolo de sfera îngustă a gândirii noastre și categoriile rațiunii își pierd sensul atunci când depășesc granițele relativului? Kant a vrut să demonstreze că cădem în contradicții insolubile atunci când vrem să

definim ființa absolută cu ajutorul categoriilor; dar succesorii săi au arătat cât de neîntemeiat era scepticismul său El însuși a pus bazele unei înțelegeri ideale a relației dintre infinit și finit, din care au provenit cele mai mari sisteme filozofice ale noului timp Dar, lăsând deoparte aceste întrebări controversate, despre care se pot avea cele mai diverse opinii, avem o dovadă evidentă că categoriile rațiunii se aplică atât infinitului, cât și finitului Așa sunt concluziile geometriei și mecanicii, bazate pe conceptele de spațiu infinit Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN bogăție și timp infinit și care, tocmai prin aceasta, își primesc întreaga valoare Dar conceptul de ființă absolută este ceva incomparabil mai înalt decât ideile de spațiu și timp: aceasta este ideea necesară a rațiunii, fără de care nu poate înțelege însăși existența relativului Este posibil ca legile rațiunii să nu se aplice acestei Ființe, a cărei existență constituie o cerință necesară pentru el, decurgând logic chiar din aceste legi? Aceasta ar fi o contradicție clară Și într-adevăr, în orice moment, aplicarea categoriilor mentale la Ființa absolută a fost sarcina sistemelor filozofice și religioase Ființa Supremă a fost întotdeauna definită ca Puterea infinită, ca Minte supremă și ca Sfârșitul tuturor lucrurilor Al patrulea principiu, materialul, nu este aplicabil Absolutului ca atare, pentru că este principiul a tot ceea ce este accidental și relativ; dar sursa sa originară se află în Absolut, căci din acesta din urmă ia naștere totul relativ Relația zeității cu lumea este latura materială a existenței sale Această aplicare a categoriilor mentale la Ființa absolută aparține sarcinilor cele mai înalte ale metafizicii Ea nu constituie temelia sa, ci este completarea ei Prin urmare, toate sistemele filozofice sunt date de această temă Și în acest sens ele diferă doar prin aceea că acordă preferință uneia sau alteia dintre aceste categorii, ceea ce duce la consecințe diferite Același lucru este valabil și în sistemele religioase Cea mai înaltă dintre religiile apărute în omenire, cea care a constituit un punct de cotitură în istorie și pe care o mărturisesc încă toate popoarele educate, creștinismul, Îl venerează pe Dumnezeu într-o trinitate de persoane, ca Putere, Cuvânt și Duh, adică ca Sursă, Legea și Sfârșitul tuturor lucrurilor Filosofia își recunoaște în aceasta propriile sale concepte și aceasta constituie legătura care o leagă de re Biblioteca "Runivers" METAFIZICA EXISTĂ O ŞTIINŢĂ ligă Pentru știința experimentală, care este doar materialul fără formă al științei adevărate, religia rămâne o lume complet închisă, dacă nu ostilă Pentru cei care se întorc la principiile metafizice, aceste două mari zone ale spiritului uman, filozofia și religia, sunt chemate să nu fie în dușmănie unul cu celălalt, ci să se unească pentru a ridica umanitatea din nou la acele înălțimi înalte, de unde i se deschid orizonturi cumulative și de unde poate cerceta calea vastă pe care trebuie să-l urmeze și scopul pe care ar trebui să se străduiască să-l atingă Lumina care este chemată să-l călăuzească în această procesiune este Rațiunea, care nu are nimic să renunțe la niciunul din drepturile sale și care, în ciuda greșelilor sale, este o reflectare a Luminii eterne, dată omului pentru cunoașterea lucrurilor B Chicherin Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" Despre studiul istoric și filozofic al ideilor eu Când ideea evoluției lor regulate a fost folosită pentru prima dată în recenziile istorice ale dezvoltării ideilor, când ideile au încetat să fie considerate produse accidentale ale creativității personale și au fost atașate cursului general al istoriei, acesta a fost un mare și major succes în explicaţia lor ştiinţifică Se poate spune că tocmai din această perioadă a început dezvoltarea lor în spiritul unei metode cu

adevărat istorice Acum nu se mai poate vorbi de o formulare diferită a studiului istoric al ideilor Orice cerință metodologică nouă în acest domeniu, așadar, ar trebui să provină nu dintr-o negare, ci dintr-o completare și îmbunătățire a acestei metode, lăsând neclintit baza ei - ideea unei legături generale între fenomenele istorice și dezvoltarea lor naturală Dar când punem problema îmbunătățirii sale, nu poate exista nicio ezitare Nu există nicio îndoială că la început, așa cum era, totuși, destul de firesc, încercările de a lega dezvoltarea ideilor cu cursul general al evenimentelor nu ar fi trebuit să fie complet satisfăcătoare Problema era prea complexă pentru a fi rezolvată deodată cu ajutorul metodelor disponibile ale științei istorice Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI Astfel, după ce literatura istorică fusese deja îmbogățită cu o serie întreagă de studii în direcția indicată mai sus, se mai simțea că "noile probleme sunt adesea înțelese prea superficial și formal " Prof Wipper a subliniat atât de recent acest lucru în articolul "Teoria politică în Franța în epoca războaielor religioase" *) Enumerând probleme noi care decurg din aplicarea metodei istorice la studiul ideilor politice, menționând cerința clar enunțată de a pune ideile în legătură cu condițiile reale de apariție a acestora și de a releva starea de spirit a maselor din spatele marilor gânditori, autorul cărții acest articol adaugă: "Trebuie, totuși, să admitem că sarcina , astfel pusă, este îndeplinită într-o măsură foarte insuficientă În justificare, ele indică adesea discrepanța dintre natura surselor noastre și scopul stabilit, imposibilitatea de a determina starea de spirit, gama de gânduri ale maselor Mi se pare că problema nu este în natura informațiilor pe care le-am primit, ci în metodele noastre, în nepotrivirea pentru noile noastre sarcini a acelor secțiuni ale materialului transmis istoric, acele combinații de date istorice la care suntem obișnuit "**) ъ R Yu Vipper: ele reprezintă poate cel mai interesant lucru care s-a scris în țara noastră despre acest subiect în ultima vreme Aceste observații formulează clar punctele slabe ale metodei acum răspândite, dar în același timp , se dezvăluie toată dificultatea aplicării sale mai corecte scopul, cu atât mijloacele sunt mai insuficiente, iar rezultatul necesar, la care trebuie să ajungem aici, este recunoașterea clară a limitelor inevitabile în implementarea sarcinii propuse *) Jurnal Min Nar Proev , aug ' **) Ibid , p * Biblioteca Runiverse P NOVGORODTSEV acest mod nu poate fi complet: întâmpină niște dificultăți de netrecut Pe de altă parte, această explicație esențial incompletă va fi cu atât mai insuficientă dacă se consideră unică Nu se poate decât să simpatizeze ideea că studiul ideilor "nu trebuie să se limiteze la o singură legătură logică a sistemelor abstracte, care, în paralel cu studiul teoriilor politice, ar trebui să conducă la studiul instituțiilor politice și al luptei politice, ordinea socială şi relaţiile sociale"*) participarea din ce în ce mai mare la studiul ideilor, acest lucru nu poate fi decât binevenit Dar ar fi o greşeală să credem că în acest caz se poate limita la studiul istoric Alături de sarcina istorică , alte probleme apar aici - întrebări de sistem, dogmă, critică Toate aceste întrebări nu se încadrează în cadrul unui studiu istoric propriu-zis și sunt de interes independent Să ne oprim mai întâi asupra primei părți a propozițiilor pe care le-am exprimat și să explicăm gândit la dificultățile și limitele inevitabile ale explicării istorice a ideilor În legătură cu remarcile prof Wipper, vom avea în vedere ideile politice;dar ceea ce spunem despre acest grup de idei se poate repeta cu cu atât mai multă forță în aplicare la alte produse ale gândirii,

care au un caracter mai abstract Vorbind despre formularea modernă a studiului istoric al ideilor politice, R Yu Vipper subliniază în mod adecvat cel mai de bază neajuns al acestui studiu, care este deosebit de comun în acest domeniu Acest neajuns constă în convergența prea superficială a ideilor cu evenimentele În loc să caute rădăcini și fundamente, ei se mulțumesc cu ocaziile și indicii imediate și cred că sarcina studiului istoric asupra acestui *) Ibid , p Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI se termină, între timp, ca cu aceasta doar începe "Ideea este că, căutând o căptușeală reală a sistemelor și ideilor politice ale unei epoci sau aceleia, încercând să determinăm subiectul cel mai apropiat, sub impresia căruia a apărut cutare sau cutare latură a doctrinei, adică Reducend într-un fel teoria politică la o sumă de aluzii la fenomenele prezentului, istoricul își îndeplinește doar o parte din sarcina sa Comentariul istoric trebuie să meargă incomparabil mai departe și mai adânc "Folosind metoda de mai sus de apropiere a teoriei de faptele vieții înconjurătoare, nu trebuie să uităm în același timp că teoria politică, ideea politică, este o abstractizare pozitiv abstractă, care deși pornește din impresii directe și se hrănește constant pe ele, în același timp, este produsul unui stat complex, un întreg set de date variate ale vieții istorice, gruparea de clase, sistemul de guvernare, investigațiile economice și culturale, o anumită atitudine a societății față de trecutul său etc ; nu trebuie uitat că în teoria politică, de obicei, numai după multe căutări, ciocniri, ca urmare a ezitării îndelungate și a întoarcerilor de gândire, stările de spirit sunt simbolizate în Formule simple și ascuțite - stări provocate de grupuri de diverse Fapte, acumulate și crescută pe parcursul unei întregi perioade de tăcere și pregătire, sau înrădăcinată în tradiții puternice, dar puțin proeminente" **) - În consecință, cerința pozitivă a lui R Yu Vipper este să acorde atenție / studiului vieții tradițiilor în societatea: necedând în întregime Faptelor de contact direct între teorie și realitate ar trebui să se ia în considerare teoriile "din punctul de vedere al Formelor stabilite, al instituțiilor funcționale, al ordinelor sociale existente"; ar trebui să dezvăluie "acumularea de impresii și obiceiuri *) Ibid , p Cursivele din acest și din alte citate din articolul lui R Yu Wipper sunt ale mele **) Ibid , p Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV gânduri, dorințe practice și proteste în cadrul social dat pentru întreaga perioadă premergătoare apariției teoriei, iar în această direcție să se abordeze teoria însăși, ca ultimă formulă condensată a unei mișcări continue "*) Nu există nicio îndoială că este o cerință directă a metodei istorice să stabilească sarcina studierii ideilor pe această bază; fără aceasta, nu numai că este insuficientă, dar nu-și împlinește deloc scopul de a explica în mod legal fenomenele Indicați motivele cele mai apropiate și evidente pentru apariția oricăror teoria înseamnă deseori să te salvezi de nevoia de a căuta rădăcinile ei mai profunde și condițiile mai complexe ale originii sale, care, totuși, aruncă lumină asupra semnificației sale istorice pentru prima dată Voi avea ocazia să vorbesc mai târziu despre modul în care iluminarea unei teorii prin astfel de ocazii imediate și evidente poate duce la rezultate destul de eronate Toate acestea sunt sigure Dar este, de asemenea, fără îndoială că o sarcină atât de complicată și profundă de cercetare se va întâlni adesea nu numai cu inadecvarea metodelor noastre pentru aceasta, ci și cu lipsa mijloacelor noastre științifice Va trebui involuntar să repetăm considerația deja exprimată de unii cu privire la inconsecvența dintre natura surselor noastre și scopul stabilit Este greu de așteptat

că vom putea dezvălui întotdeauna în analiza noastră "stările de spirit cauzate de grupuri de Fapte diverse, acumulate și crescute pe o perioadă întreagă de tăcere și pregătire, sau înrădăcinate în tradiții puternice, dar puțin ieșite" Este imposibil să nu vedem că însăși natura sarcinii, stabilită atât de corect și de succes, ne va face de mai multe ori conștienți de neputința ei, având în vedere lipsa mijloacelor adecvate pentru concluziile noastre Vom prinde cu lăcomie fiecare document, fiecare *) Ibid , p Biblioteca Runiverse DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI Sufland un pamflet sau o carte care a ajuns la noi, ne vom uita cu atentie la viata institutiilor, la cresterea traditiilor si in acelasi timp vom simti de foarte multe ori ca multe ne-au ramas ascunse si neclare Acolo unde este necesar să urmărim creșterea gândirii, însăși esența problemei ne condamnă la explicații aproximative și incomplete Pentru noi, benzile largi ale conștiinței sociale vor fi remarcate, afectând la fiecare pas atât în viață, cât și în operele literare, în timp ce alte benzi, mai puțin strălucitoare, mai puțin vizibile, pot aluneca cu ușurință din câmpul nostru vizual Va fi deosebit de dificil să dezvălui acele influențe mentale care erau naturale pentru vremea lor și neobișnuite pentru a noastră În fine, vor fi mai puțin probabil să fie luate în considerare acele influențe și impresii, care au avut un caracter mai individual și au fost proprietatea câtorva, poate excepționali, reprezentanți ai epocii Vorbind, de exemplu, despre dezvoltarea gândirii politice franceze, nu este greu de urmărit tradiția instituțiilor reprezentative de clasă, a căror amintire nu s-a stins în Franța pe parcursul întregii perioade de creștere progresivă a monarhiei, începând de la Gottmann și iconicul Montesquieu Dar cu fiecare dintre scriitorii individuali această tradiție are propria sa formă de exprimare și pentru a o explica este necesar să se recurgă la o serie întreagă de alte influențe Astfel, în raport cu autorul cărții Spiritul legilor, va fi necesar să se reconsidere toate urmele vastei sale erudiții și ale bogatei sale experiențe politice și, totuși, în alte puncte, să se constate rezultatele finale ale gândirii sale, mai degrabă decât să se dea pe deplin explicaţie Uneori acest lucru se întâlneşte şi în acele cazuri când istoricul îşi face scopul conştient să urmărească geneza psihologică a unei anumite doctrine: lipsa datelor pentru a îndeplini această sarcină va afecta imediat natura concluziilor Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV În general, mi se pare că în chestiunile legate de geneza psihologică a doctrinelor ne aflăm în fața unei sarcini care nu este doar dificilă, dar și nu complet rezolvabilă Ar fi rezolvabil numai dacă s-ar putea admite că din toate elementele de bază ale doctrinei studiate se pot trase fire în adâncurile trecutului istoric, că acesta poate fi descompus complet și fără urmă în părțile sale componente Dar aici va exista întotdeauna pericolul ca de fapt să luăm o explicație parțială a doctrinei pentru una completă, să deducem suma atunci când nu avem toți termenii la îndemână și să obținem un rezultat imaginar în loc de un rezultat real Este ușor să fiți de acord cu toate acestea, dar poate că vor observa că istoricul nu trebuie să explice totul, din nuanțele și subtilitățile gândirii individuale, că sarcina lui este să aducă teoria mai aproape de mediu și să o introducă în lanț a procesului istoric natural Dar această remarcă nu face decât să dezvăluie mai clar limitele explicației istorice a ideilor: înseamnă că în însăși sarcina ei se află o anumită limitare, care, în afară de alte motive, determină incompletitudinea comentariului istoric Ceea ce este important pentru istoric este întregul la care se raportează, ca, la un substrat comun, evoluția ideilor; este important pentru el să

urmărească originea socială şi acţiunea socială a doctrinelor studiate, să evalueze semnificaţia socială a gânditorului Și astfel explică realitatea mai mult cu ajutorul ideilor decât ideile cu ajutorul realității: centrul de greutate este mutat spre cursul general al istoriei Doctrina devine una dintre multele surse pentru judecăți despre trecut; autorul ei este luat drept martor la un moment istoric cunoscut Sunt aduse în prim-plan condițiile reale de viață, aspirațiile generale ale vremii, tradițiile trecutului, iar apoi se caută o corespondență între toate aceste date și reflectările lor ideale în doctrine Acest lucru duce adesea la faptul că perspectiva se îngustează; cercetare-   Gânditorul găsește în doctrină ceea ce caută, iar în spatele impresiilor reale ale vremii, care i-au servit drept punct de plecare, uită reflectarea lor capricioasă și particulară în gânditorul dat Doctrina este redusă la nivelul epocii; sensul ei mai profund, abstract și general este lăsat în umbră Și între timp, indiferent de modul în care teoria este conectată cu Faptele realității, este întotdeauna o abstracție; ea reprezintă întotdeauna o construcție logică, care nu numai că reflectă, ci și refractă în sine cele mai apropiate impresii istorice Acest lucru este valabil mai ales pentru lucrările de natură filozofică Starea de spirit a minutelor în opera filozofilor este supusă continuării și aprofundării logice; pasiunile vremii, actualitatea zilei, într-o oarecare măsură ard în creuzetul gândirii filosofice, sunt neutralizate de puterea gândirii generalizatoare Impresii ale trecutului recent și ale realității actuale se intersectează cu amintiri istorice mai îndepărtate, cu tot stocul acelor date pe care tradiția științifică și cultura mentală au reușit să le culeagă Secolul al XIX-lea se hrănește cu impresiile Greciei antice; vechii filozofi sunt înviaţi pentru a călăuzi noul gând Nu se poate insista suficient că moștenirea mentală a generaţiilor anterioare, că întreaga cultură anterioară a gândirii este păstrată și funcționează în epocile ulterioare ale istoriei Astfel, puterea abstracției și amploarea experienței mentale sunt - aici ca și în altă parte - condițiile care ridică construcțiile teoretice deasupra impresiilor imediate ale realității Uneori este necesar să spunem, așa cum s-a făcut recent în legătură cu filosofia germană, că "intrim aici în sfera semnelor simbolice, a refracțiilor în sută, a figurilor geometrice, unde semnele și indicațiile specifice sunt de obicei absente, unde proporțiile nu pot fi stabilite , deoarece toate valorile reale sunt extinse la bezko   inexactități " Este de la sine înțeles că, pe măsură ce proprietățile abstracte ale sistemului cresc, istoricul ar trebui să dezvăluie din ce în ce mai atent în spatele acestor "umbre care ating o margine a cerului" experiențele directe ale momentului dat Pentru a completa seria acestor considerații, care sunt toate îndreptate către același rezultat - pentru a sublinia dificultățile și limitele explicației istorice a ideilor - trebuie să amintesc și vechea propoziție despre inexplicabilitatea celor mai înalte produse ale geniului uman : sunt, parcă, marcate cu pecetea creativității libere și a generației neașteptate "Așa cum Dumnezeu este mintea lumii", a spus Vico, "așa și mintea umană este Dumnezeu în om Nu ți s-a întâmplat, într-o explozie de voință puternică, să faci lucruri de care te-ai mirat mai târziu și pe care ai fost mai înclinat să le atribui lui Dumnezeu decât ție? Când în timpul nostru repetă această idee a neașteptății spontane și a inexplicabilității creativității strălucitoare, ei nu se gândesc deloc să nege cauzalitatea istorică; este vorba doar de a aminti limitele

cercetării istorice științifice După cum exprimă un scriitor contemporan această idee, "geniul nu poate fi explicat fără condițiile istorice în care operează și se dezvoltă; dar întreaga sa particularitate constă tocmai în faptul că nu se explică numai prin ei De aici singurătatea și neînțelegerea obișnuită a geniului, tragedia vieții sale; de aici și uimirea involuntară pe care o stârnește, ca un străin dintr-o altă lume: noul pe care îl aduce cu el este ciudat, nemaiauzit și minunat, întrucât pare să creeze acest nou și nimeni nu știe de unde îl ia *) În orice caz, istoricul trebuie să admită că fiecare scriitor mai profund este influențat nu numai de "timpul său" într-un mod îngust *) Carte S N Trubetskoy, Doctrina Logosului în istoria sa M , Pg - Biblioteca "Runivers" • DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI sensul acestui cuvânt, ci o serie de tradiții care se intersectează; provenind din epoci diferite Psihologul va adăuga la aceasta că este absolut imposibil de urmărit modul acestei traversări și formarea de noi complexe de idei "Cele mai înalte culmi ale vieții spirituale, creațiile geniului", notează Simmel, "au caracterul inexplicabilităţii psihologice; şi deşi au ca presupoziţie incontestabil întreaga viaţă psihică anterioară a subiectului, nu pot fi totuşi deduse din trecutul său psihologic; apar atât de neașteptat și brusc încât se vorbește despre ele ca manifestări spontane ale geniului" *) Astfel, ajungem din nou la aceeași concluzie Niciodată impresiile istorice imediate nu pot epuiza lucrările mai profunde ale gândirii umane cu motivele lor; când, pentru a le explica, apelăm la impresii mai îndepărtate și la proprietăți mai solide și de bază ale spiritului, pierdem în cele din urmă firele care se rup în amurgul conștiinței în curs de dezvoltare Analiza psihologică, ca și analiza istorică, are limitele ei *) G Simmel, Einleitung in die Moralwissenschaft Berlin Il Bd SS - - Simmel, din punctul său de vedere, dă următoarea explicație despre această lipsă de cauză a produselor conștiente: "die Ursachlosigkeit des bewussten Vorganges erhãlt eine anschauliche IDeutung und Begründung durch die Vorstellung von dem kaustenn dem Kaussängen Durrche, dem schauliche IDeutung und Begründung de-nen Bewusstsein , und solcher, den keines verbunden ist S · **) În recunoașterea acestui fapt constă unul dintre rezultatele evidente ale recentei dispute a lui Lamprecht cu Noii Rankieni După cum știți, printre punctele principale ale acestei dispute s-a numărat ceea ce cei care au susținut uneori au menționat prea solemn Ranke'sche Ideenlelire sau, mai simplu, întrebarea cum ar trebui să abordăm studiul personalității și manifestările sale Dacă adversarii lui Lamprecht au fost de acord că personalitatea trebuie studiată în raport cu mediul (vezi, de exemplu, Raclifalil, Jalirbücher für Nationalõkonomie und Statisti!:, Jena III Folge Bd XIII (LXVIII) S), refuzând doar să recunoască în aceasta originalitatea noii școli; apoi, la rândul său, Lamprecht a trebuit să admită că, pentru o explicație istorică științifică, problemele istoriei individuale rămân mărimi incomensurabile: se deschid, și chiar și atunci nu complet, doar la înțelegerea artistică (vezi același jurnal, an și volum, S/) F Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Toate aceste considerații îi fac uneori pe istorici foarte sceptici cu privire la studiul istoric al ideilor Nevăzând nici un mijloc de a le analiza cât mai exact desfășurarea lor în studiul fenomenelor de istorie materială, ei cred că nu a sosit încă momentul aplicării metodelor istorice în acest domeniu; sugerează așteptarea unor progrese ulterioare în știința istorică și o elaborare mai amănunțită a materialului disponibil deja *) Dar o astfel de opinie este o extremă de genul opus În primul rând,

dificultatea sarcinii în acest caz nu este de așa natură încât să poată fi recunoscută doar ca un caracter temporar: dimpotrivă, avem toate dovezile pentru a o considera permanentă, cel puțin până când metodele de cercetare a creativității spirituale se vor schimba într-un fel fundamental Pe de altă parte, dificultatea acestei sarcini nu exclude fezabilitatea acesteia în anumite limite Concluzia corectă ar fi să ținem cu fermitate aceste limite în minte și să nu cedezi tentației de a rezuma rapid acolo unde nu există termeni suficienți Pentru a fi mai precis, regula de bază a metodei istorice în explicarea ideilor ar trebui formulată astfel: pornind de la faptele realității istorice, nu le substitui, ca motive exhaustive, cu teorii abstracte; urmărind tradițiile continue și acumulând treptat impresii de gândire, nu încercați să reduceți întregul sistem de idei al scriitorului exclusiv la acestea; vorbind de motive specifice formării unei teorii cunoscute, să nu caute cu orice preț reflectarea lor chiar și în culmile cele mai abstracte ale gândirii filosofice *) D M Petrushevsky este înclinat către această concluzie în articolul "Un nou studiu asupra originii sistemului feudal", Zhurn Min Oameni Proev , Dec , p - În condiţiile actuale ale ştiinţei, el nu admite nicio explicaţie, ci doar "o descriere exactă a procesului cultural şi a stabilirii faptelor culturale în ordinea coexistenţei şi succesiunii lor" (Pagina j Biblioteca "Runivers" STUDIU ISTORIC SI FILOZOF AL IDEI Ú dacă În aceste condiţii, studiul istoric al doctrinelor va căpăta forma pentru care numai metoda exactă ne-o autorizează: fără a îndrăzni să dăm explicaţii exhaustive, vom vorbi doar de legătura ideilor cu condiţiile istorice pe care le-am observat Exprimând această concluzie, repet în esență cerințele pe care istoricii le-au făcut deja Dar, în timp ce aceste afirmații pornesc de la ideea unei "îmbunătățiri necesare a metodei istorice, vreau să atrag atenția asupra faptului că această îmbunătățire în sine are limitele ei, uitând care, se căde în erori și neînțelegeri inevitabile II Până acum am luat în considerare doar prima parte a propozițiilor noastre inițiale referitoare la metoda istorică A doua parte a observațiilor de mai sus *) a constat în faptul că în studiul ideilor este imposibil să ne limităm doar la această metodă: împreună cu sarcina istorică, aici apar și alte probleme care nu se încadrează în limitele studiu istoric adecvat și sunt de interes independent Am numit deja aceste probleme mai sus - întrebări ale sistemului, critică, dogmă În consecință, se poate vorbi de un studiu special și diferit de studiul istoric al ideilor, pentru care este cel mai convenabil să reținem vechiul nume fimsofskalo**) Tsѣ *) Vezi pagina **) Stammler contrasts genetische und systematische Betrachtung (vezi Recht und Wirtschait, SS -) Cred că în scopurile noastre este mai convenabil să folosim termenul: "studiu istoric", întrucât, pe lângă întrebările despre geneză, aici putem vorbi despre semnificația ideilor într-un mediu social dat, despre distribuția și aplicarea lor , etc ; Toate acestea constituie cercul obișnuit al întrebărilor istorice Termenul "studiu sistematic" ar fi la fel de restrâns pentru gama de probleme pe care am subliniat-o Prin urmare, este mai convenabil să folosiți denumirea: "studiu filozofic" în absența unui alt concept la fel de larg, dar mai specific Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV dacă și metodele acestui studiu necesită o explicație mai detaliată Pentru cei care sunt preocupați în mod special de evoluția ideilor, aici nu există nicio îndoială Dezvoltarea teoriilor religioase, filozofice, politice și de altă natură are deja metodele ei stabilite și căile conturate Îndoielile sunt exprimate din partea istoricilor și, în plus, într-o formă foarte decisivă Ele necesită o schimbare fundamentală a

vechilor metode în spiritul concepțiilor istorice moderne Aceste pretenții au fost susținute mai ales de acea tendință în știința istorică, care în Germania este uneori asociată cu numele de Lamprecht, opunându-l școlii lui Ranke *) O trăsătură caracteristică noilor aspirații științifice este, printre altele, interesul clar exprimat pentru viața maselor, pentru studiul mediului social, ca sol pe care se nasc fenomenele istorice Sub influența succeselor acestei direcții, oamenii se obișnuiesc să privească toate obiectele cercetării istorice din punctul de vedere al originii și al acțiunii lor în mediul social De aceea, când în ultima vreme se repetă din ce în ce mai insistent ideea că studiul ideilor ar trebui să devină proprietatea istoricului, aceasta se dovedește a echivala cu a cere ca metoda de studiu a relațiilor sociale și a stărilor de spirit să fie introdusă în acest sens zonă În consecință, atenția principală începe să fie acordată procesului de pregătire a ideilor în mediul public; Însăși ideile și învățăturile capătă caracter de reflexe secundare ale mediului, jocul de umbre pe suprafața acestuia Întrucât întrebarea este despre studiul istoriei, nu știu ce se poate obiecta dorinței de conectare *) Cititorul care este familiarizat cu dezvoltarea științei istorice știe că Lamprecht are doar o semnificație limitată în acest sens La o analiză mai atentă, ar trebui să remarcăm aici o serie întreagă de doctrine istorice și sociologice care au mutat gândirea în direcția unei înțelegeri moniste a istoriei Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI evoluţia ideilor cu tot cursul istoriei Dar când negația studiului filosofic este combinată cu aceasta, noile cerințe par să meargă mai departe decât ar trebui, chiar și din punctul lor de vedere Mi se pare că există aici o anumită neînțelegere, constând în faptul că studiul filosofic se confundă cu o soluție specială a aceleiași probleme a raportului individului cu societatea, pe care istoricul o are constant în vedere De aici acuzațiile de insuficientă atenție acordată condițiilor sociale și propunerea de a înlocui studiul logic al ideilor prin intermediul analizei istorice Această neînțelegere poate fi remarcată clar în remarcile caracteristice ale unuia dintre noii noștri istorici, D M Petrushevsky Reproșând istoricilor culturali că amestecă psihologia de masă cu cea individuală, el spune: "Studiind creșterea ideilor, istoricul cultural, amintindu-și preceptele filosofiei idealiste, izolează de obicei ideile de mediu și se limitează la stabilirea relațiilor între ele într-un mod pur logic : mediul material pentru el este în esență o masă inertă, importantă în măsura în care se transformă sub influența creatoare a unei idei care s-a născut, dezvoltat și întruchipat în imaginea unei personalități marcante, a unui erou "*) Această obiecție se adresează, evident, nu numai istoricilor, ci tuturor celor care "izolează ideile de mediu și se mărginesc să stabilească relații între ele într-un mod pur logic" Se poate observa, totuși, că preceptele filosofiei idealiste, deși admit posibilitatea unui studiu logic al ideilor, nu necesită deloc o viziune asupra mediului ca o masă inertă Putem fi de acord cu toate cerințele metodei istorice moderne și rămânem, totuși, cu convingerea că există un filozof special *) Zhur Min Nar etc dec , p Articolul: Un nou studiu asupra originii feudalismului Aceeași neînțelegere despre studiul filosofic al ideilor o găsim și la R Yu Vipper, J M N Pr aug p , op articol Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV un studiu al ideilor care nu abordează problema originii și semnificației lor istorice și ia în considerare doar valoarea lor intrinsecă și intrinsecă Acest interes pentru conținutul interior și sensul ideilor pare să aibă toate semnele distinctive ale validității

științifice: de ce să nu studieze rezultatele în afară de cauze? de ce să nu investighezi structura unui cristal sau organism finit în afară de condițiile de origine a acestora? O sarcină nu o exclude pe alta; nu este altceva decât o împărţire necesară a muncii ştiinţifice, care apoi aşteaptă sinteza ei *) Toate acestea par a fi incontestabile; dar având în vedere îndoielile care apar cu privire la studiul filosofic al doctrinelor, nu pare de prisos să reconsiderăm totalitatea întrebărilor din care este compusă În primul rând, nu există nicio îndoială că fiecare doctrină, pe lângă explicarea condițiilor originii și semnificației sale sociale, permite și luarea în considerare a conexiunii și corelației părților sale individuale, a acordului sau a contradicției lor interne Întrucât avem în fața noastră în doctrină o prelucrare logică a impresiilor primite de scriitor, putem descoperi în el atât gândurile centrale, cât și concluziile finale, cât și efortul de unitate sistematică În depozitele experienței de viață a gânditorului vom găsi aproape întotdeauna câteva Formule și concluzii generale, care au fost rezultatul reflecțiilor sale și împreună cu acestea au determinat natura construcțiilor sale Încercând să ne obișnuim cu gândurile altcuiva, de obicei ne grăbim *) O astfel de împărțire este uneori recunoscută ca utilă, într-o formă sau alta, și de către susținătorii înțelegerii moniste a istoriei Deci, de exemplu, autorul "Eseurilor despre istoria culturii ruse" consideră că este oportun, "înainte de a studia interacțiunea diferitelor aspecte ale culturii umane, să se familiarizeze cu evoluția lor internă (P N Milyukov, Eseuri, partea a, Sankt Petersburg, , p) - Aceeași metodă a unui studiu separat al "dezvoltării ideologice" este folosită în articolul lui P B Struve "Studien und Bemerkungen zur Entwicklungsgeschichte des wissenschaftl Socialismus" (Neue Zeit XV, S urm) Autorul admite - un astfel de studiu precum "eipe nothwendige Vorarbeit, die auch fur die Erforschung des gesellschaftlichen "Seins" von nicht zu unterschãtzendem Werth ist " Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI să-și ia punctele de plecare și principiile generale și apoi să urmărească dezvoltarea lor ulterioară Noi îndeplinim aceeași sarcină de orientare necesară în studiul doctrinelor Fără îndoială, în îndeplinirea acestei sarcini, pot fi necesare și referiri la istorie; dar în sine aceasta nu este o sarcină istorică În acest caz procedăm în același mod ca și când am studia un anumit stil arhitectural Fiecare combinație de linii arhitecturale care caracterizează cutare sau cutare lucrare de arhitectură nu este un joc arbitrar de Fantezie artistică; a fost inspirat dintr-o serie întreagă de impresii înconjurătoare și considerații practice O putem studia însă dincolo de aceste impresii și considerații, în relația internă a părților sale, în finisarea și completarea lor Tocmai aceasta este sarcina examinării sistematice a doctrinelor, care este unul dintre scopurile particulare ale studiului filozofic Desigur, a studia sistematic o doctrină nu înseamnă a o înzestra cu unitatea care îi lipsește, a elimina contradicțiile ei și a reduce cu forța toate concluziile ei parțiale la gândurile centrale observate în ea Dimpotrivă, deseori va fi necesar să se sublinieze abaterile scriitorului de la principiile acceptate și să se constate prezența în gândirea sa a unor tendințe care se luptă între ele Sarcina nu este de a reconcilia toate elementele individuale ale doctrinei, ci de a le explica studiindu-le împreună Este necesar să înțelegem doctrina ca întreg pentru a trage o concluzie despre părțile sale individuale Aceasta este tocmai atitudinea corectă față de gândul altcuiva: prevederile sale individuale ar trebui luate într-un context general

Reprezentanții studiului istoric al ideilor nu vor nega, desigur, această regulă elementară a metodologiei; dar, prin însăși natura metodelor lor, ei sunt mai degrabă înclinați să descompună sistemul studiat în elementele sale constitutive, în funcție de influențele sub care s-a format Nu avem nicio îndoială cu privire la necesitate Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV această ultimă metodă, destul de potrivită în locul ei și în limitele sale proprii; dar am dori să remarcăm și importanța studiului sistematic, fără de care nu poate fi înțeleasă structura interioară a doctrinei Este imposibil să considerăm gândirea teoretică doar ca o serie de impresii fragmentare și să negați în ea acea luptă pentru sistem și unitate, care este o proprietate necesară a minții umane De foarte multe ori meritul scriitorului constă tocmai în faptul că, rezumând impresiile primite de el, le ridică într-un principiu și un sistem El face o construcție logică, care trebuie apreciată în această calitate, indiferent de Fundamentul psihologic care i-a servit drept bază Pierzând acest lucru din vedere, se uită scopul independent al unor astfel de construcții, care s-au străduit tocmai să se ridice de la impresii imediate la principii generale, de la vederi disparate la un întreg sistem Se uită că studiul sistematic dezvăluie adesea pentru prima dată gândul real al autorului în forma sa stabilită Este suficient să amintim soarta explicațiilor oricăreia dintre doctrinele politice majore, chiar și, de exemplu, Machiavelli sau Montesquieu Explicând esența examinării sistematice a ideilor, am ajuns și la cealaltă parte a studiului filozofic: vorbesc aici de o sarcină critică Scopul principal al analizei sistematice nu este altceva decât testarea proprietăților logice ale sistemului În același timp, încercăm să aflăm cât de mult a reușit scriitorul să-și reducă punctele de vedere la unitate și să găsim pentru ele cel mai înalt punct de vedere împăcare Astfel, evaluăm deja doctrina dată din partea meritelor sale logice și adăugăm considerație critică considerației sistematice Cu toate acestea, examinarea critică începe doar cu aceasta Următorul pas al criticii, și odată cu el următorul pas al sistematizării, este verificarea proprietăților logice ale sistemului Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI prin compararea lui cu altele Introducând acest sistem într-o anumită serie logică, îi înțelegem cu atât mai clar deficiențele; și, în același timp, ne facem o idee despre locul și semnificația sa în dezvoltarea gândirii Uneori, unul și același autor va trebui să noteze o serie de sisteme, sub forma unor etape separate ale dezvoltării sale, și astfel să facă o comparație a opiniilor sale, mai devreme și mai târziu Aceeași metodă de comparare și comparație poate fi apoi repetată în raport cu un întreg grup de sisteme și învățături aparținând unor autori diferiți Acest dispozitiv ne ajută să aducem o doctrină cunoscută în legătură cu principii logice mai generale Dacă nevoia de a stabili astfel de legături între particular și general este simțită în mod viu de către istorici în domeniul fenomenelor reale, ea ar trebui simțită cu atât mai mult în studiul ideilor Până de curând, Poelman a apărat cu ardoare așa-numitul principiu istoric mondial, conform căruia epocile individuale ale istoriei ar trebui considerate în legătură cu altele și în lumina lor, ca părți necesare ale unui întreg organic *) Semnificația acestui principiu ne va apărea adesea cu deplină claritate atunci când ne vom familiariza cu dezvoltarea ideilor Studiul sistematic și critic satisface, în primul rând, interesul științific, care constă în determinarea principalelor proprietăți ale obiectului studiat și a locului acestuia între alte fenomene omogene Cu toate

acestea, sarcina studiului filozofic nu se limitează la aceasta I se poate asocia și un interes dogmatic, nevoia de a clarifica sensul doctrinei din punctul de vedere al punctelor de vedere adoptate de noi sau al aspirațiilor care ne inspiră Utilizarea obișnuită a întărit de mult această relație specială cu doctrinele prin binecunoscuta expresie, *) Pohlmann, Aus Alterthum und Gegenwart München Vezi Zur Methodik dcr Geschichte des Alterthums Printre istoricii noștri, IM Grevs a vorbit cu simpatie despre părerile lui Pelman Eseuri din istoria proprietății funciare romane SPb , , p * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV că cutare sau cutare doctrină are "mai mult de un interes istoric" Această definiție, la prima vedere, pur negativă ascunde o latură pozitivă, deoarece indică influența neîncetată a anumitor doctrine, semnificația lor vitală pentru conștiința epocilor ulterioare De altfel, fiecare doctrină, pe lângă faptul că este o reflectare a timpului său și un element al unei anumite epoci istorice, este și o afirmație, teoretică sau practică, supusă discuției și asimilării, indiferent de legăturile sale istorice Așa cum la originea ei fiecare doctrină mai profundă nu este acoperită de impresii imediate și imediate*), tot așa în influența ei se poate extinde cu mult dincolo de limitele epocii sale, fiind o sursă de învățătură pentru veacurile și generațiile care vor urma De asemenea, am exprima acest gând în așa fel încât volumul logic al doctrinei, ca sistem de definiții abstracte, să fie mai larg decât acele motive reale imediate prin care ea este chemată la viață Prin urmare, poate fi supusă discuției, indiferent de premisele sale istorice Este un adevăr filozofic cunoscut de mult timp că întrebările despre originea oricărei doctrine și despre meritele ei logice sunt probleme complet diferite, fiecare supusă unei considerații separate Posibilitatea unei analize separate a acestor probleme apare cu o claritate deosebită dacă luăm vreo doctrină aproape de noi în timp, chiar și, de exemplu, doctrina materialismului economic Nu există nicio îndoială că această învățătură este o reflectare a aspirațiilor și nevoilor vremurilor Luând-o din această parte, o putem descrie ca un fenomen istoric și social binecunoscut Dar, pe de altă parte, întrucât această învăţătură este o serie de lo- *) Vezi pagina de mai sus Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI deducții și argumente logice, poate fi supusă și unei discuții logice speciale, cu totul indiferent de condițiile apariției sale Cu cât construcția logică cunoscută este mai largă și mai profundă, cu atât va fi supusă acestei discuții extra-istorice și influența ei va fi mai puternică asupra generațiilor următoare Această influență continuă a ideilor asupra unei serii de epoci este un fapt remarcat cu mult timp în urmă de filozofi Aceasta este proprietatea ideii că se străduiește să depășească limitele timpului său, prin calitatea ei inerentă de a uni diferite impresii în sine, reînvie trecutul, prezice viitorul și deci experimentează prezentul Hegelienii au vorbit mult și bine despre această legătură a timpurilor prin gândire și găsesc o expresie clară și populară a acestui punct de vedere în Kuno Fischer în a sa History of a New Philosophy, care este de obicei privită ca o chestiune foarte privată, am prezentat acum ca cel mai mare mediator între oameni; că, deși se sprijină întotdeauna doar pe câteva capete, trebuie totuși să aibă o extindere universală; că puterea cunoașterii, care ia naștere inaudibil și imperceptibil, posedă influență istorică, acționând asupra secolelor și generațiilor îndepărtate "Adevărul", explică Kuno Fischer, "se află dincolo de limitele conștiinței naționale; se naște într-un spirit de gândire, care nu este proprietatea unui singur popor, ci constituie esența omului? *) studiul istoriei gândirii servește drept

bază pentru aceasta Suntem convinși că formulele și construcțiile logice generale sunt remarcabile prin vitalitatea lor uimitoare *) Kuno Fischer, Istoria noii filosofii Traducere de N Strahov SPb T I, p - Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV și repetabilitate în cele mai îndepărtate epoci Farmecul nestins al vechilor învățături a condus de mai multe ori la gândul la latura eternă a trecutului, la adevărul durabil al fundamentelor generale ale conștiinței umane De aici și cererea de a afla "vechiul adevăr": Die Wahrheit war schon lăngst gefundeii, Hat edle Geisterschai't verbunden, Das alte Wahre fass es an! Am expus aici motivele în virtutea cărora este posibil un studiu dogmatic special al ideilor, indiferent de premisele lor istorice Pe lângă unele considerații generale, ne-am referit și la istoria gândirii și am încercat să prezentăm această atitudine dogmatică față de idei ca pe un Fapt care are propria sa justificare legitimă Acest fapt ar putea fi desemnat sub numele de experiență culturală și renașterea ideilor într-un mediu nou și în condiții noi Ca fenomen necesar al vieții, ne servește drept cel mai bun sprijin Totuși, aici auzim cuvântul de precauție al istoricilor Ni se spune că nu trebuie să cedem în fața iluziei influențelor culturale și a renașterilor la o distanță de secole; că la următoarea verificare, de mai multe ori "va trebui să refuzăm recunoașterea moștenirii culturale directe, o linie neîntreruptă de transmitere a ideilor unde avem în față două societăți diferite, despărțite de secole de schimbări"*) Conținut specific, cu psihologia specifică a timpului lor, nu se poate decât să fie de acord cu acest lucru Știm cu toții foarte bine că astfel de concepte, de exemplu, precum "renașterea antichității clasice", au un sens foarte convențional Știm că nu numai în epocile ulterioare, ci și în timpul lor, orice doctrină este înțeleasă diferit, în funcție de mediul care o percepe Împrumutul nu este niciodată finalizat până la sfârșit și complet; și chiar *) R Yu Vipper, Zhur Min N Pr , ÿ , aug Pagină - Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI Ô Cele mai bune idei, care trec de la un secol la altul, sunt pline de conținut nou Principiul democratic, ideea dreptului natural și alte concepte de acest fel sunt de fiecare dată interpretate diferit Conceptul de oameni din Ari secolul nu este același cu cel al lui Toma d'Aquino și al lui Marsilius din Padova, iar doctrina democratică a lui Rousseau nu este o doctrină modernă Toate acestea nu sunt în discuție Dar, după cum sa menționat mai sus, sfera logică a unei doctrine este întotdeauna mai larg decât ocaziile specifice în care apare Tocmai pe aceasta se bazează posibilitatea de a împrumuta vechi Formule pentru relații noi Deci, de exemplu, cu toată diversitatea în înțelegerea ideii democratice, ea are întotdeauna o bază logică comună - principiul punerii majorității în locul unuia sau celor puțini Această majoritate poate fi înțeleasă fie ca populație liberă a unui oraș-stat antic, fie ca societate de credincioși, fie ca popor suveran al unei comunități urbane patriarhale sau al unui nou stat național, dar, în orice caz, ideea principală rămâne aceeași , și împreună cu acesta rămâne neschimbat și o serie de concluzii și cerințe private, legate logic de principiul de bază specificat În același mod, ideea de drept natural își păstrează compoziția logică de bază, în ciuda tuturor diferențelor de ocazii în care este aplicată în istorie Diferite epoci pot sublinia în această idee unul sau altul momente; dar pentru posibilitatea studiului dogmatic, este esențial ca toate aceste epoci să se refere la același stoc de Formule și construcții și să utilizeze același aparat logic în diferite condiții de viață Motivele specifice pentru asimilarea doctrinei se schimbă, dar esența acesteia rămâne *) *) În

legătură cu ideea dreptului natural, am încercat să arăt această compoziție logică de bază a acesteia în articolul meu publicat în Dicționarul Enciclopedic al lui Brockhaus și Efron T XXIV (la rubrica "Lege naturală") Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV În consecință, sarcina studiului filozofic în determinarea influenţei ideilor va fi cu totul diferită de sarcina studiului istoric, conform propozițiilor exprimate aici Pentru istoric, se pune în primul rând întrebarea "de ce a reușit o anumită influență, ce a făcut ca societatea într-un asemenea moment să adopte termenii uneia dintre epocile îndepărtate, de exemplu, epoca antichității clasice și ce a trezit ideea conexiunii ideilor unui anumit timp cu această epocă anume"? De aici pasul direct "la prima sarcină a cercetării istorice - de a determina procesul de bază în viața unei anumite societăți, de a explica conştiinţa sa în legătură cu structura ei "*) Sarcina cercetării filosofice trebuie formulată cu totul altfel numai din cauza condiţiilor externe favorabile, dar şi din cauza anumitor proprietăţi interne ale doctrinei împrumutate De aceea, este important aici să se stabilească sensul general al doctrinei, sensul ei abstract, care o face potrivită pentru noi ocazii și scopuri Este important să stabilim baza generală a acesteia, care o ridică deasupra conștiinței acestui timp și, răspunzând unei nevoi generale a vieții, face este proprietatea unei întregi serii de epoci Interesul ultim care ghidează acest gen de cercetare l-am definit deja mai sus ca interes dogmatic Sarcina principală este să înțelegem ideea sau doctrina, nu ca o reflectare a erei sale, ci ca o construcție logică care este importantă și pentru noi Este de la sine înțeles că un studiu dogmatic al ideilor trebuie să meargă mână în mână cu un studiu sistematic și critic: toate acestea sunt doar aspecte separate și inseparabile ale uneia și aceleiași investigații filozofice Pentru a confirma rodnicia și importanța investigației filosofice a ideilor, este suficient să ne referim la *) R Yu Vipper, ibid , cTp Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI câteva lucrări clasice în acest domeniu; iar dacă avem în vedere teoriile politice propriu-zise, atunci aș numi în primul rând două cărți: Istoria doctrinelor politice a lui B N Chicherin și eseul lui Girke despre dezvoltarea dreptului natural *) Ambilor autori li s-a reproșat că au expus teorii politice în afara condițiilor speciale locale și temporale, că au pierdut din vedere legătura dintre gândire și viață Dar a reproșa acest lucru scriitorilor numiți înseamnă a cere de la ei îndeplinirea sarcinii pe care ei nu și-au pus-o Scopul lor este pur filozofic: să indice afinitatea interioară a doctrinelor studiate și fundamentele lor comune Dacă lui Gierke i se poate reproșa ceva, este doar pentru că în cercetările sale remarcabile se întâlnesc unele apropieri nereușite, ca, de exemplu, asupra chestiunii influenței ideii antice de stat asupra gândirii politice din timpurile moderne Dar niciun cercetător nu este scutit de astfel de erori, iar o analiză mai precisă poate fi un remediu suficient împotriva lor În special, o viziune corectă asupra atitudinii politicienilor din secolul al XVI-lea față de opiniile antice poate fi stabilită cu ajutorul unor simple referințe la teoriile în sine, i e pe motiv că Gierke s-a disociat pentru sine**) Punctul de vedere asupra căruia se află Gierke în opera sa a fost deja numit cel filozofico-juridic După părerea mea, în acest personaj al ei stă atât explicația, cât și justificarea acelor granițe pe care și le-a stabilit Cât despre celebra carte a lui B N Chicherin, oricine a citit-o *) loliannes Altliusius und die Entwîcklung der naturrechtliclien Staatstlieori-en Breslau **) Despre limitele sarcinii sale, Girke vorbește cu suficientă claritate în prefața sa Dintre

numeroasele sale rezerve, iată doar una: "die Gescliiclite der einzelnen Gedanken ist temer lediglieli in ihrer tlieoretischen Erscheinungsforni zur Anschauung gebracht: aul die unaui-hòrliche Wechselwirkung, welclie liberali zwischen den stat den Wbenandoriegund den Wbenandorie den , ist nur hingedeutet" Vezi Gierke, Althusius S Vili Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV cu atenţie, ştie că venerabilul autor în sarcinile sale a rămas fidel concepţiei pe care a exprimat-o în prefaţă în următoarele expresii: "studiind ştiinţa, am căpătat treptat un respect mai mare faţă de fenomenele din trecut; Am învățat să văd în ele nu momente trecătoare de dezvoltare, ci expresia adevărurilor eterne "inerente minții umane " *) folosite în scopuri proprii Aceste dispozitive, în orice caz, nu au în vedere un istoric istoric punct de vedere şi aparţin în întregime domeniului analizei filozofice Datele istorice sunt implicate doar ca referinţe necesare Nu putem să ne ocupăm aici de scrierile menționate și să le dăm doar ca exemple ale studiului filosofic al doctrinelor Dar mi se pare că aceste exemple sunt destul de capabile să ne întărească convingerea asupra importanței unei comparații sistematice a ideilor individuale (cum se face cu Gierke) și a doctrinelor întregi (cum este cazul Chicherin) Și dacă ne amintim că această analiză filozofică nu epuizează metodele posibile de studiu a ideilor, că, pe lângă conexiunile logice, există și unele istorice, atunci nu poate exista niciun pericol pentru concluziile istorice generale aici Am vorbit până acum despre sarcinile independente ale studiului filosofic al ideilor Am considerat acest studiu ca pe o serie specială de probleme care nu au nicio legătură cu știința istorică Totuși, neaparținând sferei sarcinilor pur istorice, analiza filozofică poate pregăti material pentru istorie, în măsura în care contribuie la o înțelegere clară și corectă a ideilor și a învățăturilor Aici trebuie să repetăm încă o dată că pentru interpretarea corectă a unei doctrine cunoscute, este important nu numai *) B N Chicherin, Istoria stiintelor politice M T I, p IX Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI acoperire istorică, dar și un studiu sistematic al unui set dat de idei în sensul lor general și abstract În stabilirea concluziilor istorice generale, este important să se țină cont de ambele, pentru a nu greși împotriva adevăratului sens al fenomenelor explicate Și la fel cum studiul filosofic nu poate face fără referiri la istorie, tot așa în cercetarea istorică este necesar să se țină seama de rezultatele analizei filosofice Aceste rezultate vor servi ca un corector împotriva convergenței grăbite a ideilor cu cutare sau cutare curent de viață Inutil să spun, cât de importante sunt afirmațiile teoretice ale epocii, ca dovezi istorice Dar aceste afirmații necesită o analiză atentă, astfel încât cercetătorul să nu le compare în mod arbitrar cu cele mai apropiate fenomene reale Formulele teoretice nu corespund întotdeauna relaţiilor practice existente Uneori, teoreticianul merge în dorințele sale mai departe decât concepțiile larg răspândite ale timpului său, uneori își acoperă scopurile de partid doar cu fraze zgomotoase Susținătorii medievali ai împăraților cereau cu sinceritate pentru ei puteri teocratice, pe care nu le aveau cu adevărat; iar publiciștii francezi din secolul al XVI-lea au folosit ideea democratică numai în scopul luptei partidelor, fără cel mai mic entuziasm pentru adevărata democrație Din această diferență firească dintre teorie și practică rezultă o regulă metodologică importantă: înainte de a le apropia unul de celălalt, este necesar să le supunem separat unei analize atente Aș repet aici ceea ce a fost exprimat cu altă ocazie de IL N Milyukov: "înainte de a studia interacțiunea

diferitelor aspecte ale culturii umane, trebuie să se familiarizeze cu evoluția lor internă" O altă regulă importantă aici este să ținem cont de diferența dintre practică și teorie și când acestea sunt aduse mai aproape Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV prieten cu prieten Nu este întotdeauna posibil să se caracterizeze relațiile practice pe baza idealurilor teoretice, la fel cum este imposibil să se reducă întregul conținut al acestor idealuri la nevoile practice imediate Vom cădea în eroare dacă de fiecare dată vom lua la prima valoare asigurările teoretice ale părților, la fel cum ne vom înșela dacă substituim cu orice preț nevoi practice imediate cu formulele logice generale În cele din urmă - și aceasta ar putea fi numită a treia regulă relevantă - aceeași diferență dintre practică și teorie nu trebuie uitată în etapa finală a studiului istoric al ideilor, atunci când se evaluează semnificația lor socială Aici este important să ne amintim că practica vieții preia adesea din învățăturile influente și populare fraze și formule individuale și le atribuie un sens care nu corespunde contextului lor, ci nevoilor sale Pe baza unei astfel de utilizări unilaterale a doctrinei, nu se pot trage concluzii cu privire la sensul ei general Este o greșeală, de exemplu, să-l înfățișez pe Hegel ca pe un reacționar pe motiv că Formulele sale au servit uneori scopului reacției Pe de altă parte, având în vedere posibilitatea utilizării unilaterale a teoriei, este greșit să respingem semnificația ei pentru contemporani, făcând referire la discrepanța dintre sensul ei general și nevoile vremii Prin urmare, s-ar putea argumenta cu concluzia lui Jellinek că "Declarația drepturilor omului și cetățeanului" a apărut în contradicție cu "Contractul social" al lui Rousseau, care a avut asupra ei o influență pur stilistică *) Dacă argumentul principal este că Rousseau și-a completat sistemul cu revendicarea absolutismului de stat, în timp ce "Declarația Drepturilor" are un caracter individualist, atunci față de aceasta trebuie spus că în acest caz nu se poate lua "Contratul social" doar din latura *) Jellinek, Die Erklãrung der Menschen und Bürgerrechte Leipzig USD S Biblioteca "Runivers" DESPRE STUDIUL ISTORIC ȘI FILOZOF AL IDEEI rezultatele sale logice: în acest tratat, și în întreaga viziune asupra lumii a lui Rousseau, există suficiente motive care îl apropie de epoca care a declarat atât de decisiv drepturile omului și ale cetățeanului Enumerez aici doar câteva dintre cerințele de bază pentru utilizarea în comun a rezultatelor studiului istoric și filozofic al ideilor, pentru aproximarea corectă a ideilor de condițiile sociale Toate aceste cerințe nu fac decât să sublinieze mai clar importanța studiului filosofic independent Rezultatele analizei filozofice nu pot fi utile istoricului decât atunci când sunt verificate de alte dovezi culese din cunoașterea vieții reale Dar în această condiție, studiul filosofic, care stabilește adevăratul sens al doctrinelor, va fi de valoare nu numai pentru scopurile proprii, ci și pentru concluziile de natură istorică P Novgorodtsev Biblioteca "Runivers" Vitalismul în știința naturală modernă Când mergi pe o potecă de munte, urcând din ce în ce mai sus, depășind treptat o potecă dificilă, vrei involuntar să te întorci la fiecare oprire, să te uiți la drumul lăsat mai jos și în spate și să-ți amintești pentru o clipă obstacolele pe care ai reușit să le ocoliți sau depășit Imediat, însă, dorința de a afla ce se află înainte în spatele curbei căii preia și involuntar privirea se îndepărtează de imaginea familiară și încearcă mental să pătrundă în frumusețea noii imagini frumoase care se va deschide înainte și în măreția lui care se simte în peisajul din jur Ceva asemănător, cred, trăiește acum toți cei care au lucrat într-un fel sau altul în domeniul

gândirii și științei umane Secolul se termină, iar la începutul noului secol, se pune de la sine întrebarea, ce s-a făcut în secolul expirat în domeniul culturii umane, ce lucruri noi a adus în viața oamenilor, cum sunt curentele de gândire în ea ar trebui să fie caracterizate, ce întrebări și sarcini și-a propus Și mai interesantă este însă o altă întrebare, și anume: unde vor merge acum știința și gândirea și ce dezvoltare vor avea în continuare? De un interes deosebit sunt aceste întrebări pentru știința naturii În cursul secolului al XIX-lea, a atins, fără îndoială, o astfel de înflorire și dezvoltare cum nu a mai atins până acum Putem fi de acord cu faptul că nu degeaba un fiziolog celebru a numit știința naturală câștigătoare Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE cerşetor al lumii Nu poate exista nici o îndoială că victoria științei naturii își va găsi mai devreme sau mai târziu istoricul și nu se poate îndoi că o astfel de istorie va ocupa una dintre cele mai interesante pagini din istoria generală a culturii umane Astfel, se poate spera că curiozitatea noastră cu privire la unul dintre aspectele cele mai caracteristice ale vieții omenirii în epocă va fi satisfăcută; întrebarea este, totuși, dacă este posibil să se prevadă, chiar și aproximativ, dezvoltarea ulterioară a științei naturii? Dacă admitem că dezvoltarea ideilor nu se desfășoară prin salturi, ci se desfășoară cu o anumită succesiune, atunci trebuie să ajungem la concluzia că trecutul determină prezentul, iar acesta, la rândul său, determină viitorul S-ar părea, așadar, că, după ce am studiat trăsăturile caracteristice ale unei epoci, sau în special, starea oricărei științe pentru o anumită perioadă de timp, se poate judeca cu probabilitate care vor fi trăsăturile epocii viitoare sau care starea științei va fi Un astfel de punct de vedere pare deosebit de potrivit, deoarece este în concordanță cu una dintre legile oçhob ale științei naturii despre evoluția constantă a tot ceea ce există, indiferent de modul în care sensul și esența acestui proces sunt înțelese Cu toate acestea, este imposibil să nu observăm că această metodă de determinare a dezvoltării ulterioare este cea mai dificil de aplicat și nu poate fi aplicată decât în termenii cei mai generali "Cele mai importante adevăruri ale științelor naturii", spune Johannes Müller, "nu au fost descoperite printr-o simplă analiză a unei idei filozofice sau printr-o singură observație; ele se realizează prin cercetare deliberată, separând esenţialul de accidental, dând drept rezultat o lege de bază, din care apoi se deduc numeroase consecinţe Acesta nu mai este un simplu experiment, ci un studiu cu adevărat filozofic *) Necesitatea de a combina observația cu raționamentul *) Joeii Muller, Handbuch der Physiol £des Mensch II Biblioteca "Runivers" I F OGNEV mănâncă și verifică ultimele Fapte, al căror număr este în creștere, iar sensul este schimbător, mai devreme sau mai târziu au dus la prăbușire sau la o schimbare radicală a ipotezelor și teoriilor, părea, cele mai bine justificate Ceea ce astăzi pare "neîndoielnic sau probabil" se poate dovedi a fi îndoielnic sau chiar eronat mâine Astfel, o încercare de a determina, pe baza trăsăturilor caracteristice ale științelor naturale moderne, dezvoltarea sa ulterioară și cursul opiniilor de bază în ea nu poate decât să conțină probabilitatea de eroare Totuși, nu poate exista nicio îndoială că dintre curentele actuale de gândire științifică, două vor trece într-un nou secol și vor trebui să intre într-o luptă decisivă între ei Unul dintre acești curenți este în prezent dominant, celălalt este doar în curs de dezvoltare O trăsătură caracteristică a curentului acum dominant al gândirii științifice este viziunea asupra vieții ca proces pur mecanic În esență, nu există nicio diferență între cei vii și cei morți În

ambele acţionează aceleaşi forţe centrale Viața este doar o formă specială de mișcare a particulelor de materie sau o combinație a acestora Toată această lume, strălucitoare de lumină și culori, plină de diverse sunete și căldură, care ne oferă atâtea bucurii și necazuri, este în esență lipsită de calități Vibrațiile transversale ale particulelor de eter sunt reflectate în noi ca culori sau căldură, undele longitudinale sunt percepute de noi ca sunet Noi înșine, ca orice organism, suntem doar o mașinărie foarte complexă Întreaga lume este o mașinărie imensă Părea că o astfel de perspectivă mecanicistă a pus stăpânire pe știința naturii de foarte mult timp, dacă nu pentru totdeauna Cu toate acestea, această așteptare nu era justificată Vechea doctrină a forței vitale, care părea să fi fost îngropată cu mult timp în urmă și pentru totdeauna, a răsărit din nou și, mai mult, într-o formă oarecum nouă decât înainte Această doctrină a fost numită neovitalism și, în Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE G timpul curent se intensifică și se răspândește din ce în ce mai mult Spre deosebire de viziunea mecanică asupra lumii, ea propune în primul rând în viața organică o forță psihică specială, care este principalul ghid al vieții forțele și relațiile mecanice le conferă totuși un al doilea loc în explicația vieții Rândurile următoare vor fi dedicate unei revizuiri a învățăturilor neovitaliste Părerile de bază pe care se așează clădirea neovitalismului modern sunt involuntar frapante în diversitatea lor și nu pot fi reduse la câteva simple propoziții care ar fi împărtășite în mod egal de toți cei care mărșăluiesc sub noul steag Prin urmare, pentru a face cunoștință cu noua doctrină, este necesar să se ia în considerare separat punctele de vedere ale diferiților săi reprezentanți și abia apoi să se compare aceste opinii între ei pentru concluzii generale Prof Borodin *) este departe de gândul de a considera "măcar cumva dovedită existența în corpurile vii a unui principiu vital special, nederivat din Formele de energie cunoscute de noi în natura moartă, ca să spunem așa, incomensurabile cu forțele sale mecanice* Totuși, el ar dori să-l forțeze pe mecanic să realizeze că nu este în măsură să infirme existența unei forțe vitale, că afirmația sa că viața nu este altceva decât un joc de forțe fizico-chimice în protoplasmă nu este justificată de starea informațiilor noastre de fapt despre corpurile vii, nu este, cu alte cuvinte, o concluzie strictă a cunoașterii exacte, ci doar o dogma de credință a naturaliștilor moderni *) Prof I P Borodin, Protoplasm and vitalism, The World of God, mai, , pp i- Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" I F OGNEV Baza materială a vieții, protoplasma, este încă ceva cu totul misterios; viul din morți nu poate fi obținut, nici una dintre proprietățile corpurilor vii, cum ar fi asimilarea, creșterea, iritabilitatea, reproducerea, nu este explicată mecanic și nu numai mecanica, ci chiar imaginația însăși cedează istoriei dezvoltării organismul "Tot acest material este capabil să insufle încredere în triumful final al principiului mecanic? Este mecanismul care se controlează, se corectează și, cel mai important, se construiește, ceva care se înțelege pe sine? Instalat ferm, conform Prof Borodin, în prezent, doar legea subordonării corpurilor vii față de forțele fizice și chimice ale naturii moarte și nimic altceva nu este necesar pentru progresul ulterioar al științei "Dacă noi, nemulțumiți cu aceasta, începem să afirmăm că numai aceste forțe acționează în organisme sau, dimpotrivă, recunoaștem în ele existența unei forțe vitale speciale, în ambele cazuri trecem din domeniul cunoașterii în cel al cunoașterii tărâmul credinței Argumentele pro și contra fiecăreia dintre aceste două vederi pot părea

unul mai, celălalt mai puțin convingător, în funcție de starea de spirit personală și în funcție de starea de spirit a epocii Până la generalul lui Newton, prieten - în existența celor vii, celălalt, nu derivă din forțele naturii moarte, dar nu vom fi așa, așa că putem umbri zonele de cunoaștere exactă și la fel, nu ne vom reproșa unul altuia într-unul involuntar și "în schimb de a afirma cu certitudine că organismul este un mecanism, iar viața este un fenomen fizico-chimic care se desfășoară în protoplasmă, să spunem cu modestie că corpurile vii sunt supuse acțiunii unor forțe mecanice de măsură Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE natura ta; dar viața rămâne pentru noi cel mai mare dintre mistere Este imposibil să nu admitem că concluziile la care Prof Borodin, se disting printr-o mare incertitudine și obscuritate, care depind, probabil, parțial de Forma în care este îmbrăcată opera sa A fost prezentat sub forma unui discurs la reuniunea aniversară a Societății Naturaliștilor din Sankt Petersburg De aici, probabil, urmează ambiguitatea și subestimarea multor propuneri De ce, de fapt, este soluția la întrebarea semnificației fenomenelor mecanice și așa-numitele forța vitală din organisme ar trebui să depășească limitele cunoașterii și științei și să aparțină domeniului credinței, adică transcendentului și neînțelesului? Nu găsim niciun răspuns de la prof Borodin Dacă, de fapt, soluția unei astfel de întrebări este imposibilă și formularea ei trebuie eliminată din știința naturii, atunci care ar trebui să fie ideile de bază călăuzitoare în știința naturii și în ce se transformă atunci când principiile mecanice și vitale sunt eliminate din ea Între timp, problema relației reciproce dintre aceste principii este poate cea mai esențială în toate științele naturii Rezolvând-o așa cum o face ProF Borodin, adică recunoscând că corpurile vii sunt supuse acțiunii forțelor mecanice ale naturii și că viața este un mister, ne abatem în esență complet de la orice decizie Propoziția tocmai enunțată este un Fapt cunoscut oricărui om, în mare măsură chiar și unui copil, care, căzând la pământ și lovindu-l, ajunge la concluzia că nu este o excepție de la toate trupurile Acest fapt, sau Legea conform căreia corpurile organice sunt supuse legilor fizico-chimice nu poate servi decât ca punct de plecare pentru rezolvarea problemei relației dintre principiile mecanice și cele vitale în organizații A trage concluzia finală din ea nu înseamnă a introduce Biblioteca "Runivers" I F OGNEV a pune raționamentul într-un cerc logic ciudat și a da adevărului incontestabil caracterul unui banal indiferent? Concluzia generală care se poate trage din raționamentul prof Borodin, după cum se poate observa din cele de mai sus, se rezumă la faptul că, împreună cu viziunea mecanică asupra lumii în știința naturii, se poate pune și doctrina forței vitale, dar numai pentru că ambele opinii sunt la fel de false și în realitate nu știm nimic Atitudinea favorabilă față de vitalism este astfel înrădăcinată, parcă, pe agnosticism - O atitudine mult mai definită, clară și mai profund gândită la problema forței vitale se găsește la Gustav Bunge, profesor de chimie fiziologică la Basel Articolul lui Bunge "On Vitalism and Mechanism" (Vitalismus und Mechanismus) a apărut în b, iar în timp este prima expresie vie a unor noi opinii, care aparent a făcut o impresie considerabilă, judecând după numeroasele recenzii care există despre el Articolul lui Bunge, care mai târziu a devenit parte a manualului său Chimie fiziologică, a fost expus de mai multe ori în limba rusă și, prin urmare, aici ne putem limita la o redare mai concisă a acesteia "În mii de lucrări fiziologice", spune Bunge, și în introducerea oricărui manual de fiziologie, citim că cercetarea fiziologică are ca sarcină să reducă

toate fenomenele vitale la legile fizice și chimice, adică, în concluzie, legile mecanicii Se numește slăbiciune sau lipsă de gândire dacă în prezent un fiziolog, ca înaintea vitaliștilor, recurge în explicarea fenomenelor vitale la recunoașterea existenței unei forțe vitale deosebite "Deoarece nimic nu poate fi explicat numai prin cuvinte, Bunge împărtășește acest lucru punct de vedere; dar el nu poate fi complet de acord cu oponenții vitalismului în afirmațiile lor că nu există alți factori în ființele vii, cu excepția forțelor și substanțelor neînsuflețite Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE natura Dacă în organisme nu găsim decât aceste forțe și substanțe, atunci aceasta depinde de limitările noastre; pentru observarea atât a naturii însuflețite, cât și a naturii neînsuflețite, folosim întotdeauna aceleași organe de simț, care nu percep decât un cerc limitat de mișcări Dar pentru observarea naturii animate, avem un alt simț: acesta este simțul interior pentru observarea stării și schimbărilor propriei noastre conștiințe Acestea din urmă nu pot fi reduse, în esență, doar la mișcare Împotriva acestui fapt se vorbește simplul Faptul că starea și procesele conștiinței noastre nu sunt localizate spațial, ci doar ceea ce pătrunde prin porțile simțurilor văzului, atingerii și mușchilor este spațial Toate celelalte percepții senzoriale, toate simțurile, efectele, aspirațiile și o gamă insondabilă de idei nu sunt niciodată localizate în spațiu, ci întotdeauna în timp Prin urmare, un mecanism este exclus S-ar putea obiecta că doar așa pare, dar de fapt percepțiile noastre sunt și spațiale O astfel de obiecție, însă, nu ar fi deloc temeinică Pentru a recunoaște că obiectele percepțiilor noastre sunt localizate spațial, nu avem alt motiv decât că obiectele sunt astfel localizate pentru noi Pentru întreaga lume a sentimentelor interioare, chiar și această bază imaginară dispare și nu există absolut niciun motiv pentru acceptarea ei Astfel, cea mai profundă și directă privire pe care o putem arunca asupra ființei noastre interioare ne arată ceva cu totul diferit, calități de cel mai variat fel și lucruri nearanjate în spațiu și procese care nu au nimic de-a face cu mecanismul Oponenții vitalismului afirmă de obicei că, odată cu dezvoltarea treptată a fiziologiei, este posibil să se reducă tot mai multe fenomene care au fost explicate anterior de viața mistică Biblioteca "Runivers" I F OGNEV, forța noah asupra legilor fizice și chimice; reducerea completă a vieții la aceste legi este deci doar o chestiune de timp; în final se va putea demonstra că toate procesele vieții sunt doar fenomene complexe de mișcare, controlate de forțele naturii neînsuflețite Bunge pare a fi exact opusul; el susține că "cu cât fenomenele vieții sunt studiate mai complet, mai mult și mai amănunțit, cu atât mai mult ajungem la concluzia că procesele care păreau a fi posibil de explicat prin legile fizice și chimice sunt de fapt mult mai complexe și confuze iar deocamdată batjocorită la orice m explicaţie mecanică Astfel s-a crezut că fenomenele de absorbție în intestine ar putea fi explicate prin legile endosmozei și difuziei Știm acum că peretele intestinal nu are legătură cu conținutul său ca o membrană moartă Fiecare dintre celulele epiteliale care o căptușește este un organism separat cu funcții foarte complexe Datorită activității lor active și a leucocitelor care pătrund între ele, are loc absorbția boabelor de grăsime în chil Această activitate, de altfel, este selectivă, deoarece boabele de pigment introduse în intestine nu sunt absorbite Cea mai simplă Vampirella Spirogyrae, așa cum a arătat Tsenkovsky, alege doar spirogyra dintre masa altor alge pentru nutriție Bunge găsește multe astfel de exemple de activitate activă a celulelor în toate departamentele decisive ale

fiziologiei Toate procesele din organisme, explicate mecanic, sunt, de asemenea, puține, potrivit lui Bunge, fenomene vitale, precum mișcarea frunzelor și ramurilor unui copac zdruncinat de o furtună În activitate stă misterul vieții Acceptarea activității nu este atrasă de noi din experiența exterioară și din percepția senzorială, ci din observarea de sine, din observarea voinței, a modului în care aceasta este revelată în conștiința noastră și revelată simțului interior Apoi, când același lucru se prezintă în fața noastră Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE simț extern, nu putem ști Vedem procesele de mișcare care îl însoțesc, dar nu-i remarcăm esența, pentru aceasta nu avem organ perceptiv Putem înțelege ființa ipotetic, și facem asta atunci când vorbim despre mișcări active " Orice fiziolog face asta, deoarece nu se poate lipsi de un astfel de concept Astfel, se face prima încercare de a explica psihologic toate fenomenele vieții Ne putem aștepta că fenomenele acestea, lăsate neexplicate de fizică și chimie, au fost explicate prin fiziologia auxiliară, disciplinele descriptive, anatomie și histologie? Bunge crede că nici măcar aceste științe nu vor duce la rezolvarea ghicitorii Cea mai mică celulă conține deja toate rudimentele vieții Nu se poate nega "că Faptele indică existența unor procese psihice în protoplasmă " Fie că este adevărat sau nu, Bunge nu îndrăznește să răspundă, dar este gata să admită că fenomene asemănătoare celor observate la Arcella, atunci când este transformată peste, când cade pe spate, va primi într-o zi o explicație mecanică, alcătuirea unui organism complex, prezintă în procesele care au loc în el, cel puțin, aceeași sarcină dificilă pentru înțelegerea lor ca și cel mai simplu unicelular etc , Bunge face nu îndrăznește să dea un răspuns direct la toate acestea, dar consideră că cercetarea fiziologică ar trebui să ia ca punct de plecare studiul organismului uman Biblioteca "Runivers" I F OGNEV ma, deoarece acest organism este singurul în studiul căruia nu suntem limitați numai de simțurile noastre exterioare și în ființa cea mai profundă în care putem pătrunde din cealaltă parte, autoobservarea Observarea de sine poate fi combinată într-un întreg armonios cu datele simțurilor externe Fecunditatea acestei metode, de a elucida misterul vieții din două părți simultan, a fost arătată pentru prima dată de celebrul Johannes Müller Legea energiei specifice descoperită de el în acest fel este fără îndoială una dintre cele mai mari achiziții ale fiziologiei și psihologiei și fundamentarea exactă a oricărei filosofii idealiste Această lege a arătat că același fenomen în lumea exterioară, același "lucru în sine" (Ding an sich), în acțiunea sa asupra diferiților nervi senzoriali, evocă întotdeauna senzații diferite; stimuli diferiți aplicați aceluiași nerv evocă întotdeauna aceeași senzație; de aici rezultă că între fenomene din exterior lumea şi senzaţiile şi ideile noastre nu au nimic în comun^ că lumea exterioară este o carte cu şapte peceţi şi; singurele lucruri care sunt accesibile observării noastre și cognoscibile de noi sunt procesele din propria noastră conștiință Acest adevăr simplu, dar profund, duce la înțelegerea a ceea ce este esența vitalismului Această esență constă în faptul că vitalismul consideră singura modalitate adevărată prin care cunoașterea poate porni din cunoscut, din lumea interioară, pentru a explica necunoscutul, lumea exterioară Calea opusă și eronată este deținută de viziunea mecanică asupra lumii sau de materialism; el pleacă din necunoscut, din lumea exterioară, pentru a afla lumea interioară cunoscută Ceea ce îi face pe fiziologi să se întoarcă constant și din nou la materialism este că psihologia nici măcar nu a ajuns la pașii inițiali către precizia cu care suntem obișnuiți în studiul chimiei și fizicii Nu se poate nega

că, deși cunoștințele și observația noastră Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE Nimic nu este mai accesibil decât stările și procesele din propriile noastre minți, dar în acest domeniu cunoștințele noastre sunt foarte inexacte și șocante Motivul pentru aceasta este clar: obiectul de aici este mult mai complex și numărul de calități este infinit mai mare decât în lumea cunoscută de simțurile exterioare; în plus, stările și procesele din conștiința noastră se schimbă continuu și rapid; principalul lucru este că până acum nu s-au găsit mijloace pentru un studiu cantitativ al obiectelor simțirii interioare Atâta timp cât durează această stare de psihologie, nu vom obține niciodată o explicație satisfăcătoare a fenomenelor vieții Deocamdată, așadar, nu mai rămâne nimic de făcut decât să ne hotărâm să lucrăm în aceeași direcție mecanică Trebuie să încercăm cât de departe putem ajunge cu ajutorul chimiei și fizicii: aceasta va fi cu siguranță o metodă fructuoasă Ceea ce le este de neatins va ieși din ce în ce mai clar și mai clar cu timpul Astfel mecanismul modern ne va conduce cu atât mai mult către vitalismul viitorului Deci, după ce a respins complet posibilitatea unei explicații exclusiv mecanice a fenomenelor vieții, Bunge refuză să meargă mai departe și să caute ceva pe calea pe care el însuși a indicat-o Adevărat, în manualul său împrăștiate ici și colo indicii ale insuficienței în cutare sau cutare caz a unei interpretări mecanice a fenomenelor fiziologice, dar aceste indicații nu conduc deloc la necesitatea recurgerii la alte explicații decât pur mecanice și cel puțin foarte puține susțin ideea principală a lui Bunge despre legătura necesară și interacțiunea continuă dintre mecanic și mental în organisme Dacă o astfel de reținere este de înțeles la primul pas pe o nouă cale, necunoscută și neîncercată, atunci este mult mai puțin de înțeles pentru cercetătorii ulterioare Deci, Verworn într-o lucrare extinsă apărută în (Allgemeine Physiologie) consacră o secțiune întreagă amplă prezentării Biblioteca "Runivers" I F OGNEV vederile sale de bază și insistă acolo asupra necesității celei mai strânse legături între știința naturii și filozofie și consideră psihologia ca punct de plecare pentru toată cunoașterea umană Real, conform lui Ferworn, este o singură activitate mentală (psihicul); realitatea lumii exterioare pe care o recunoaștem este doar una dintre amăgirile pe care le-am moștenit din trecutul îndepărtat, timpul copilăriei spiritului uman Viziunea de bază asupra lumii în știința naturii este monistă, dar nu se bazează pe mecanică, așa cum este acum, ci pe psihologie Va elimina concepția dualistă a trupului și sufletului care a predominat încă din cele mai vechi timpuri În acest fel, Vervorn este, parcă, un reprezentant al idealismului extrem în viziunea sa asupra lumii; cu atât mai surprinzătoare este compararea celei de-a doua părți a cărții lui Verworn, unde acesta oferă un rezumat al celor mai importante date biologice și Fapte, cu prima; în această a doua parte, nu numai că nu găsim nicio încercare de a aplica concepțiile noastre idealiste la explicarea fenomenelor vieții, dar nici măcar nu există o explicație a motivului pentru care nu se face o astfel de încercare Prezentarea în sine este condusă din punctul de vedere mecanicist obișnuit - Se ajunge involuntar la ideea că Formele în care gândirea și gândurile umane sunt obișnuite să le arunce au o putere extraordinară asupra minții, chiar și atunci când aceasta este conștientă de golul conținutul acestor formulare Bineînțeles, nu există nicio posibilitate de a insista mult timp asupra unei astfel de nedeterminari și, prin urmare, deja devreme ne întâlnim la început timide, apoi din ce în ce mai îndrăznețe și mai precise încercări de a rezolva, sau mai degrabă diseca, problema relației mentale și principiile mecanice în organisme între ele ' Una

dintre primele încercări de acest fel în rândul neovitaliștilor a fost făcută de celebrul patolog, anatomistul Rind Fleisch*), într-un discurs ținut la un congres al Germaniei *) Ed nard von Rhid/kdsch, Neo-Vitali sinus Negocieri a societăţii germane Xnaturalist si doctori retipărire specială Leipzig Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE de medici și naturaliști din Mansk în Analizând conceptele de forță și materie, RindFleish constată că fiecare dintre ele separat nu poate explica secretul vieții Cu toate acestea, ne putem imagina materia și forța legate între ele într-un întreg inseparabil "Materia se mișcă de la sine, iată soluția ghicitorii! aceasta este singura idee posibilă de unitate pentru om! "O astfel de materie, care s-ar mișca de la sine, știința naturală nu știe El cunoaște doar deplasările de materie produse de tranziția forței de la un atom la altul " cât de întreg?" Ar fi de neînțeles dacă principiul care mișcă lumea nu și-ar găsi expresie în diferite fenomene particulare - Rind Fleisch consideră că corpurile vii sunt o astfel de expresie "De ce, de fapt, ar trebui să căutăm unitatea materiei și a forței în atom, unde semnele unuia și celuilalt sunt atât de puternic diferite unul de celălalt? Într-adevăr, combinarea atomilor în corpuri mai complexe trebuie realizată în numele aceleiași unități Prin urmare, de ce să nu vă îndreptați atenția către protoplasma vie? Numai pentru că este cel mai complex dintre toate corpurile naturii Dar, la urma urmei, scopul este de a păstra conceptul de întreg în fenomen și, prin studiul acestui întreg, pentru a obține, dacă nu o soluție completă a ghicitorii lumii, atunci măcar un nou punct instructiv de înțelegere Rind Fleisch este departe de ideea de a introduce noi secrete în natură sau de a da loc unei vitalități speciale, privilegiate, dar nu se teme să ia fenomenele vitale drept punct de plecare al reflecțiilor filozofice, în ciuda faptului că un astfel de rezultat conține o ghicitoare nerezolvată ceea ce este greu de pus la îndoială - pentru a găsi schimbarea potrivită Biblioteca "Runivers" I F OGNEV atomi pentru toate fenomenele vieții, nici atunci indicatorul semnificației vieții în sensul nostru și pentru scopurile noastre nu ar scădea Am fi surprinși de jocul atomilor care produce procese de viață, dar atomii înșiși și odată cu ei combinația misterioasă de forță și materie în procesul lumii ar rămâne de neînțeles; pentru aceasta planul de joc vizibil al atomilor ar rămâne o sursă de studiu constant Cu toate acestea, este important să arătăm nu numai cum se întâmplă ceva, dar nu este mai puțin important să arătăm ce se întâmplă Când Prometeu a modelat oameni din lut după asemănarea lui, atunci, fără îndoială, despre Prometeu însuși, se putea învăța mai multe din aceste Forme de lut decât din lut fără formă Același lucru se poate spune despre natură când creează ființe vii din compuși de carbon; din studiul acestor compuși de carbon nu aflăm nimic despre motivele de bază ale vieții acestor creaturi, dar aflăm prin studiul acestora din urmă înșiși - Orice corp în care putem bănui unitatea materiei și a forței trebuie să-și determine propria mișcare Fiecare corp viu are această proprietate; o piatră aruncată cade la pământ, descriind o curbă frumoasă; pasărea zboară liberă, ridicându-se și întorcându-se pe pământ; o simplă minte umană vede în mișcările unei păsări autodeterminarea naturii vii și vede în ele "cel mai caracteristic semn al vieții" Judecăm și noi, continuă Rindoleish, "din punct de vedere filozofic modest pe care l-am ales" : Desigur, nu toate mișcările care par a fi independente sunt astfel în fapt Astfel, de exemplu, este posibil să se explice mișcarea leucocitelor și protoplasmelor prin umflarea lor cu apă, iar o astfel de umflare trebuie să joace un rol important în explicarea structurii și funcției

celulelor Cu toate acestea, în fenomenele vieții se pot găsi astfel de lucruri care sunt deosebit de greu de descompus în forță și materie, adică, se apropie mai ales de unitatea admisă de Rind Fleisch Deci fiecare mișcare a vieții   întreaga ființă este însoțită de o senzație a acestei mișcări, dimpotrivă, cu orice senzație senzorială, are loc o schimbare activă în sistemul nervos central, proiectată spre exterior Pe scurt, în toate mișcările unei ființe vii se poate observa cea mai strânsă legătură între stările active și pasive, între forță și materie Nu ar fi o contradicție, potrivit lui RindFleisch, să spunem că cu fiecare act de simțire, gândire sau voință, o substanță reprezentativă maleabilă specială (Vorstellungsstoff) și o forță reprezentativă formativă (Vorstellungskraft) joacă un rol Ambele sunt în legătură atât de strânsă încât ni se par ca o singură facultate sufletească Ca cea mai înaltă înflorire a acestei pătrunderi reciproce este ideea prezentatorului - conștiința de sine, cea mai înaltă etapă a autodeterminarii Conștiința de sine, care și-a atins deplina dezvoltare în individ, este atât de unificată și omogenă încât posibilitatea dezmembrării sau autodivizării sale ar fi trebuit să fie descoperită inițial de Filosofi Mijloacele pe care natura le folosește pentru a ridica ființele vii din ce în ce mai sus de-a lungul treptelor de autodeterminare este că acestea din urmă sunt supuse iubirii față de aproapele Fiecare dintre miliardele de celule care alcătuiesc organismul superior trăiește doar cu ajutorul altora "Fiecare celulă se împarte la momentul potrivit și la locul potrivit, își trimite procesele în anumite direcții, se întâlnește acolo cu procesele altor celule și se unește cu acestea Astfel, apare acea unitate uimitoare, care, după cum s-a spus, este condiția cea mai importantă pentru îmbunătățirea ființelor vii, pe de o parte, în sensul creșterii autodeterminării, pe de altă parte, în sensul asigurării viața din influența condițiilor exterioare de viață "Toate celulele trăiesc conectate în organe unul și același corp, iar fără această legătură, existența le este imposibilă   în acelaşi timp cea mai înaltă stăpânire a moralităţii "Libertatea și iubirea, acestea sunt semnele vieții, care arată, totuși, dincolo de viața însăși Trebuie să ni se pară mai puțin demni și înalți pentru că pătrund mult în natura neorganizată și dispar în misterioasa unitate primară a forței și materiei Este reconfortant să credem că această unitate conține deja cele mai înalte scopuri și virtuți ale omului Libertate si iubire fata de aproapele! Libertatea este scopul vieții, iar iubirea este mijlocul pentru acest scop Acestea sunt cuvintele vieții și tot ceea ce trăiește le rostește inconștient; dar omul în care dobândesc conștiința le recunoaște cu bucurie ca fiind cea mai bună bază a lui însuși Viața este o revelație parțială a lui Dumnezeu " Deci, dacă ne uităm mai atent la lanțul de gânduri destul de complex și nedefinit al lui Rind Fleisch, atunci motivul principal al acestora este recunoașterea nu numai a unității forțelor și materiei, ca principiu vital, ci și identificarea forțele naturii și cele psihice între ele Ideea unei astfel de identități, este adevărat, nu este nicăieri exprimată în mod direct, dar este fără îndoială că tocmai aceasta stă la baza exemplului citat al unității forțelor în general și materiei, unde, așa cum s-a menționat mai sus , se spune despre legătura dintre mișcarea organismelor vii și senzații Mai jos ne vom opri oarecum asupra posibilității de a accepta ca axiomă identitatea forțelor mentale și fizice, unde vom analiza părerile lui Acad A Famintsyn, care a fost mult mai precis și mai clar decât oricare dintre

predecesorii săi, a vorbit în favoarea unei astfel de identități și pentru care aceasta este una dintre pietrele de temelie în viziunea sa științifică asupra lumii - Acum ne întoarcem la transferul principalelor trăsături ale acestei identități în sfârșit, unul dintre cele mai originale, îndrăznețe și profund gândite printre altele expuse de neovitaliști*) *) L Famyntsini, Științe naturale și psihologie contemporane Sankt Petersburg, Izd al revistei "Mir Bozhii" Biblioteca Runiverse VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE Motivul crizei pe care o trăiește în prezent știința naturii, potrivit lui A Famshshchyn, este includerea unei noi categorii de fenomene, și anume fenomenele mentale, în cercul cercetării istorice naturale "În fața ochilor noștri s-a născut o nouă știință care a reușit să se dovedească cu succese serioase: psihologia experimentală, înțeleasă nu în sensul restrâns al reprezentanților săi germani, ci cu includerea în ea a celui mai curios domeniu al fenomenelor hipnotice Prin aceasta, fenomenele psihice, care până acum au fost păstrate într-un corp negru de către oamenii de știință a naturii, au devenit proeminente";, th, răspândirea lor și asupra fenomenelor mentale În lucrarea sa, Famintsyn își propune "să clarifice legătura dintre știința naturii și psihologie și teoria cunoașterii", iar lucrarea sa se bazează "în principal pe date împrumutate din aceste ramuri ale cunoașterii, deși în unele locuri se referă la doctrine filozofice, unde pare necesar ^ Famintsyn Formulează după cum urmează: "Compatizez pe deplin cu ideea că aceleași legi guvernează atât fenomenele naturii moarte, cât și fenomenele vieții; dar nu pot fi de acord că legile fizicii și chimiei, care se reduc la mișcarea atomilor, prezentându-ne doar latura exterioară a fenomenelor naturii moarte, ar putea epuiza complet fenomenele vieții, adică nu numai din partea manifestării sale exterioare, ci și din partea sa psihică interioară, care este bine cunoscută de noi din senzaţie directă "Punctul de plecare al oricărei ramuri a cunoașterii poate fi recunoscut ca persoană sau, mai degrabă, psihicul său și mijloacele noastre de a dobândi cunoștințe " Biblioteca "Runivers" I F OGNEV clar că "nu numai corpul nostru, ci și psihicul a apărut prin evoluție și, prin urmare, asemănător psihicului altor ființe vii, este cel mai perfect și în timpul nostru cel mai complex și mai interesant produs al evoluției " "În om, așadar, avem cea mai înaltă întruchipare a vieții de pe pământ" Dacă coborâm treptat de la el la cel mai simplu, vom obține același psihic, dar simplificat pe măsură ce organismul însuși devine mai simplu Putem afirma dinainte că nu vom găsi nimic străin pentru noi în psihicul animal; dar diferenţa va consta numai în gradul de dezvoltare În legătură cu aceste gânduri, sunt exprimate următoarele considerații Numeroase studii ale oamenilor de știință naturală "ne apropie din ce în ce mai mult de soluția mult dorită a structurii mecanismului complex al corpului nostru și, în consecință, de cunoașterea vieții noastre din partea materială externă; în acelaşi timp, investigaţiile asupra fenomenelor psihice vor face lumină şi asupra laturii sale interioare Prin urmare, putem spera să ajungem la o înțelegere a ambelor aspecte ale vieții noastre; în timp ce investigăm lumea exterioară, noi, dacă nu pentru totdeauna, atunci în prezent, suntem sortiți să ne mulțumim să cunoaștem doar latura lor externă De aici rezultă clar cât de irealizabil și în esența lui visul posibilității de a deriva fenomenele vieții din legile mecanicii, fizicii și chimiei, sau, cu alte cuvinte, de a le explica din mișcarea atomilor, dintre care "Fenomenele psihice nu pot fi descompuse în similare nu în știința naturii, ci în psihologie și teoria cunoașterii, ar trebui să se caute o bază reală pentru construirea unei viziuni

asupra lumii; toată știința naturii nu este altceva decât un caz special de aplicare a psihicului nostru și a organelor de simț externe la investigarea naturii; logic, istoric, juridic - esența este exemple similare ale activității mentale a psihicului nostru Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE Din tot ceea ce tocmai s-a afirmat, se vede că A Famintsyn pleacă de unde se oprește Bunge Famintsyn presupune construcția sa teoretică, dorind să-i acorde cea mai mare validitate posibilă, în primul rând, o privire de ansamblu asupra vederilor predominante în rândul naturale oameni de știință despre viață și despre relația ființelor vii cu așa-numita natură moartă; o lungă discuție este dedicată întrebării a ceea ce este real și abia în capitolul al patrulea autorul trece la subiectul său principal, interacțiunea proceselor materiale și mentale din corpul uman și influența psihicului nu numai asupra funcțiilor , dar şi asupra construcţiei corpului Ultimele două capitole tratează psihicul animalelor și al plantelor Expunerea noastră va viza în principal doar un al patrulea capitol; în ceea ce privește orice altceva, aici ne putem limita la a evidenția anumite trăsături și caracteristici în vederi și judecăți autor Este imposibil să nu amintim printre aceste trăsături judecata autorului cu privire la semnificația legii energiei specifice în înțelegerea fenomenelor vieții După cum am văzut mai sus, pentru Bunge, ca și pentru mulți alții, această lege este o dovadă a imposibilității cunoașterii experimentale a lumii exterioare A Famintsyn introduce o corecție foarte ponderală, în opinia sa, într-o astfel de dovadă "Biologia ne învață", spune Famintsyn, "că organele noastre de simț, la fel ca întreaga noastră organizație, inclusiv psihicul, par a fi moștenite de noi de la nenumărate generații de ființe vii care au precedat apariția omului pe pământ În lupta pentru existenţă, organele simţurilor exterioare capătă o importanţă deosebită; sunt necesare pentru găsirea și obținerea hranei, satisfacerea setei și a instinctului sexual, pentru un atac activ asupra prăzii etc evitând persecuția din partea inamicului dolari Biblioteca "Runivers" I F OGNEV la toate ființele vii se referă la fiecare dintre noi în mod individual, astfel încât organele noastre ale simțurilor exterioare trebuie recunoscute ca aparate destinate unei orientări cât mai bune între condițiile care ne înconjoară, cu alte cuvinte, pentru cunoașterea lumii exterioare, cel puțin la în măsura în care este necesar pentru scopurile practice ale vieţii Dacă, în condiții normale, fiecare dintre organele simțurilor externe reacționează doar la un fel de stimul și rămâne insensibil la restul, atunci aceasta depinde de faptul că în decursul secolelor de evoluție fiecare s-a adaptat să răspundă doar la unul dintre stimuli la care organismele au fost expuse continuu, devenind aproape sau complet imune față de ceilalți Aceștia se deosebeau prin faptul că și-au arătat efectul doar rar Având în vedere acest lucru, autorul consideră că energia specifică a organelor de simț nu este o piedică, ci un puternic complice pentru noi în cunoașterea lumii exterioare, cu scopul de a ne proteja existența, precum și producerea de urmași Pe baza tuturor considerațiilor biologice prezentate, autorul consideră că este posibil să respingem concluziile acelor școli filosofice care afirmă imposibilitatea pentru noi de a cunoaște lucrurile în sine (Kant), sau cognoscibilitatea doar a reprezentărilor și conceptelor (Mill), și nu lumea exterioară în sine Cu greu este necesar să observăm că obiecțiile lui A Famintsyn depășesc acest scop Nici un filozof, ca un biolog, nu va nega că organele de simț ne sunt date ca instrumente de cunoaștere pentru noi a lumii exterioare, dar nimeni nu va afirma, de asemenea, că

putem, prin intermediul organelor de simț, să cunoaștem nu numai semnele pe care le dau pentru conștiința noastră, dar și pentru însăși esența lucrurilor Cu același drept ca înainte, putem afirma cu Kant că acesta din urmă este și va rămâne de necunoscut pentru noi Lui A Famintsyn i se pare insuficientă şi dovada existenţei unui extern lume cu ajutorul imperativului categoric și, mai mult, pe următoarele două temeiuri În primul rând, cunoașterea datoriei morale poate fi explicată ca fiind bine dobândită, ca "rodul înțelepciunii lumești" În al doilea rând, viața este de conceput, chiar plină de plăceri spirituale superioare, fără a fi nevoie de un imperativ categoric societăți cu un psihic asemănător ai noștri, dar bogat aprovizionați cu tot ceea ce își doresc; nu poate exista nicio obligație morală reciprocă între membrii unei astfel de societăți, deoarece toată lumea nu are nevoie de nimic din ea Numai cu lipsa mijloacelor de viață și cu chinul inevitabil cauzat de lipsa acestora, se luptă pentru existență cu consecințele ei crude și este nevoie de un imperativ categoric (adică, obligația morală) în ceea ce privește vecinii; "obligațiile morale apar, așadar, doar dintr-o anumită împrejurare, s-ar putea spune, întâmplătoare - tocmai ca urmare a lipsei mijloacelor de subzistență" Sensul vieții constă în altceva, mai general decât imperativul categoric În ceea ce, însă, A Famintsyn nu deschide S-ar părea, pe baza opiniei care tocmai am citat, că dintre oameni cei mai morali și mai înalți din punct de vedere spiritual ar trebui să fie cei mai bogați și mai siguri Cu toate acestea, nu este deloc necesar să remarcăm că experiența zilnică nu ne învață acest lucru De asemenea, este imposibil să uităm, așa cum face Famintsyn, că imperativul categoric este o cerință absolută, adică determinarea relației oamenilor nu numai între ei, ci și cu începutul absolut, adică Dumnezeu Adevărata sursă a moralității și măsura ei este atitudinea față de Divin Acest lucru dă doar, prin comanda imperativului, obligația lor necondiționată și face din moralitate un haos accidental reguli și legi, modificate în funcție de circumstanțe Sațietatea generală, bogăția și mulțumirea - după cum s-ar putea presupune, spre deosebire de Famintsyn - nu ar garanta câtuși de puțin împotriva marii imoralități Ca și în viața privată, la fel și în istorie, s-au putut găsi multe exemple care confirmă acest lucru Ne limităm la exemplele de judecăți ale lui Famintsyn date aici și observăm doar că adesea o atitudine negativă față de concluziile ultimei filozofii nu ni se pare a fi în întregime corectă, uneori, poate, depinzând de o înțelegere oarecum particulară și neobișnuită a învățăturile reprezentanților săi (de exemplu, Kant) Uneori, concluziile lui Famintsyn par paradoxale, ca, de exemplu, concluzia că halucinațiile nebunilor trebuie luate drept ceva real Să trecem la prezentarea temei principale Fenomenele studiate în ultima vreme dovedesc adesea irefutabil posibilitatea influenței voinței unei persoane nu numai asupra psihicului, ci și asupra corpului și administrarea acesteia din urmă la o altă persoană Prin intermediul autohipnozei, o persoană influențează nu numai propria sa voință, ci și multe acte ale vieții sale vegetale, retrase în condiții normale de sub controlul și influența conștiinței și voinței noastre Sugestia funcționează în noi, în general, independent de voința și conștiința noastră, țesute într-o rețea complexă de procese de viață, ca una dintre multele condiții necesare realizării vieții noastre "Una dintre cele mai interesante sarcini ale viitorului apropiat va fi să găsim căi și mijloace de subordonare a voinței noastre conștiente autohipnozei, care are loc acum în afara conștiinței noastre, cu alte cuvinte,

dorinței de a realizarea aceleiaşi puteri a voinţei noastre asupra proceselor vegetale retrase, în prezent, din sub puterea ei, care se manifestă relativ Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE ei în afara interferenței prin sugestie Prin intermediul unui studiu serios și al exercițiilor fizice, poate fi posibil să faceți un pic care este accesibil numai subiecților excepționali (de exemplu, o schimbare a bătăilor inimii și un jet de sânge într-o parte desemnată a corpului) în domeniul public, apoi ne extindem influența asupra restului funcțiilor corpului și apelăm prin schimbarea cursului funcției organului, modificările din acesta sunt întărite deniya "În ce dimensiuni grandioase poate ajunge rezultatul activității noastre mentale, mărturisesc de necontestat obiectele lumii din jurul nostru, schimbate de mâna unei persoane, în funcție de nevoile și dorințele sale "Impulsul a tot ceea ce este creat de omenire este recunoscut de toți drept psihicul nostru; din inițiativa ei au apărut produse oportune ale culturii umane și oportunitatea a fost realizată în natură Având în vedere urmele de neșters întipărite ale puterii psihicului uman în natura înconjurătoare, se pune involuntar întrebarea dacă acesta nu a putut sau nu a participat pasiv la crearea Formelor și structurii ființelor vii, atât în timpul viața fiecărui indivizibil, iar în procesul de evoluție veche de secole viața pe pământ? Este posibil să descoperim în prezent urme de nerefuzat ale activității ei? Asumarea influenței psihicului asupra Funcțiilor și prin intermediul acestora asupra structurii corpului nostru este confirmată de multe Fapte ale vieții de zi cu zi Famintsyn este deosebit de ilustrativ pentru exemplul mușchilor Depinde de noi să sunăm în anumite grupe de mușchi hipertrofie, de ex creșterea lor, sau, dimpotrivă, reducerea lor la o grosime minimă Că primul este ușor de atins prin gimnastică este cunoscut de toată lumea; nu este mai puţin sigur că al doilea rezultat se obţine prin menţinerea muşchilor în deplină inactivitate Dar nu numai muscular, ci și orice alt exercițiu efectuat cu scopul de a atinge perfecțiunea unei anumite Funcții și indisolubil legat Biblioteca "Runivers" I F OGNEV cu aceasta, modificările în structura corpului, fie că se vor referi la exerciții în probleme de matematică, fie la cânt, alergare, îmbunătățirea vederii, auzului etc , trebuie considerate drept consecințe obținute cu ajutorul unui act mental de autohipnoza i Pentru a trece de la om la elucidarea rolului sugestiei la animale, Famintsyn prefațează raționamentul său cu mai multe considerații de natură generală Prima dintre ele este că nu consideră posibilă admiterea a două entități presupuse reale: spiritul și materia (substanța); "Luând ambii acești termeni ca abstracție", spune A Famintsyn, "nu pot decât să recunosc ca fiind falși și totul despre realitatea sistemelor lor filozofice Fenomenele spirituale și materiale, care se disting doar prin felul în care le cunoaștem, se pot dovedi, de fapt, a fi doar laturi diferite ale aceleiași ființe, în care relațiile lor reciproce reprezintă un mister insolubil "În strânsă legătură cu aceasta este a doua propoziție că atunci când investigăm cauzele oricărui fenomen - spiritual sau fizic - nu este în niciun caz posibil să se indice vreo cauză direct nu numai asupra psihicului, ci și asupra substratului corporal Famintsyn, prin urmare, pare a fi un marea concepție greșită că convingerea predominantă în rândul psihologilor este că este posibil să se clarifice între stările mentale consecutive ale unei legături cauzale în sensul obișnuit al cuvântului; pe de o parte, și materialul, pe de altă parte, trebuie respins "Consecința irezistibilă a acestui lucru este imposibilitatea existenței psihicului Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII

MODERNE hologie sub forma unei științe despre activitatea și natura spiritului, ca obiect independent, și în afara conexiunii cu fenomenele materiale "Se poate susține cu egalitate de drept că "nu poate exista o știință independentă a materiei, considerată în afara conexiunii cu fenomenele mentale" "Nu sunt mai satisfăcătoare științele filozofice construite pe recunoașterea doar a spiritului sau a unei materii ca esențe reale"; disputa despre care dintre ele este primară sau, cu alte cuvinte, dacă spiritul este o emanație a materiei sau, dimpotrivă, materia este un derivat al spiritului, nu este cu mult diferită de disputa despre ceea ce a apărut în lume înainte: un ou sau un pui? "Participarea la scopul acțiunilor noastre conștiente sau, cu alte cuvinte, la esența principală al vieții noastre mentale, nu este greu de observat că este îndreptat în întregime spre satisfacerea dorințelor inerente nouă, care vin de nicăieri și care deseori ne iau stăpânire necontrolat, chiar contrar dorinței noastre Dacă întreaga noastră viață se reduce la căutarea satisfacerii dorințelor inerente nouă, pe lângă voința noastră (foame, sete, de exemplu, etc), dorințe, transformându-se adesea în nevoi urgente, atunci întrebarea de esență și sensul vieții se reduce la rezolvarea problemei apariției și esenței dorințelor noastre, care nu ne părăsesc din momentul nașterii până la sfârșitul vieții noastre " fără să știm ce fac, sau, mai degrabă, să știm de ce , dar neștiind pentru ce fac Pentru marea majoritate a oamenilor care nu intră în considerații cu privire la sensul vieții, satisfacerea nevoii de a realiza ceea ce se dorește devine pur instinctivă " Un puternic complice în atingerea scopurilor urmărite de organism este, fără îndoială, mecanizarea funcțiile organismului, care constă în faptul că, pe măsură ce faci exerciții, fiecare organ treptat Biblioteca "Runivers" I F OGNEV se adaptează din ce în ce mai mult la funcția sa specială, împlinirea ei necesită prin urmare participarea din ce în ce mai puțin conștientă a organismului la el și, în timp, are loc aproape, sau chiar complet fără știrea noastră "Activitatea mentală conștientă, pe de o parte, eliberată astfel de la participarea la o serie întreagă de Funcții mecanizate, care anterior necesitau tensiunea sa puternică, și pe de altă parte, acum, de a avea organe care sunt mai adaptate la execuția Funcțiilor care le-au fost atribuite înainte, este stabilit de noi, obiective mai complexe și le urmărește cu toată energia ei inerentă" ■ În psihicul animalelor, A Famintsyn găsește o asemănare semnificativă cu psihicul uman Fără a ajunge, bineînțeles, la dezvoltarea sa, deja ca urmare a organizării lor, cu mult inferioare organizării omului, animalele în unele cazuri bine stabilite s-au dovedit a fi capabile de acte mentale, care chiar și printre oameni sunt clasate în categoria de cea mai înaltă și anume manifestarea altruismului testului cel mai pur Cele mai simple forme animale nu sunt deloc lipsite de abilități psihice, dintre care nu puțin număr de exemple sunt date din viața ciliatelor, mai mult sau mai puțin cunoscute din literatura zoologică al acestui departament al regnului animal, abilitățile animalelor , dar unitatea în ceea ce privește structura anatomică, dezvoltarea embrionară, funcțiile fiziologice și compoziția chimică a animalelor și a oamenilor și animalele, asemănările în procesele de reproducere și nutriție și, în general, structura a elementelor celulare Dovezile directe, așa cum este de la sine înțeles, nu sunt date Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE Astfel, concluzia finală va fi că absolut toate organismele, de la cele mai simple până la om, inclusiv, au un psihic Desigur, dacă la om și la animalele superioare psihicul este factorul principal al vieții, atunci ar trebui să fie același în toate celelalte

organisme O astfel de concluzie, însă, nu este exprimată direct nicăieri, ci este dedusă de cititor involuntar din tot ceea ce s-a citit Nicăieri nu se vorbește despre relația dintre autosugestie și atingerea doritului, acel factor de bază al oricărei acțiuni conștiente, de așteptat, după tot ce tocmai s-a spus, nu se vorbește nicăieri, așa cum ne-am putea aștepta după tot ce tocmai a fost a spus; Nici nu găsim nimic referitor la o altă întrebare extrem de semnificativă pentru întreaga învățătură a lui Famintsyn, și anume, relația dintre autohipnoza și evoluția organismelor Singurul răspuns la întrebările despre această relație constă în câteva rânduri care spun că autohipnoza "nu este nicio cauză primară; este dictată de sentimentele noastre și merită atenție doar ca un act mental care precedă imediat descoperirea atât a funcțiilor conștiente vegetale, cât și a celor superioare * Pentru mulți dintre ei, Famintsyn își imaginează evoluția ființelor organice ca încă nefinalizată și încă, iar schimbările care au loc în timpul acesteia sunt transmise prin ereditate; de aceea rolul autohipnozei ar părea deosebit de interesant și important în acest proces; cu mare prudență însă, A Famintsyn preferă să nu extindă acest lucru Dar dacă luăm în considerare tot ce s-a spus despre semnificația autohipnozei, atunci trebuie să ne gândim că autorul atribuie acestui proces un rol foarte mare în evoluție Nevoia conștientă a organismului de o oarecare variație a funcției sau structurii unuia dintre organe, sau chiar nevoia de a avea un organ nou, pentru un scop anume, prin autosugestie trebuie cumva să fie transmisă organismului de la psn- Biblioteca "Runivers" I F OGNEV schimbari si conduc la o schimbare treptata atat a structurii organismului cat si a Functiilor acestuia, la adaptarea la mediu si imbunatatire Desigur, este imposibil să nu observăm că o astfel de soluție la întrebarea relației dintre suflet și corp, ψυχή și σώμα, explică puțin Este doar o simplă afirmație, nici măcar a unui Fapt, ci a unei ipoteze, expusă pe larg mai sus și exprimată în această Formă cât mai pe scurt posibil Aparent, pentru a elucida relația misterioasă dintre forțele psihice și materie, Famintsyn, așa cum am menționat deja mai sus, și Rind Fleish împreună cu el, admit că forțele naturii neorganizate și organizate nu sunt diferite unele de altele în esența și relația lor cu materia sau, ceea ce poate fi, doar o formă diferită de exprimare a aceluiaşi gând - spiritul şi materia, deoarece substanţele nu se pot distinge Dacă recunoaștem că forțele și fenomenele psihice și mecanice nu sunt esențial diferite unele de altele, atunci trebuie să admitem că aceleași legi care sunt aplicabile forțelor mecanice sunt aplicabile și celor psihice, i e acestea din urmă, de exemplu, sunt supuse legii distanțelor pătrate, acțiunea este egală cu reacția etc Cu toate acestea, nimeni, după cum se pare, nu a ajuns încă la afirmația absurdă, de exemplu, că iubirea umană este supusă legea distanțelor pătrate, sau de fiecare dată când provoacă în altă persoană aceeași pasiune ca și în cea în care a luat naștere Experiența zilnică arată că nu se observă nimic de acest fel Opusul acestei concluzii - probabil pentru că nu este atât de evidentă de la sine - și anume concluzia că atomii au proprietăți psihice, a fost exprimată de mai multe ori Dragostea de atomi explica afinitatea chimică, iar ura sau indiferența reciprocă, absența afinității Confuzia indicată de concepte nu duce, totuși, la concluziile ciudate care tocmai s-au dat În esență, desființează complet întreaga dispută dintre vitalism și mecanism Dacă de fapt contează şi Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE Spiritul este în esență imposibil de distins, iar fenomenele ambelor sunt doar expresii ale uneia și

aceleiași esențe, deci nu contează din ce parte se studiază aceasta din urmă Întrucât studiul mecanic este mai accesibil pentru noi, de ce să ne deranjezi cu cel psihologic? De la orice capăt am începe, trebuie totuși să studiem simultan atât psihicul, cât și substratul material, să trecem de la unul la altul De ce, din acest punct de vedere, este important să studiem sugestia sau autohipnoza, care, de exemplu, efectul electricității sau căldurii asupra organismelor, este complet de neînțeles, deoarece esența acestei acțiuni, precum și substratul, sunt aceleași în ambele cazuri Astfel, cedarea unei viziuni mecanice asupra lumii în înțelegerea esențelor materiei și spiritului duce la concluzia că neovitalismul în sine este de prisos, iar pretențiile sale de a explica fenomenele vieții sunt mai confuze decât clarificarea a ceva Cu toate acestea, trebuie să privim problema cu totul diferit dacă recunoaștem diferența substanțială completă dintre spirit și materie Atunci problema relației dintre cele două substanțe devine în toată plinătatea, claritatea și misterul ei, iar perspectiva vitalistă primește toate drepturile de a exista și de a se acorda cea mai serioasă atenție Te întrebi involuntar ce fapte sau date îl fac pe A Famintsyn și alții să întunece o diferență atât de clară între cele două "esențe"? Nu găsim alt răspuns, cu excepția faptului că procesele mentale și materiale sunt atât de împletite reciproc încât unul nu poate fi realizat fără celălalt Dar aceasta duce inevitabil la concluzia care se trage? Evident, nu urmează deloc De asemenea, este evident că problema relației dintre materie și spirit este legată de alta și anume problema raportului dintre materie și forță în general Acum se obișnuiește să se afirme că materia este necunoscută fără forță și invers; dar din aceasta nici nu reiese deloc că ceea ce se numește forță coincide cu materia Biblioteca "Runivers" ' I F OGNEV ea - Ar fi nepotrivit aici să intrăm în discuţii ulterioare pe acest subiect şi ne-ar conduce cu totul dincolo de limitele sarcinii noastre Trebuie să ne limităm să subliniem că soluția unor astfel de întrebări fundamentale precum cele pe care tocmai le-am indicat este unul dintre cele mai slabe puncte ale edificiului, în general, încă șubrede, al neovitalismului Dacă ar fi posibil să ne apropiem de rezolvarea lor, atunci aceasta ar determina pentru o lungă perioadă de timp predominarea viziunii idealiste sau materialiste asupra lumii, nu numai în știința naturii, ci și în toate limitele cunoașterii accesibile omului Să trecem acum la o trecere în revistă a opiniilor celui mai recent și poate cel mai proeminent dintre neovitaliștii moderni, dr Hans Driesch Expunerea acestor puncte de vedere și Faptele pe care sunt construite, dr Driesch a dedicat mai multe lucrări ample; orice prezentare detaliată a acestor lucrări aici, pe de o parte, din cauza abundenței materialelor conținute în ele, pe de altă parte, deoarece opiniile expuse în ele s-au dezvoltat treptat și s-au schimbat semnificativ în timp, ar fi dificil Având în vedere acest lucru, în prezentarea noastră vom adera în principal doar la câteva dintre aceste lucrări, și anume, în principal lucrarea intitulată "Die Lokalisation morphogenetischer Vorgänge Ein Beweis vitalistischen Geschehens *), în care pentru prima dată opiniile autorului sunt formulate destul de clar și complet Îndoielile cu privire la viziunea mecanică asupra lumii, care predomină acum, au apărut, evident, cu mult timp în urmă cu autorul nostru "Viața este o problemă chimico-fizică foarte complexă, iar sarcina bio- *) Archiv fflr Entwickelungsmechanik der Organismen vol -oít, p J)-din O relatare detaliată a lui Driesch însuși se găsește în Ergebnisse der Anatomie und Entwickelgescht t Vili sub titlul Resultate und Probleme der Entwickelungsphysiologie der Thiere pp -

Vezi și Die Biologie ais selbsstândige Grundwissenschaft Leipzig și Analytische 'lheorie organ Entwickelung de același autor ibid Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE știința logică constă în reducerea fenomenelor și acțiunilor vizibile pe tărâmul celor vii la forțele naturii anorganice Cine nu a auzit sau nu a citit astfel de prevederi de mai multe ori? Sunt considerate a fi în concordanță cu spiritul timpului și modern, îndoiala de validitatea lor în caz extrem provoacă doar un zâmbet de regret Sunt justificate aceste prevederi? Sunt de înțeles singuri, ne răspund Acesta este începutul uneia dintre primele lucrări ale dr Driesch (Die Biologie ais selbsstândige Grundwissenschaft, § , p i-th), unde încă nu își exprimă clar părerile, ajunge nu mai puțin la concluzia că, împreună cu mecanica , trebuie să existe Forma este setată ca o expresie a calității Mecanica nu poate semnifica decât relații cantitative între fenomenele naturii (p b) În cea mai importantă lucrare a sa menționată mai sus, Driesch își pune sarcina de a găsi un astfel de fenomen, care, având corpul ca substrat, nu ar putea fi explicat în în orice mod mecanic El găsește acest gen de fenomen în procesele de așa-numită localizare la arici de mare, stele, turbelaria etc , sau, după cum spune el, în problema localizării Pe scurt, această problemă este următoarea: I) Dacă oul de arici de mare este oricum tăiat în bucăți înainte sau după fertilizare, atunci fiecare bucată, dacă nu este prea mică, se desface în blastomeri și produce de obicei o mică larvă;) blastomerele izolate se descompun exact în același mod ca și cum ar fi în legătură cu altele din blastoderm și produc în final o blastula, exclusiv prin mișcarea elementelor celulare fragmentate și fără nicio urmă de înmugurire regenerativă; în cele din urmă, din această blastulă, apare de obicei o larvă întreagă, redusă în dimensiuni;) o schimbare perfectă a tipului de strivire în raport cu dimensiunea și poziția celulelor, produsă de creșterea temperaturii, sau Biblioteca "Runivers" I F OGNEV modificarea conținutului de sare din apă nu schimbă nimic în dezvoltarea ulterioară;) același lucru se poate spune despre modificările poziției nucleelor sub influența presiunii;) comprimarea etapei de clivaj în opt celule într-o placă plată, astfel încât pratoplasma și nucleii să fie distribuite uniform, nu interferează cu aspectul larvelor normale;) tăiate în orice fel blastula, tocmai a început să înoate, dau naștere, de asemenea, larve normale mici Unele (,) dintre aceste fenomene pot fi observate și pe ouăle stelelor de mare Punctul de plecare pentru observarea problemelor de localizare a fost însă observarea dr Driesch a dezvoltării canalului intestinal la larvele disecate de arici de mare (Sphaerechinus granularis) Dacă gastrula acestui arici este tăiată de-a lungul ecuatorului, astfel încât fiecare jumătate să conțină jumătate din ectoderm și jumătate din intestinul primar, atunci după un timp ambele jumătăți tăiate se închid, rănile se vindecă și forma sferică este restaurată din nou; nu numai că are loc o astfel de restaurare, dar intestinul din fiecare jumătate obţinut prin tăietură este împărţit corect, cu proporţie corespunzătoare, în intestinul anterior, mijlociu şi terminal, astfel încât piesa în care a fost închis mezenchimul, (vegetativă) în majoritatea cazurilor, produce o mică larvă normală (pluteus), în timp ce cealaltă, care nu avea mezenchim (animal), din cauza lipsei elementelor necesare formării scheletului, nu părăsește stadiul de disecție a intestinului Un caz apropiat de cazul descris este observat în timpul restaurării reparatorii a tentaculelor și stolonilor din tuburi Dacă tăiați tentaculele acestui animal, sau tăiați stolonul din tentacule, atunci indiferent de câte ori o faceți,

stolonul se regenerează întotdeauna din bucata cu tentaculele și spatele -Rezumându-ne la exemplele date, trecem acum la raționamentul lui Driesch cu privire la cele afirmate și la explicațiile pe care le dă Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE și vom explica pe parcurs noua terminologie specifică introdusă de Driesham Agenții lumii exterioare, cum ar fi: lumina, gravitația, conținutul de sare din apă, temperatura, nu pot fi luați în considerare la explicarea fenomenelor indicate, deoarece aceștia acționează parțial fără a avea vreo direcție definită, parțial doar într-una dintre unele, între modul în care efectul trebuie să se refere în mod specific la tot ce este organic întreg Legile tensiunii superficiale, conform cărora un cilindru de lichid de o anumită lungime trebuie în mod necesar să fie dantelat, nu pot fi aplicate singure pentru a explica faptul că intestinul primar, atât într-o larvă intactă, cât și într-una transectată, are aceeași circumferință la diferite lungimi, în timp ce disecția intestinului are loc în ambele cazuri proporțional Deoarece orice parte a ouului, ca și oul întreg în orice mișcare a părților sale, dă o larvă întreagă, de aici rezultă că în explicarea problemei nu se poate accepta nicio structură specială a oului din diverse sau diverse elemente simple găsite în orice locație specifică tipică și poziție în orice relație cu diferențierile ulterioare Dacă admitem existența unor astfel de elemente, diferite prin tipul lor ca calitate și dispoziție, este totuși imposibil de imaginat cum, prin ajustare, poate apărea din nou întregul Ar fi atunci necesar să admitem că piesa lăsată în urmă are capacitatea de a reface ceea ce i s-a luat și ceea ce este diferit de ea și, în acest fel, de a-și regla pierderile În același timp, însă, am abandona orice analiză și am pune o serie de ghicitori la începutul investigației noastre Ne putem imagina structura ouălor aricilor și stelelor din particule îndreptate într-o direcție constantă în raport cu întregul; putem vorbi, pe scurt, de polaritatea oului, care își găsește expresia în polaritate Biblioteca "Runivers" I F OGNEV stâlp de zdrobire Ne-am putea imagina, de exemplu, particulele care urmează să fie magnetizate Dar era cu totul de neînțeles din ce motiv, în absența Factorilor externi adecvați, dintr-un întreg construit polar putea să apară un întreg divers și, în plus, situat bilateral; la structura oului nostru trebuie să adăugăm existența unei alte axe perpendiculare pe prima și care are, de asemenea, poli diferiți, sau cu alte cuvinte, o dublă diferență de polaritate a particulelor oului nostru, mai devreme sau mai târziu revenind din deteriorare Trebuie să concluzionăm, așadar, că ouăle aricilor de mare și ale stelelor nu au o structură de diferite particule aranjate în mod tipic Dacă această structură nu există, dar părți ale acestora sunt îndreptate către un sistem de coordonate similar, cum putem înțelege că într-o astfel de formațiune diversitatea apare în localizarea tipică a părților și, în plus, nu numai la poli, ci și în orice alt loc și, în plus, din nou de obicei ? Evident, aceasta este o problemă sui generis Unii botanici acceptă locuri speciale determinante pentru apariția unuia sau altuia organ (de exemplu, rădăcini, frunze etc) de iritare Zoologii Herbst și Goebel au încercat să facă același lucru Driesch ia in considerare incercarile acestor investigatori si ajunge la concluzia ca astfel de stimuli, daca actioneaza asupra partilor receptive, pot determina locul efectului În ceea ce privește cazurile descrise ale problemei localizării, însă, datele obținute prin aplicarea oricărui fel de stimuli nu sunt deloc aplicabile în explicarea acestora Cel mai mult care ar putea fi explicat prin ele este orientarea grosieră a organelor complexe sau a grupurilor acestora din urmă Nu există nicio

îndoială că, în general, un număr imens dintre cele mai fine diferențieri histologice în țesuturile animale și vegetale apar încă pe baza unor legi complet necunoscute Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE Pentru acele puține cazuri în care localizarea proceselor ontogenetice este mai mult sau mai puțin clară, s-a gândit mai profund și mai bine înțeles procesul presupunând existența unor substanțe speciale care formează organe Aceste substanțe trebuie să fie acționate de agenți externi pur fizic sau chimic, sau chiar fiziologic, care direcționează cursul dezvoltării Este clar, însă, că puțin se realizează printr-o astfel de explicație, care a crescut pe pământul dogmatismului materialist Să fie, într-un anumit sens, aceste substanțe mijloace de formare a organelor complexe, mijloace prezente acolo unde ar trebui să apară orice organ, sau chiar conducând întotdeauna la formarea acestora din urmă, acolo unde se află; totuși, tocmai pentru că sunt substanțe simple, nu pot fi altceva decât un impuls sau un stimul pentru formarea unui organ Putem spune doar că Factorul extern nu localizează direct formarea unui organ; dar iritaţia care duce la această formare Lăstarii și rădăcinile plantelor, cărora li s-a aplicat o astfel de explicație, nu reprezintă însă nimic simplu și omogen, dimpotrivă, sunt ceva foarte complex; prin urmare, pentru formarea fiecărei părți formate din ele, este necesar să se admită existența substanței corespunzătoare; cu toate acestea, nu trebuie uitat că încă nu există ordine într-un amestec de substanțe și, totuși, principalul lucru pentru explicație constă în această ordine și tipicitatea ei Desigur, s-ar putea imagina că cauzele exterioare de localizare acționează asupra acestor substanțe, aducându-le într-o astfel de ordine, de exemplu, încât diferite părți ale unui organism în creștere acționează unele asupra altora în acest fel În exemplele date, însă, nu s-a putut spune nimic de acest fel Astfel, teoria substanțelor educaționale este, în cel mai bun caz, ceva secundar sau incidental clarificării problemei localizării Ce explicaţie ar trebui dată fenomenelor de local Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" I F OGNEV lizări, deoarece interpretările mecaniciste de mers nu sunt aplicabile acestora? În mod evident, rămâne să recurgem la raționamente pur logice și, pe baza acestora, să construim o ipoteză care să facă posibilă conectarea Faptelor și prezicerea lor "Tot ce se întâmplă presupune", așa își începe explicațiile dr Drpsh, "posibilitatea realizării lui; în măsura în care privește corpurile, sau se observă asupra lor, atunci suma unor astfel de posibilități este o caracteristică pentru un corp dat, chiar dacă din această sumă se realizează puțin sau chiar nimic; aceasta era deja cunoscută de Aristotel, iar conceptul de δύναμις a fost folosit de el pentru a însemna realitatea empiric, sau cu adevărat posibilă apare realitatea) și vom avea conceptul de care avem nevoie, pentru semnificația posibilelor procese morfologice din această parte, mai restrâns decât δόναμις a lui Aristotel , de exemplu, dacă tăiați un picior de triton, atunci numai piesa tăiată este regenerată, prin urmare, fiecare element al sistemului de aici are o potență prospectivă cu o singură valoare; în alte cazuri, de exemplu, la anelide, putem vorbi despre o potență cu două valori, deoarece o tăietură poate restabili indiferent capul sau coada - În alte cazuri, tocmai acelea în care problema localizării devine deosebit de misterioasă, fiecare element al sistemului poate produce toate altele din sine Deci celulele blastulei ariciului de mare pot lua orice formă, se pot transforma în celule ciliate, cu cili centrali lungi și laterali scurti *) Acest concept este folosit într-un sens mai larg decât celula Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA

NATURII MODERNE kami; celulele pielii, sau celulele bucale, în elemente formate ale mezenchimului, sau intestine, etc , etc Desigur, în acest caz există unele limitări Taq, celulele intestinului primar nu provin din ectoderm; dar tot ceea ce poate fi format de intestine poate fi produs din oricare dintre celulele sale Spre deosebire de sistemul potențial determinist, fiecare dintre efectele posibile obținute în cel descris acum este în relații absolut definite cu oricare altul Sistemul luat în considerare ar putea fi numit nedeterminat-echipotențial; dar o astfel de desemnare nu ar fi pe deplin exactă, pe de o parte și, pe de altă parte, nu ar indica a doua trăsătură esențială a sistemului Ținând cont de faptul că fiecare EFECT apare de obicei de un anumit număr de ori și se află în relație exactă cu altele, Drish numește astfel de sisteme de viață echipotențiale din punct de vedere armonic "Am creat", spune dr Driesch, "în scopul cercetării obiectului nostru, un concept special de potență de perspectivă, am examinat trăsăturile acestui concept în aplicare la diferite cazuri ale așa-zisului sistemele noastre vitale " "Astfel am reușit să formulăm în modul cel mai abstract ipoteza de bază a posibilității realizării sau activității reale (Cescliehens) în sistemul nostru, condițiile sale, sau cel puțin parțial să le formulăm Înainte de a trece la întrebarea cum dr Driesham aplică conceptele de potență la explicarea fenomenelor de localizare, trebuie remarcat că posibilitatea începerii diferențierii într-un sistem armonic presupune o structură de ghidare inițială în ovulul în curs de dezvoltare sau organ Un indiciu al necesității inevitabile pentru o astfel de structură este, printre altele, faptul că, dacă trunchiul Í ubularii este tăiat oblic, atunci toate formațiunile noi sunt, de asemenea, orientate Biblioteca "Runivers" I F OGNEV oblic, corespunzând suprafeţei plăgii În al doilea rând, trebuie să presupunem că sistemul armonico-echipotențial, în timpul proceselor care au loc în el, își dezvăluie capacitatea inerentă de a regla aceste procese (reglare primară, reglementare primară), astfel încât nu sunt necesare mijloace noi pentru a corecta corectitudinea încălcată a procesul După asemenea observații, trecem acum la aplicarea altora noi; a conceptelor pe care le-am primit la explicaţia dată de dr Driesch problemei localizării Problema localizării devine pe deplin astfel atunci când diferențierea are loc cu excluderea tuturor influențelor externe Prin numele acestuia din urmă, dr Driesch înseamnă nu numai Factorii lumii exterioare, ci și acțiunea reciprocă a părților unui organism unul asupra celuilalt "Dacă dorim să ne imaginăm ceea ce se întâmplă în fiecare caz individual ca o cauză și efectul său, sau mai degrabă să ne imaginăm ce se întâmplă în mod figurat, atunci vom încerca să facem acest lucru în primul rând în acel limbaj popular simplu cu care realismul naiv obișnuit este obișnuit Sistemul echipotențial este construit polar Să începem cu cel mai simplu caz posibil când sistemul are o axă de polaritate diferită, deoarece poate avea loc, de exemplu, în intestinul aricilor de mare, trunchiul tubularei etc Ne putem imagina ce se întâmplă aici într-o legătură cauzală, dacă ne imaginăm că dintr-unul din punctele axei emană forțele care acționează asupra distanței (Fernkräfte) Acest punct diferă de alte locuri din sistem, deoarece este, așa cum spune, sfârșitul axei este, așa cum ar fi, cauza acțiunii; ceea ce acționează asupra ei răspunde efectului corespunzător; astfel se stabilește tipul de "armonie cauzală" Cum acționează forțele la distanță? Trebuie să ne imaginăm acțiunea lor extinsă doar la o anumită distanță tipică Acesta din urmă Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE ko nu are o valoare constantă absolută; aceasta decurge din faptul ca intestinul primeste

in gastrula, in orice fel scurtat in sectiune, intotdeauna proportia corecta a partilor Deci, distanța pe care acționează forța este o mărime relativă Dacă, datorită acțiunii forțelor, în sistem s-au format noi combinații diverse, atunci în mod natural, acest lucru creează locuri pentru rezultatul de noi forțe și diferențieri în continuare localizate tipic Nu ne vom lansa, urmând Driesch, într-o analiză detaliată a diferitelor posibilități ale acțiunii forțelor asupra distanței în procese localizate, cu atât mai mult cu cât toate discuțiile pe acest subiect sunt de natură teoretizării Să ne întoarcem la acea formă mai generală de cauzalitate pe care dr Driesch o dă în continuare expunere "Cauza și efectul", spune dr Driesch, "se corespund între ele, adică pur cantitative (causa aequat efíectum) În domeniul transformării energiilor, adică pur fizice, același lucru este valabil, în măsura în care relațiile cantitative sunt în cauză, dar în ceea ce privește calitatea, în transformările energiilor, nu găsim corespondență În transformările chimice, cauza și efectul corespund din nou între ele, de altfel, în așa fel încât prima se manifestă cu unele din semnele sale în cele din urmă numai despre corelare, sau subordonare, de altfel, nelimitată; fiecărei cauze specifice (prin număr) îi corespunde (prin localizare) o acțiune tipică care face posibilă atingerea acestui scop în final Acest tip de corelare a cauzelor și efectelor Drish pe Biblioteca "Runivers" I Φ OGNEV apeluri adaptive sau receptive (Anpassungs-geschehen, Antwortgeschehen) Dacă ne întrebăm cum reacționează fiecare element al unui sistem echipotențial armonic la impactul asupra acestuia, atunci vom vedea că într-un caz dat poate produce în general orice din tot ceea ce într-un caz dat este posibil pentru el; dar ceea ce se întâmplă de fapt este determinat de poziția relativă a elementului ca întreg; dacă minte altfel, va da naștere la altceva Având în vedere conexiunea fenomenelor în sistemul echipotențial în funcție de categoria cauzei, Driesch trece la revizuirea corelației lor în sensul oportunității "Este caracteristic tuturor proceselor ontogenetice din care se compune problema localizării că sunt mijloace pentru un scop de atins, că sunt oportune"* Driesch încearcă să stabilească o distincție între oportunitatea unei mașini și a unui organism, iar pentru aceasta introduce câtiva termeni și concepte noi, pe care nu le vom lămuri aici, întrucât, aparent, Driesch însuși nu le acordă o importanță deosebită, deoarece el nu le menţionează în propria sa expunere a opiniilor sale (în Ergebnisse Meg-kei'ya şi Bonnet'a) "Să încercăm acum să exprimăm pe scurt de ce în fiecare caz individual depinde locul celui săvârșit *' Aceasta este determinată, în primul rând, de potențialul prospectiv al sistemului, suma posibilului pe care este capabil să le producă din el însuși; în al doilea rând, valoarea sa absolută; în al treilea rând, suma posibilităților realizate de sistem (de unde denumirea sistemului este "armonică"); în al patrulea rând, numărul care ar indica relația dintre ceea ce a fost realizat și posibilul în localizare; în al cincilea rând, direcția structurii a sistemului "Dacă ne restrângem doar la definiția locului de acțiune, atunci o astfel de definiție va depinde de dimensiunea sistemului (G), de poziția relativă a locului în condiții absolut normale (R) și de opi Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE orientarea directiei in sistem "Cunoscând aceste trei numere, putem în orice caz, determinati, de exemplu, de experiență, să prezicem unde se va întâmpla ceea ce s-a așteptat Cu cunoștințele structurii primare a sistemului, obținem Formula (xyz) = o(GR); unde R este o constantă Astfel, "am arătat, spune Drish, că în domeniul diferențierii ontogenetice există

un grup de procese care nu se supune regularității cunoscute nouă de la științele care interpretează lumea anorganică, ci reprezintă o serie nouă, specială de elemente elementare regularități, pentru care este fundamental imposibil să ne imaginăm un dispozitiv asemănător unei mașini, căruia chimistului, prin mijloace fizice, i s-a dat o explicație pentru ceea ce se întâmplă în el "" În măsura în care procesele numite au loc pe corpurile vii, - grupul de fenomene speciale, doar caracteristice numai pentru ele, este arătată în prezentare; cu alte cuvinte, aceasta înseamnă: se dovedește că vitalismul, adică o astfel de viziune asupra proceselor vieții, conform căreia acestea din urmă apar după legi specifice exclusiv lor, are tot dreptul de a exista, dar și impunerea greutății unei greutăți incalculabile este asupra noastră " "Desigur, din cele spuse nu rezultă că toate procesele decisive din corpurile vii sunt supuse cauzalității vitaliste; multe dintre ele nu sunt, fără îndoială, supuse acesteia", "cu toate acestea, conceptul de procese din corpurile vii și procesele de viață nu se acoperă în niciun caz unul pe celălalt" Să ne limităm la cele spuse și să încheiem expunerea opiniilor doctorului Dripia cu următoarea sa tiradă, unde el însuși subliniază incompletitudinea și imperfecțiunea lucrării sale Această încercare este imperfectă și și mai imperfectă va fi un studiu mai detaliat Motivul pentru aceasta constă în faptul că aici avem de-a face cu un complet Biblioteca "Runivers" I F OGNEV lucruri și concepte noi, s-ar putea spune chiar că este necesar să se creeze, parcă, un nou limbaj pentru a exprima esența a ceea ce este necesar Prezentarea prezentei investigații este neobișnuit de abstractă pentru scrierile biologice și pare să nu spună aproape nimic despre animale sau plante, un mod de acțiune care, desigur, va respinge mulți cititori, dar numai din care, în opinia mea, unul se poate aștepta real "Vechiul vitalism nu ne poate servi la nimic; nu a făcut distincție între conceptele de teleologie și vitalism, nu a dovedit absolut nimic și nu a încercat deloc să-și clarifice critic atitudinea față de teoria cunoașterii Este clar, totuși, că acesta din urmă este cel mai esențial pentru viitoarea teorie a vitalismului și, fără îndoială, că relația mentalității noastre vitale cu conceptele de cauzalitate, energie, materie și multe altele are mare nevoie a celui mai detaliat studiu "Scopul acestei lucrări a fost să arate că există o legitimitate specială, specific elementară, în fenomenele vieții În prezent, acesta este cel mai semnificativ și meritat să fie scopul unui studiu special Cu o expunere a învățăturilor Dr Driesch, încheiem revizuirea noilor concepții vitaliste în știința naturii Întrebarea se pune în mod involuntar dacă aceste opinii au ajuns să ia locul fortăreață a înțelegerii mecanice actuale a naturii sau nu? Dacă se compară neovitaliștii cu mecanicii, nu se poate să nu remarcăm că, în fața unui sistem clar, profund elaborat, cuprinzător, sunt prezentate opinii și ipoteze mai mult sau mai puțin disparate, unele dintre ele critice, unele pur și simplu arbitrar Prin urmare, este greu de așteptat ca o viziune asupra lumii să poată înlocui rapid, ușor și simplu pe alta, mai ales că neovitaliștii înșiși în mare măsură Biblioteca "Runivers" VITALISM ÎN ȘTIINȚA NATURII MODERNE într-o anumită măsură sau chiar rămân complet pe baza mecanismului Dar, pe de altă parte, trebuie să admitem că mecanismul nu a justificat câtuși de puțin așteptările care i-au fost puse, nu a explicat deloc toate fenomenele naturii, așa cum credeau părinții și bunicii noștri la sfârșitul anilor patruzeci şi până în anii şaizeci Dimpotrivă, Faptele se acumulau din ce în ce mai mult, din punct de vedere mecanic, de neînțeles Cine, de exemplu, nu a găsit

posibil să identifice forța nervoasă cu electricitatea pe de o parte, cu activitatea psihică pe de altă parte - și cine ar putea acum să adopte un astfel de punct de vedere, destul de înțeles și natural în anii șaizeci? Înțelegerea mecanică a naturii a devenit acum doar una dintre metodele posibile de studiere a naturii și nu singura posibilă, așa cum s-ar putea argumenta până de curând În același timp, este imposibil să nu observăm că între mecanica pură și științele biologice, în același timp, cea mai ciudată diferență, la prima vedere, s-a stabilit în opiniile asupra celor mai elementare concepte inițiale din ambele domenii În timp ce în mecanică și fizică atomul, forța, materia s-au transformat în ficțiuni verbale care desemnează entități complet invizibile, în biologie atomul și materia nu numai că continuă să-și păstreze deplina realitate, ci sunt și înzestrate cu numeroase atribute noi pentru explicație, de exemplu, ereditatea , astfel încât alături de atomii obișnuiți, în final, se dau și alții fiziologici speciali (inotagme, bioblaste, ode), sau chiar se vorbește despre molecule proteice colosale, astfel încât întregul organism este considerat ca o singură moleculă Este ciudat să vezi că astfel de metode sunt făcute în biologie în numele mecanicii pure și se proclamă în apropiere că totul trebuie redus la aceasta din urmă Ni se pare că acest gen de dezacord fundamental, deocamdată neobservat, este unul dintre semnele caracteristice perioadei de tranziție pe care o trăim Biblioteca "Runivers" I F OGNEV în vederi științifice Perioada de analiză, care coincide, așa cum se întâmplă aproape întotdeauna, cu înțelegerea mecanico-materialistă a naturii și spiritului, este înlocuită treptat de o perioadă de sinteză Altarele vechilor zei nu au fost distruse, mai ard foc pe ele, dar acești zei sunt prost crezuți; cele noi nu au venit încă să le înlocuiască pe cele vechi Un număr imens de Fapte noi, obținute în perioada analizei, devin treptat contrare ideilor care le-au dat naștere, confirmând astfel celebra lege dialectică a lui Hegel Potrivit lui, propoziția și negația trebuie să fuzioneze împreună într-o idee superioară, iar procesul trebuie să continue Poate că sclipurile unei viziuni idealiste asupra lumii, care își găsesc acum expresia în neovitalism, sunt destinate să se dezvolte în viitor într-un sistem sintetic coerent al unei astfel de viziuni asupra lumii; poate că se vor stinge din nou pentru o vreme, cuprinse într-un abis de ipoteze mecanice, adesea stereotipe, care acum se ivesc cu atâta abundență, dar nu trebuie să uităm că o scânteie aprinde atât un foc, cât și acea lampă, cu ajutorul căreia călătorul găsește calea cea bună către cea mai întunecată noapte I F Ognev Biblioteca "Runivers" În memoria lui V P Preobrazhensky Odată cu moartea lui V P Preobrazhensky, nu numai Societatea de Psihologie și editorii revistei publicate de el au suferit o pierdere grea, nu numai un cerc larg de oameni care erau interesați de lucrările filozofice ale defunctului, ci și un cerc mai larg de oameni care cu greu știau despre această pierdere Ne referim la cea mai semnificativă parte a populației Moscovei, interesată din punct de vedere moral sau doar material de îmbunătățirea și prosperitatea guvernului orașului Moscova, pentru V P Să ne fie îngăduit în cartea dedicată memoriei defunctului, să-l comemoram în câteva cuvinte Tatăl lui Vasily Petrovici era deja interesat de prosperitatea orașului natal și a găsit posibil, printre îndatoririle unui preot paroh și munca de editare a unui jurnal spiritual, să fie vorbitor public al Dumei, deseori participând direct la dezbaterea problemelor actuale Fiul său, după ce a absolvit cursul la Facultatea de Istorie și Filologie în , a intrat în serviciul guvernului orașului în De câte ori l-am văzut în biroul orașului, aplecat peste biroul lui, mereu vesel și gata să ia o

pauză de la serviciu pentru a da informații și a vorbi acum despre treburile orașului, acum despre o revistă Biblioteca "Runivers" V I GERBE Îmi amintesc mai ales interesul viu cu care V P i-a reacționat lui Comte în timpul corecturii articolelor mele despre acest filosof O combinație atât de neobișnuită a două îndatoriri atât de diferite - munca clericală minuțioasă asupra estimărilor orașului și editarea unui jurnal filozofic - a evocat un sentiment plăcut și liniștitor în vizitator S-ar putea fi sigur că obiceiul de a introduce gândirea în muncă se va reflecta în materialele cele mai uscate Asa a fost Dar nu este ușor să evidențiem această muncă de gândire printre enorma muncă clericală care s-a acumulat pe parcursul celui de-al doilea an, cu atât mai mult cu cât dacă din acest material sunt emise "însemnări" despre probleme separate, astfel de note au fost uneori compilate pe baza instructiuni ale altora si reprezinta o lucrare colectiva Colegii V IL, intim familiarizati cu cazul, au rezumat un scurt rezumat general al activitatilor oficiale ale defunctului, tiparit mai jos intelegand cu atat mai mult, cu privire la unele intrebari generale de autoguvernarea orașului, care a apărut cu ocazia propunerii de revizuire a unor articole din actualul regulament al orașului Având în vedere articolele din noul regulament de oraș, care ar fi supus modificării, V P se oprește în primul rând asupra distincției insuficient de precise din art O activități ale Dumei și Administrației Orașului El derivă din aceasta interferența nedorită a Dumasului orașului și chiar a vocalelor individuale în activitățile obișnuite, curente ale guvernului orașului, în detalii detaliate, pur tehnice ale problemelor emergente și posibilitatea de a predetermina de către Duma astfel de chestiuni care, prin lege, ar trebui să fie în întregime supus gestionării independente a guvernului orașului Pe de altă parte, o astfel de inexactitate a delimitării încurajează urban Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI V P PREOBRAZHENSKY Dreptul de a transfera în considerarea orașului Duma astfel de cazuri, care de fapt ar fi trebuit să fie rezolvate de ea însăși Ca urmare a tuturor acestora, "independența unui organism permanent de autoguvernare, i e Consiliul Local, este slăbit, iar în producția de actualitate apare o letargie nedorită, formalism, lentoare și lipsă de energie și stabilitate O distincție inexactă în drept între activitățile organelor consultative și cele executive, desigur, provoacă întotdeauna diverse inconveniente; dar cu greu se pot evita neajunsurile activităților administrațiilor orașului indicate de V P prin formulele propuse în nota lui V P Relația corectă între organele deliberative și cele executive depinde nu atât de prevederile legale, cât de persoanele care fac parte din aceste organe și de autoritatea pe care au dobândit-o Ne amintim în viața Dumei orașului Moscova epoca - sfârșitul anilor și începutul anilor - când amestecul vocalelor individuale în activitățile Administrației și în cele mai mici detalii tehnice ale acestei activități era cu adevărat de nesuportat fără întâlnirea respingerii necesare; dar acest lucru a trecut fără urmă când figuri energice și capabile să se ridice singure au devenit în fruntea consiliului Este imposibil să nu tratăm cu deplină simpatie observațiile V P cu privire la dreptul Dumei de a emite rezoluții obligatorii V P arată că astfel de rezoluții obligatorii pot fi emise, potrivit legilor în vigoare, pe lângă Duma orașului, atât de către administrația provincială, cât și de către guvernul central Ca să nu mai vorbim că această ordine suferă de lipsă de unitate; la introducerea unor acte administrative atât de importante precum reglementările obligatorii, este necesar, potrivit lui V P , să se acorde atenție faptului că reglementările obligatorii se leagă atât de

strâns la cele mai fundamentale beneficii și nevoi locale, a căror gestionare aparține Biblioteca "Runivers" V I GER E conform art I oraș, poz administrațiilor publice ale orașului, că * administrația orașului ar trebui să aibă cu siguranță dreptul de a participa la emiterea oricăror rezoluții obligatorii, în Formularul de redactare a proiectelor sau în Formularul de depunere a concluziilor, cu privire la proiectele raportate primăriei Ordinul propus / spune V P , nu este doar o aplicare consecventă a unuia dintre principiile fundamentale care stau la baza instituțiilor orașului, nu numai că va stabili unitatea necesară în acest important domeniu al administrației locale: este necesar de dragul de însuși succesul și vitalitatea reglementărilor obligatorii, - în decât administrația provincială și autoritățile guvernamentale nu sunt mai puțin interesate decât administrația orașului și societatea orașului Nici o singură instituție nu intră în contact atât de direct cu tot felul de fleacuri ale vieții practice ca guvernarea orașului; nicio instituție nu este atât de familiarizată cu nevoile locale și cu cele mai dificile condiții de viață, dacă sunt ignorate, cele mai bune acțiuni sunt sortite eșecului; nicio instituție nu are la dispoziție o alcătuire atât de variată de agenți subordonați acesteia, cărora să le poată fi încredințate colectarea materialelor faptice și elaborarea anterioară a reglementărilor obligatorii Alăturându-ne pe deplin acestor considerații, trebuie să spunem că constrângerea orașului Dumas în emiterea de reglementări obligatorii și satisfacerea nevoilor locale este o frână decisivă pentru dezvoltarea și prosperitatea vieții locale, care este principalul scop al autoguvernării orașului În plus, V P consideră că o distribuție mai exactă și mai corectă a treburilor între Duma și Administrație ar reduce atât de mult gama de afaceri ale Dumei Orășenești, încât ședințele sale actuale ar putea fi înlocuite cu sesiuni regulate ale deijua Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI V P PREOBRAZHENSKY anul acesta, primavara, cel putin o saptamana, iar toamna (aproximativ in luna noiembrie) doua saptamani Ca dovadă că un astfel de ordin ar fi de preferat, V P face referire la opinia "arătată în timpul revizuirii Orașului Poz secretar de stat Durnovo; propunând apoi să se limiteze ședințele Dumei, desemnate de primar la nevoie, la un număr redus de ședințe regulate, fostul ministru de Interne a arătat că excesul de ședințe duce la inutilitatea acestora, la soluționarea treburilor nepregătite, la o răcire a interesului din partea vocalelor și plângeri din partea opiniei publice laterale, V P constată că, conform noului ordin, este necesară convocarea ședințelor Dumei, chiar dacă la momentul dat nu a existat un număr suficient de cazuri pentru Fii considerat În opinia noastră, acest fapt vorbește elocvent împotriva ordinii de lucruri actuale, când ședințele Dumei sunt numite și aprobate de administrație în anumite zile înaintea întregului an Întrucât în decembrie nu se poate prevedea în niciun caz câte cazuri viitoare vor fi strânse, de exemplu, până la octombrie a anului următor, atunci, desigur, se poate întâmpla ca, pe măsură ce se apropie această dată, secretarul orașului să fie la o pierdere cu ce să umple următoarea întâlnire, ceea ce pare incomod de anulat (articolul Hor Poziția) Dar această instrucțiune nu vorbește câtuși de puțin despre avantajul ședințelor față de adunările liber numite de primar pentru un an întreg, după caz Sesiunile regulate sunt necesare pentru adunările zemstvo, ai căror membri locuiesc împrăștiați prin județ sau provincie, dar nu sunt chemați la viața orașului de nimic Dacă se indică oboseala întâlnirilor frecvente ale Dumei, în urma cărora vocalele nu sunt uneori printre număr, deși rar, atunci, desigur, sesiunile de două

săptămâni vor fi mult mai obositoare, mai ales pentru persoanele care , ca şi vocalele Dumei, aproape toate sunt ocupate cu afaceri comerciale sau oficiale responsabilităţi Biblioteca "Runivers" V I GER E Deci, în acest sens, înlocuirea ședințelor cu ședințe nu va ajuta la nimic; dar va prejudicia foarte mult chestiunea din alte două privințe: o va face extrem de dificilă, va face aproape imposibil ca oamenii deschiși la minte să ridice noi întrebări și să examineze cazurile pregătite de comisii În timpul sesiunii nu va exista nicio ocazie de a citi, nici măcar de a arunca o privire peste, masa de materiale tipărite prezentate de el, iar discuția colegială liberă a treburilor, care este avantajul întrunirilor alese, va face loc complet conducerii birocratice a afacerilor Și de aceasta se leagă un alt prejudiciu, pe care îl preconizăm de la desființarea sesiunilor Dumei: o slăbire extremă a legăturii vocalelor individuale cu Duma și o scădere a interesului lor pentru afacerile orașului Pe problema alegerii primarului V P subliniază pe bună dreptate inconvenientele rezultate din prezentul Horus Poziția, *) care impune alegerea candidaților pentru șefii de oraș dintre vocale Acest lucru nu numai că îngreunează alegerea persoanelor potrivite, dar complică și alegerea vocalelor, deoarece persoanele care intenționează să candideze la șefii trebuie să se prezinte ca candidați la șefii în avans și să participe deschis la campania electorală Ultima parte a notei V P se referă la taxele și cheltuielile de oraș În acest departament de economie urbană, V P a fost specialist, iar observațiile sale merită o atenție deosebită Arătând spre precaritatea adoptată în Gor Poz clasificarea taxelor de oraș, V P propune o clasificare diferită, mai adecvată a acestora și insistă în special asupra necesității de a acorda guvernelor orașului un anumit drept de a cere o înființare în favoarea orașului, pe lângă Munții prevăzuți și alte Regulamente - alte taxe, în funcție de nevoile locale *) Hor Poz a permis alegerea capului în afara cercului de vocale Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI V P PREOBRAZHENSKY La revizuirea cheltuielilor obligatorii ale orașului, B II atrage atenția asupra faptului că dacă excludem din ele costul întreținerii administrației publice orășenești, pentru îndeplinirea obligațiilor asumate de oraș, pentru satisfacerea diverselor nevoi ale administrațiilor militare și civile, doar cheltuielile pentru îmbunătățirea externă a orașului; sunt incluse în cheltuielile obligatorii Astfel, satisfacerea tuturor celorlalte nevoi ale orașului, cum ar fi caritatea săracilor, organizarea de instituții caritabile și de învățământ, protecția sănătății publice, dezvoltarea educației publice, organizarea diferitelor instituții utile în general, promovarea a dezvoltării comerțului și industriei locale etc , pot fi atribuite fondurilor orașului, numai pentru satisfacție "calculată la art și în general nevoile indicate de lege (art) Din care rezultă că toate aceste nevoi capătă un rol complet secundar, întrucât ele par a fi doar tolerate de lege, și nu sub protecția acesteia Între timp, după cum remarcă pe bună dreptate V P , odată cu dezvoltarea modernă a vieții urbane, astfel de obiecte ale departamentului de guvernare urbană, cum ar fi oferirea populației urbane cu oportunitatea de a le oferi copiilor lor educație primară, asigurarea tratamentului spitalicesc adecvat și a măsurilor cele mai urgente pentru public caritatea, ar trebui considerată, în esență, nu mai puțin importantă, chiar și din punctul de vedere al bunăstării pur materiale a populației locale, decât îmbunătățirea externă a orașului Prin urmare, cheltuielile pentru satisfacerea unor astfel de nevoi trebuie considerate nu mai puțin obligatorii decât întreținerea trotuarelor, bulevardelor, grădinilor, bălților,

șanțurilor etc Având în vedere acest lucru, pentru a elimina eventualele neînțelegeri pe acest subiect și pentru a indica definitiv guvernelor orașului că preocuparea lor pentru nevoile populației locale nu trebuie să se limiteze la menținerea îmbunătățirii externe a orașului, este necesar Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" V I GERBE include în lista cheltuielilor obligatorii ale orașului întreținerea școlilor primare, spitalelor și instituțiilor de caritate publică Aceasta se încheie nota lui V P Preobrazhensky privind revizuirea unor articole din Gor Poz L-am citat ca exemplu al participării sale rezonabile și conștiente la viața și activitățile guvernului orașului În încheierea notei noastre, vă prezentăm o imagine despre aceasta, activitatea sa, întocmită de unul dintre colegii defunctului "Vasili Petrovici Preobrajenski a intrat în oraș; Serviciul rusesc în funcția de asistent secretar al orașului mai ; De la februarie a fost numit șef al tabelului de întocmire a devizelor și a rapoartelor; de la mai până la iunie - corectat postul de secretar al orașului; iar de la iunie a preluat din nou tabelul pentru întocmirea devizelor și rapoartelor orașului și a deținut această funcție până în ziua morții sale "Din scurtul formular dat cu privire la activitățile V P în administrația publică a orașului Moscova, reiese că activitățile sale s-au desfășurat tocmai în acel departament al administrației orașului, în care sunt concentrate toate întrebările, urcând la luarea în considerare a Dumei orașului Ocupând mai întâi funcția de asistent secretar al orașului și, în absența acestuia, înlocuindu-l prin numirea Dumei orașului, V P la jumătatea ultimului an din ultimii patru ani, după decesul lui N I și cu onoare să efectueze toate muncă asiduă la alegerea consilierilor municipali pentru cei patru ani care expiră acum Munca asiduă indicată nu poate fi trecută în tăcere pentru că însăși organizarea acestor alegeri a fost elaborată și stabilită după sistemul și Formele, în mare măsură create de V P Acest mecanism de alegeri aglomerate Biblioteca "Runivers" ÎN MEMORIA LUI V P PREOBRAZHENSKY Mistrețul a fost gândit atât de rezonabil și practic, încât va fi folosit în mod constant până când se vor schimba principiile de bază ale alegerilor orășenești care au loc conform actualului Regulament al orașului "Referindu-ne la activitățile V P în calitate de secretar al orașului și mai devreme, în calitate de asistent al său, pare foarte dificil de a indica cu exactitate care probleme ale economiei orașului au fost dezvoltate cu participarea sa În acest sens, nu ne vom înșela dacă spunem că în timpul activității sale independente, majoritatea întrebărilor care se întorc în considerarea orașului Gânduri, nu a trecut fără el participarea, iar uneori dezvoltarea lor preliminară a fost deținută în totalitate de V P V - P un muncitor luminat, talentat, atent și asistent indispensabil, cu ajutorul căruia a fost posibil să începem cu calm și încredere să rezolve probleme complexe și responsabile ale economiei urbane În calitate de secretar al Dumei Orășenești, activitatea lui V P nu s-a putut manifesta în exterior Semnătura lui nu apărea sub numeroasele rapoarte care veneau de sub stiloul său; dar cunoștințele sale extinse, înțelegerea profundă a treburilor orașului, uimitoarea familiaritate cu materialele lăsate de fosta compoziție a orașului Dumas, au făcut ca participarea sa la dezvoltarea întrebărilor atât în comisii, cât și în guvernul orașului să fie neprețuită Vorbind despre activitățile lui V P în biroul orașului, nu se poate pierde din vedere faptul că până în anul a trebuit să înlocuiască în mod repetat secretarul orașului în biroul provincial pentru afacerile orașului din Moscova, adică în acel caz în care un fel de acte și rezoluții ale Dumei Orașului sunt supuse

revizuirii "Dacă în posturi în biroul orașului B II a fost un muncitor remarcabil, apoi nu mai puțin forță de muncă și asta- * Biblioteca "Runivers" c I G E R E a pus pe Lanta sarcina complexă și dificilă de a întocmi estimări și rapoarte ale orașului Abilitățile sale remarcabile și mulți ani de experiență l-au ajutat să conducă perfect această afacere dificilă și foarte importantă pentru administrația orașului În același timp, este imposibil să nu remarcăm imediat că, cu participarea V P , a fost întocmită o notă cu privire la Formularul de deviz, iar în Forma de deviz predat acum pentru îndrumare administrațiilor orașului, modificările efectuate în conformitate cu se vad nota mentionata "Acele persoane care s-au întâmplat să lucreze în administrația orașului împreună cu V P și în colaborarea sa vor păstra pentru totdeauna o amintire strălucitoare și recunoscătoare despre el" "Uimit de moartea neașteptată și prematură a lui V P , Duma orașului Moscova, în memoria meritelor defunctului, a acordat o pensie orfanilor săi în afara regulilor cartei pensiilor, iar fiului regretatului guvern al orașului i s-a acordat o pensie bursă de oraș la gimnaziul a III-a clasic " Biblioteca "Runivers" Pe problema vieții mentale inconștiente În articolele mele anterioare publicate în această revistă, am expus motivele care fac să preferăm o viziune dualistă asupra unei ființe umane, recunoscând în ea două surse diferite pentru fenomene mentale și corporale (adică, diferența dintre suflet și corp), față de o viziune monistă asupra unei fiinţe umane oaie Cele mai importante motive pentru o astfel de preferință rezidă în considerații foarte simple: esența și fenomenul, în orice fel le considerăm, deși ne opunem unul altuia din punct de vedere logic abstract, dar în realitatea lor ele nu reprezintă niciodată și nu pot reprezenta două separate de lucruri; dimpotrivă, atât în ceea ce privește însuși sensul conceptelor, cât și în ceea ce privește sensul pe care îl primesc atunci când le caracterizăm cu ceva unele procese reale, esență și fenomen sunt inseparabile unul de celălalt, nu sunt două lucruri, ci un singur lucru, înțeles doar din două laturi diferite, din două unghiuri de vedere diferite De exemplu, materia (substanța sau esența lumii materiale) nu există în afara mișcărilor sale (fenomenele lumii materiale) - așa cum nu există mișcări fără materie Prin urmare, fenomenul și esența conceptului sunt în întregime corelative - le putem distinge logic; dar ele constituie cu siguranță o singură realitate Dacă acest lucru este adevărat, de aici trebuie să rezulte o propoziție foarte importantă: acolo, unde există Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ordinele fenomenelor sunt fundamental, în toate caracteristicile lor, diferite unele de altele, iar acolo substanțele care se realizează în aceste fenomene trebuie să difere unele de altele Între timp, fenomenele psihice și fizice sunt esențial diferite unele de altele - acesta este adevărul incontestabil al științei psihologice; astfel, ele nu pot fi expresii și produse ale aceleiași baze substanțiale - pentru apariția lor trebuie presupuse două surse diferite Ajungem la o concluzie similară în toate acele cazuri când suntem convinși de diferența fundamentală a unor fenomene De exemplu, pentru lumea Fizică, presupunem doar omogenitatea și unitatea bazei sale substanțiale - substanța, deoarece considerăm că este posibil să reducem toate fenomenele și procesele de natură externă la diferite forme de mișcare care apar conform legilor neschimbate ale mecanicii Dimpotrivă, dacă am recunoaște existența în natură a unor fenomene inexplicabile mecanic, am fi astfel forțați să admitem prezența în ea a altor forțe decât materie Astfel, acei cercetători care cred că fenomenele vieții nu pot fi deduse din proprietățile materiei ajung inevitabil la ipoteza forței vitale ca un fel de potență

suprafizică Pe de altă parte, ne-am convins și că viața conștiinței noastre nu poate fi privită ca o simplă rezultată a stărilor interne ale diferitelor centre care alcătuiesc organismul nostru, chiar dacă permitem animarea internă a acestor centri (O astfel de viziune asupra vieții noastre spirituale este destul de comună atât în literatura noastră, cât și în cea străină) După cum știm, asimilarea ei este împiedicată de faptul unității conștiinței noastre, a capacității spiritului nostru de a recunoaște diversitatea și realitatea fenomene în timp (adică, de a sintetiza trecutul cu prezentul și viitorul) și în spațiu, capacitatea de a sintetiza diferite stări simultane care au apărut în puncte diferite Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE VIAȚA MENTALĂ INCONȘTIENTĂ a creierului și a sistemului nervos, despre care, totuși, spiritul nostru este conștient ca momente inseparabile ale conținutului său unic Pentru posibilitatea acestui fapt general și fundamental al vieții mentale, este necesară existența unui singur centru conștient, chiar dacă în acest singur centru stările multor alte centre s-au unit reflexiv Unitatea conștiinței noastre presupune un centru special, chiar dacă este legat de alții După cum am subliniat deja, însuși conceptul de rezultantă are sens numai atunci când presupunem că diferite forțe care acționează în direcții diferite sunt aplicate într-un punct În același timp, trebuie făcută o rezervă extrem de importantă: dualismul în viziunea naturii umane nu implică neapărat un dualism al metafizicului Dualiştii din metafizică presupun de obicei că spiritul şi materia sunt absolut opuse unul altuia în toate condiţiile fiinţei lor; ce este pe cont propriu faţă de natură ele reprezintă chiar negaţie reciprocă completă Astfel, de exemplu, cartusienii au privit chestiunea Totuși, o astfel de viziune nu numai că nu ajută la dualismul în antropologie (adică la înțelegerea ființei umane), ci chiar îi ridică obstacole invincibile: cum să gândim atunci în om legătura dintre principii care se nega complet reciproc? Dualismul în psihologie se bazează pe o presupunere mult mai modestă: presupune că sufletul și corpul, indiferent de natura lor interioară și oricât de strâns legate, sunt încă surse diferite de fenomene diferite Ele pot fi asemănătoare în esența lor interioară, dar au o existență diferită: sunt două obiecte diferite ale experienței, două lucruri diferite Dar o anumită omogenitate în ființa lor interioară nu numai că nu este respinsă de dualismul antropologic sau psihologic, ci este solicitată direct de ei De aceea este foarte posibil să fii monist în metafizică și dualist în viziune Biblioteca "Runivers" L LOPATIN pe persoană Leibniz, de exemplu, în metafizică a fost un apărător convins al monismului: în tot ceea ce există, a văzut expresia creativității spirituale; el considera elementele tuturor lucrurilor - spirituale și materiale deopotrivă - ca unități spirituale cu o viață pur interioară (monade) Între timp, în doctrina naturii umane, el era duogshig: încă credea că sufletul nostru este o monadă specială printre celelalte monade care alcătuiesc trupul Hermann Lotze a fost și un monist în metafizică, dar acest lucru nu l-a împiedicat să apere cu insistență dualismul în viziunea lui despre om O remarcă similară poate fi făcută despre părerile psihologice ale lui Herbart Totuși, ei pot obiecta: dacă principiul menționat mai sus al corelării fenomenelor și substanțelor este corect, atunci ar trebui să rezulte opoziția absolută a sufletului și a corpului într-o persoană: fenomenele mentale și fizice sunt diferite unele de altele în modalitatea cea mai fundamentală și esențială; în consecinţă, şi realizând în substanțele lor, dacă sunt într-adevăr inseparabile de fenomenele lor, trebuie să difere în mod esențial unele de altele Nu există motive pentru a

presupune unilateralitatea internă între ei Această obiecție ar fi cu totul justă și de neînlăturat dacă am cunoaște la fel de bine fenomenele psihice și fizice în realitatea lor actuală Dar tocmai acesta nu este cazul Cunoaștem doar latura psihică a existenței noastre în realitatea ei adevărată, nedistorsionată: ne cunoaștem gândurile exact așa cum sunt gândite de noi, senzațiile noastre, cum sunt simțite, dorințele noastre, cum sunt dorite etc Dar întregul fizic natura, cu prin includerea propriului nostru organism corporal, cunoaștem doar prin simbolismul convențional a senzațiilor și percepțiilor noastre obiective Concepțiile noastre despre extensie, mișcare, inerție, impenetrabilitate se dovedesc a fi foarte Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE VIAȚA MENTALĂ INCONȘTIENTĂ formațiuni mentale complexe și nu conțin nicio dovadă imediat evidentă că reprezintă corect și exact materialul realitatea așa cum este ea în sine Dimpotrivă, întreaga istorie a gândirii umane arată clar cât de riscant este, fără nicio ezitare, să extragem aceste creații sufletești din lumea noastră subiectivă și să le transformăm în proprietăți și determinări ale lucrurilor în sine Fizicienii sunt foarte conștienți în ce măsură conceptele lor despre materie sunt convenționale și relative Este chiar mai puțin scuzabil ca un psiholog să uite acest lucru decât pentru un fizician Trebuie convins odată pentru totdeauna, atât din punct de vedere al metafizicului, cât și din punct de vedere al empiricului deopotrivă, conceptul de substanță, potrivit și oportun în fizică și chimie, căci psihologia se dovedește a fi insuficientă și necesită transformări În științele naturii exterioare, conceptul de materie este din ce în ce mai redus la relații și Formule pur cantitative Chiar și astfel de calități materiale, fără de care, s-ar părea, nimic material nu poate fi gândit, cum ar fi inerția, impenetrabilitatea, masa, mobilitatea, în timpurile recente sunt adesea considerate ca un fel de simboluri matematice, al căror sens real este problematic, și chiar nu este important pentru știință Și nu există nicio îndoială că naturaliștii au dreptate în încercarea lor de a reduce faptele și legile naturii la relații cantitative Dar dacă calitățile pot fi abstrase, asta nu înseamnă că ele pot fi cu adevărat eliminate din experiența noastră Dacă cineva se poate descurca fără ele în înțelegerea științifică a lumii exterioare, atunci întrebarea se pune cu atât mai insistent cu privire la ele când începem să studiem lumea noastră interioară Să fie toate diferențele calitative ale lucrurilor doar o iluzie psihologică, cu atât mai serioasă este întrebarea, de unde a venit această iluzie? Psihologia, prin însăși esența sarcinii sale, studiază diversitatea calitativă a fenomenelor interne, Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ca ceva dat inițial și indiscutabil prezent Și astfel, apare o considerație inevitabilă: dacă Faptele psihice urmează să fie explicate cumva din procesele materiale (și că există o legătură reală și o dependență între cele două, nu poate exista nicio îndoială în acest sens), atunci în procesele materiale trebuie să existe asumă o latură calitativă internă și nu mai face abstracție de ea, așa cum fac fizicienii Fie că un psiholog este dualist sau monist, trebuie să-i fie la fel de clar că din procesele materiei, în sensul fizic al acestui concept, nu există de fapt nicio tranziție la viața mentală în definițiile sale subiective Mișcarea mecanică nu este senzație și nu poate fi transformată în senzație; din procesele fizice, conform legilor fizicii, se poate obține doar un rezultat fizic, la fel ca dintr-o substanță chimică; Între timp, Faptele psihice în natura lor subiectivă nu au proprietăți nici fizice, nici chimice - toate acestea sunt adevăruri evidente Dar, pe de altă

parte, conceptul de suflet, ca principiu independent de corp, nu ne va ajuta prea mult dacă dorim să păstrăm o idee pur mecanică a substanței care alcătuiește corpul Cum să înțelegem că sufletul percepe mișcările corpurilor inerte (în creierul și sistemul nostru nervos) nu ca mișcări, ci într-o formă specifică de senzații, sentimente, dorințe, cu toată diferența lor izbitoare cu orice fel de mișcare? Nu există nicio îndoială că există o traducere a proceselor externe într-un limbaj subiectiv intern Dar de cine și unde se face această traducere? La urma urmei, noi înșine nu o facem: nici măcar nu observăm cum se face: viața noastră conștientă începe doar atunci când a fost deja făcută Într-adevăr, aici avem un fapt de mare importanță: viața noastră mentală conștientă se ocupă deja de produse psihice gata făcute Senzație cu tine Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE VIAȚA MENTALĂ INCONȘTIENTĂ de calități speciale (de exemplu, cutare sau cutare culoare sau sunet) sunt date conștiinței noastre și nu sunt create prin eforturile ei; nu suntem liberi în conținutul sentimentelor noastre Activitatea conștiinței noastre determină în mare măsură dacă conținutul dat este vag sau clar asimilat de acesta; dar nu depinde de el ce conținut este: cu greu se poate argumenta împotriva acestui lucru Poate că această pasivitate a conștiinței noastre față de conținutul perceptiv din sentimentele noastre de plăcut și neplăcut din punct de vedere fizic, de plăceri și dureri fizice, este și mai pronunțată De exemplu, nu depinde de decizia noastră dacă ne doare sau nu Elementul inerent al suferinței în senzațiile fizice este de a reține unele dintre ele (esența plăcutului) și de a îndepărta altele (baza senzațiilor neplăcute) pentru conștiința constrângerii Foamea, setea, dorința sexuală constituie tărâmul misterios al voinței involuntare, ele apar conștiinței noastre sub forma unor dorințe, care, totuși, nu sunt provocate și alese de noi, la fel cum angoasa fizică, greața și orice durere exprimă din nou rezistență involuntară , lupta cu starea care a apărut, în care ceva rezistă și luptă, dar acest ceva nu este eul nostru, pentru că eul nostru percepe această luptă pasiv, ca pe ceva ce i se dă din afară, deși își surprinde simpatia involuntară Cu această ocazie este necesar să remarcăm următorul Fap: organismul nostru corporal pentru bunăstarea noastră se află într-o lumină complet diferită decât pare, de exemplu, Fizicii Pentru Fizician, nu există nimic în ea, cu excepția particulelor inerte care se mișcă după legile mecanicii de la diferitele șocuri pe care le primesc, dar complet indiferente față de direcția mișcărilor dobândite Aceste particule nu vor nimic și nu caută nimic Ceea ce iese din aceste mișcări, bune sau rele pentru organism în ansamblu, este absolut indiferent pentru atomul Fizic, în care nu există decât inerție și impenetrabilitate Pentru Fizică Biblioteca "Runivers" L LOPATIN corpul nostru este un vârtej de atomi în continuă schimbare, acum atrași în mișcarea generală, acum aruncați din ea cu o inevitabilitate la fel de oarbă Nimic nu se păstrează în acest vârtej, cu excepția contururilor sale generale Corpul nostru nu este deloc același pentru bunăstarea noastră: în ceea ce privește bunăstarea, el reprezintă, parcă, dublul nostru mental Aspiră la anumite stări, rezistă intern altora, își păstrează integritatea în toate modurile posibile, răspunde influențelor externe cu reacții calitativ diverse, conformându-se subtil semnificației acestor influențe pentru bunăstarea sa Corpul nostru este simțit direct de noi ca un fel de ființă unică vie interioară (sau, poate, un singur sistem de ființe), diferită, totuși, de noi înșine, ca centru al acțiunilor efectuate în mod conștient și voluntar de noi Această dualitate psihică din noi a fost remarcată cu mult timp în urmă: din

timpuri imemoriale, psihologia tradițională a distins spiritul, ca centru al actelor psihice conștiente și generate de noi, de suflet, ca forță care animă organismul corporal În această distincție s-a arătat concluzia experienței directe: corpul este de fapt perceput de noi ca ceva înzestrat cu propria sa activitate volitivă și sensibilă specială Toate acestea ridică problema psihicului uman inconștient Gravitatea acestei probleme trebuie apreciată și înțeleasă Foarte des, atunci când rezolvă problema proceselor mentale inconștiente, pur și simplu le identifică cu procesele fizice și mecanice ale creierului și cred că s-a realizat ceva prin aceasta Acesta, totuși, nu este în mod evident ideea, iar proprietățile fizice sau chimice ale creierului, desigur, nu explică nimic aici Repet din nou: din procese chimice și fizice se pot obține doar modificări fizice și chimice ale unui material dat și nimic mai mult Între timp, întrebarea este despre existența și apariția constantă a formațiunilor mentale, cu un conținut subiectiv deosebit, în afara și în afara conștiinței Aceste Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE VIAȚA MENTALĂ INCONȘTIENTĂ Produsele pur psihice presupun procese psihice, dar ce și unde nu ne dezvăluie conștiința noastră Pe de o parte, psihicul inconștient, în sensul literal al acestor cuvinte, este un concept care se contrazice: care este sensul unei senzații care nu este recunoscută de nimeni în niciun fel, adică nu este simțită, un sentiment care nu este simțit, un gând, care nu este de conceput etc ? Se poate vorbi despre senzația de durere când nimeni nu o simte, sau despre senzația de roșu când nimeni nu vede roșu? Dar, pe de altă parte, rămâne încă un Fapt indubitabil că unele dintre procesele noastre mentale în întregime sau în părți foarte semnificative și toate procesele mentale în unele dintre legăturile lor nu sunt recunoscute de noi Acest lucru poate fi observat la toate nivelurile vieții spirituale În senzații, așa cum am văzut, aceasta se referă la acele procese care condiționează apariția naturii lor calitative speciale De fapt, apariția unei senzații de cutare sau cutare culoare, cutare sau cutare sunet, miros sau gust în funcție de calitățile lor mentale presupune niște procese foarte complexe de comparație, comparație, selecție Cu greu am simți nimic dacă senzația ar fi dată din legătură și comparație cu ceilalți (legea relativității) Pe de altă parte, pentru ca aceste acțiuni de comparație și comparație să fie posibile, este necesar ca un proces misterios să dea naștere acelei calități speciale care permite o anumită senzație să se distingă de altele Dar toate aceste procese sunt ascunse pentru noi - o senzație gata făcută apare în fața noastră în conexiuni și relații foarte complexe cu alte fapte ale vieții mentale Activitatea psihică inconștientă este și mai pronunțată în senzațiile fizice Este extrem de misterios ce și unde este cauzată colorarea lor emoțională și volitivă, direcția lor către reținerea sau eliminarea stărilor experimentate (plăcere și frică) Biblioteca "Runivers" l Lopatină Danemarca), intensitatea lor Ele sunt date conștiinței noastre deja în tot conținutul lor subiectiv; dar ele nu sunt compuse în el prin alegerea lui voluntară Poate fi și mai evident că munca mentală inconștientă se dezvăluie în procese mai complexe ale vieții mentale: i) în fenomenele memoriei Ideile despre ceea ce am experimentat sunt stocate undeva în noi și reînvie în mod constant în conștiința noastră, când prin alegerea noastră voluntară, când, involuntar, prin acțiunea legilor asocierii ideilor Dar cum și unde sunt păstrate, ce anume sunt reînviate, care sunt legăturile asociative dintre ele, de ce voința noastră uneori poate evoca memoria de care avem nevoie, alteori este complet neputincioasă să o facem - toate acestea sunt complet închise

pentru noi autoobservarea conștientă, i) În activitatea inconștientă imaginația Fără îndoială, în ea avem o zonă deosebit de strălucitoare și proeminentă a creativității inconștiente în noi Aici se creează clar ceva mental în noi, luând uneori o intensitate foarte intensă Forme puternice și, nu mai puțin evident, conștiința noastră rămâne într-o poziție complet suferindă De la vise pasive într-un moment de necugetare la vise uimitor de vii, viziuni ale unui fumător de hașiș sau halucinații vizionare, avem aici o uriașă stâncă de manifestări ale activității creatoare a sufletului, pe lângă influența călăuzitoare a voinței Dar ceva îi direcționează - în ciuda Fantasticității lor brute, au oportunitatea și completitudinea Oamenii pe care îi vedem într-un vis pot exprima gânduri foarte stupide, dar totuși acestea vor fi gânduri, uneori complet neașteptate pentru noi în conținutul lor O persoană care suferă de halucinații auditive poate auzi discursuri care nu numai că îl surprind cu conținutul lor, ci și îl deranjează profund etc) În procesele mentale inconștiente Aici, în primul rând, trebuie să ținem cont de Faptul general că în toate acțiunile mintale există momente și aspecte de nerespectat în care nu suntem liberi Aceasta include, de exemplu, o gândire ușoară sau dificilă Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE VIAȚA MENTALĂ INCONȘTIENTĂ când gândesc sau vorbesc Cuvintele sunt prezentate deodată, apoi trebuie căutate intens: succesiunea gândurilor fie se potrivește de la sine, fie nu o poți stabili în niciun fel Care este, de exemplu, elocvența oratorilor? Dacă ar fi ales în mod conștient fiecare cuvânt, nimic nu ar fi rezultat din eforturile lor, desigur; ideea este că vorbirea lor curge de la sine Cu această ocazie, este imposibil să nu remarcăm rolul conjecturilor bruște în operațiile noastre mentale, când întregul proces mental, la început dificil, se luminează brusc imediat și primește deplinătate deplină Și mai importantă este activitatea complet inconștientă, automată a minții noastre Formele manifestărilor sale sunt extrem de diverse, iar numărul lor crește din ce în ce mai mult odată cu dezvoltarea și îmbunătățirea observațiilor psihologice Această zonă include, de exemplu: rezolvarea problemelor într-un vis, fenomenele unei personalități divizate, fenomenele de scriere automată, premoniții, clarviziune, halucinații veridice Majoritatea faptelor de acest fel sunt extrem de misterioase și încă puțin stabilite, totuși au fost observate prea des pentru a fi ignorate complet de către un psiholog) În cele mai înalte manifestări de inspirație și iluminare inexplicabilă S-a remarcat de mult timp că adevărata creativitate, ca și în artă, precum și în știință, începe cu intuiții care nu sunt responsabile Marile descoperiri științifice apar adesea inconștient și involuntar într-o stare de perspectivă instantanee Astfel, se pare că Newton a descoperit legea gravitației Un fenomen și mai des întâlnit este originea inexplicabilă și involuntară a primelor idei artistice De exemplu, se știe despre Turgheniev în ce măsură apariția primei idei a lucrărilor sale a fost pentru el un proces nu numai inconștient, ci și dureros A scris pentru a scăpa de imaginile obsesive dureros de bântuie Care sunt aceste procese inconștiente? OMS Biblioteca "Runivers" L LOPATIN adevăratul lor purtător? Aceasta este una dintre cele mai dificile întrebări din psihologie Și între timp, așa cum tocmai am spus, aria fenomenelor inconștiente ale sufletului pentru psihologie se extinde în fiecare zi din ce în ce mai mult și necesită o explicație pentru sine din ce în ce mai insistent În prezent, încercarea lui Du Prel de a explica aceste fenomene din activitatea unificată a subiectului nostru transcendental se bucură de o popularitate considerabilă Conform acestui punct de vedere, sinele nostru adevărat

sau superior nu este revelat conștiinței noastre Miezul vieții mentale conștiente este format doar din acele fenomene mentale care au apărut pe baza proceselor creierului nostru și sunt indisolubil legate de acestea De aceea, eul nostru conștient este doar un fenomen iluzoriu, este doar un produs efemer al creierului Dimpotrivă, sinele nostru superior, care este sufletul nostru real, nu depinde de creier; este mai degrabă un principiu creativ și formativ în raport cu acesta Are puterile misterioase ale clarviziunii, sensibilitatea subtilă la impresii inaccesibile percepției senzoriale normale, darul înțelegerii Din aceasta primește sfera noastră conștientă a educației psihice inconștiente Este ușor de văzut unde se află inconsecvența psihologică a acestei ipoteze destul de fantastice La urma urmei, produsele creativității inconștiente din noi diferă cu mult de a fi egale ca preț - diferă foarte mult în calitatea lor Psihicul inconștient provoacă gânduri neliniştite despre febrile sau halucinaţiile nebunului, iar în el este înrădăcinată cea mai înaltă inspirație care vizitează artiștii și oamenii de știință geniali Din ea se pot obtine rezultatele celor mai complexe operatii mentale si genereaza si senzatii elementare in continutul lor senzorial deosebit Ne inspiră cele mai înalte mișcări ale spiritului nostru și din ea reiese senzații fizice de durere, greață sau poftă sexuală Poate toate aceste fenomene să fie adunate împreună, Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE VIAȚA MENTALĂ INCONȘTIENTĂ pentru a le oferi un singur motiv, pentru a vedea pentru ei o singură sursă, și chiar înzestrați cu abilități și calități atât de înalte pe care le asumăm în suprema noastră l? Nu pare mult mai probabil ca în existența noastră psihică să intrăm în contact nu cu un centru de activitate mentală inconștientă (adică inconștientă pentru noi), ci cu multe? Aparent, la formarea întregii noastre vieți spirituale, pe lângă unicul nostru centru conștient (care servește ca obiect al bunăstării noastre imediate și pe care îl numim sinele nostru), participă și alți centri, strâns legați de acesta, reflectând cumva în ea cu stările lor interne și completând continuu ceea ce conține în orice moment cu produse de valoare foarte inegală Apoi vom reveni la locul de unde am început, înțelegerea monadologică a naturii umane Va trebui să spunem asta: dacă nu în toate lucrurile materiale în general, atunci cel puțin în organismul nostru există o pluralitate coerentă de centri psihici (monade) În acest sens, trebuie recunoscut drept echitabil faptul că viața psihică se dezvoltă pe o bază colectivă Dar ce sunt aceste centre sau monade? Ar trebui să le numim gândurile celulelor individuale ale creierului sau chiar secțiuni întregi ale cortexului cerebral? Sau au legătură cu compoziția noastră corporală într-un alt fel? Să nu ne aventurăm pe tărâmul ipotezelor riscante Să ne oprim doar asupra a ceea ce pare cu adevărat probabil: în procesele fizice ale creierului și ale sistemului nervos există unele foarte complexe și în același timp aparent colective, care se dezintegrează în mulți centri, reversul psihic și sinele nostru conștient, care este sufletul sau subiectul nostru spiritual, în sensul restrâns al cuvântului, este cu această parte greșită într-o relație și interacțiune constantă Un singur lucru pare a fi sigur: R Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" L LOPATIN această bază colectivă a vieții noastre mentale nu poate fi identificată pur și simplu cu suma conștiințelor atomilor care alcătuiesc creierul nostru, așa cum, de exemplu, credea Haeckel; această ipoteză se dovedește a fi în mod clar nepotrivită, în forma ei pură, cel puțin având în vedere considerația exprimată anterior că din multe conștiințe de atomi substanțial divizați este imposibil să se obțină o singură conștiință umană și este

imposibil să se construiască vreo rezultantă a aceste multe conștiințe în acest sens Dar chiar dacă o corectăm în acest moment și presupunem că multe conștiințe atomice sunt direct reflectate și conectate în sinele nostru conștient, ca în cel mai înalt centru al vieții mentale, ipoteza luată în considerare cu greu poate beneficia de acest lucru Psihicul atomilor ne este absolut închis, putem face diverse presupuneri despre el - întotdeauna involuntar obscur - dar nu îl percepem niciodată Și tot ceea ce putem presupune aici ne face să ne gândim la diferența radicală dintre psihicul atomic și psihicul uman, care nu permite nicio comparație Într-adevăr, în atomi se poate permite doar atât de mult psihic încât să nu contrazică proprietățile lor de bază - inerția și indiferența totală față de Formele creațiilor complexe în care se încadrează Ei se deplasează cu inevitabilitate matematică oriunde îi împinge forța exterioară, oricare ar fi aceasta pentru Formele superioare ale naturii Între timp, capacitatea noastră de a simți, așa cum am văzut deja, este departe de a se distinge printr-o asemenea indiferență față de ceea ce ni se întâmplă Deci, chiar dacă atomii au un psihic, în senzațiile noastre nu îl percepem Între conștiința noastră și ea se află niște verigi intermediare, iar dacă se reflectă în ceva, este doar în ele, și nu în spiritul nostru conștient În conștiința noastră, aparent reflectată, doar viața interioară a acestor centri mediatori este reprodusă - poate Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE VIAȚA MENTALĂ INCONȘTIENTĂ chiar și cea mai înaltă dintre ele, deoarece chiar și cele mai elementare stări ale sufletului nostru conștient sunt deja extrem de complexe Leibniz, fondatorul teoriei monadologice, a învățat că fiecare organism are o monadă centrală, care este sufletul său, dar că, în același timp, fiecare parte a organismului are și o monada centrală, care o animă Aplicat la creier și la sistemul nervos, acest lucru ar însemna că fiecare centru nervos posedă, parcă, un suflet elementar - și că, poate, regiuni întregi ale creierului au propriii lor centri psihici interni speciali (Această ipoteză, în general, nu este atât de fantastică pe cât pare - știința devine din ce în ce mai convinsă de natura colectivă a vieții organismelor) Ar trebui să recunoaștem, în explicarea fenomenelor psihicului inconștient, o asemenea multiplicitate de suflete în organismul uman, sau este suficient să presupunem doar unul nediferit de noi? centrul activității mentale inconștiente în noi, ca să spunem așa, un singur suflet, mai intim legat de trup decât spiritul nostru conștient, care primește în bunăstarea sa doar indicii destul de sumar și împrăștiate despre stările corporale? Sau pot fi combinate ambele ipoteze și, având în vedere omogenitatea și armonia produselor psihicului inconștient, să fie recunoscute alături de multiplicitatea centrelor sale private ca unul care le leagă în interior, un centru comun, dar diferit de al nostru? Toate acestea sunt întrebări foarte întunecate Un lucru este cert: în conștiința noastră inconștientă a scindării ființei noastre în spirit și corp, obiectul imediat în perceperea acestui din urmă nu este un flux de atomi care intră și ies continuu în compoziția noastră corporală, indiferent de importanță din interiorul sau din exteriorul lor - dar ceva mai aproape de noi în conținutul său mental și mai permanent în prezența lui în organismul nostru * Biblioteca "Runivers" l Lopatină Și aceasta înseamnă că spiritismul, pentru a satisface cerințele experienței, trebuie să-și schimbe forma obișnuită Noua filozofie a dezvoltat două tipuri principale de vederi spiritualiste asupra naturii umane I) tipul cartezian, recunoscând sufletul și trupul ca începuturi ale unui opus substanțial unul față de celălalt, într-un

mod de neînțeles legate între ele, văzând în suflet o esență absolut unică, simplă, a cărei întreaga viață este epuizat de procesele și stările sale conștiente și transformând organismul nostru corporal într-un agregat pur extern de părți extinse, în care nu se întâmplă nimic, cu excepția mișcărilor mecanice în spațiu; și) tipul Leibniz-an sau monadologic, care neagă fundamental opoziția esențială dintre ființa spirituală și cea materială și consideră că spiritul nostru conștient este, deși cel mai înalt, dar nu singurul centru al vieții mentale din noi Ipoteza carteziană, cu diverse atenuări și modificări, domină până astăzi în rândul psihologilor cu dispoziție spiritualistă; dar tocmai aceasta este sursa neputinţei spiritismului în psihologia modernă; ca să nu mai vorbim de imposibilitatea fundamentală ca această ipoteză de a fundamenta clar legătura sufletului cu trupul - în ea, prin însăși esența sa, nu există loc pentru astfel de procese mentale, care, deși nu sunt recunoscute de noi, sunt totuși undeva și cumva sunt recunoscute și esența proceselor mentale, și nu oricare alta Pe de altă parte, această ipoteză, având în vedere viziunea ei asimilată asupra organismului nostru corporal, este incapabilă să explice de ce, chiar și la primele priviri ale conștiinței noastre, se ocupă deja de produse mentale gata făcute (senzații elementare, senzații etc)) În acest sens, ipoteza monadologică are avantaje neîndoielnice și enorme, dacă numai ipoteza metafizică extrem de arbitrară este eliminată din ea Poziția lui Leibniz despre impenetrabilitatea și izolarea perfectă a monadelor una pentru cealaltă și o înlocuiesc cu o recunoaștere mult mai firească a interacțiunii lor reale și a posibilității de reflectări reciproce a conținutului lor intern Din acest punct de vedere, unitatea substanțială a conștiinței noastre este pe deplin combinată cu complexitatea internă a bazei vieții noastre mentale ca întreg Cu această ipoteză, nenumăratele influențe ale psihicului inconștient asupra cursului conștient al fenomenelor noastre mentale devin de înțeles, iar dependența profundă a proceselor mentale de funcțiile fiziologice ale creierului nostru este, de asemenea, de înțeles - pentru că atunci fiecare astfel de funcție va trebui să își asume propriul revers mental special de tip mai mult sau mai puțin complex În fine, sub această ipoteză, întrebarea generală a conexiunii și interacțiunii dintre suflet și trup își pierde o cantitate semnificativă din mister: monadele sunt omogene în esența lor interioară; problema interacțiunii monadelor spirituale și corporale se reduce, din acest punct de vedere, la problema generală a interacțiunii oricăror lucruri între ele În orice caz, aceasta este o mare simplificare a problemei Astfel, orice motiv ne face să credem că viziunea spiritualistă a omului poate fi realizată în mod consecvent în psihologie doar ÎN ACEASTA FORMA L Lopatin

Moscova, Mokhovaya, magazin "Book Business" Numărul II, care va include doar articolele din Er Mach în diverse ramuri ale științelor naturii și științelor matematice, reprezintă un tot separat; abonamentele la acesta vor fi anunțate separat Librăriile care livrează abonamentul la adresa specificată rețin %; cei care semnează cel puțin exemplare păstrează % Număr limitat de exemplare tipărite Când epuizat, prețul va fi majorat Biblioteca "Runivers" ANUNTURI çBbiuj/ia octombrie (a zecea) carte REVISTA LUNARĂ LITERARĂ ȘI POLITICĂ "GÂNDIREA RUSĂ" CUPRINS: I) Orașul Etern (Rezultatele experienței) P D Boborykin A continuat II) Sub cerul Ucrainei Poveste O N Olnem III) Zile îndepărtate Comoară Vl Ladyjenski IV) Talisman Legendă orientală G A Machteta V) Tipuri învechite Aceasta Gorbunov VI) Elev din categoria I Povestea Mariei von Eschenbach Pe cu el LG VII) Poezie T L Shchepkina-Kupernik VIII) Din viața lui K D Kavelin în Franța și Germania în - (Conform corespondenței sale din acest timp) D A * Korsakov Sfârşit IX) Afecțiuni ascetice în intelectualitatea noastră modernă progresivă (Despre trei romane de femei) A M Skabichevsky X) Inovație sau experiență? Tragedia "Alma" a orașului Minsk M K Tsebrikova XI) Biografia rusă a lui George Sand Vladimir Karenin: George Savd, viața și lucrările ei - A A Andreeva Sfârşit XII) Rezultatele literaturii aniversare a lui Pușkin W Sfârşitul - XIII) O săptămână în Pădurea Neagră S B XIV) A S Pușkin în lupta pentru drepturile unui cetățean rus (mai) Evg Buddha XV) Progres şi regres în istorie M K P End XVI) Rolul plantei verzi în economia naturii V F Hmelevski XVII) Saint-Simon și începuturile pozitivismului francez IV Ivanova A continuat XVIII) Daniel O'Connell S V L-oh XIX) Sărbători de la Cracovia A R Lednitsky XX) Revizuire interioară XXI) Revista străină V A G XXII) Scrisori despre arta contemporană Da A F-ina XXIII) Compartimentul bibliografic XXIV) Anunturi m R- p k m m r r p k p m p p k m p sus Prețul abonamentului pentru anul (al douăzeci și unuul an de publicare) cu livrare și poștă către toți ~~" locuri in Rusia: În străinătate: ~ Rata este permisa: la abonament, pe aprilie, iulie, octombrie pentru ruble la contactul direct cu biroul sau filiala acestuia Pretul unei camere separate cu transfer p cop Librăriile primesc o concesiune în valoare de de copeici dintr-o copie anuală integrală Abonamentele în rate de la librarii nu sunt acceptate Se acceptă abonament: la Moscova: în biroul revistei B Nikitskaya, "Sheremetevsky per , D gr Sheremeteva / apt treizeci; în S -Pb : în carte mag H P Karbasnikov; la Kiev: în carte mag N Ya Ogloblina; la Varşovia: în carte mag H II Karbasnikov; la Vilna: în carte mag H P Karbasnikov La redacție există un magazin de ruși și străini cărți (colțul B Nikitskaya și Leontevsky per , satul Khalatova) cu abonament la toate revistele, ziarele și dicționarele Brockhaus și Granat Carte mag acceptă o repetare pentru comision editează și trimite la cerere toate cărțile și notițele care sunt la vânzare, preia culegerea oamenilor, și alte biblioteci pentru orice sumă, dă informații despre descoperirea oamenilor, și școala biblioteci și depozite pentru vânzarea de cărți Abonamentul pentru anul continuă Редакторъ-издатель В М Лавровъ Библиотека "Runivers" ВОПРОСЫ ФИЛОСОФІИ И ПСИХОЛОГІИ LJL REVIEW ȘI Un număr exemplar (Titlul nou al Revue des Revues) de numere pe an la cerere > Bogat ilustrat XII-e ANUL Putine cuvinte, multe idei Putine cuvinte, multe idei La pretul de fr in Franta si ir în străinătate (sau trimițând ruble, de mărci sau de lire prin poștă), aveți un abonament de un an la LA REVUE & Revue des Revues, bogat ilustrat "Cu ea, știm totul, imediat* (Alex Dumas fils), pentru că "REVISTA este extrem de bine făcută și constituie una dintre cele mai interesante, fascinante lecturi" (Francisque Sarcey); "nimic

nu este mai util decât acest rezumat" a spiritului uman* (E Zola); "a cucerit o poziție strălucitoare și preponderentă în rândul marilor reviste franceze și străine* (Les Débats); "REVISTA publică studii magistrale" (Figaro); etc Revista apare pe și ale fiecărei luni și publică doar articole inedite semnate de cele mai mari nume franceze și străine Revista publică, de asemenea, analize ale celor mai bune articole publicate în periodice din întreaga lume, caricaturi politice, romane și nuvele, ultimele invenții și descoperiri etc , etc Colecția anuală La Revue formează o adevărată enciclopedie de volume mari, împodobită cu aproximativ de gravuri și care conține peste de articole, studii, nuvele, romane etc Abonații primesc multe bonusuri valoroase (Solicitați prospectele noastre) II>···(I·(·II··I····III·(I··II(·|·· ·(|I||||····|··II· I| I I (η I|II IIIII I I I| II II III III II III I III II III II> I>I>I = Vă puteți abona gratuit în toate oficiile poștale din Franța și Ξ Ξ în străinătate în toate principalele vânzări de cărți din lume și în: Ξ oficiile La Revue Ξ Redactare și administrare: , AVENUE DE L'OPÉRA, PARIS ; Цышелъ И-й вып^сцъ COLECȚIE COMPLETĂ DE LUCRĂRI Arthur Schopenhauer În hierevod'ѣ IO I Aiikhenvalsda Conținutul său: "Lumea ca voință și reprezentare* (sfârșitul prefețelor, cărțile , II și începutul PT-th) Abonamentul este în derulare Prețul abonamentului pentru întreaga publicație este de ruble fără livrare la Moscova Un plan larg de rate este permis atunci când vă abonați de la edituri: Moscova, Mokhovaya, , Book Business * magazin Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS la jurnalul lunar științific și literar "Buletinul Caucazian", publicat în Tiflis de la ianuarie de V D Korganov, editat de K N Begichev, după următorul program:) Ordine guvernamentale) Caucazul și țările vecine în relații istorice și moderne Memorii, note, memorii, biografii și necrologie ale unor personalități marcante) Articole din diverse domenii științifice, precum și cele practice Protocoale ale societăților științifice și instituțiilor publice) Ficțiune: romane originale și traduse, nuvele, povestiri, opere dramatice, poezii și poezii) Trecerea în revistă a evenimentelor vieții locale și europene Corespondență din Rusia și din străinătate, legată în principal de Caucaz și țările învecinate) Critică literară și bibliografie Articole referitoare la art) Mix: schițe istorice, anecdote, ficțiune mică etc) Departament de referință Cutie poștală) Anunturi La nevoie, articolele din revistă sunt ilustrate cu viniete kami, desene și portrete, precum și hărți, planuri și desene sunt atașate acestora Conditii de abonament: Pentru orase, abonati, pentru nerezidenti, in strainatate timp de un an θ frec frec frec " / an " " " luni " " k• * " Pentru schimbarea adresei, k Pentru fiecare de exemplare ale reclamelor atașate revistei, se percep următoarele: pentru lot de greutate - ruble, pentru loturi - ruble, pentru loturi - ruble iar pentru loturi - p Abonamentele la revistă și anunțurile sunt acceptate în Tiflis, în biroul revistei "Buletinul Caucazian", la librăria K N Begichev, pe Golovinsky Prospekt, nr Organism internațional ARTĂ Și industria artei EDIȚIE ILUSTRATĂ, realizată cu cea mai înaltă permisiune a Societății Imperiale pentru Încurajarea Artelor (din octombrie), fără cenzură prealabilă, editată de H P Sobko, cu gravuri, gravuri în lemn, fotogravuri, cromotipuri, executate în instituții de primă clasă și sub îndrumarea celor mai buni maeștri PREȚ DE ABONAMENT pe an pentru numere și de suplimente speciale (în total până la de pagini de text și peste de fotografii în text și separat): fără livrare ruble; cu dost p ; din banda p , în străinătate p -Zatem: Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE) Rata contribuțiilor este permisă pentru ruble

și p în primele luni de la începutul anului de abonament, adică * din octombrie) Revista se trimite ramburs la livrare numai la trimiterea prin transfer a cel puțin ruble pentru poștă, peste prețul abonamentului) Abonații din extravilan, pentru a evita întârzierile inutile în livrarea abonamentelor prin librării, se demnează să se adreseze în principal la sediul principal: Sankt Petersburg, Monka, z (d I О П Х)) Librăriile primesc o concesiune de la la de copeici din exemplarul anual, in functie de tipul de abonament "SLAVYANSKII VK" Organism integral slav pentru clarificarea și protecția intereselor culturale slave și pentru promovarea relațiilor comerciale dintre Rusia, Austro-Ungaria și Peninsula Balcanică Ieșire din sf aprilie Artă , de două ori pe lună, în volum de la P/o la coli tipărite Prețul abonamentului: pentru tot anul coroane, franci, ruble, mărci Adresa editorială: Wien, "Vili Bennogasse "Slavic Century" urmărește următoarele obiective: Pentru a oferi cititorului rus și slav o idee completă, clară și veridică a vieții culturale a tuturor slavilor Mergeți să întâlniți dorința slavilor de sud-vest de a se familiariza cu limba rusă, astfel încât limba rusă să devină o limbă comună modernă pentru relațiile culturale ale slavilor între ei Să ofere producătorilor austro-ungari, slavi și neslavi posibilitatea de a intra în relații directe în toate ramurile de comerț cu consumatorii din Rusia și Peninsula Balcanică Toți abonații ruși și balcanici ai "Epocii slave" din lumea comercială și industrială pot primi, prin redacție, adresele firmelor austro-ungare pe care le doresc; pava despre consumatorii austro-ungari si balcanici sunt indicate adresele caselor comerciale rusesti Conținutul estimat al primului n-ra: Problema Bosno-Herțegovina și uniunea tripartită Cehii și slovenii sunt posturile avansate ale slavilor din Occident Skladchina, articol de V N Lyaskovskiy Cronică slavă Revizuirea partidelor politice slave din Occident Corespondenţă Bibliografie Legislația în Rusia V M Gordon, rev -d dispute intertribale slave Sceptic Reînvierea slavofilismului D N Vergun Izvoarele vindecătoare slave de vest: în cehă și în rusă Dr Veselago din Berna Articolul economic de Dr M Vuich, b ministrul sârb de finanțe Editor-editor Dmitry N Vergun Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Comisia pentru organizarea lecturii la domiciliu, formată din Departamentul Educaţional R T la Moscova Scopul Comisiei este de a veni în sprijinul persoanelor care doresc să umple golurile din educația generală prin lectură Comisia publică o colecție de programe de lectură acasă, în care publică toate instrucțiunile pentru cursuri sub îndrumarea sa Toate instructiunile Comisiei sunt facute in asa fel incat sa poata fi folosite de catre persoane din trei categorii:) persoane care nu au avut deloc posibilitatea de a dobandi o educatie medie corecta, dar sunt mai mult sau mai putin obisnuite sa citeasca carti serioase de conținut științific popular;) persoanele care au absolvit ciclul gimnazial, dar nu au primit studii superioare și) persoanele care au absolvit studiile superioare, care ar dori, cu ajutorul Comisiei, să reîmprospăteze cunoștințele uitate, să completeze lacune sau să dobândească informații noi în ramuri necunoscute ale științei Programele publicate de Comisie sunt de natură educațională generală Conținutul programelor corespunde în cea mai mare parte programelor de învățământ superior Utilizarea instrucțiunilor și îndrumărilor Comisiei este plătită cu ruble pentru fiecare curs anual de citire sistematică pentru fiecare departament și rub pentru a citi despre o anumită știință sau subiect Conducerea Comisiei constă în indicarea (în programe) a cărților și manualelor necesare studiilor, în formularea întrebărilor de verificare, în clarificarea neînțelegerilor

întâlnite la citirea cărților recomandate, în verificarea răspunsurilor la întrebările de verificare puse de Comisie și revizuind mai mult sau mai multe lucrările ei scrise extinse Cărțile importante de citit, desemnate de Comisie, pot fi livrate cititorilor prin intermediul Comisiei în condiții preferențiale, care sunt indicate în fiecare ediție a programelor Regulile detaliate ale Comisiei sunt trimise gratuit Programe de lectură la domiciliu pentru anul I al cursului sistematic Ediția a cincea, corectată și mărită Conţinut: Prefaţă I Matematică:) curs de învăţământ general (geometrie analitică),) curs special (matematică elementară) II Științe fizico-chimice:) fizică (catedra mecanică, studiul căldurii, sunetului și luminii),) chimie (introducere și chimie anorganică) PI Științe biologice (introducere) IV Științe Filosofice: Programul Unu (Psihologie și Logică) Programul doi (logica) V Științe sociale și juridice:) istoria și structura societății,) economia politică VI Istorie:) cultura primitivă,) Orientul antic,) Grecia,) Roma VII Istoria literaturii:) greacă,) romană Teme separate Pret k , cu livrare - k , rambURS - k Programe de lectură acasă pentru anul al cursului sistematic Ediția a doua, corectată și mărită Conţinut: Prefaţă I Matematică:) curs de învăţământ general (calcul diferenţial şi integral),) curs special (geometrie analitică) II Științe fizice și chimice:) fizică (știința electricității și magnetismului),) chimie organică, chimie teoretică și fizică PI Științe biologice:) anatomie a plantelor,) plante spori,) anatomie comparată a animalelor,) histologie și embriologie animale IV Științe Filosofice: Programul Unu (Istoria Filosofiei) Al doilea program (psihologie cu pedagogie) Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE V Științe sociale și juridice:) doctrina generală a dreptului,) dreptul de stat (puterile comune occidentale și ruse),) istoria economică a Angliei VI Istorie:) generală (Evul Mediu),) rusă până la vremea necazurilor VII Istoriile literaturii:) literatura generală (Evul Mediu și epoca Înălțării Domnului),) Literatura rusă (până în secolul al XVII-lea) Program de lectură despre etnografie (populația străină a Rusiei) Teme separate Pret k , cu transport - k , ramburs - k Programe de lectură acasă pentru anul al cursului sistematic Conţinut: Prefaţă I Matematică: curs special (calcul infinitezimal) II Științe fizice și chimice:) astronomie,) meteorologie și climatologie III Științe biologice:) filozofie generală,) fiziologie plantelor,) fiziologie animală IV Științe filozofice: Programul unu (teoria cunoașterii și metafizica) Programul doi (istoria filosofiei antice și medievale) V Științe sociale și juridice:) istoria economică a Rusiei,) economia agriculturii,) economia industriei,) economia comerțului,) drept civil,) drept penal VI Istorie:) istoria generală a secolelor al XVI-lea, al XIV-lea și al XVIII-lea,) Istoria Rusiei din secolele al XII-lea și al XIII-lea VII Istoria literaturii:) literatura generală (drama spaniolă din secolele al XV-lea și al XVIII-lea; literatura engleză din secolele al XV-lea și al XVIII-lea; literatura italiană din secolele al XV-lea și al XVIII-lea; secolul falsului clasicism în Franța; literatura franceză a secolului al XVIII-lea ; Literatura germană a secolelor al XV-lea și al XVIII-lea în ;) Literatura rusă XVIII cap Program de lectură și etnografie Teme separate Pret k , cu transport k , ramburs - k Programe de lectură acasă pentru anul al cursului sistematic Conţinut: cuvânt înainte I Matematică; curs special (mecanica) II Științe fizice și chimice: geologie dinamică și petrografie III Științe biologice:) paleontologie,) biogeografie,) teoria evoluției și darwinism IV Științe filozofice: Primul program (etică) Al doilea program (istoria

filosofiei) V Științe sociale și juridice: drept internațional,) politică socială,) științe financiare VI Istorie: istorie recentă, începând cu Revoluția Franceză Istoria Rusiei a secolului XIX VII Istoria literaturii:) literatura generală (de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până în timpurile moderne),) literatura rusă a secolului al XIX-lea până în anii Programul de lectură de etnografie Pret k , cu transport - k , ramburs - k Numărul al programelor este tipărit în ediția a -a, care va apărea la sfârșitul lunii septembrie V D Spasovich Noi corecții în știința dreptului penal Prețul este de de copeici, cu transport - de copeici, colet recomandat - de copeici, ramburs - de copeici Depozitul de publicații în biroul Comisiei pentru organizarea lecturii acasă: Moscova, Bolshaya Nikitskaya, , apt Concesiunea librarilor Biblioteca "Runivers"